

స్త్రీలవిశ్వవిద్యాలయము, పూనా

భారతదేశమున ప్రజాసంస్థలు అనిగర్వముతో చెప్పుకొనదగిన విశ్వవిద్యాలయములలో కాశీహిందూవిశ్వవిద్యాలయమును, అలిఘరు మహమ్మదీయవిశ్వవిద్యాలయమును, పూనా మహిళావిశ్వవిద్యాలయమును ప్రథమగణ్యములు. భారతదేశమునగల స్త్రీలకళాశాలలసంఖ్య, వానియందలి విద్యార్థినులసంఖ్యబలమును పరిశీలింపుడు:

రాష్ట్రము	స్త్రీల కళాశాలలు		విద్యార్థినులు	
	1922 లో	1927 లో	1922 లో	1927 లో
మదరాసు	4	5	384	490
బొంబాయి	లేవు	లేవు	258	382
స్త్రీలవిశ్వవిద్యాలయము	2	2	22	32
బెంగాల్	4	4	204	321
సంయుక్తప్రదేశాలు	4	5	73	133
పంజాబ్	1	2	36	77
బర్మా	లేవు	లేవు	56	138
బీహారు, ఒరిస్సా	1	1	12	7
సెంట్రల్ ప్రోవిన్సెస్	లేవు	లేవు	2	17
అస్సాము	లేవు	లేవు	15	4
మొత్తము	16	19	1062	1601

ఈ 19 కళాశాలలలో 5 గవర్నమెంటువారు నిర్వహించుచున్నవి. 12 క్రిస్టియను మిషనరీలు నడుపుచున్నవి. 2 ఇతరులు నడుపుచున్నవి. ఈ కళాశాలలయందు విద్యనార్జించు

స్త్రీలలో విశేషము పార్శ్వజాతివారును, క్రీస్తుయనులును. ఒకఉదాహరణము చూపెదము. 1927-వ సంవత్సరమున మద్రాసురాజధానియందలి అయిదు స్త్రీలకళాశాలలలోను 222 క్రీస్తుయనులును, 137 హిందువులును, 2 మహమ్మదీయులును ఉండిరి. సంయుక్తపరగణాలయందలి అయిదు స్త్రీలకళాశాలలలోను 50 మంది క్రీస్తుయనులు, 48 హిందూజాతివారు, 10 మహమ్మదీయులు. బొంబాయిరాష్ట్రమున కళాశాలవిద్యనార్జించుచుండిన 382 స్త్రీలలో 241 క్రీస్తుయనులు, 168 హిందువులు, 99 పార్శ్వజాతివారు.*

బొంబాయిరాష్ట్రమున ప్రభుత్వమువారునకపు స్త్రీకళాశాలలు లేకుండుటచేత ఆరాష్ట్రమునందును, హిందూదేశమున ఇతరరాష్ట్రములందు దేనియందును ప్రజాసంస్థయగు ఇట్టి మహిళావిశ్వవిద్యాలయము లేకుండుటచేత ఈదేశమునందును పూనా మహిళావిశ్వవిద్యాలయమునకు మంచి ప్రతిష్ఠగలిగినది. ఇది ఇట్లు కీర్తింపబడినది. “పూనామహిళావిశ్వవిద్యాలయము కార్యేవండితునిచే స్థాపింపబడినది. ఈ విశ్వవిద్యాలయమునకు అనుబంధముగ పూనా, బరోడా, అహమ్మదాబాదునగరములందు మూడుకళాశాలలుగలవు. ఈమూడుకళాశాలలయందును నలుబదివిద్యార్థినులుగలరు. బొంబాయిరాష్ట్రమున ప్రత్యేకకళాశాలలమూలకముగ ప్రబోధము స్త్రీలయందుపుట్టించుసంస్థ ఈవిశ్వవిద్యాలయ మొక్కటియే. ఈవిశ్వవిద్యాలయపుపరీక్షలను బొంబాయి యూనివర్సిటీవారు రికగ్నయిజుచేయని కారణమున సంఖ్యాబలమున పెంపొందుటలేదు. ఈవిశ్వవిద్యాలయనిర్వాహణమంతయు ఉదారులగు ధనమంతులు, ఉచితరక్షలగుతదితరులు ఇచ్చువిరాళములపై నాధారపడియున్నది. సర్ విశ్వాదాసుగారి భూరివిరాళముకూడ ఈవిద్యాలయమును ఆర్థికముగ సుస్థితిగొనిరా లేదు. అయినను కార్యేవండితుని దీక్షాపరత్వమున విద్యాలయము దివ్యముగసాగుచున్నది. ప్రజలవిశ్వవిద్యాలయమునందు విశ్వాసమునుంచుటకు ప్రారంభించిరి. ప్రభుత్వమువారు దీనిని ప్రశంసించ మొదలిడిరి. వారి విద్యానివేదికలు ప్రతివత్సరమును ఈవిశ్వవిద్యాలయ ప్రశంసలతో ఏకకట్టియుండుచున్నవి. ఇక ఈవిశ్వవిద్యాలయపుపరీక్షలపై వారియంగీకారముద్ర పడవలసియున్నది. పశుచో ఈవిశ్వవిద్యాలయము మందిఅభివృద్ధిలోనికి రాగలదు. ఈవిద్యాలయయాజమాన్యమున జరుగు జి. ఏ. (Science) పరీక్షను హిందూదేశమునందలి విశ్వవిద్యాలయములెల్ల అంగీకరించియున్నవి. పూనా మహిళావిశ్వవిద్యాలయమున జి. ఏ. పరీక్షలోజయముగాంచు ప్రతిస్త్రీయు ఇందువలన ఇతరవిశ్వవిద్యాలయములలో వైద్య పరీక్షకుచదువుకొన వీలుగలిగినది. పదునారుసంవత్సరములకుపూర్వము ఈవిశ్వవిద్యాలయమును స్థాపనముచేయ కార్యేవండితుడు దొరకొనినపుడు ఈనడించినవారిపుడు దీనియభివృద్ధిని, వినియోగమునుచూచి తలపంకించుచున్నారు.”

* Progress of Education By Mr. M. R. Paranjpe.

† The Harto Committee's Report Page 162.

కొద్దివ్యయముతో విశేషఫలమునందవలయునని ఈవిశ్వవిద్యాలయనిర్మాతలఅభిప్రాయము. అది పూర్తిగ నెఱవేరుచున్నదనియే చెప్పవచ్చును. ఈవిశ్వవిద్యాలయమునకు సాలుసరిఖర్చు డెబ్బదివేలుమాత్రమే. ఇచ్చటివిద్యార్థినులకు విద్యకొఱకై న నగలు సాలు సరిఖర్చు నలుబది రెండురూపాయిలుమాత్రమే. గవర్న మెంటువిద్యాలయములందలి విద్యార్థినులకు విద్యకొఱకగు నగలుసాలుసరిఖర్చుకంటె ఈఖర్చు నూటికి నలుబదివంతున తగ్గి యున్నదని తెలిసికొనుటకు సంతోషముగుచున్నది. మిక్కిలి పేదదేశముగు భారతదేశమున ఇట్టి మితవ్యయవిధానమువలననే విద్యాప్రచారము విస్తారదూరముసాగగలదు. ప్రభుత్వ విద్యాలయములందుగలుగుచున్న దుబాగా విరివియైనవిద్యాప్రచారమునకు ఎట్లు అడ్డంకిగా నున్నదో ఈవిశ్వవిద్యాలయచరిత్ర నిదర్శనపూర్వకముగ చెప్పుచున్నది.

ఈవిద్యాలయము ఖండాంతరకీర్తిని గాంచినది. “ఎట్టి మూలధనములేకనే దీనిని స్థాపించిరి. అచిరకాలముననే అది దేశీయులఆదరణకు పాత్రమై విరివిగ విరాళములనందినది. ఎట్టిప్రభుత్వపునాయముగానిలేకనే నమపబడుచున్నది. దీనియాజమాన్యమున కి కళాశాలలు, 5 మాధ్యమిక పాఠశాలలు, 10 ఉన్నత పాఠశాలలు ప్రస్తుతముగలవు. ఇచ్చటి విద్యావిధానము గవర్న మెంటు పాఠశాలలవారితో కూడ ఆమోదించబడి అవలంబింపబడుచున్నదనుచో దీని ప్రాశస్త్యమును మదింపుచేయవచ్చును. అన్నితరగతుల, అన్నిజాతుల, అన్నిమతముల శ్రీలు ఇచ్చట విద్యాసముపార్జనము చేయుచుందురు. ఇచ్చట విద్యబడిసినవారిలో పలువురు ప్రాయీకముగా ఉపాధ్యాయనీవృత్తి నవలంబించి దేశసేవచేయుచున్నారు. ప్రభుత్వము వారుగాని, స్థానికసంస్థలుగాని విద్యాలయస్థాపనమునకు పూనుకొనని పెక్కుతావులయందు ఈ శ్రీవిద్యాలయపుగ్రాన్యయేట్లు తాము సకలబాధ్యతలువహించి ప్రత్యేకముగ ఉన్నత పాఠశాలలను, మాధ్యమికపాఠశాలలను నిర్వహించుచున్నారు.” *ఈవిశ్వవిద్యాలయమునకు ఖండాంతరవాసులిచ్చిన ఈప్రశంసాపత్రమునుచదివిన ప్రతిభారతీయుడును పులకితుడై తీరును.

అయితే ఈపులకింపులోగూడ ఈవిశాలభారతభూమియందు శ్రీలకొఱకై న ఇట్టి ప్రత్యేకవిశ్వవిద్యాలయము లింకను ఎన్నియో కావలసియున్నవని ఆతడు పలుకును. ఆంధ్ర భూమికి ప్రత్యేకశ్రీకళాశాలయేలేదు, విశ్వవిద్యాలయముమాట యెత్తుట కవకాశమెక్కడ? గుంటూరులో జరిగిన మహిళాసభ ఈవిషయమున ప్రభుత్వమువారిని అడుగుకొనవోయినది. నోరు వెలితియైనది కాని రొట్టయైనపడలేదు. ఇక ప్రభుత్వమువారిని యాచించిలాభములేదు. ప్రజలే పూనవలయును. కాకినాడ, రాజమండ్రి, ఏలూరు, గుంటూరు, నెల్లూరు మొదలగు తావులందుగల శ్రీవిద్యాసంస్థల పరిపాలకులెల్ల ఒకచో సమావేశమై ఈవిషయమై ఆలోచించి కార్యేగారిపద్ధతిని తెలుగుమాగాణియందును ఒకశ్రీవిశ్వవిద్యాలయము స్థాపింప నగును. ఆంధ్రనాయకు లీనదుద్యమమునకు సమకొందురుగాక!

సంవత్సరాదిపండుగ అంటే

శ్రీమత కినుపర్తివరలక్ష్మమ్మగారు

నిజంగా పండుగంటే అదేమిటో కొత్తశోభవస్తుంది. అలుకుముగ్గులతో, వసుపు కంకాలతో, పచ్చనితోరణాలతో కలకలలాడుతుంటవి గృహాలు. నవనవాభరణాలతో, నవీనవస్త్రాలతో కలకలలాడుతుంటారు జనులు. ఎటువంటి క్లెశచిత్తునికైనా ఉవశాంతి కలిగిస్తుంది పండగ. ఎటువంటి కటికిదరిద్రుడికైనా కడుపునిండిస్తుంది పండుగ. ఎటువంటి లుబ్ధుని చేతనైనా పైసా దానంచేయిస్తుంది పండగ. ఎటువంటి నిరంకుశాధికారికైనా కనికరం పుట్టిస్తుంది పండగ. పండగవచ్చిందంటే బహిరుపస్తువులు తేవడానికి పెచ్చెట్టరుమగవాళ్లు. పనిఅంటే వినుక్కోరు ఆడవాళ్లు. తలంటుఅంటే యేషవరు పసివాళ్లు. ఈవిధంగా అందరిలోను సమానాన్ని నెలకొల్పి ఉత్సాహంఉడయింపజేసి ఒక విధమైన సంతోషసాగరంలోముంచి తేలుస్తుంది ప్రజలను పండుగ. ఎవరైనా పోడ్లాడుతుంటే పండగపూటా జగదాలాడకండి అంటారు. ఎవరైనా తిట్టుతుంటే పండగపూటా తిట్టకండి అంటారు. ఎవరైనా దుఃఖపడుతుంటే పండగపూటా దుఃఖపడకండి అంటారు. ఎవరైనా బిచ్చానికిస్తే పండగపూటా లేదనకండంటారు. అంటే పండుగనాడు ఒకరిమనస్సు నొప్పించడం, తనమనస్సు నొవ్వకేసుకోటం తన్మూలంగా సంతోషంభంగం చేసుకోడంకూడదు. అందఱుఆనందంగాఉంటేనే పండగ.

ఈవిధంగా నెండలో యెడారినిపడి నడిచేవాడికి చల్లనిచలువపందిరివలె నానావిధ తాపత్రయాలతో కొట్టుకొనేదేహానికి అన్నీ ముఱపించి ఒక అనిర్వచనీయానందంగా రేచివ్వఫలం పండుగ. అయితే ఇటువంటి సుదినాన్నిగూడ దుర్దినంచేసుకొని ఆనాడే యేవేవోకల్పితచింతలు కలుగజేసికొని క్రాగిపోయ్యే లఘుచేతనులుగూడా కొందఱులేకపోలేదు. కాని వారి మాట అప్రస్తుతం. మొత్తంమీద పండుగఅంటే బీదలూభాగ్యవంతులూ అనేతారతమ్యం లేకుండా యెల్లరూ తమకు దైవమిచ్చినంతలో మేలై నభోజనంచేసి, మేలై నవస్త్రాలు ధరించి తమనిత్యకేశాలు ముఱచి తృప్తిగా సంతోషంగా గడిపేవోజూలనిచెప్పాలి. అటువంటి దివ్యమైన పండుగలలో తొలిపండుగ యీ సంవత్సరాదిపండుగ. ప్రతిపండుగకూ యిండ్లకూ ఇండ్లలోని మనుష్యులకూ మాత్రమే శోభవస్తుంది. ఈసంవత్సరాది పండుగకు ప్రకృతికంతకూ శోభవస్తుంది.

చూడండి నిన్ను మొన్నటివఱకూ మనకు చల్లనినీళ్లన్నా, చల్లనిగాలిఅన్నా, చల్లని చంద్రకిరణాలన్నా అసహ్యం. ఆమూడూ మనకిప్పుడు హితకరములై, ప్రీతికరములై, ఆనందకరములుగూడా అయిపోయినాయి. పదినెలలనుండి మూగనోమువట్టిన గండుగోయిల కోమలకంఠమై తన అవ్యక్తమృదుమధురమనోజ్ఞగాసంతోరసికలోకాన్ని తన్మయులను జేస్తున్నది. పిల్లలైనా ప్రతిరవంజేస్తే ఆకలకంఠం ఊరుకోదు. కువు, కువు, కువు అని ఊపిరాడ

కుండాకూసి యెదుటివారు నోరెత్తకుండాచేసి తనసంగితసాహిత్యంలో తనకుగల సామ్రాజ్య త్వం నిలుపుకొంటుంది. ఆ వృక్ష లో కానికీ, పరభృతములకూగల సంబంధబాంధవ్యమెట్టిదో ఆస్పృష్య కర్తకే వేద్యము. ఆచివురుజాంపములయింపు సాంపుల కుచ్చి తచ్చిలై కోయిల పాట పాడ నేర్చినదో, ఆకోయిలా కోమలగానరవంఆలించి తరువులు పల్లవింపనేర్చినవో ఏమో యేదిముందో తెలియదు. నవరసాలపల్లవఖాదియై చొక్కినగాని కోయిలకంత మెత్తదు. కోయిలగానరవం బాలించినగాని తరులతాదులు క్రొంజపురులదొడగవు. వృక్షవిహగాదులకు యేమిటీపాత్తు? అంటే వీటికన్నిటికీ ప్రభువు ఋతురాజు వసంతుడు. ఏడాదికొక్కమాటు వచ్చి రెండునెలలు ప్రభుత్వంచేస్తాడు. ఈతడు రసపాయి. సాందర్యోపాసకుడు. ఈతడుపరిచాలించిన రెండునెలలు కళారాధకులకు పంచుగదినాలు. కాబట్టి కళాప్రియులైన కవులూ గాయకులూ చిత్రకారులూ ఈతని ఆగమనాన్ని నిరీక్షిస్తుంటారు. పక్షులచే పాడించి, వృక్షములచే ఊగించి, గంధవహునిచే వింజామరలువేయించి, సుభాకరునిచే మధురపీయూష మిప్పించి సర్వవిధముల కళారాధకుల ఆకలిదప్పలతీర్చిస్తాడీతడు. తనఅధీతుల నింతగా తృప్తి పఱచినవారు వేరొకరులే రీఋతునాయకులలో. కాబట్టి యితనికి ఋతురాజనేవేరు సార్థకమైయినది.

ఉత్తరహిందూదేశస్థులు వసంతనవరాత్రములనుపేర యితనిస్వాగతోత్సవము మహా వైభవంగా జరుపుతారు. మనదేశంలో యిదిలేకపోయినా సంవత్సరాది అగుటచేత వసంత నవరాత్రముల ప్రథమదినమునూ, శ్రీరామనవమిఅగుటచేత తుదిదినమునూ పంచుగజరుపుతునే ఉన్నాము. ఆఋతురాజుకు ఆహ్వానమిస్తూనే ఉన్నాము. కాబట్టి నేటిమనసంవత్సరాది సంవత్సరానికి ఆరంభోత్సవమేగాకుండా వసంతుని స్వాగతోత్సవంగూడా అయిఉన్నది. అయినా మనకు ముఖ్యమైనది సంవత్సరారంభమే అగుటవల్ల సంవత్సరాది అంటేయేమిటో యికలలోచిద్దాము. గృహాలంకరణం, అభ్యంగనం, నింబకుసుమభక్షణం, ఇష్టమృష్టాన్న భోజనం, నూత్నవస్త్రధారణం, పంచాంగశ్రవణం ఇవినేటికర్తవ్యాలు. సరే గృహశుద్ధి, భండశుద్ధి, దేహశుద్ధిచేసుకొని కడుపుశుద్ధి చెడేట్లుతిని వేధింప సాధించో ప్రార్థించో మగవారివల్ల క్రొత్తవస్త్రాలు తెప్పించికట్టుకొని పంచుగను వెళ్లద్రోయడం ప్రతిపండుగకూ మామూలే. వానిలోక్రొత్త లేమీలేవు. అయితే వేవప్రసాదంపుచ్చుకోడం, క్రొత్తపంచాంగాలు చదవడంమాత్రం ఈపంచుగకేగాని మతెప్పుడూలేదు. ఇవి ఉగాదిపంచుగకు ప్రత్యేకంగా ఏర్పడ్డ విశేషాలు. సంవత్సరాదిపంచుగ శ్రీరామనవమి, గోకులాష్టమివంటి అవతార పురుషుల జన్మదినోత్సవంగాదు. విజయదశమి, దీపావళివంటి శూరవీరస్త్రీపురుషులసామర్థ్యం తలచి పులకించే స్మారకోత్సవంగాదు. వరలక్ష్మీవ్రతం, ఆనంతవద్మనాభవ్రతంవంటి బహుఫలాపేక్షతోగూడిన వ్రతోత్సవంగాదు. ఏకాదశి, శివరాత్రివంటి దేహశుద్ధి, మనోశుద్ధి కలిగించే ఉపవాసోత్సవంగాదు. కేవలం కాలమునకు సంబంధించినది సంవత్సరాదిపంచుగ. రోజూ

ప్రాద్దు కూతుంటుంది, తెల్లవారుతుంటుంది. నిన్నటివగటివంటిదే నేటివగలు. కడచిన రాత్రివంటిదే వచ్చేరాత్రి. ఒకేచిత్తమునకు ఒకప్రక్కతెలుపు ఒకప్రక్కనలుపుగల చిత్తము లనుచిత్రించి తిరుగబోర్లావేసి పగలు, రాత్రి చూపుతున్నాడు మహాచిత్తకారుడైన సృష్టి కర్త. ఈలహర్మిశలకు అంతులేదు. మార్పులేదు. కాని వీనితో సయ్యాటలాడే ప్రాణిచయ మునకుమాత్రం అంతున్నది. మార్పున్నది. మనంచూస్తున్నప్రతిజీవీ వీనితో కొన్నాళ్లు ఆడి నిష్క్రమించుచున్నది. చూస్తుండగానే పసిపాళ్ళు పడుచువాళ్ళవటం పడుచువాళ్ళంతలో ముసలివాళ్ళవటం, జీగీబిగలశరీరం సడలిపోవడం, నల్లనివెండ్రుకలు తెల్లబడిపోవడం, క్రమంగా జీవన్ముతి గూడా సమీపించడం సంభవిస్తున్నది. ఈవిధంగా రాత్రింబవళ్లవల్ల జీవులలో ఇట్టి పరిణామం కలుగుతున్నదంటే అర్థమేమిటి? ఈరాత్రింబవళ్ల జీవులకయ్యువును భక్షణజేస్తున్న వన్నమాట.

కాబట్టే ఈలహర్మిశలుయిట్లాసాగితే మనకేమని ఊరుకోడానికి వీలులేదు. అహర్మిశలతోగూడిన యీకాలం చాలానిరంకుళమైనది. ఈరోజున నేను యేమీపనిచేయ లేదు మొద్దులాకూర్చున్నాను, కాబట్టి నాలెక్కలో వ్రాసుకోబోకు అంటేకాలంవలకదు, జబాబు చెప్పదు, కానిజమకట్టుకోకుండా పూరుకోదు. కాబట్టి కాలానికిమనము బద్ధులము కావాలె గాని కాలంమనకు బద్ధంగాదు. కనుక కాలంయొక్క అధికారం గుర్తించి యెప్పుడు ఒకే విధంగాఉంటే యీ అపరిమిత కాలవాహినికి పరిమితాయువులమగు మనము మనజీవితంలో మనస్వధర్మం మనము గమనించి అనుష్ఠించాలెంటే ఒకహద్దుపద్దువర్పజుచుకోవలెను. లేకపోతే మనజీవితవ్యవహారంసాగడం చాలాకష్టం. కాన ఇటువంటివ్యవహారసౌకర్యార్థం సృష్టించబడ్డదే పంచాంగం. నాల్గదినాలు పంచాంగంలోని తిథివారాలలో, క్యాలెండరులోని తారీఖులో చూచుకోకపోతే యెన్ని అహర్మిశలు వెల్లిపోయినాయో గుర్తించలేము. ఒకగుర్తు అనేది, లేకపోతే, ఒకేమాదిరిగా కవలపిల్లల్లాగాఉన్న ఈరేబవళ్లను గమనించడంకష్టం. మఱిన్నీ ఒకరికి మనంకొంతసామ్మ అప్పుయిస్తాము. ఒకపనిమీద కొన్నాళ్ల కొకగ్రామంవెళ్ల వలెననుకొంటాము. ఒకవ్యాజ్యం వాయిదా కొన్నాళ్లలో ఉన్నదనుకుంటాము. ఒకశుభ కార్యము తలపెట్టుకుంటాము. ఇటువంటివాటి కన్నీటికి ముందు జాగ్రత్తపడి అందఱికి తెలియ బడి అందఱిని సమకూర్చుకొని చెయ్యాలంటే ఈకాలాని కొకకొలతఅనేది లేకపోతే యెట్లా? కాబట్టే ఒకపగలురాత్రీకలిపితే ఒకదినమనీ, ఆ దినాలు యేడైతే ఒకవారమనీ, ఆ వారాలు నాలుగైతే ఒకనెలనీ, ఆనెల్లుపన్నెండైతే ఒకసంవత్సరమనీ, అటువంటి సంవత్సరాలు పన్నెండైతే పుష్కరమనీ, నూరైతే ఒకశతాబ్దమనీ యీవిధంగా కాలానికిగుర్తులు వేశారు మనపెద్దలు.

అంతేగాకుండా మనదికర్మభూమి. ఏకాదశినాడు ఉపవాసాలంటాము, అమావాస్య నాడు పితృతర్పణాలంటాము, తగిలుంటే తద్దినంఅంటాము, మిగిలుంటే వ్రతంఅంటాము,

ఇవీగాక నైమిత్తికంగావచ్చే గ్రహణాలు గ్రహపీడలు యెన్నో ఉన్నాయి. వీనికన్నిటికీ జపతపాలుచేసుకోకపోతే ఉపశాంతిలేదంటాము. కాబట్టి తిథి, వార, నక్షత్ర, యోగ, కరణాదులనియెడి పంచలంగములతో గూడినపంచాంగం మనపూర్వలైన ఖగోళశాస్త్ర పారంగతులగు మహర్షులచే నిర్మింపబడ్డది. మహామేఘాపులైన మనపెద్దలు మహాసున్నితమైన యిట్టిమహాశాస్త్రమును నిర్మించి మనకు ప్రసాదించిపోగా దానిలో తిథిని చూచుకొనే తెలివి లేదు మనకిప్పుడు. ఎంతదురదృష్టమోచూడండి. పంచాంగం వచ్చేసంవత్సరముయొక్క భవిష్యత్తును ముందుపెట్టుతుంది. ఎండలతీరు, గాఢులవైఖరి, వర్షముల విధము, ధరలరీతి, గ్రహములగతులు ఇత్యాదు లెన్నో వివరిస్తుంది. గ్రహణా లెప్పుడువస్తాయో, లోకచుక్కలు యెప్పుడుపుట్టతాయో తెలుపుతుంది. ఈపంచాంగం అబద్ధమనడానికి ఏలులేదు. ఎందుకంటే పంచాంగములో వ్రాసినసంగతులు ఖదితముగా నెరవేరుచుండడమేకారణం. ఈపంచాంగంలో రెండుమూడురకములున్నవి. మనది చాంద్రమానము అనగా చంద్రునిసంవత్సరముబట్టి నిర్ణయించినదన్నమాట. మనకు సమీపస్థులైన అరవవారిది సౌరమానము అనగా సూర్యునిగతిని బట్టి నిర్ణయింపబడిన పంచాంగమువారిది. ఉత్తరదేశమువారిది బార్హస్పత్యమానము. అనగా వారి పంచాంగం బృహస్పతీగ్రహగతినిబట్టి నిర్ణయించబడును. ఈవిధంగా మనదేశంలో పంచాంగభేదములున్నవి. ఏభేదములున్నా వత్సరారంభమునందు ఆయాదేశములవారాయా పంచాంగములు చదవడం ప్రతిదేశములోనూ ఉన్న ఆచారమే.

ఇక రెండోది నింబకసుమభక్షణం. నింబకసుమమంటే వేపపువ్వు. తియ్యనిజెల్లం, పుల్లనిచింతపండు, చేదు వేపపువ్వు కలిపినదే వేపప్రసాదం. ఈవేపప్రసాదం భోజనాత్మకస్వం ప్రతివారూ సేవించవలసినవిధి. దీనిఅర్థమేమిటి? దుఃఖమే చేదు. కష్టమే పులుపు, సుఖమే తీపు. ఈమూడుగుణములు కలిసిపెనవేసిన ముప్పేలలతాడువంటిదే మనజీవయాత్ర. ఈసంవత్సరం గూడ నిన్నీ మూడున్నా యెదుర్కోగలవు. వీనిని సమభావంతో స్వీకరించడమనేదే యీవేప ప్రసాదంయొక్క తాత్పర్యం. నిజంగా ఈపులుపుతీపిచేదుల చవిచూడని మానవులుగాని మానవులచే నిర్వహింపబడునంశ్లుగాని ఉండవు. కనుకనే మనమండలిగూడా ప్రపంచవైఖరి ననుసరించి యీపులుపు తీపి చేదులచవిచూస్తునేఉన్నది. అయినా భగవదాశీర్వాదమువల్లను, మీవంటిసోదరీమణుల సహాయసంపత్తివల్లను తనజీవితంలో నేడీప్రథమసంవత్సరాదిని జరుప గలిగింది. అందుకు శ్రీపరమేశ్వరునకును, మీకును నాభక్తిపూర్వకనమస్కృతులు.

సోదరీమణులారా! సంవత్సరాది అన్నిపండుగలవంటిదిగాదు. ఇది అటాకాలమునూ, ఇటు మన జీవితమునూ కొలిచేపండుగ. ఓజీవీ! నీజీవితంలో మతోయేషు చెల్లగట్టెవు నాలెక్కలో. నీజన్మంయొక్క ఉద్దేశమేమిటి? సార్థకతదేనిలోఉన్నది? నీజీవిత పరమార్థ మేమిటో తెలుసుకున్నావా? అనిప్రశ్నించి హెచ్చరించి పోతున్నది సంవత్సరాదిపండగ. కాబట్టినేటి యీపండగయొక్క పరమార్థంగుర్తించి వర్షాకాలపునదులవలె అతివేగంతో

గడచిపోవుచున్న మనజీవితప్రపంచములు వ్యర్థమై కాలసాగరంలో కలిసిపోకుండా విద్యలనే ఆనకట్ట కట్టించి సత్యధర్మములనే తూములగుండా భక్షిజ్ఞానవైరాగ్యములనే పంటచేలలోకి ప్రవహింపజేసి జన్మసార్థకత అనేపంటనుపండించి ధన్యులుకండని కోరుతున్నాను.

ఉట్లాగే అనేకసంవత్సరాదులు మీసహకారసాభాగ్యంతో ఈ ప్రీహితైషిణీ మండలిలో జరిపేలాగున మహాకాలస్వరూపియగు పరమేశ్వరుడు అనుగ్రహించుగాక అని దేవదేవునిప్రార్థిస్తూ నాఉపన్యాసముముగిస్తున్నాను. *

ఆత్మోపదేశము

శ్రీమతి చేబోలు సరస్వతీ దేవి గారు

జనితానందరిసాధ్విదేలుచును సంసారంబులోఁజక్కి యొక్కనిమేషంబయినన్ బరార్థమును నాకాంక్షించి వేదాంతనే ద్యునిభావంబుననిల్పికొల్వకయె సాయుజ్యంబుచేకూరునే? మనమా! యేటికిజీవితంబు? కనుమా మాయాపహారిన్ హరిన్.

జననీగర్భమునన్ వసించి పదిమాసంబుల్ మహాదుఃఖవే దనలన్ జెంది జవించితంత మలమూత్రస్నిగ్ధేహంబుతో దినముల్ ద్రోసితి యుక్తకాలమరిగెన్ దీనన్ ఫలంబున్న దే? మనమా! యేటికిజీవితంబు? కనుమా మాయాపహారిన్ హరిన్.

వినుమా యశావనమంకురింప నట నువ్వీళ్లుగురుచున్ లోకమున్ గనులన్ గానక మోహసాగరమునన్ కాయంబెటోనట్టుమన్ మునుకుల్ వెట్టితివేమి సార్థకము దుర్మోహంబు వీడంగ దే? మనమా! యేటికిజీవితంబు? కనుమా మాయాపహారిన్ హరిన్.

ఘనవార్ధక్యము పై బడంగ నట నీగాత్రంబుజీర్ణమునై కనులున్ వీనులునున్ బటుత్వమునువీకన్ బాసి తల్పిబ్బులై తనువున్ బాయగనున్న యవ్వను నినున్ దర్శింపరా రెవ్వరున్ మనమా! యేటికిజీవితంబు? కనుమా మాయాపహారిన్ హరిన్.

ధనకాంక్షన్ మొదలంట పీడమింక సద్రాసుర క్తిన్ వెనన్ జనకాదుల్ మునుబోయినట్టి పదమాస్థన్ బట్టి పొమ్మింక లోఁగను మాయుచ్ఛజరింపఁగావలదు భోగంబంత నిత్యంబాకో? మనమా! యేటికిజీవితంబు? కనుమా మాయాపహారిన్ హరిన్.

అక్రమవిభాగము

విష్ణురాజు రాజగోపాలముగారు బి.యె. సారస్వతసమాజము

క్రొత్తగాచేయించుకొన్న తనముద్దుల రాట్టానికి పక్కగా బుల్లివీట వేసుకొని దాని మీద కూచొని నూలుతిస్తోంది శేష. ఎదురు గుండా ఒకచిన్న చౌనుబల్లవుంది. దానిమీద పున్న బిగ్గెన్ గడియారము టిక్కు టిక్కుమంటోంది. గిట్టునతిరుగుతోవున్న రాటపు చక్రము భావిభారత భాగ్యాన్ని గూర్చే కాబోలు ఒక్క ఆశామహితగీతం తనవ్రాహ్మ తుపీతరాగాన యేకాలాపనచేస్తోంది. ఇతర మైన సవ్వడియేదీలేదు.

ఆగది కిటికీలోనుంచి సమీరకుమారుడు తప్పటమగులతో ప్రవేశించి కొంతసేపామె ఖద్దరుచీరచెరిగి కదలించాడు. వెనక్కినా తిరిగిచూడకుండా ఆమెపనిలో లీనమైవున్నది. గుబురులుగుబుద్ధుగా ముఖసీమను వ్రాలే సీలాలకాలు కదలించి తొంగిచూస్తే అక్కడ భావనాతరంగాలు మాత్రమే పోటుపాటు చేస్తున్నాయి.

కొంతసేపటికామె యోచనాపూరితసందరవదనం పయికికెత్తిచూచింది. అప్పటికప్పుడే గడియారపుముల్లుతోమ్మిదిమీదికిపోయింది. వెంటనేలేచి బల్లమీదవుంచిన గ్లాసులో వేలుపెట్టి చూచింది. అందులో కాఫీచల్లారి పోయివుంది. “ఎంచేతో యికారాలేదు? పొద్దున్న అనగా వెళ్లారు” అని తామర మొగ్గలాటి తనకెంపుఅరచేయి ముకుళించి చూపుచువేలుతో పొటమరించిన తనలే గులాబీబుగ్గ సదుముకుంటూ మళ్ళీ ఆలోచనలోపడింది. ఇంతలో వీధిగుమ్మంలో

యెవ్వరో రాక్షసిగొంతుకతో “పూర్ణచంద్రాపుగారూ!” అని అరుస్తూన్న ధ్వని వచ్చింది. అదివిని “ఎవరువారూ?” అని శేష సింహద్వారం చెంతకివచ్చింది.

వీధిగుమ్మందగ్గర ఒకనల్లటి లావై నమనిషి నుంచున్నాడు. తలకట్టులేని ‘గా’లావుంది వానిజుట్టు కత్తిరింపుమాదిరి. చేతిలో వల్లమైన ఒకపేముకట్ట వంకరిదివుంది. మంచి ముతక రకం ఖద్దరుచౌక్కా బొంతలాంటిపంచీ కట్టు కున్నాడు. ఆయనతోపాటు ఇంకో ఆయన గుమాస్తా, నాకరో కూడా నుంచున్నాడు. గద్దిరిగాడితో యుద్ధానికి సాయపడే గొడ్డుకో తిలావున్నా డారెండో ఆయన. శేషనిచూడ గానే మొదటాయన “లేకుటమ్మా! యింట్లో లేడూ, మమ్మల్ని చంపేస్తున్నాడు, మాప్రాణాలు తోడేస్తున్నాడు, తిరగలేకచచ్చిపోతున్నాను ఇల్లంతా దోచిచ్చానే. ముందుగుమ్మరించానే. ఏమవేలు. ఒకటూ, రెండా. ఇస్తారా? ఏమిటిచ్చేదీ నామొహం, ఆయనమొహం. ఎప్పుడురావడం ఆయన” ఏకభాటిని ఖడ్గ మృగానికి మల్లే మొదటిఆయన గోండ్రించాక ఆయనగుమాస్తా సర్కసుకోతిలాగు ఆయన ననుకరించాడు.

అదంతావింది శేష. హృదయంజల్లు మంది. ఒకవిచారతరంగం పైడలుతరంగమై పొంగివచ్చింది. ముఖంజేపురించింది. ఉదార గుణవిద్యానుందకుడైన తనభర్తననే మాటలు వినలేకపోయింది. “లేరు పొమ్మ”ని వాళ్ల వెన్నుమీద తలుపు దడాలుమనిపించి యింట్లోకిపోయింది.

౨

రెండుగంటలు కావచ్చింది. పూర్ణచంద్ర రావు మంచంమీద శయనించి, తలమాత్రం పైకెత్తి కూర్చున్నట్టుగానున్నాడు. ఎదురుగావున్న పేముసోఫామీదకూర్చుండితమల పాకు లిస్తోంది. శేష.

పూర్ణచంద్రరావుది లేతనలుపుశరీరం. చక్కని ఎగువప్రభుక్రావు. విశాలమైన నుదురూ, నక్షత్రలమూ; నన్నటినడుమూ మనిషిరూపనే అనిపిస్తాయి. పైపెదవి చిక్కని బిగ్గి, విశాలనేత్రాలలోని చాపల్యమూ, ఔదార్యానిగుణసమూహాని కట్టడుగున అంతర్వాహినిగావచ్చే భావోద్దేశస్వభావాన్ని కూడా తెలియజేస్తాయి. అతనికిపున్న సంపూర్ణవిద్యాసంస్కారం శరీరానికి మంచి నాణాకు తీసుకువచ్చి విద్యావంతులకుండే యేదోశోభచూపిస్తుంది.

శేషకూడా చక్కనిదన చెప్పాలి. ఎటువు డవులుకల చామనచాయ. నెమ్మేనిలో హృదయపావిత్ర్యం తెలియజేసే కాంత్యుజ్వలత వుంది. అది ఆమె సుందరవదనంలో చాలా బాగాకనిపిస్తుంది. విశాలనయనాలు సుశోభా ప్రపూర్ణాలు కాని యీమధ్య పొందుచున్న మనోదుఃఖంవల్ల జడాలనములుగానున్నవి. కాని నిదాడంబరమైన ఆమె అలంకారము లొకవిధమగునన్న చేకూరుస్తున్నాయి. మెడలో ఒకగొలుసు, చేతులకి రెండుమూడు జలెలు గాజులు, స్వయంగావడికినసూలుతో తాను నేయుచుకొన్న ఖద్దరుచీర, జాకెట్టు, ఆమె శివితాన్ని గురించి సంపుటాలు చెప్పుతాయి.

మానముద్రనడలించుకొని పూర్ణచంద్ర రావు “అయితే యిష్టమొచ్చినట్లల్లా వేలాడన్నమాట, పాపయ్య?” అన్నాడు. వేగముతో దానికి

శేష

ఏదోఏడిశాడు లెండి. మనము శాంతమే వహించాలి. ముం దీయుణసముద్రంలోనుంచి బయటపడేమార్గం చూడండి.

పూర్ణచంద్రరావు

ఔనే మరియేమిచేయమన్నావు? అవతల మహాత్ముడుచూస్తే పవిత్రమైన వృద్ధ్యమం లేవతీసినాడు. ఒకమూల ప్రపంచమంతా అరికట్టినది ఆర్థికసమస్య. ఈలాటవును సర్వత్రా వుదారపురుషులంతా మానవసేవలో లీనమైపోయి దరిద్రసోదరకోటిని వృద్ధరించడానికి సర్వస్వమూ ధారపోస్తూంటే యీవడ్డీ జీవనపు ఘాతుకమృగాలు సోదరకోటిని ఋణగ్రస్థులని తినెయ్యాలని చూస్తున్నారు. మానవజీవనం త్యాగవిరహితం అయిపోయింది. దురాశాపూరితమైన ఈసరకోటికంతా ఒకమహాప్రళయం, రక్తప్లావితంచేసే ఒకపెద్దవిప్లవం తప్పకుండా వస్తుంది. ఏమంటావు, శేషా?

శేష

వచ్చిచీరుతుంది. ఎన్నాళ్లు సాగుతుంది అక్రమవిభాగం? సోదరమానవుణ్ణి సోదరమానవుడు తినాలనిచూచే యీ ఆర్థికసంబంధం, ఈపెట్టుబడిదారులదురంతికం. ఎవడు నిర్మించా డీవిశాలప్రపంచం? ఆనిఖలేశుడు సృజించా డీవిశ్వమంతా. మానవులంతా సోదరులు. అందరికీ సమానమైన హక్కువుండి

తీరాలి. కష్టించేవాడు, మేధానంపన్నుడు, కళాకుశలుడు లేమిచేత అల్లాడుతుంటే వార సర్వమనే దుర్మార్గముచేత ఒకానొకరిండి పోతు, మనుష్యబంతువు, ధనాకర్షణయుం త్రము బాగుపడడమా? తప్పదండీ! మీరన్నట్లుగా యీసంఘం ప్రస్తుతం అల్లుకుపోతూ వున్న యీనిరంకుశసంఘం క్రుంగిపోయి తీరు తుంది.

పూర్ణచంద్రరావు

అదెల్లాగురూఢే. కాని నాసంగతే పాలు పోటంటేదు. ఇదివఱకు యకరం రెండువేలు చేసే భూమి యిప్పుడు వెయ్యిరూపాయలకు కూడా మూతిచూసేవాడులేదు. ఎక్కడెక్కడ ఋణదారలూ అంతావకటి. వక్కడి హృదయాల్లో గాలించినా దయదాక్షిణ్యమూలనేవిలేవు. ఎల్లాగోఅల్లాగు భూమి పుచ్చుకోమంటే డబ్బేకావాలిట. ఒకవేళ రాయించుకుంటే అసలు కిమ్మతులో మూడవ వంతుకి అడుగుతున్నారు. పెద్దసంసారులు ఎంత నిరాడంబరులైనా ఋణం చేసికోక తప్పిందికాదు. మానాన్నగార్ని మాత్రమేమి నిందించనూ. ఈఋణాలలో అనవసరమైనది కాని, పోకుకోసము కాని ఒక్కటిలేదు.

శేష

పోసింది. ఈతక్కువధరకే భూములు వాళ్లమొహానతగలేస్తే మనకేమి మిగులు తుందో చూడండి.

పూర్ణచంద్రరావు

అల్లాతక్కువధరలుచూచినా వాళ్లు సవ్యం గాకట్టుకుంటే పడకరాలూ యీయిల్లుమిగల వచ్చునుకుంటూ.

శేష

అఖరు కిల్లు మిగిలివాచాలులెండి. నాకే సగలూ, పట్టుచీరలూ అక్కరలేదు. ఈ రాటమేచాలు. మీరు పిల్లలపోషవర్గానికి తెస్తూంటే యింట్లోగౌరవంగా తలదాచుకో వచ్చు.

పూర్ణచంద్రరావు

అంతే అన్నావు. ఏభయియకరాల సంసారులము తిండికి దైవ్యపడవలసి వస్తోందా?

అని ఏడువారంభించాడు. కళ్లకొలకుల్లో నుంచి నీరు గట్టుతెగివట్టుగా కారుతోంది. ఎగుపులువస్తున్నాయి.

అంతలో శేష దగ్గరకువచ్చి అతన్ని తన మృదువైన చేతులతో అదిమిపట్టుకొని “మీరల్లా అధైర్యపడకూడదు. ఈభారత దేశంలో ఏమకోట్లా ప్రజలున్నారు. ఒకపూట కైనా తిండిలేనివాళ్లు అందులో మనమొకళ్ల మవుదాము. ఏమిటి శాశ్వతం? అన్నీ నదలు కొనిపోవాలి విశ్వపతిపిలుపువస్తే. ఈమాత్రాని కీవడ్డివ్యాపారపు బోడిళ్లు మిడిసిపడు తున్నాయి.”

సరిగ్గా ఆసమయంలోనేలేది చంటిపిల్లాడు రోదనమారంభించాడు. “ఉండండి చూచి వస్తాను” అని వెళ్లింది.

పూర్ణచంద్రరావు

నాబతుక్కి పరమేశ్వరా! అప్పుడే యీ పిల్లల్ని కూడా యిచ్చేవెందుకు?

3

అది వట్టిదుర్దిశం. చిటపటా చినుకుపడు తోనేవుంది. ఆకాశం మేఘావృతంగానేవుంది. వసారాగదిలోవున్న చింకిరిచా పమిద

చొక్కాలేకుండా పాపయ్య బొజ్జ నిమిరు
కుంటూ “యిదిగో సర్వయ్య! మంచి వ్రసా
యందొరికిందోయ్. ఏమిటంటావా, వినుమరి
చెపులాను. బొత్తిగా అండ్లెబ్బసాగిందిలే
ప్రజలికి. ఈమధ్యదోచేసారుగా ఒకడిదగ్గర
తెలియకుండా యింకొకడిదగ్గర నోట్లమీద
డబ్బు. ధరపడిపోయింది. వెధవలై పోయారు.
చూసావు మనకి చౌకగా అవునన్న ధరకి
భూములు రాయించుకోడాని కిదే మంచిసమ
యం. ఇప్పుడు మనబాకీకంద లింగయ్య,
మంగయ్య, సంగయ్య, బాకీలకందా పూర్ణ
చంద్రారావు ఆస్తియిల్లుకూడా రాయించు
కున్నామా? ఇంకా అయిదువందలకో
నోటుందికాదుటోయి. మధ్య వెధవలంతా
అవిమానుకోమన్నారు.

సర్వయ్య

ఇక ఆస్తి ఏదండిపావం?

పాపయ్య

అదిగో, అదేవనికరాను. నీదగ్గర వెధవ
మొత్తతనం చాతకానికాలి. మాదగ్గర గును
స్తాగా వుండాలంటే బాకీవాళ్ళ కాట్లకుక్క
లకిమల్లకలచిమకీసీనుకురావాలి. వెట్టివాడా!
వాళ్ళని ఋణాలెవ్వరు చేయమన్నాడు? ఒళ్లు
తెలియక లగలేసుకుంటే అప్పులుచేస్తే
యెక్కడకిపోతాయిమరి. దానికేమి
గాని పాపం, సర్వయ్య! పూర్ణచంద్రా
వెక్కమన్నాడోయి! నావ్రపాయం చెపు
తానుకాని.

సర్వయ్య

దాను గారంటో పక్కవేపున అద్దె
కున్నాడు.

పాపయ్య

నేను ఎరస్తువారంటుకీ పెట్టానులే. ఆర్డరు
పడిందిలే. నువ్వునేనూకలిసి బండ్లాకును
తీసుకువెడదాము. ఈవేళ మునురుకాదూ.
ఎక్కడికీపోదు. ఇంటిదగ్గరేవుంటాడు. నుభు
వుగా పట్టుకోవచ్చు.

సర్వయ్య

ఆస్తిలేనప్పుడు కైదులో పెడిలేమాత్రం
లాభమేమిటి?

పాపయ్య

వెట్టివాడా! లాభమేమిటా? పెళ్ళాము
మెడలో గోలునుంది, చేతికిగాజులున్నాయి.
మొగుడిని కైదులోపెడిలే పెళ్ళామావస్తువు
లమ్మి విడిపించుకుంటుంది. కనక మనమా
పనిచేస్తేమనడబూ మనకొస్తుంది. నాళ్ళకీ
యిక పేచీలుండవు.

సర్వయ్య (తనలో)

అరి నిన్ను లగలెయ్యా! (పైకి) చిత్తము.

పాపయ్య

సరే. లే యికవెడదాము.

౪

ఒకచిన్న పెంకుటింటివసారా పక్కదొడ్లో
చాపమీదకూచున్నాడు పూర్ణచంద్రారావు.
కళ్ళలోనుంచి వెలితి చూపుతోస్తున్నాయి.
నేత్రకోణాలు గుంటలుపడ్డాయి. మొఖం వైవ
ర్ణ్యంబొందింది. చేతిలో ఒకచిన్న సీసావుంది.
కొంతసేపటి కిట్లాని రిక్కించుకోడం
మొదలుపెట్టాడు. “నిజమే అయివుంటుంది.
వారంటుకెన్నాళ్ళని దాగుతాను. ఇదివరకే
నగము చచ్చివున్నాను. ఇక ఎరస్తుచేసి వీధు
లమ్మట తీసికెడ్తారు. అంతబతుకుబతికి అల్లాటి

తండ్రికిబుట్టి ఛీ! ఎందుకీబతుకు? దానితో చనితే నగలమ్మ తీర్చమంటుంది. ఇకనాముద్దు కూన పాపమా, పాపరువిడ్డానా? నాకేనా యీదైవ్యం? నా కీపిరికితనం ఎందుకు? ఈ విషద్రావకం తాగితే అన్నీ వదలుతాయి.”

అట్లా తర్కించుకొంటూవుండగా—శేష అంట్లగిన్నెలుతోముకుంటూ ఆబురదచేతితో పిల్లాణ్ణిచంకని వేసికొనివచ్చి అక్కడ కూల వేసి ‘పిడినిచూద్దూ, పనికడ్డమైనాను’ అని వదలిపెట్టి వెళ్ళిపోయింది. పూర్వ చంద్రరావు మాట్లాడలేదు. పిల్లవాడిని చేరతీయలేదు. భార్యనంక అట్లెచూస్తోవుండిపోయాను. నా భార్య దాసిదైవోయిందే అనుకున్నాను.

ఇంతలో చంటిపిల్లాడు “బాబా! పీతా నాకీ”మ్మనిలాగనారంభించాడు. “నీకుకాదు నాన్నా! నాకే మహాపాపికి, నిర్భాగ్యుడికి”

చిల్కా!

ఒకచెట్టు మీద ఒప్పున గూటిలో
వసియుంచు చుండగా చిల్కా!
పాడునేడిగాప్పు బాధింప నెంతయో
పరితాప మొందితిని చిల్కా!
చిగురుటాకులతోడ గుబురుగా
చిన్నమావి నీడకేర
ఆదరముజూపి నమ్మోదమ్మునొడగూర్చె
ఆనందమాయెనే చిల్కా!
గున్నమావిసీద గూర్చిండియుండగా
పున్నమ వెన్నెలగాయ
చిన్నిసంద్రమ్ము నా ఎన్నా యలలు రేగి
యత్సాహ మొదవించె చిల్కా!
అంతలోనె యెంతో సంతోషమలమగా
అదియేమి కర్మమోగాని

అని అందులో విషద్రావకం తాగేసి అసీనా విసరికొట్టాడు.

అవిషద్రావకం తాగితాగడంలో గొంతుకు మండిపోయింది. కెళ్ళవసకేకెట్టి కూలిపోయాను. కళ్లు గవ్వలై తిరిగిపోయాయి. చంటి పిల్లవాడు పెద్దపెట్టున ఏడుపారంభించాడు.

శేష పాపం పరుగుపరుగునవచ్చి చూచే సరికి ప్రళయప్రదర్శనం కనపడింది. భర్త ప్రాణంపోయింది. ఎంతవరికీందినా పూజిరి లేదు. అంతలో ఎదురుగుండావచ్చి పాపయ్య అతనిగుమ్స్తూ, యిద్దరు బంధువులు ఎరస్టు వారంటు. యమభక్తరాజు దూతలల్లే నుంచున్నారు.

వాళ్ళనిచంటిపిల్లాడు చూచి ‘బూచాల్లే’ అనితల్లికాళ్ళలోపడ్డాడు. శేష స్తంభితురాలై నిలబడిపోయింది.

శ్రీ మ తి త ల్లా ప్ర గ డ వి శ్వ సు ం ద ర మ్మ గా రు
పంతుము బూని యాపాడువిధి మనమునా
సంతాప మొదవించె చిల్కా!
గాఢపరితాపమున వాడుబారిన మనసు
వశము తప్పియుండగ్గాను
కఠినభాషల నెంతో గారెంతురే చరులు
కలతబడి నవయగా చిల్కా!
ఎన్నాకు రీరితి యేహ్యజీవితమునా
వెళ్లబుత్తును దినములెంచి
కొన్నాళ్ల కయిన నాతెన్ను త్రోవ తెల్చి
కన్ను దెరిపింపవా చిల్కా!
మోసులెత్తి యాసకాసి పుష్పించగా
గాసి బాసి సుఖము కెందా
నే నాసించుచుండగా నాన
దీరక సుఖంబదియేల గల్గునే చిల్కా!

గ య్యా లి వ ది నె

౧

“దాదా! ఎక్కడ” అంటూ పంటఇంట్లోనుంచి శేకవేలింది శకుంతల.

“పోల్లోవున్నాను శకు!” అన్నాడు రఘురామయ్య.

“నేను రావచ్చువా?” అన్నది తిరిగి.

“అ”

పంటనే శకుంతల పోల్లోకివచ్చింది. పన్నెండేండ్ల బాల, చామనచాయకల నేరచీరకట్టుకున్నది. ఏవో చారలవాళ్ళట్టు తోడుకున్నది. పదులూదులుగా జట్టు చెవిరిపాదపడుతూ వాల్చడ శేనుకుంది. ఇటువటు తొంగిచూచి, “చూశావా? అన్నయ్య!” అన్నది.

“ఏమిటమ్మా?”

“కాళిమొట్టికాయలుకూడా అయినాయి. నా కన్నా స్వీకర్మం? మళ్ళీవస్తోంది కాబోలు కొండో? పోయింది. నీతోచేప్పేనని తెలుస్తే మరింతమండి పడుతుంది. కడుపులో పెట్టుకో. తెలియనీకు.”

ఇంతట్లోనే పదిసెగారు సత్యభామ పాచిట్లా ప్రత్యక్షమయింది. “ఇక్కడేంచేస్తూన్నావుపిల్లా! పొయ్యి అంటించమంటే అంటించకుండాను.” “లేదుపదివా అంటిస్తా. దాదా నిన్ను పిలుస్తేను, ఎందుకో కనుక్కుందామని వచ్చేను.” అని వెళ్ళిపోయింది.

౨

“ఏమండీ.”

“.....”

“ఏమండీ మిమ్మల్నే”

“.....”

“మాట్లాడలేం, తెల్లంకొట్టివరాయిలాగ వినపడటంలేదా?”

“అ, ఏమిటి?”

“ఏమిటిలేదు, పిలిస్తేపలక్కపోవడం.”

“అర్థా, ఏమిటాగావు శేకలు. అమ్మకైలాగ అరుస్తావు. ఏవోపరధ్యావంగా వ్రన్నాను.”

శ్రీమతి వి. యన్. లక్ష్మీ గారు

“ఎందుకు నమ్మనీలిచారట పిల్లకన్నది.”

“ఏమిలేదు. ఇంకామడికట్టుకున్నావో శేవో, అని.”

“ఇదిగోకట్టుకుంటూన్నామరి. కొంచెంబద్ధకంగా వుందని అవిడగార్ని కట్టుకోమంటే కట్టుకోలేదు.”

“పోనీదూ చిన్నపిల్ల ఏవో అడుకునే ఈడు. అక్కడికి నుంచిపిల్ల గమక, తోచిన చుంచేస్తూనే వున్నది.”

“అ, చేస్తోందిచేస్తోందని భోవ. ఏమిటిచేస్తున్నది? ఆహారపువనికీ, అబ్బరమామేమిటి? ఎవరికోసం చేస్తారు? వాళ్ళపాట్లకు వాళ్ళు చేమకోకపోలే, ఎవరుచేస్తారు? మీరుకూడా అల్లాగేమాట్లాడుతారు. ఆవునులెండి. పెళ్ళాంలేరగావచ్చింది కనుకఅంటారు. అవండి. ఏంచేస్తాం, నాభుర్యమిట్లావుంది. పడక తప్పదు. ఎక్కడాదిక్కులేక, మిగుతెచ్చికట్టి పెట్టారు. పూజగొడ్డి, పురుషుడన్నారు. ఏంపూజ చేశావోకదాచేవుదా; కల్లెడుకాయలు, వుమ్మెల్ల పువ్వులు, చేకానుకాయలు” అని కళ్ళనీళ్ళు తెచ్చుకుంది.

“ఎందుకొచ్చిన కంకళోప. పెళ్ళిమడిగట్టుకో పొడైక్కుతోంది. పెండరాశేపెళ్ళారి ఆఫీసును” అన్నాడు రఘురామయ్య కొంచెంవినుకుతో.

భామ వెళ్ళిపోయింది.

౩

రఘురామయ్యకు కలెక్టరాఫీసులో నలుబది రూపాయలవని, ముప్పుయిఏళ్ళున్నాయి. అతనిచెల్లెలు, శకుంతలకు, అతనికి పడుసెనిమిడేండ్లవార. లేకలేక కలిగిన అడపిల్ల. అతనిభార్య సత్యభామకు ఇరవయి సంవత్సరాలు. కావరానికివచ్చి ఆయిదువత్సరాలయింది. శకుంతలకు తలిదండ్రులిద్దరూకూడా కలవయినారు. సాలుకు ఆయిదువందల రూపుములు భూముల మీద వస్తాయి. ఇతనికొచ్చేసెంతకను. ఇంతేవారి కొచ్చేవదుంటుంది. శకుంతల వివాహము ఆయిరంజేండ్ల

యింది. కొడుక్కి పెండ్లిచేసారు. మరుసంవత్సరమే ఇద్దరూ పోయినారు. పాపం తల్లిదండ్రులులేని పిల్లను రాలిపోతుంటుందివదిలెనారు. మొగుడంటే బ్రహ్మం లేదు. ప్రేగా ఆతను చెల్లలుమాట ఏదేనావులే, ఇంక ఆపూట ఇంట్లో అన్నకు చెల్లెలికెమాదా, ప్రాణం ప్రాప్తిలేదన్నమాటే. ఇంకెవరూ పెద్దదిన్నారేదు. ఏం చేస్తారు? అట్లాగే బ్రహ్మరాక్షసిగ్గరి వోయ్యకుంటున్నారే. ఇంకోఏదాది ఓపికపట్టి పిల్లకత్తెవారింటికి వెళ్ళిపోతుందికదా అని రఘురామయ్య అభిప్రాయం. అన్నకు చెల్లెలికి ఆమితప్రాణం. అన్నగారు వక్కాపుత్రులగాని, వకరెదికెనడ్డగాని ఏదేనా కొనుక్కుతేనేండుకు దమ్ముగాని వదిలెగారు యాస్తుండగా ఇరవ్యకూడదు. అందుకోసం చాటుగాపిల్చి ఏదేనా దర్చిచ్చి కొనుక్కొనుకేనాడు అన్నగారు. తెల్లవారేపూట చర్చిఅన్నం, మధ్యాహ్నంవేదన్నం, సాయం త్రేండుకావడన్నమే. అదేనా, అరకడుపుతోజవమే. పాపం, ఆపిల్లకు, ఏదిధమైన పోష్యంలేదు. ఎప్పుడు ఆ కత్తెవారింటికి ఎరగడేపోతుందా అని భామ ఎదురుచూస్తోంది. ఇంతమాత్రసకు పిల్లలైనా లేరు. అయినా, కిందితుకూడా ఓర్చులేదు. అన్నగారు యింట్లోవున్నప్పుడు 'పిల్ల' అంటుంది. లేవన్నడు వసే, ఏమే అని పిలుపు. ఇదే ఆదవమయను ఆదరించవలసినదీ?

౪

“వదివా! శ్రావణమాసంవచ్చింది. శవగలు తెప్పించుతూ వస్తూ వోనుకోయకుంటాను.”

“చాల్లేవే. మహానోయిలగీయిలు, మాకొంపను ఆప్పులపోలులేయ తలయకున్నావు.” అన్నని భామ మండిపడుతూ.

“పోనీ వదివా! ఎందుకుకోపం, మానేస్తారే. వచ్చేయేడు నోయకుంటారే” అన్నది దీవంగా శకుంతల.

“చాల్లేవే, మహాగొప్ప ఆత్మవారిల్లు దొరికింది. అక్కడలేయిస్తానులే. చూస్తా, చూస్తా, ఇక్కడ నన్ను నలుగురిలో యాగీచెయ్యటానికి, ఇదంతాను. ఒకతేయశవగలు తెప్పిస్తాను, అదిపెట్టివోయకో.”

“వాకక్కరలేదులే. అంతకొంతంతో నోమేమిటి?”

“అబ్బో, చదవికిపట్టవగ్గాలు, విదవమోకులు లేకుండావున్నాయి, చేనుకుళిరాలి. అన్నిటికీ నీఇవ్వుమేనా?”

“మాఅమ్మా, నాన్నావుంటే ఇలాచేస్తారా?” అని శకు కళ్ళనీళ్ళెట్టుకుంది.

“అబ్బో, రేమ్మవలా. మవ్వితేనిర్వాహకంవిప్పెట్టుకున్నావు, ఇవారారు—శనేశ్వరులు, చచ్చాకో, అదృష్టవంతురాలివయ్యావో. నీతోనేతేగలేకుండావున్నాను వారల్లో! నువ్వుకూడా పూడ్చిపెట్టుకు ఎప్పుడు పోతావో, ఎప్పుడు ముఖపడుతావోగదా దైవమా? ఇంకా ఎందుకు బొల్లిబొల్లి ఏడ్చులు?”

ఇన్నిమాటలకేప్పటికీ, శకుంతలకువెదరుఖమొచ్చి ఏడుస్తూ మంచంమీదవడుకుని విద్రపోయింది. అన్నం తినలేదు. వదిలెగారు తినమనలేదు.

౫

“తలుపు, తలుపు.”

“.....”

“తలుపు.”

“యెవరు?”

“నేనే, తలుపు.”

“ఎస్తాను.”

వదినిముహూలయింది తలుపుతీయలేదు. తిరిగీతలుపుదబబరాల్పట్టాడు. సర్వభామవచ్చి తలుపుదధారన తేరింది. రఘురామయ్య లోపలికొచ్చి, దైటిమంచి వచ్చిన బట్టలు విడిచేసి, లోపలికొచ్చి మడిబట్టకట్టుకుంటూ “శకుంతలవడుకున్నదా?” అన్నాడు.

“ఊ” అన్నది భామ.

“వంటయిందా? వడ్డిస్తావా?” అన్నాడు.

“రండి, వడ్డిస్తా” అన్నది.

విస్తరిముందు కూర్చున్నాడు రఘురామయ్య. వడ్డిస్తోంది భామ.

“శకు అన్నం తిన్నదా?”

“.....”

“ఏమే అన్నంతిన్నదా?”

“అ”

“ఇవాళ సరేగా చెప్పేదే? నోట్లోంచి మాట బయటికి రాదే?”

“ఏమిట చెప్పింది? మీరు చేసే ప్రయోగానికి తోడు, ఎదురుగడమా ఇంపులు కూడా వా? కొంచెం అణగి త్రుంపండి. మీరు చేసే పక్షి, మీ చెల్లెలు చేసే పక్షి, సంతోషించుకున్నాయి, నోట్లోంచి మాట రావటం లేదు.”

“ఏమిట? ఏముంది పక్షి?”

“ఏముందిగడ మేమిటి. ఇంకా కటిమంచి పెద్దరంతు చేసి, కంచెడు చెల్లించి, మరీ నిద్రపోయింది.”

“ఏరంతం చేసిందేమిటి?”

“ఏముంది. మళ్ళీ వాటికమీదికి క్రాపణమానం వచ్చిందిగా నోములకు.”

“పోనీ నోపించు. శేపురండు రూపాయల శపగలు తెస్తాను, దానికేం, బ్రహ్మాండమేముంది?”

“అవును మీకు తేలికగానే వుంటుంది. వుండ మామరి. ఆరెండు రూపాయల్లోను, అర్ధరూపాయ పెట్టితేనే నాలుగువారాలకు సరిపోతాయి. మిగతా డబ్బు పెట్టి వాకోరిల్లు రవికావితేండి. మంగళ వారం పేదంటామికళ్ళదానికి రవికలేలేవు.”

“పోనీమీ దానివై మొచ్చినలా నోచుకోనీ. ఈ యేదేగా మనిల్లో. పైమాట చెల్లేపోతుంది.”

“పోనీ ఇల్లరికంపెట్టుకోండి. నెత్తిమీద కక్కించుకోండి. పద్దన్న చెడదు? ఇంతకూ నేరవికలేవున్నా వనేవా? పిల్లమీద వున్న ప్రేమ నామీద లేదాయను. ఇంతకూ నే నెరగనూ మీనైబం?”

౬

“ఏమే, విశ్వరిచవిరి వస్తోంది. శకుంతలమొగుడ్డ, పిలుద్దామా? నేపట్టానూ పూజ చేసుకుంటావాయను.”

“ఎందుకులేస్తూ ఇప్పుడు. పిలుస్తే బట్టలుపెట్ట చలకొస్తుంది. ఎందుకోచ్చినట్లు?”

“పోనీమీ ఈసారేకదూ. అయినా నీ ఇష్టం. ఆలోచించి చెప్పు. నువ్వు మాత్రం వద్దంటావేమిటి? ఇంకా వారంగోజాలింది. వుత్తరం వాస్తేవస్తాడు.”

ఆలోచించింది పిర్లుంగా “సరే, పిలవండి,” అన్నది.

“అవ్వయ్య, ఎంతమంచిమాట వచ్చిందేనీ నోట్లోంచి.” అనుకున్నాడు రఘురామయ్య మనసులో.

“సరే, వుత్తరం వాయవా ఇవార?”

“తాయండి.”

౭

రాత్రి 8 గంటలమొయ్యలో విశాఖకుట్టుంతుంది కామేశ్వరరావు వచ్చిందిగాడు. తెల్లవారే చదితి. కామేశ్వరరావు తొక్కచేపచ్చాడు. తెల్లవారిపూజ కన్నీ పిద్దం చేస్తున్నార కనుకతలా సత్యభామలు. భావ ముడుచులిద్దరూ కలుపుచెప్పుకుంటూ నిద్రపోయారు.

తెల్లవారింది. రావమరుచులిద్దరూ పూజచేస్తున్నారు. పది నెమరవల్సిద్దరూ నంటపనిచూస్తున్నారు. పూజా, నైవేద్యం అయినాయి. భోజనాలకు కూర్చున్నారు ఒక బ్రాహ్మడు, ముత్తయిదను, రావమరుచులిద్దరూ. భామ పడ్డినూండి. శకుంతల మొగుడువచ్చాడని పిన్లుతో బయటికిరాలేదు. రాకపోలే పూర్కునే పది నెమరూ గతుకవా? “వచ్చి, కొంచెం వెయ్యి, మళ్ళీగ అయినావడ్డించు. పిగ్గేమిటి కింగినాదం? అంటూ వినిపిసలు మొదలెట్టింది భామ.

పాపం, శకుంతల కటూ తోచదు. చెళ్ళటానికి పిన్లు. చెళ్ళకపోలే పది నెమరకేలు, మొగుడుంటాడని భయం. ఇంతటోకే అన్నగారు, “శకు! రా అమ్మా, ఘరవారేడు,” అన్నాడు.

అన్నగారవగానే శకుంతల వెయ్యికుట్టుకోచ్చింది. భార్యమరూకాడు కామేశ్వరరావు. దీనముఖం, తిండిపరిగారేక, మనసులో దిగులుచేత, పిల్లచిక్కిపోయినట్టుంది. అతనిమనసులో ఏమిటోచింతోకానీ తలపంకింది పూరుకున్నాడు. ఇదంతా శకుంతల కనిపెట్టింది. నెయ్యివడ్డించి చెల్లిపోయింది.

ఆలోచిస్తుంది మర్నాడు ప్రయాణమైనాడు కామేశ్వరరావు. రఘురామయ్య కొత్తబట్టలకు చదువంటింది చేతికిచ్చాడు. కామేశ్వరరావు శకుంతలకు చాటువచ్చి “దశ్యమైనాకావాలా” అన్నాడు.

“నాకెందుకు? వద్దు” అన్నది శకు తలపంచుకుని.

“ఎందుకొస్తావు? తలెత్తివా? నీచూడు” అన్నాడు కామేశ్వరరావు.

తలెత్తింది శకుంతల.

“ఏమిటిలావున్నావు? ఇంత దిక్కిపోయి. నీ కట్టలు వాతో చెప్పటా?”

“చెప్పేందుకేయింది వైవాన్ని ప్రార్థించటమే.”

“సరే. నీవు తిక్కలు తిన్నావు. ఏమి భయం లేదులే” అని చెప్పిపోయాడు.

కార్తికమాసంలో మహానాడున్నాయి. మహారథం ఆరంభించమని శకుంతలమామగారు పుర్రరం వ్రాశారు. “మాఘమాసంలో రిప్పుకుందాచేప్తా” అని రఘురామయ్య బదులు వ్రాశాడు.

౮

“దాదా! సంక్రాంతిమండం వస్తోంది. ఏదో వాచీరాని పెట్టెగలవా?” అన్నది గద్దవస్తురంలో శకుంతల.

“శకు! వాతల్లీ! నీ నంత అచ్చుపైవంతుణ్ణా అమ్మా! చీరకొంటే ఇంకా ఏమేనావున్నా? ఏమీ లేదు, బ్రహ్మరాక్షసికి దణ్ణం పెట్టనలసివస్తోంది. రోజుకు రోజు. అయివాధమనదకు చెరితల్లీ! మిథ్య అత్తైంది కల్లేటప్పుడు కొనిపెట్టాను. అయిపోయిందిలే, నీ కట్టలు గట్టవస్తాయిలే. కామేశ్వరరావుమామ మందివాడేను. వాగ్రక్షగానే చూయకుంటాడు. మాఘమాసండాకా ఓర్పుకోతల్లీ!” అన్నాడు శక్కినిండా నీళ్ళతో.

“కట్టవడతే, దాదా. వా అచ్చుపైవది, నువ్వేం చేస్తావు? నీకుమాత్రం ఏమి ముఖ్యమింది? ఆ, అసీసులో వున్న కాస్తేపుమఖం. ఇంటికొస్తే వరకగోశమే. అవునుగాని దాదా! మా ఆత్మవారింటికి నన్నయ్యానికి, ఎప్పుడైనా వస్తుంటావా? నిన్ను చూడంజేపుండ లేను దాదా! రెండు నెలల కొకసారి కనువిస్తావా? ఏమోలే, అవిడగారికి తెలుస్తేరానీడు.”

“అవును లేఅమ్మా! ఎట్లాగో అట్లా నీలుచూచుకుని వస్తూంటాను.”

ఈ సంభాషణ ముగిసేముగియకమునుపే అమ్మ శక్తి రయారయింది.

“ఏమిటివమావ్వు? చెవులు కొరుక్కుంటున్నావ్, అన్నా చెల్లెలవానా?”

“ఏమీలే. శకుంతల రావ్వు చెప్పుకుంటాను. పళ్ళు తెచ్చి పెడతావా? అది అడుగుతూంది. చదివో చెప్పలేదు. చెప్తాను. నీతో చెప్పి చెల్లెలునివచ్చాను. అంటున్నది.” అన్నాడు రఘురామయ్య.

“అవును లేండి. వాతోయెందుకు చెప్పడం? నీ నెవర్ని, ఆవిడకళ్ళకు నేనుకనిపిస్తానా? వాపెత్తనం, పేలా లేనిపిల్లేవుంది. మీ ఇష్టమొచ్చినట్లు చేసుకోండి. వాకేం తెలియదు.”

“సరే, అట్లా అని పూయకో. పళ్ళు నీ తెస్తాను, బొమ్మలు పెట్టుకో, శకు!” అన్నాడు రఘురామయ్య.

“ఆ, ఆ, వా ఎదుటనే చిన్న పిల్లల ఎదుట పెద్ద వాళ్ళను లక్ష్యంచేయకపోలే, వా స్ఫూలక్ష్యం చెయ్యరు.”

“లక్ష్యం చేయింది? చదివా!” అన్నది శకుంతల.

“అహ! నువ్వూమాదా ఇంతరావడయ్యావు? నిన్ను వచ్చి పిల్లను చెక్కిరించినట్లుంది. ఏంచూడుకున్న మీడినీపాటు. రా చెప్తా. బొమ్మలూ పెట్టనిస్తా, పళ్ళు లేవిస్తానా?” అంటూ చక్కపోయింది రొసరొసలాడుతూ.

“కానీ, తల్లీ! ఏం చెయ్యమ. కాని రోజునీ.”

“పోనీలే, దాదా! ఎల్లా అయితే అల్లా అవుతుంది. మించిపోయింజేమిటి?”

౯

మాడుగుద్రలూ అయి, వాలుగోవాడు ప్రయాణ మయివారు, శకుంతల ఆత్మవారు. శకుంతలకు అన్న గారు, చక్కట్రంకు పెట్టె రెండుచీరలూ ఇస్తానన్నాడు. అంతే. అక్కడనుంచి, అలమ్మరాగాలు పెట్టి, ఇవ్వటానికి వీలేదని అడ్డంకుమంది భామ. “సరేపోనీ” అన్నాడు. కట్టుకున్న బట్ట, పనులుపోనీ వకచిన్న ఇల్లడిచెంబు, ఇంతేసారే శకుంతలకు.

౧౦

శకుంతల ఆత్మవారింట కావరంచేస్తున్నది. ఒక వాడు రఘురామయ్యవచ్చాడు. శకుంతలవచ్చి చదిలోవారి “అన్నయ్యా!” అని కాగలించుకుంది.

“కుటానగావుంటున్నావా? శకూ!”

“అ, దాదా! నామాటకేంటి, నీచిపెట్టావుంది?”

“మామూలుకు టిన్నుంటేను, శకూ!”

“దాదా! పదిపెతో పెప్పిపచ్చావా? లేదా?”

“లేదు, ప్లీహీకునివూరు వెల్లానని పెప్పి పచ్చాను.”

“నాకేంతెచ్చావు? దాదా!”

“మాకుపందలయాపాయలు తెచ్చాను, శకూ. అది పెట్టి నీకేంరావాలో కొనుక్కో, మీపది పెక్కుమాత్రం తెలియవీకు.”

నాల్గోకాయన్నతర్వాత, “ఇవో, పెట్టివస్తాను

ఋణము

అప్పుడప్పుడ చీకటులంటరించె
యావిషాదమలీమనాచ్చాదిరీముఖ
లింబ మడ నాదునేత్రయగ్మంబుముందు
ఛాయనలతోది నెమ్మదిబయడయ్యె.
కానగారాని పలుకంగరాని యుక్క
శ కిసనునామెవెనువెంటః జనుమటంచుః
ద్రోసివై చెను మనమనఃదోచునితర
భావములవీడి, పోతివిభ్రాంతితోడ.
ఎంతదవ్వరినాడనో యెటుగవేను;
అమెయాగినప్రతివోట నాగినాడ
నామెగృహకృత్యములఁజేసి “అమ్మగారు!
జీతమిచ్చెదరా”యని చీటుచుండె.
కేపురమ్మనికొండలు, రెండుమూడు
దినములలోచూచి యిచ్చెదననుచుఁగొండ
అప్పుడేనెలయాయెనా యయ్యగారు
లేవలేదనికొండలు, లేచినంత
నడిగియుంచెదననికొండ అనిరి, “కాని;
అట్లుకాదండీ రల్లి! మాయనుఁగుబిడ్డ
బ్వరముతోబాధపడుచుండె పదిదినముల
నుండి, రాతిపొచ్చినది, యెట్లుండునో,ను

శకూ!” అన్నాడు రఘురామయ్య. రెల్లెలు నుఖంగా
వున్నందుకు సంతోషపడ్డాడు. కామేశ్వర్రావు
పెచ్చానికి కాపలపినన్నిసగలు చేయించిపెట్టాడు.
అతనికి వెలకుమారుయూపాయిలుతీరె. కిశకుంఠల
కామరం వేళివియ్యకండాచేర్చోంది.

“ఇంకా రెండుదినాలుండు, దాదా!” అన్నది.

“వుండనమ్మ మర్రిపస్తాడే” అన్నాడు రఘురా
మయ్య. నల్లేటప్పుడు అన్నగారికి బట్టలుపెట్టింది
శకుంఠల. మర్రి శకుంఠల పుట్టినొంటిపైపు తిరిగియాడ
లేదు. పదిపెగారూ రాలేదు. అప్పుడప్పుడు దాదా
మాత్రం పస్తాపోకూవుండేవాడు.

గుంటూరి కేంకటరాస్త్రి గారు

లేమగునో? రాముదయనువహించినేను
జీతమీయ మందునకు నెచ్చించుకొందు”
ననిన యాదాసి దీనవాక్యముల నొక్క
చేనియునువిన్న కై వడిఁగానపడరు.
జాముప్రోద్దెక్కినది; యాశజారిపోయె
మెల్లమెల్లగ నాదాసి యిల్లుఁజేరె
కొడుకుపై నాశవిడచి యంధుడగుతొండ్రీ
రోదనమొనర్చుచుండె వేరొక్కదెనను.
అంత నేజని వారలననునయించి
యాషధంబొసగితిని యాయర్థకునకు;
వారలంతట నానందబొష్ణజలము
లద్దొకొనివందనమొనర్చ నంటినిట్లు.
“నావిధిసర్పినాడ వందనములొండ
నర్దుండనుకానునేను, ఉదయంబునుండి
కాంత! నీదుప్రజాసేవఁ గాంచిసంత
కతినశిలలై ననీరమై కిరగుఁగాని
ధనమదాంధత నీదీనదశఁదలంప
మౌదయమునతావు లేకపోయెను బ్రజలకు
అవసరమునకుఁదోడ్పడనట్టివారు
మీఁఁముఁము నెన్నటికీ దీర్పలేరు నుంత.”

పువుముద్దరాలు

అవసంతమనోజ్ఞ సాయంతనమున
సంజకెందగులొలనెడి సమయమందు
నరటిబోదెలచాల మాపెరిటిలోన
సతివిళాలోన్న తాగ్రసాధాంతికమున
మల్లమిడిపెందికొనెడి నామలైతిగ
తరుణసహకారవిధిని గాంధర్వవిధిని
పరిణయంబయి హాయిగపురమునేయు
చుండెనట యెంతోవేడ్కతోఁ జూడఁబోయి
యపుడపువవ్రక్కతికోభల నరయుకొఱకు
వఱచికోన్నట్టి పాపాణఫలకమందు
హాయిగూర్చుంటి పల్లవాపక్షసముసను.

* * *

చివురుజంపాలమేడలోఁ జిన్ని చిన్ని
మంచుముత్యాలజాలరుల్ మలచి చాచి
పకెతి కట్టె లతాద్యారబంధములను
గవ్వరపుఁబుప్పువల మొల్లకాంత తీర్చి
దిద్దిముగ్గులఁబచరించె ముద్దులొలుక
గమలగమలఁజెల్కు తేనె చాకలనుజమ్మి
కనులవిందొనరించెఁ జెంగలువచెలువ
గొంతునన్నాయిసవరించి కోకిలంబు
తీర్చియేవేవారాగాలఁ దీయుచుండె
చీరసింగారిమొనరించి చిలుకకొడమ
జలుగునడకలుకులుకులఁ గులకరింప
తవిలిసవరించునేదో యంతఃపురాన
పర్వమిఁగురుగాలిదీపాలనేర్చి
రోచులెగఁజమ్మ సమరించె గీచురాయి
తన్వనేకానురాగత తనర నాకుఁ జెలుక
సానులు నాట్యాలఁ జేయుచుండె
ఛూడవలెనొర యప్పటిసోయగంబు.

* * *

ఇం ద్రకంతిహనుమచ్ఛాస్త్రైగారు
లంటె నొకపూవుపకుచు మాయలికుమారు
తిలకమిడె నొక్కపూలేమ లేటిదొరకు
రాసెపువుగంధ మొకరిత భ్రమరపతికి
పెద్దికొడుకయి తీవి మాభృంగరాజు
అనిలసఖునికై దండ నొయ్యారమునను
దీరుగానొకలతకూనఁ గూరుచుండి
మలైపూమోహనాంగికై మఱఁగిమఱఁగి
భావనాసాధమాలఁబరుగులెత్తి
ప్రణయదేవి నుపాసించి బడలిపోయి
మోహభర మాపలేక ప్రముగ్ధుడయ్యె
చాలురా! లేర! సుమబాలతాళలేదు
దంటవొదన ముద్దగోరింటకన్న
కందెనపుటాడలిమార్చెదఁ గుండనంపు
టాడలిగానంచుఁదనదు మైపాడినిఁజమ్మి
రంగుగామేలమాడె గేదంగిపువచు
ఎంతవగకాడవుర! పువుటింతిమనను
చొక్కుఁజల్లిగహించి నీపాత్ముఁజేసి
కొంటని పాసించెను గులాలికోమలాంగి
ఎంతధన్యతముండో మాభృంగరాజు.

* * *

అభికుమారక! రమ్మదే యలరుపమ
తొలఁకుఁజరువవ్యలో సిగ్గులొట్రువడగ
కులుకుపడకలఁగోర్కులు గునిసియాడ
మధురకుంజాన నొంటిమై మలయుచుండె.

* * *

చివురుజేతలమెల్లఁగా జేరఁబలిచి
పదరిభాషింపఁబోయి త్రపాథరాన
లోడిముడుదలమోములఁ జూడలేక
మురిపెముగనాకుఁ జీరమేల్ ముగ్గుఁగులోన
మొరఁగెదలనో మలైపూముద్దరాల!

కీ. శే. శశిపదబెనర్జీ

శ్రీమతి గంటి రామేశ్వరమ్మ గారు

సంఘసంస్కరణోద్యమమును సాగించి యత్యంతోన్నత్యమునకు దీనికొనిరచ్చి హిందూ దేశమున మాత్రమే శకమును స్థాపించిన కీ. శే. శ్రీరాజా రామమోహనరావులు చిరస్మరణీయులు. ఈయన యనంతరము వంగ దేశమున బెక్కుమనానియలవలెరించి రామమోహననియోగయములగొనసాగించి మస్లింముగా స్థాపనలేయ బుద్ధకంఠులైరి. అందు ముఖ్యులలో నొకరు కీ. శే. శశిపదబెనర్జీ. ఈతని ఘనకార్యములకు వంగ దేశీయులే కాక యావచ్చారసియులును నీయనను గొనియాడక తప్పదు.

బెనర్జీ కలకత్తాకు చేరువనున్న బారానగరున 1840 సంవత్సరములో జన్మించెను. ఈయన ప్రసిద్ధికెందిన కులీన బ్రాహ్మణుడు. బారానగరులో పేరన్న కగన్న వాడును, ప్రభుమాంగపాతకలాస్థాపకులలో నొకడును వగు శ్రీరాజాకుమారబెనర్జీగారి తృతీయపుత్రులు. వీరి కయిదువత్సరముల ప్రాయము రాకమునకు తండ్రి విగతజీవుడాయెను. కష్టకాలముందైనను మనోధైర్యముగల యాతనిజనని, విద్యారహితయైనను సహజగుణశీల సంపదలే వలరారువది. బెనర్జీని యల్లాయుడుగాఁజెంచి పెద్దవానినీతే పెను. విధివశమున నీనతి మహావ్యాధిచే పీడితురాలై 1863 లో వ్యర్థియైరాలయెను.

బెనర్జీ పెద్రిక్కులేవక చరిత్రయం దారితేరకమునుకే పాతకాలమ విడనాడవలసియందెను. పూర్వ చారముననుసరించియు, వచ్చటి దేశకాలపరిస్థితులవనుసరించియుగూడ బ్రాహ్మణయవకుల బాల్మనివాసా ములకే గురియగుచుండినను బెనర్జీగారుమాత్రము ఇరువదియేడవసంవత్సరమున వివాహముకేసికొనిరి. ప్రభుమకళ క్రమవలన నాయన కేవురుతనయులుగలరు. నల్లరు కాలముచేసిరి. ఆయిదవవారు, ఇండియన్ సివిల్ సర్వీసు యం దారితేరినవారగు సర్ ఆల్ఫ్రెయ్ రాజమూర్తిబెనర్జీ, కె. టి. ఎస్. ఏ. సి. యస్. ఐ. సి. ఐ. యి. ఐ. సి. యస్. గారు. ఈయన ఇప్పుడు లండనులోనున్నట్లు తెలియుచున్నది.

1870 వరకు శ్రీ బెనర్జీగారు పాఠ్యాధ్యయపదవిలోనుండి యార్థికచరిత్రలకులోనగు చిక్కులవలన మిగుల శ్రమపడిరి. తరువలి బైవశ్యవచేనాయనకు ప్రభుత్వములో నొకయున్నతోద్యోగములభించినందున బైన బెన్చుబడినకష్టములు తొలగిపోయినవి. వీరిమంచిచేతలకంతయుసంతసించి భాత్సారాపండితు రీయనను "నీడవత" యను విరుదముతో నలంకరించిరి. 1868 లో ప్రభుత్వమువా రీయనను గౌరవవ్యాయాధికారి నడవించి, గౌరవపురపాలక సంఘకార్యదర్శిగను నియమించితి. బెనర్జీ ఇంగ్లాండు దేశమునకు వెడలుసందర్శమున బారానగరు ప్రజ లాయనను మిగులసన్మానించి పీడ్కొల్పిరి. భారత దేశమున మిథపానోద్యమమునకు తేయూత నొసంగి మహాపుకారమువర్సిన బెనర్జీ కార్యదీక్ష కచ్చెరువంది లర్పింగుహాముప్రజ రీయనను దగువిరుదములచే నత్కరించిరి. మాతృదేశమునందును, విదేశములయం దింతగాకొనియాడబడినను బెనర్జీ ఇనుమంతయు గర్వ మునకులోనుగాలేదు. అత్యధోధాతత్వరుదై తనజీవితమునుగడపిన మహాత్ముడు తొలుత నీయన సంఘసంస్కరణోద్యమమునకొనర్పిన నీవల బరిశీలితము.

జన్మస్థానమును బారానగరులో జాలయంత్రకాలబండుటవలన బెక్కుకాష్టములు నెవనించుచుండిరి. ఈదాతవ్యభూతైన బెనర్జీ కాష్టముల దుస్థితికంతయువగచి వారి కన్ని విధములతోద్యుడనెంచి విద్యారహితులైన కాష్టములకు విద్యాదానములేయ కాత్రిపాతకాలలను జాలనలములలోస్థాపించెను. వారి యువయోగార్థమై పుస్తకభాండాగారమందెరమునువిస్థించి వారికల్లవిధముల బ్రోత్సాహమునగుచుండెను. అందుచేగాక తొలు బెనర్జీ ఇంగ్లాండునకేనునపుడు కాష్టకసంఘము సన్మానపత్రమునం దాతనిని దమగురువనియె, దండీయనియె

కావు పాట

డాక్టర్ చిలుకూరి నారాయణరావుగారు ఎం. ఏ., పి. హెచ్. డి.

కావుపాటలలోన కలదురాతీసి
కావుచేతలలోన కలదురాలచ్చి
కావుమాటలలోన కలదురాసీతి
కావుమానసములో కలదురాతేట

దొంగరాకాసుల త్రుంచేటివాడు
దుక్కిపెద్దులు మరఁదులు సీతకైరి
పాలేరు లచుమన్న మరయొక్క మరఁది.

... ..

కావుపాటలుమెచ్చి
కావుచేతలఁ జొచ్చి
కావుమాటలఁ జొక్కి
కావుమనసుననిక్కి

సీతమ్మకిప్పుడే చేస్తారు పెల్లి
పొగనుకాన్కలు కొంచు చూడఁబోదాము.

... ..

కవికుమారకులార! కదలిరండయ్య
కాపుకై తలఁగూర్చి కలిసిపాడుదము.

సీతాకల్యాణమే
వై భోగమే

... ..

సీతమ్మసింగారమే
ఒళ్లంతబంగారమే

పైరువచ్చని పట్టుచీరకట్టింది
రంగుగులాచీల రై కఠాడిగింది
మోదుగుపూవుల బొట్టుపెట్టింది
కల్వరేకులవన్నె కాటుకెట్టింది
గల్లుగల్లువచ్చె కన్నె సీతమ్మ
కల్యాణవేదికి కదులపండువుగ.

... ..

చిన్నారిపాన్నారి సీతపుట్టింది
చిటిపాపచిక్కింది చేనిలో నిపుడు.

కవికోకిలములార! కలసిపాడండి
కవిశుకంబులు పలుకండిదీపెనలు
కవిహంసములు నేడ్క కలసిచేరండి
కవిమయూరములుత్రొక్కండినృత్యములు
కాన్కలిత్రామిథ్తు కన్నె సీతకును
కన్నె సీతమ్మకు కాన్కయేముంది?
తొలకరిచినుకులే తొల్లింటికాన్క.

సీతమ్మగన్నట్టి ఆరల్లియెవరు?
భూమహాలచ్చిమికి పుట్టిందిసీత.

సీతమ్మగన్నట్టి ఆరండి యెవరు?
దున్ని తేల్చినకాపు కన్నాఁడుసీత.

సీతమ్మనవ్వరు చేపట్టుతారో?
శివునిల్లువిరిచేటి చెన్నరాయండు
దరినినిల్వఁగల కోడండరాముండు
తనలోననవ్వు నాత్మారాముడతడు

కర్నకుడు

కుర్రా వేంకటసుబ్బారావు వాడనిగాడు

సీ, కోరమీసము దువ్వకొనుచు సింహాసనా

ధ్యాసియై వెల్లు భూమిశుమహిమ

శత్రునిచ్చేద్యసరణిత్రంబుల

గల్పించుమంత్రపుంగవునిమహిమ

వీరకుమారులు వినుతింప నమరవి

హరియా సైనికాధ్యక్షుమహిమ

గర్వాంధతను కన్నుగానక కేవల

భోగియైతిరుగు యుద్యోగిమహిమ

దేశకాలస్థితులనెల్ల తెలుసుకొనుచు

ధనమునుగడించు మేటివర్తకునిమహిమ

శతవాతారపంబులచే చెమర్చు

కర్నకా! నీదు స్వేదాంబుకణముగాడె.

నేకగ్రీవముగాదిల్చిరి. ఇట్టివిశ్వభావము కాన్తిమలలోగల్గుటకు ముఖ్యకారణము దెవర్తముక్కునిర్వలాత్మయు, స్వార్థపరిత్యాగబద్ధియు నుదారస్వభావములప్పు హిందూగాదు.

అర్థపాతాళమున కలుగజొక్కబడిన తక్కువజాతివారలను అరికముగను, పాంశుకముగను, సైరికముగను వర్ణింపబడినవిశానివచ్చి, వారలను తోడిపోదరులతో ఏమానహక్కుగలవారలను గాతీయుటయు యాయన యాశయము. విశ్వపాదరక్షేమయే యాయనసంక్షేమము. అందులకు తాను వారితో విచ్ఛలవిడిగా గలిసిపెరిసి యితరులనట్లుజేయమని చెప్పి మార్గదర్శకుడాయెను. ఆకాలమెట్టిదన సహాననభర్తములు మహాన్నతస్థితియందుండెను. తొంబాయిలో నిట్టి తక్కువజాతివారిసంఘముకటి స్థాపనజేయగా నీవిశ్వదాత యాసంస్థకు రెండు పంచలయావ్యయల విరాళమునకి తనప్రేమను వెల్లడించుకొనియెను.

దెవర్త ఆంగ్లభాషాపరిచయముచే గొప్పమార్పునకు లోనయ్యెను. 1865 లో నీయన విగ్రహారాధనమును మానివేసి, యజ్ఞోపవీతమునుగూడదీసివైచి రామహిమనునిచే జరపాయగ వెలకొల్పబడిన బ్రహ్మమతమును స్వీకరించెను. ఈకారణమున బారానగరనివాసులందరును వేరవేసి యారవి సంతమునకష్టములపాలొనర్చిరి, ఎట్టిరాధతనైననుజాలించు స్వభావుడుకాదుదెవర్త. విశ్వబలీశ్వరభార్యపాపావములతో నాతివి, నాతినివిభావమును పొందించుచునేయుండెను.

దెవర్తకుటుంబము పెద్దది. బందుగులుసహితము వీరియింటనే నివసించుచుండెడివారు. వివాహసంతరము భార్య వీరిగృహమునకురాగానే యావనితకు విద్యాబుద్ధులు స్వయముగాగలవ నుద్బుత్తుడయ్యెను. “నతి యాశయములనెట్టిగి యాయపాలోకతనయాశ్రలో నాతిని కన్పి విధములపాహాయ్య మొనరించుననియే సతి. అందుకొకటి వివాహమర్త్యవర”మని యామగుబునియభిప్రాయము. వంగ దేశాచారములబట్టి భార్య భర్తను చగటిత్రాట యాచరాచమనిషేధమున్నను లెక్కచేయక దెవర్త తనకాలము విద్యయందుత్సాహమునుగలుగజేసి యొక్కచెన్నరముననే విద్యాపంతురాలినిగాజేసెను. అదియుచే లాప్రేమైకదంపరులిరువురును పాకకాల నొక దానినిదిర్చించి బాలికలకు, స్త్రీలకును విద్యాభ్యాసమునుగలిగించుచుండెరి. వీరి కార్యక్రమమునువిరూపించు నుద్యోగముతో సహితములును, శ్రుతువులును జెప్పరాని యద్దంతులను గలిగించినను దెవర్త నిరుత్సాహమును బోందలేదు.

1866 లో దెవర్త స్వగృహమును విడనాడవలసివచ్చెను. బారానగరులో నొకగృహమునిర్మించుకొని యందుండెను. 1871 లో దెవర్త సతీసమీతుడై యాంగ్లదేశమునకేగెను. ఇంగ్లండున కేగినప్పిన హిందూవారి మణులలో దెవర్తపతి ప్రథమురాలనియే యూహించిననును. హిందూదేశమునకురాగానే దొరతనమువారాయనకు సహాయశ్యాయాధికారిపదవినొసగినను, దన సంకల్పముల కిది యద్దంతునియైంది నిరాకరించెను. పెక్కుమహిళావిద్యాలయములకేర్పరచి భారతరమణుల విద్యాభ్యాసమునకు గారకుడాయెను. ఈయనకుగల మువ్వరుతనయులు విదుషీమణులు. దురదృష్టవశమున నీయనకుమారుగనే వారు మరణించిరి. ఆందు ముఖ్యముగా “ఇందుకాల” దెవర్తనిర్వహించుచున్నచిత్రము స్వయముగా నిర్వహించుచుండెడిది.

స్త్రీవిద్యతో నాతిడు సంతృప్తికొందలేదు. హిందూదేశమున బాలవితంతువులపాట్లు కనుటకు, వినుటకు నాయనకు దుర్గరముగానుండెను. తనకుటుంబములో నొకవితంతువు, కష్టములకునహించలేక నాత్మపాత్మ గావించుకొనివసంగతి స్వయముగానెలుగును. కాన వచ్చుటనుండియే హిందూబాలవితంతువుల చైధవ్యమును నిర్మూలించి వారి పునర్వివాహప్రాప్తికి సమకల్పెను. తొలుత తనమేనగోడలికి పునర్వివాహముజేసి, తాను ప్రథమశత్రుమును గోల్పోయినవరువాత నాతిచే విద్యానతియైనవితంతువును వివాహముజేసికొని సంఘ సంస్కరణమును గ్రహియ్యవలెనను నాచరించెను. ఈవిషయములో దెవర్త యనుభవించినకష్టములు వర్ణనాతీత

ములు, భరింపలేకముకానివి. తనలేమియులో నారెడు సుమారు ముప్పది విధవావివాహములజేసెను. అట్లు కొంతకాలమువఱకు దెవర్తిగృహము విలంబితకారణముగామారినదనిన సతిశయోక్తికాశీరదు.

దెవర్తి గుడ్డినమ్మకములనన్నిటినిలోనీ, పూర్వాచారములకు పర్యాయాచారమును మాపుమాపులలో గొంతవరకు జయమునుటించెను. దేవునియందు భక్తి యమితముగానుండటచేతనే యాతనికంటకును జయ మొదవెను.

చందోమ్మిదవశతాబ్దముంతమువరకు పంగదేశములో, దుర్భాసములలో వగ్రస్థానమువహించిన త్రాగు దధికముగానుండెను. హీనదశకువచ్చుచున్న తమదేశ గౌరవముగాపాడనెంచి యిచ్చటినాయకులలో ముఖ్యులగు శేషదోచంద్రసేన్ మొదలగువారు మిలేపానసంఘమునుస్థాపించి పనిచేయుచుండగా దెవర్తిగూడ వాచునిలో భాగమునుబంచికొనెను. అదిరకాలమువఱకే యిత డాసంఘకార్యదర్శిగా నియమింపబడెను. చక్రికలలో త్రాగుడు-వప్తములసూర్య వ్యాపములవ్రాసియు, మంచివ్యాపములవ్రాసి ప్రకటించినవారికి బహుమానము లూసంగియు, మిలేపానోద్యమకార్యక్రమమును సంపూర్తిగావించి భారతదేశమునందును, ఇంగ్లాండునందును మెప్పువడసెను.

1886-వ సంవత్సరమునుండియు పరుగుగ పంగదేశములో కరువులు, గాలివానలు, మహావ్యాధులు బయలుదేరి ప్రజలను నాశనమొనర్చునపుడు దెవర్తి స్వకీయశరీరమునేమరచి, కష్టసంఖ్యములవారయక రీతివారి కిని, గాలివానలవలన వప్తమునుబొందినవారికిని వ్యాధులవలన పీడితులగుచున్న వారికిని యుచితరీతిని, తనసంఘ ములోగూడవెడలి పాపాశ్చర్యముజేసెను.

తనగృహమునుగురించెచ్చి వనపరమేశ్వరు. మగ, యాడుయను వ్యత్యాసములేక వారివారికితగినవిద్య నభ్యసించజేయుచుండెను. అడుదిద్దలకు నాంగ్లభాషాభివృద్ధియునుగల్గించెను. తనదీర్ఘము దేశసేవాధురంధరు లగుటయే యాతనికోరిక. నిత్యము గృహమువందు శాంతము, సంతోషము, ధైర్యము, నిరాడంబరమును గాపురముచేయుచుండెను.

విశ్వమానవసమాచరణమే యాతనిమతము. ఈమతప్రచారణమునకై యారడు "దేవాలయ" మనునొక ప్రాధికనమందిరమును కలకత్తాలో 1908 లో స్థాపించెను. ఆస్థాపనార్థమై కారకవాలివపీఠిలోనున్న 210/3/2 సెంటరుగల స్వగృహమును దేవాలయమునకేచ్చివేసెను. అన్ని మతములవారును దీనియందు సభ్యులుగా జేరియుండిరి.

నీరీతుమార్తలలో నొకయాపెను, బొంబాయియాంధ్రులకు నాయకుడై పేరెన్నికగని, ఇంజనీయరుపని చేసి స్వర్ణమలైన గంటి లక్ష్మీవరసింహముపంతులుగారు వివాహముజేసికొనిరి.

శ్రీశశివదేవస్థానానిసేవలనుజూచి శ్రీవిఘ్నేశాయమహారాజీగూడ హర్షించెను. అట్టి దెవర్తి గారి యత్నోపై నామము ఖనులగు పెద్దలనామధేయముతోబాటు చిరస్మరణయుగా నీవనధనురాలయును.

ప్రకృతి

కరుణావిదూరులౌ నరిహంతకుల కీజ
గంటెల్ల నిబిడాంధకారమయము!
మధురవాగ్ధనులై న పృథుకవీంద్రుల కీవి
శాలవిశ్వము సుఖాసాగరంబు!
రాగశూన్యంబౌ విరాగిలోకమున కీ
ప్రకృతి మిథ్యామనోభ్రాంతియుతము!

శ్రీమతి పాకల చంద్రకాంతామణిగారు

పైవరసంచారశృంగారవర్తనుల కీ
సకలంబు ముత్యాలచంద్రశాల!
శ్రీగుణోన్నతనిశ్చలదిత్తవృత్తి
జగన్నాథు దర్శనం బాత్మగోరు
అకలుషాత్మకులై న భక్తాగ్రణులకు
సకలబ్రహ్మాండగోళ మీశ్వరమయంబు.

౧

వీరస్వర్గమలంకరించిన
వీరవరుడగు యోధుశవమును
వీరులందరు తెచ్చియిచ్చిరి
వీరుసతియగుధీరకున్.

౩

“ప్రాణమేనియునిచ్చుమిత్రుడు
వీనితోలిసవారుగలరెట?”
నానుడువుచును పొగడిరందరు
కాని యాశ్రీ కదలకుండెన్.

౫

ముద్దులొలికెడియామెతనయుడు
గ్రద్దనను పరువిడుచువచ్చియు
యోధమునచనినట్టిజనకుని
యాయుధంబులచేగొనెన్.

౭

చేతులల్లకచాచిబాలుని
పూతచరితునికొంగలింపఁగ
నాతడుణినేత్రద్వయంబుల
జల్లుమనియశ్రువులురాలెన్.

౯

పోయిరమ్మిక వీరబాలుడ!
పోయిరమ్మిక జయముగొంచుడు
పోయిరమ్మిక పోయిరావో
యీ!” యనుచు దీవించిపంపెన్.

౨

అత్తెనిలువంబడియెమానిని
కట్టయెనిసబయగుచును
చుట్టునుండినవారికెల్లను
ఘట్టుమనియాశ్చర్యమొదవెన్.

౪

శవముపై మునుంగువైచిన
ధవశవస్త్రముదీసివైచిన
ను, వనితకదలదు, ఏడ్వడెంత
యు, పరాకుచునునిలుచుండెన్.

౬

“వైరివరులనుచెంపివచ్చెద
భూరియశమునుగూర్చెదను మని
భారతాంబిక” కనుచుబాలుడు
ధీరయగుతల్లితోననెన్.

౮

“అవిగొరమ్మనిపిలుచుచున్న
కవియబాహ్మశత్రుసేనల
భావికాలపుస్వాతంత్ర్యభారము
నీపై నగలదోయీ!

౧౦

సమసిపోయెను వీరబాలుడు
సమసిపోయెను ధీరమాతయు
సమసిపోయిన వారిచరితము
సమసిపోయెన నేటికిన్.

౧౧

ఆపత్నిమయాలనై సను చపలచిత్తులుకానిధీరులు, న
చపలులగుయువతు లుంటన భారతావని ధన్యయ్యెన్.

ప్లోరెన్సు నైటింగేలు కవ్య ప్రాఫెసరు యం. వి. మూర్తిరాజుగారు

1830 లో ఇటలీ దేశమునందున్న ప్లోరెన్సు పట్టణములో నైటింగేలు కవ్య యొక గౌరవముంబయులో జన్మించెను. ఈమె యంగ్లాండు దేశములో జన్మించినవందలన్న ప్రివాట్టు గామములో తన తండ్రి యొద్దే టులో పెరిగి పెద్దదాయెను. ఆమె చిన్న రసమునందే యెక్కువ డోక గొల్లవాని కుక్క కంటుగట్టుటలో, కాళ్ళ దివకు చేపొడుగుమిండి నహాయుచేసెను. ఆమె పౌదయ మత్స్యంలేదయితో కూడుకొన్న చైతన్య కారమునందే కాలములుచ్చుచుండెను. నైటింగేలు కవ్యకు 18 సంవత్సరములయ్యాడునచ్చినప్పుడు క్రిస్టోరియా రాజీగారికి పరిచయముచేయబడినది. ఆమెయొకదారస్యభాషమునకుతోడు మిక్కిలి సౌందర్యరతియగుట లంగారవకు సువాసనయల్పినట్లుండెను. ఆమెనిరంతరమును గొప్పగొప్పవారితోనే వెలసెనుమండెడిది. అందుచే నామె వివాహమునుజేసికొననగల్గించియున్నయెడల నెవ్వనితోనొక్క గొప్పవానితో పరిణయముజేసికొనియుండెడిది. కాని యామె పౌదయమంతయును ప్రవాసీనకై వినియోగించుచుకొని యానుభవములనుగూర్చి తెలిసికొన మొదలిడెను. ఆమెజీవించుచున్న భవనము మహాచైతన్యముతో గూడియుండెనదైనప్పటికిని యామెకదిరుచింపక ప్రవాసీనయిందెనుగ్గుయై స్విట్జర్లాండు దేశములోనున్న కైసర్వట్టి ప్రాంతములందున్న ఆనుభవములను, ప్లోరెన్సు పట్టణములోనున్న యానుభవములను చాదిగాచురికీయుటకైచెప్పెను. ఆకాలములో పెద్దమటుంబములలోని స్త్రీలు చాదులుగాచురికీయుట మిక్కిలి విచిత్రాచారమును లోకవిదగ్ధముగనుకండెను. ఆమెకు 34 సంవత్సరములయ్యాడునప్పుడే 37 మంది యంగ్లాండు దేశమునకువచ్చి లోగులకు చికిత్సాలయమును మోతనపద్ధతులపైయెర్పించిన కొలదికాలములోనే పెద్ద పెద్దచైతన్యలక్ష్మీగాక తదితరులనుగూడ నైటింగేలుయొక్క వయావ్యభాషము వెల్లడియాయెను. ఇంతలో 1854 లో నల్లసముద్రమునకు తీరభాగమున క్రిమియా యుద్ధము ప్రారంభమాయెను. ఆయుద్ధములో రష్యావారితో పోరాడుచున్న టర్కీ వారి సహాయమునకై యంగ్లేయులు తమవేసనోకచానినిబంపియుండిరి. అచ్చట యంగ్లే షువారి సేనలు జ్వరాదిరూఢులచేతను, గాయములచేతను మిక్కిలి బాధపడుచున్నారని యామెకు తెలియగానే తాను చాదిగాచురికీయునునని గవర్న మెంటువారికి తెలియజేసెను. అనుమతినిబడవనవెంటనే 37 మంది చాదులను సమకూర్చుకొని యొకడైవెక్కి మూటరి చేవునకుచేతెను. ఇంగ్లీ షువారియుద్ధచరిత్రలో వరుసవనిన ముఖ్యవిషయములలో నైటింగేలుచరిత్ర విధువదగినది కాదు. నైటింగేలు కవ్య 37 మంది చాదులతో కలిసి యుద్ధపలమునకు వెళ్ళునప్పటికి యచ్చుర్ర ధైర్యకాలురును, విదేశనిరులును ఆమె వెళ్ళుమందియాంగ్లేయులు యాగలవలె చిక్కనుమిక్కిలి చనిపోవుచుండిరి. ఇదియంతయునుజూచి నైటింగేలు మిక్కిలి విచార మొంది యపారపరిచారమునుజేయమొదలిడి యవిరకాలములోనే మరణసంఖ్యను తగ్గినట్లుజేయగల్గెను. ఆమెకష్టములులకులెక్కజేయక నిరంతరకార్యనిమగ్నురాలైనందున జ్వరపీడితురాలాయెను. కాని యామెయొత్పామునువీధికి యుద్ధపైనికుల గాయములకునుకుందునీయుట, కంటుగట్టుట, యావద్దములోనుంటుమాత్రము యాధునిధిగ జేయవుండినది. పగటిపూట ఎంతక్రమమిడియుండి యానుచారములు చేసియుండినప్పటికిని యుద్ధశివక రాత్రులయందొకదీపమును చేతనుంచుకొని లోగుల మంచములపద్దకువెళ్ళి చిరువగవుతో వారినిబలుకరించి సంస్కృతికరమగుమాటలనుజెప్పి వారితో చాదుటమాత్రము నురచెడిదికాదు. లోగుల లండను నామెను మత్స్యభాషమున యపారమైన ప్రేమతో జూచుచుండెడివారు. ఈ శ్రమగుణములసేవరు చాచగలరు? నైటింగేలు కవ్యయొక్క నుగుణములన్నియు లోకమున నలుకెనలభ్యపించెను. 1855 లో యుద్ధముముగియగానే నైటింగేలు కవ్యను యంగ్లాండుకిమిడినప్పటికై యంగ్లీ షువారిక వాదనుచుండిరి. కాని యామె యెవ్వరికిని తెలియకుండనే ప్రాంతివానియొకడలోనెక్కి యంగ్లాండుజేతెను.

నైటింగేలు చేసిన యభూర్యమైన సేవకు చంకాలమాలము గావమాలనేది 7 లక్షలరూపాయల వామెకు బహూకరించిరి. అదేద్యమును తానుగోచక “నైటింగేలుచోమ” అను బాదులకాలను పెరిగొట్టుటకై వినియోగించెను. ఆహా! యెంతటియదారస్వభావురాలో రిలకించితి! ఆమెయొనర్చిన నిరంతర సేవలను యాశోగ్యము చెడినప్పటికిని యాళ్ల 90 సంవత్సరములరయస్సువచ్చుచున్నను తీసింపెను, అప్పుతో రాధననుమండినప్పటికిని ఆనుభవలయొక్క బ్రధానములను, అందువదిలేయనా రావరించవలసినధర్మములనునుగించి పెక్కుప్రఖ్యాత గ్రంథముల వామెరచించి నైద్యలోకమునకు మహోపకారమొనర్చెను. ఈమె శరీరకాస్త్రమునుగురించియు, యాశోగ్యకాస్త్రమునుగురించియు మిక్కిలి శ్రద్ధనుజూపుచు సాధ్యమైనంత కాస్త్రపరిశ్రమనుజేసి విశేషజ్ఞానమునుసంపాదించి లోకమున కర్థ్యంతోపకారమునుగావించెను. పరిశుద్ధమైనగాలిపిల్చుటయందును, మురికిలేని పుస్త్రములనుధరించుటయందును, నుదియేప్రధానముగాక బలముతోగూడిన యాహారమునుభవించుటయందును, విశుద్ధిమితకాలము ననుసరించుటయందును మిక్కిలి శ్రద్ధనుజూపి తావట్లాచరించుటయేగాక లోకమునకు కర్మపాతమునుబోధించెను. ప్రతిమనుజుడును పైవిషయములందు కాగ్రరజానురదనని యామె యాశించుచుండెను. 1892 లో వామెకు 72 సంవత్సరముల వయస్సువచ్చియుండినప్పటికిని తాను ముదుసలి నైతిసవిత్తలంచక యాశోగ్యాభివృద్ధిచేయుచులో బక్కింగ్లాముపైలో సామాన్యజనులకునైతము తెలియుటకై, పరిశుద్ధమైన ఆహారపానీయములనుగురించియు, గాలిపిల్చుకోనువిధానమునుగురించియు, ముగుసుకాలునల యేర్పాటులనుగురించియు పెక్కువిషయములను బోధించెను. 1907 లో జర్మనుచక్రవర్తి ముక్కున్నుడును స్త్రీలోకసంగమియు, బ్రిటనుచేశములో 24 నురికంపై యెక్కువమందిపాంచుటకు పిలువబట్టియు గౌరవచిహ్నమును నైటింగేలుకన్యకాసంగమ. 1908 లో “క్రీడమ్ ఆఫ్ ది సిటీ ఆఫ్ లండన్” అను యోగ్యతకు గూడ పూజురాలయెను. 1910 ఆగష్టు 13 తేదీనాటి కామెకు 90 సంవత్సరములునిండెను. అప్పుడే యామె యాశరీరమునుచాలించెను. లండన్ పట్టణములో చాటర్లూఆమహోట నైటింగేలుదివ్యవిగ్రహమును కాశ్వరముగానుండునట్లువిర్మించిరి. ప్రస్తుతప్రపంచమున వాగరికచేశములలో వాదుల కేమైన గొప్పపుర్యావయెసంగ బడుచున్నచో నదియంతయును నైటింగేలుకన్యకయొనర్చినసేవ, యద్భుతప్రబోధమేవయియును కావంతయును సందేహములేదు. ఈమె చమ్రనామము చిరస్మరణీయము. స్త్రీలకు దయ, జాలి, ప్రేమ సహజస్వరూపములని యచేశవ్యక్తులకేవిధములనలన వివరితుగుచున్నది. అందువలె స్త్రీల వాడులుగానుండిచినకేయుట లోక సుఖదాయకము.

వ ర ల క్షి

సీ. పరమపావనియును పరాతియయిందతి
 పతిభక్తిచే పరంజ్యోతి కాదె
 లలనావలంపమెయలరు సుమతీదేవి
 పతిభక్తిచే భానురాకనిలిపె
 గుడ్డిని చేపట్టి మును సుకిన్యాదేవి
 పతిభక్తిచే పరమపాధ్యకాదె
 తరుణీమణిన్ ధరణీతరియింపజేయుంగ
 పతిభక్తియే పట్టుకొమ్మగాదె

శ్రీమతి దామోదరపురపు లక్ష్మీనరసమ్మగారు
 గీ. ఆత్రిబుసినెత్నియో యననూయదేవి
 ముగుర మూర్తుల ముద్దు బిడ్డలుగజేసె
 గాన భామామణికి పతిభక్తివలన
 మోక్ష మరచేతిలోనిదె మెరయుగాదె.
 తే.గీ. గృహమునకు దివ్యతేజస్వయాపియోచు
 పాద్మ మీరక భర్త పాదములె నమ్ము
 లలన తనదైన సత్ప్రభావంబున వర
 లక్ష్మీయగుచును భువిని వరలుగాదె.

౧

చేష్టగారంటే శంభాంలో చాలా ప్రఖ్యాతి. శంభాం ఏమిటి, - అంద్రదేశంలో యింతటివాడు లేడ'ని చేష్టగారి పేరు చెప్పని వుండలేదు. పెద్దభువాపాటి. పెద్ద పెద్ద కాస్తుక్కవారు, కుండవారివారు, అపధాన వారు చేష్టగారంటే చేతులుతోడించేవారు. ఇక, పంతులుగారు పదిగంటలపట్టికం తెమల్యాలంటే, సంకల్పం జరంగించి, 'మమ' అనుకోమని, అగ్ని దోహదములతో తాలలోని కొనామొదలు మక్కలేక రవు పెట్టి క్రియాశీలం పయమామూలంగా మార్చే మహావీరులు; అత్తు చిదక్షణమప్పా రావ్ సమర్థు యామి, ధూప, దీప, సైతవ్యర్థం అక్షతాత్ సమర్థ యామి' యనికట్టించి పూజావిధానం పాడుచేసేవంటి కులు చేష్టగారంటే చెమట్లు కాయ్యకునేవారు. 'యల్లా'ని పిలిచేవారు చేష్టగారు భార్యను. అనిష్ట, ఆమిషి, అరడి - కేవలం చేష్టగారికిగల ఆధాని అని పిలువబడే వాయిల్లాలు. చేష్టగారి సంతాపమాటో? పుత్రకామంతాపం లేకపోయినా యిద్దరు పుత్రులు మాత్రం పుట్టరు - ఆయిదేర్పవచ్చురస్థలో - అంటే. పెద్దబ్బాయిని తవంతటివాణ్ణి చేర్చామని వేదంలో ప్రవేశ పెట్టేరు. కాబట్టి ఆమనించి అంగభాషించే అరేమిలో ప్రవేశపెట్టేరు, అందులో ప్రవేశపెట్టేరు - చిన్నబ్బాయిని. చిన్నప్పుడేమి చేయి పెట్టికోకాని, 'పెద్దా! చిన్నా!' అని పిలిచేవాడుక - చేష్టగారి ఆశ్చర్య యాల్ని. ప్రాయం ముదురుతుంటే, 'ఆఖండు కార్యాల మనవేత్తో పీచేర్చామని పుర్రేకంట్టంటుంది కదా ముసలివార్యో. చేష్టగారు కూడా అపద్ధతిలోనే పూర్వచారాన్ని అనుసరించే, తన కొడుకు పిల్లదరికీ కార్యాల చేసేరు. పెద్దకోడలు భ్రమరం కిందాం కుండవాలాశాస్త్రులవారివారు. చిన్నకోడలు ముక్తు పాలకొండ వంతులుగారి అమ్మాయి.

అంతా భాగం వేటైంది. మర్యాదో? అంతా పెట్టిని పెట్టుకునేవారు. పంపత్తో - ఇద్దరు కొడుకులున్నాను మాచేక్కలలాగ. పెట్టిగొనూడా అయ్యేయి. కాని

ఒక్క పేకొడవ. తానైతే నేమి, కిలైతే నేమి - ఇంటి దగ్గర భోజనం చెయ్యకూడదు. అదీ యిల్లాలుగారి అభిప్రాయం. దేశ దేశాలు తిరిగి ఆర్జించి పామ్మంతా ఇంట్లో వదలెయ్యడమే చేష్టగారింట్లో. అతలు పునాకాన్ని పచ్చగా మార్చి శరీరం మీద నాచుకోవడం యిల్లాలువని. ఇలాగ అయిల్లాలుకెందా మహావైధ సంగా ఎదురుతోంది. చేష్టగారికి యింకొకవస్తువుగా తోచలేదుకూడాను, తన పెద్దబ్బాయిని వెంటనేను' కని దేశసంచారమే అలవాటైంది - అదే 'హాయి' అని పిలిచింది. చిన్నబ్బాయికి మాత్రం చింతాకుసుచ్చి, అన్నం - అయిల్లాలుతో పాలు - అంగం చదవడం చేత అడుగుకడల్పడానికి నిలుచేక; కాబట్టి ప్రాప్తం పోవా? కాలచక్రం తిరిగిపోతుంది.

౨

ఇంతలో భ్రమరం పెద్దమనిషి అయినట్టు కలుగుతుంది. కాస్తా క్రంగా చేష్టగారు కిందాంలోనే కుభకార్యం జరిపించేరు. అట్టేర్పవధిలేకుండా ఆశ్చర్యంకంటే ముందు అత్తగారే కోడల్ని కాపరాన్ని తినుకు వచ్చేరు. అప్పటినుండి పెద్దబ్బాయి యింటిందవ్వంజ పట్టివచ్చింది - అత్తదత్తుడు దేశాంతరం చెప్పినా. కొత్తలో పెద్దంగానే వచ్చింది - కొవ్వార్పు. అత్తగారికి బద్ధకం పుట్టింది. పసంతాకోడల్లే. వయస్సులో తున్న పిల్లా - అభోజనం నిరవదేదికారు. క్రమంగా వ్యాపారం ముడిదింది. 'కోడలు చేసే ప్రయత్నం కదా కూతప్పులే' అనే మాట నిజమైంది. అదాటి - కొడుకు చేతకొట్టించడం - అఖరుకీ అత్తగారే చేయిచేసుకోవడం అలవాటులోకిదిగింది.

* * * *

అనాడు అట్లర్తి. అత్తగారు ఆలెలపువ్వులు. చేష్టగారు, ఆశ్చర్యాలు చేసుకోక పోవురు. కోడలకి చిన్నకోరిక పుట్టింది - అట్లు చేసుకుంటామని, రవాణ్యంగా పనిపానిం నాచానికి ప్రారంభించింది భ్రమరం. అట్లు పోస్తున్నట్లు అట్టేరు అత్తగారు. చారాలు తీసేరు. మాపి పైకిలాగేదు. ముట్టుకోదానికి నిలుచేక

గాని, కొట్టించివదిలేసేడు. ఇలేడు, అలేడుకరాల వార్ని పొగతీసి తమకపారాయణచేసేడు. భ్రమరం ధమధమలాడుతూ లోపలికివదిలింది. పెరడులో పెద్దశబ్దం చేసింది.

మట్టమధ్యాహ్నం. చేష్టగాయగ్గరా చేయ వున్నాడు. పొద్దెక్కిపండుకు మహావేగంతో నూతిదగ్గ రకుచెళ్ళేడు-ప్రాసంచేయడానికి చేష్టగాడు. ఏరా డగా చేడనూలిపోయిపోయి. చేడకు ఏకోతగిరింది. తోంగియాచేడు. 'కవమశ్రో!' అన్నాడుభాటిగా. నలుగురుమూగారు. 'ఎవరిది?' 'భ్రమరం! భ్రమరం!!' 'ఏందాది?'... 'అత్తగారిప్రభావం' అనుకున్నాయి అం తాను. మధ్యలో పోగీసువార్యచత్యక్షం. చేష్టగారి నుంచెలావెడలేయి. గలగలబల-లలలబల-గునగునల. ఆఖరుకి మాకులోపడడానికికారణం: బలవంతం కాదనీ, అతడు మార్పుచెప్పుతుందనీ, నీళ్ళతోడుతుం డగా ఆలయ్యవద్దనీ, ఏకోవాసుకుని (చదిరాళ్ళు తిడునుకోని) పైకిపాగేని పోగీసువారు.

3

పండట్లోపందడి. ముక్తుమూడా రజస్వలాఅయినట్లు కలసింది. కివాత ప్రకారం చేష్టగాయ పాలకొండ వెళ్ళేడు-కార్యంచెయ్యడానికి. (కుటుంబంతోట) ఆమామర్యతీక్కుగడచేయి. కోడల్ని చంపమన్నాడు. పారాయణవెంటనే కోడల్ని చంపడం ఆపవాయితి కాదనీ, అత్యంత అత్యుపశిలించివున్నవంపడం వారికి ఆచారమనీఅన్నాయి పంతులుగారు. చేష్టగాయ ధర్మానికి కట్టుబడ్డాడు-యిల్లాటికి యిష్టంలేక పోయానా.

భ్రమరం మాతాత్మగామరణించడాన్ని కారణాలు మెల్లిమెల్లిగా పంతులుగారిచెవిలోపడ్డాయి. భ్రమ రమింగా ముక్తుని కామరానికినుంచుచువు ప్రత్యేకంమీద పుట్టించివున్నాయి. ఇక్కడవచ్చిందివిమ్మ. ఇల్లాల నుటాలుమానేలేయిం. మాకుర్ని కడకాలం ఆపి చేతిలో చిడచెయ్యాలి. పంతులుగారూ భార్య లాగావిమర్శించేరు. ఏది ఎలాగయినానరే, ముక్తుని ఆయిల్లాలుప్రతికేవలంపడగా చంపవలదుకోలేదు. ఏవైన

రానికి జవాబుమాడాచెయ్యలేదు. ముక్తునిమాత్రం యిబ్బందిగావుండేది.

* * * *

ఒకవాడు అల్లుడేఅవతరించేడు అత్తారింది. తనగ పలికినమర్యాద బట్టి జరిగేయి. మధ్యాహ్నం మామూ గంటలకి తీరుబడిగా అల్లుడు వుచ్చకమించేడు-పిల్లని చంపమంటూ.

పంతులుగా లెక్కపారంభించేడు.

'ఇదుగో! నేకోక్కటిచెయ్యామని. మళ్ళీవో' చదువుకున్నావు. నాఖరీప్రయత్నంచేసుకో. ఎక్క డైవావుకోగలంఅయితే అక్కడ పోయిగా మిరివ్వుతూ వుండవచ్చును. కావలినీ అంతాకా యిక్కడేవుండు. ఇక, మీయింటి.....'

అని ఇంకాఏమిటోచెబుకుందగా, 'అయ్యో! అయ్యో! మీమాటలే మీవండి! రండి! రండి!!' అనే వేకలు వివలడ్డాయి. ఇద్దరూచరుగ లేచి యింట్లోకి. 'ఏం? ఏంవచ్చిందేమిటి?' అన్నారు పంతులుగారు. 'అమ్మాయికి తేలుకరిచింది. మల్లెరం-అత్తా ఎక్క డమ్మ! నువ్వకట్టనా? అయ్యో! ఎందు!' అని కం గారు.

'ఉండమ్మ! దాక్తునిదితినుకునస్తాను.'

'నాన్నా! నువ్వెందు' అందిముక్తు కప్పుతేరనేది.

'నేవకతావండి, అయ్యయగారేకదూ! నాకుతెల ము' అంటూ పరుగి లేచి అల్లుడు.

అల్లుడు అవతరిలకిచెక్కగానే ముక్తుబాధంతా పోయింది. 'మీకేమి తెలియదునుమండీ! ఆఅమ్మ యిలో చాల్చింటి ఫోగట్టా ఎందుకుఎత్తనోయేరు? అయినా అడవిల్లికికెమ్మన్నవాళ్ళం, మడకి నుంకు పట్టుకుడునా? అదగ్గానే పంపకపోలే ఆరిచేమి అను మంటాడో? నాకునచ్చదునుమండీ!' అన్నాని అరని భార్య. 'నాన్నా! నాభాగ్యానికి ఎవరుకర్తయి? నా వంటివాళ్ళకందరి కిలాంటిల త్రిలన్నాకో? నాలో వుందిఅంతాను' అందిముక్తు ముద్దుగా. 'అయితే మీ యిష్టం. అయినా జాగ్రత్తమనా!' అన్నాడుఅతను. ఇంకలో అయ్యయగారూ అల్లుడూ చేరుకున్నారు.

‘పాపం! కంగారులో మీకు శ్రమయిచ్చేం. యీ ప్రక్కాయన మంత్రం వేసేడు. వాధతగ్గింది. త్వమించారి.’

‘మనకు కావలసింది అదేకదండీ! అయినా సభ్యంగా వుండండి’ అంటూ, ‘ఏ హాయ్! తెలిసినదా?’ అన్నాడు అయ్యరుగారు-అబ్బదులైపుమానీ.

‘చిత్తం! చిత్తం!’ అంటూ అయ్యరుగార్ని అంతరికమనాగవంపి అంతా ఇంట్లోకి చేరుకున్నారు.

* * * * *
మర్నాడు. ‘అయితే, ఏమిటి అలా వుంటే?’ అన్నాడు అబ్బదు.

‘నీయిష్టం. మేం చెప్పినట్లున మాట చెప్పేం.’ అబ్బదు అలా వుండి ‘తప్పదు.’

‘అయితే నేనే.’
‘రేపు మందలించటం!’
‘అలాగే కానీ వాయనా!’

* * * * *

అమర్నాడు బండి వాకట్లో నిలుచింది. జనగణనివలాంఘనా లన్ని అరేయి. తల్లితో పాటు తండ్రి కూడా కంటకడిచెట్టేడు. దీర్ఘనిచూచి ముక్తుకూడా రెండవశ్వాసకుక్కలకాయితూ బండిఎక్కింది. అండి అవినీతివాదిగా కా దిగచెట్టే, ‘వాగ్రత్తమా!’ అంటూ ఇంజిన్ వైపువల్లె అదంపతులు.

* * * * *

‘శ్రాత్రప్రియం, వేడిరుచి’ అంటారు పెద్దలు. ముక్తుకూడా అత్రాంకిత్రాత్రే. అందుకు తగ్గట్టుగా ప్రవర్తించేదికూడాను. పైగా చట్టవాసంపిల్ల. నరవాగరి కతగలవారి. చేస్తుకారికి, యిల్లాలకి, అన్నదమ్ములిద్దరికీ అవసరమివ్వలేదు. అందులోనూ అత్రగారి మేష్టు పొందుదామని ప్రయత్నించే. తనతోటికోడలు! అత్రగారికి ఎక్కడవదేదికాదో అవన్నీ తప్పించుకునేది. ఇలా కాలక్షేపంచేయడం మొదలుపెట్టింది ముక్తు-తన్నకి సందులేకుండా.

ప్రమరణికి యిల్లాలే అత్రగారైందికానీ, ముక్తుకి తురల్లా అత్రగారే-అక్షేపించడంలో. ఆనందపల్లెటూరు. ఆరుమాళ్ళముకుతనంద మణుకుమోకాళ్ళు

దిగకుండ కచ్చకట్టి, ప్రతిరోజూ ప్రానంచేసి, పట్టేడు చుమ్రుకుంకం పెట్టుకునేమే త్రయిదునలకు, పాదంమాలి గిందాకాకట్టే అనూదారుకచ్చా, అనబ్బురుద్దకోన వం-అవంకపాడిదా-వ్యగ్రతగకమవించేది. అందరూ అక్షేపించేవారు. అందరినో పాటు అత్రగారు కూడాను. ఆ అక్షేపనే ఆనూదారులోకిదిగింది.

* * * * *
కొంతకాలమయినపిదప.

‘ఈసాయంత్రం నువ్వు మాఅమ్మా వారించుకున్నారట! ఏం?’

‘మీఅమ్మ చెప్పివుంటారు.’

‘నీవు చెప్పకూడదా?’

‘నేనెప్పుడేమిటి. అదిచెప్పిందల్లా తేవనవసరమా!’

‘మనవిచ్చిమాట్లాడవుమనా?’

‘అవును. అందుకే మా వాళ్ళు సంచలనమోక పోయినా, ‘తేలు’ అని వేసంతేసి, సంచలనమిచ్చి వట్టేను. మొగవాళ్ళకి మాటనిలకడలేదంటారు-యందుకే.’

‘అసలు ఏంజరిగిందో చెప్పకే’ అన్నాడు చిన్న బ్బాయి చికాకుతో.

‘అనలేంవుంది? ధాన్యపుగింజలో వియ్యపుగింజ. చిన్నసాయంత్రం తెయ్యతేద్యయిందని వచ్చేసికడుక్కున్నాను. అదుగో! అది నావల్లదచ్చినఅపరాధం. అందుకు అరెస్టాను వర్తించుకున్నారు.’

‘నువ్వేంటిఅన్నావు.’

‘మీసామ్యం పెట్టలేదుగదా!’ అన్నాను.

‘క్షమించండి!’

‘బాగుండండిమీవరన. అయినదానికీ కానిదానికీ అదిపోస్తుంటే, ఏలావుయకోడం? అక్కడికి వోచ్చేవున్నావు. మావాళ్ళని అంటే రుఖంబవుకోలేక, వాళ్ళవును ఎత్తవద్దన్నాను. అయినా, మీరేం కొన్నారా? చేశారా? నేను కాచరానికదచ్చివట్టి నుండి చిక్కరిల్లిగవ్వ నాగురుంచి మీరుఖచ్చుపెట్టి లేదు. చట్టం మావాళ్ళకంటున్నార వామోమామూడాను.’

‘కొన్నాళ్ళు నిమ్మకాడమకొని ఆగకూడదా?’

‘చాల్లండి! మెచ్చేటంటే తోకో అన్నట్లుగవుంది. ఏదోకాస్త ప్రత్యేగంబంపాదించటాడరా! చోయిగా బ్రతుకుదాం-రవ్వారట్టులేకుండా.’

‘చిచ్చిదావా! నేనేంపురుకున్నావా? ఆ ప్రయత్నింలో నేవున్నాను. ప్రత్యేగం ధరభానులకి దప్పా కాగితాలు తగలేవేను. కాళివున్నాదన్నచోట్లా ఒక్కొక్కకాగితం బారవిడిచేను. దానినక్కణ్ణోసం పదరానిపట్టుపడుతున్నాను. ఈదెల్లాలా నేను చూడని అధికారలేదు. అయితేనేం, నిండా ది.ఏయి, నంగోరుచియ్యాల, పదియాపాయాల నాభికోసం ప్రాకులాడేకోలాల్లో, పాతికమంది దమ్మండి మహా భరుషలు ప్రయత్నాలుచేస్తుండేకోలాల్లో, పందలకు వందలు పాదపూజలు చెల్లించే యాచిమంతులున్న కోలాల్లో, నాకు ప్రత్యేగంయిచ్చేవారువరదా? ఆయినా ప్రయత్నాలుమానలేదు. కాలంకర్మంకూడి రావాలి. అంతాకా పోయివున్నచుట్టలో.’

‘కాని, పాటుకుమంటుంటే పూరుకోలేదు నుమండి! మీకుకోసంకేవే రాసిందికాని,’

‘నాకు కోపమేమిటి?’

‘అయితే ఆప్రానవేతకండి.’

‘ఏమోమాయిష్టం.’

‘అలా పరస్పరంగాపురుకొండి.’

‘పూటలేచ్చేవంటేచూడు.’

‘అలాఅన్నారు కానుంది.’

* * *

మరికొన్నాళ్ళకి. తోలిచామదాటి మరీజాముప్రవేశించింది. చేతుగానూ పెద్దబ్బాయి పూళ్ళేరేదు. చిన్నబ్బాయికోంచేసి పిళ్ళలోకివెళ్ళేడు. ఆనాడు అత్తగారిదేవంట. కోడలుచంట్లో మస్తీగావుంది. అత్తాకోదర్శిదర్శివడ్డించి, ‘రా! అమ్మా! వడ్డించేను’ అన్నారు అత్తగారు.

కోడలురావడం ఆలస్యమైంది.

‘ఎక్కడాచూడలేదమ్మా! యానాకరాలు! మేమంతాకనలేదా. వేసుకోట. అది వుమ్మడంకాదు. నేం చెయ్యలేనమ్మా. ఎవరిమెచ్చుటోగాని’ అని నలుగురూ అత్తగారు భోజనానికికూరుచున్నారు.

‘మెచ్చుర్ని ఎవరు చెయ్యమన్నారు. నావడ్డన

నేనుచేసుకుంటానుగండి. చేసినన్నాళ్ళు చేయించుకునేవారేగాని మెచ్చేవాళ్ళే? ఒక్కనాడుచెయ్యకపోతే ఆనేవాళ్ళేగాని’ అంటూ ప్రతేకించిందిముక్తు.

‘ఇదంతా నీవుచేసివడిపోయిందే.’

‘నేనుకాదు మీరే. అంటే తప్పుకుంటేమిటి-ఆప్రపంచడాక.’

‘పోటికిందచ్చినట్లుప్రేరక, కుక్కివపేనులా భోం చెయ్యి!’

‘నావంట్లోవాగులేదు.....వన్నవదర్దు.’

‘నూటకుమంట. ఎదురు చెబితే వప్పుమందుకు వస్తుందిమహా! కాగ్రత!’ అన్నారు అత్తగారు.

‘అనవువరంగాంటే నాకు తెలియ్యు’ అందిముక్తు.

క్రుతిమించింది. రాగానవదనలిసింజేకాని, ముక్తుకి కడుపులోత్రిప్పినట్లయింది. సమచువుతుండేమోఅనుకొని వెరటిలోకివెళ్ళింది. లాభించలేదు. తెలత్రిప్పు, వప్పుత్రిప్పు, తెలవొప్పి-ఎక్కువయ్యేయి. నిలబడ్డం కట్టుంగా కనుపించింది. చెయ్యివోరుకడుగుకొని తోనుకుంటూ గదిలోకివడించింది.

‘ఏం! ఎక్కడికేమిటి?’

‘తెలవొప్పి.....’

‘అంటూయెంగిళ్ళో?’

మరి చినిపించుకోలేదుముక్తు. మంచం సమీపించింది. అత్తగారికి ఆగ్రహంఎక్కువైంది. వెంటడించేరు. ‘నాకు తెలుసును-ఆతెలవొప్పి ఆవేమలునాదగ్గర పనికిరావు-ఎవడుచేస్తాడనుకున్నావు-యారాకిరి-నీ అబ్బ!’ అన్నారు అత్తగారు.

‘అబ్బ’ అనేదెకల్లా ఎక్కడలేనిపోరువందచ్చింది ముక్తుకి. నాలుగడుగులు ముందుకివచ్చింది-ఆకోసంలో. ఏమీఅనలేక వికారంగానవ్వింది. ఆనవ్వుతో అత్తగారిశరీరం విడిపోయింది. చటాణన మీదికి వచ్చేరు పళ్ళుకొరుకుతూ-తెయిచేసుకుంటామనే. ముక్తుకి మెచ్చేమంటుపోనేయి. శరీరంపడికిపోయింది కోపంచేత.

ఒక్కక్షణం. ఎత్తినఅత్తగారిచెయ్యి దిగుతూంది. రెప్పపాటుకాలం...తెలపుమాల చీపురుకట్టచూసింది ముక్తు. సంగ్రహించింది. ‘పోరుకుంటున్నకొద్దీ...’ అంటూ రెండుతగలనిచ్చింది.

‘అయ్యో! నీపాపాపంహు!’

మృతండు...

‘అత్తా! చచ్చేను!’

చకటిమీదకకటి.

‘నిన్నేమనలే! ప్రాణాలతో విడిచిపెట్టెనీ!’

తోడుకగలేదు-వర్షం.

* * * *

మృతుని అత్తగారుకొడుకున్నారని గ్రమపడి యిరుగుపొరుగులవారంతా చేరుకున్నారు. అంతా రావడంమాసిందిమగ్గు. నేతిలోచీపురు బారవిడిచింది. వెళ్లి వెళ్లి మాపులు ధూస్తూ, బాప్సూ ‘అయ్యో! అత్తా!’ అంటూ మూలగడంప్రారంభించింది. నోరూరుకోబట్టక పదిమంది పదివిధాల అత్తగార్ని ఆడిపోసేడు.

వీరనారి

“లంచమిచ్చెదననెడి యీనంచనేల? ధనధనేలేరమందికోద్యానవనము లతిమనోహరచీచీనాంబరములు విలువమణులూడినగలును వేనవేలు కొల్లలుగనుండె తమదయనేకొట్లనిండ కోరికొక్కటి, ఫలముచేకూర్చుటాకటి, దానసంశ్చేషినాకెట్లు గానబడును? తావకమనోజ్ఞ పదిపడ్డదానురాలి ముద్దుదీర్చుము, వేనేగి, మోహనాంగ! శూరజనకంఠనిర్గతకోకిలిమ్ము వరదలుగబారు భీభత్సవాటియందు, ఘోరరాక్షసమూక, గగ్గోలుజేయ తుటిలయాకారముల జుట్టుకొనుచుమిమ్ము బలిమిబడవేయవచ్చెడి బాహుబలుడు, ధూర్త, దుర్బాస, దుష్టత్రదుర్బనుండు, నరకుడేగతినుంచునో? మజీయు, దివ్య ప్రసిమలలితతేజప్రభావపూర్ణ

‘అకోడర్ని అలాగేచేసేవు; నెలకొట్టించాయెను, కోరుకోదంలావుండాలిగాని, అంతలేటుకొట్టడమా! నువ్వేమిటిసహాభిగోగాని, తాగులేదునుమా!’ అన్నాడొకాడెడ.

‘అయ్యో! అయ్యో! మీగోలెషరామిది. అదే నన్నుకొట్టింద్రా! యాడ్రాయాడబ్బులు! నీవు కట్టుకేందె!’ అంటూ అత్తగారిగోల.

‘నీవిదా! వేమిలుమహ! ఆదిత శరీరంముడుతెలు తేరిత్రంటుంది-మనలిడతడంచేర-ఏం నంగనా చమ్య!’

‘చాడేకో! మాకూలంటావు! నేనెవగవా? ఆడేమిటి చీపురుదబ్బులుకనబడుకుంటేను... రద్దా పోదాం.’

‘కాని, నామనమనుష్యునవనిచేసింది... థేవ... అత్తకుతగ్గోడలు.’

కర్ణపారంకృష్ణరావుగాది

వదనులగు, మీరలేరితి, కదవనీమ ప్రళయకాలయమునిభాతి, పరునెదిరి, వక్షమ్ములేల్ప శూరులై నమక్షముననిల్చి రణమొనరురో? గాంచయారాటపమచు వేకుదానమదీపనై వివిధగతుల. అబలలగునామవారేడి? హాహాకార బంధురంబగురణరంగప్రాంతములను జూడగాంక్షింపిపెడ యీజూడననుచు దలవలోమను, మీనునాదండనుండ, ఆనితాంతకశశబ్ద్యశ్యావలోక నమున, భీతికెందకయె, యానందమునను, శాత్రవానీకమారణసమయమందు తోచుపడి మీను పరులకెండాదుదాన, ఘోరరణమందు శ్రమనొందకుండ తమకు బాణతేతిసందేశేయచు బరిచరింతు విజయలక్ష్మిని శేషట్టువేళనరసి దివ్యహారతినిచ్చెద దేవదేవ!—”

—నత్యా కవి.

అత్తలతో వేగడమెలా?

క్రీస్తుని “శాంభవి” నాడు

[అర్థదేవీదేవి ఉత్తమరాలు, కోడలులేని క్షత్రగుణవంతురాలు అనేపాతెలో భోక్తృప్రసీదముకదా-
తలకాకోడలందరూకాదా యీవాటిదా? లక్ష్మీచరస్వతులనుమేళనా తప్పలేదు. ఇది మనకేకాదు. పాశ్చాత్యు
లకునూదాకలను! దేవులకే దీక్షావద-తోడివల్లులక్కలను-అర్థలతో చేగడమెల్లా అనేసంగతినిగూర్చి-
కొన్నిచోపాఠాలుచెప్పించితిని ఒక ఇంగ్లీషు పేరులోనుంచివదిలి విడిచించారు మావారు. అది మనదేశానికి
చాలావరకు సరిపోతాయి. కాబట్టి కొద్దిమార్పులనడమైనచిచేసి యిక్కడ వ్రాస్తాను.]

“అర్తకారంబు నీవు గర్భశత్రువని. ఆమెను చూడకముతో నీవు ద్వేషించి తీరవలసి వదే అని, ఆమెచేసే ప్రతిపని. ఆజ్ఞే ప్రతిమాట అనుమానాస్పదమని తలంచవద్దు. ఆమెతో స్నేహము చేయబోతున్నామని, ఆమెహృదయాన్ని ఆశ్రింపగలమని నిశ్చయించుకో”.

సీత రక్షకుల మార్త్యభక్తిచరిత్ర వారిద్దరిని వేరుచేయుచున్నది. సీత రక్షకుల తన తల్లి యోగక్షేమమునకును నువు చెల్ల, సీమిద ప్రేమ విడిచి పెడుతున్నాడని యేమనవలెను. ఆమె కోరినాతడు రహస్యముగా మాట్లాడినపుడు, ఆమెకేదైనా మంచిచెడ్డాచూచినపుడు సీత కళ్ళలో నిప్పులు పోసుకోవలెను.

తల్లిఅనేది తనసర్వస్వముభారపోసి మరీ తనయుణ్ణినిర్మిస్తుంది. కాబట్టి ఆమెయొడ నారని 'శీగరానియష్ట.' అట్టిమాతృకము ఆతడు శక్తివంచనలేకుండా కొంతకుకొంతైనా తీర్చడానికి అర్థాంగివై నీవు నాయముచేయ్యాలి. కాబట్టి ఆమెవిషయమై తగుజాగ్రత్త తీసుకుండేట్లు ఆతడిని నీవే ప్రోత్సహించు. ఆమెఒకవేళ అవసరంకొద్దీ గ్రామాంతరంలో నివసిస్తూంటే, సావకాశమున్నపుడెల్లా ఆమె నారను వెళ్ళిచూచేట్లుచూడు. నీవుకూడా ఆతనితోవెళ్ళి ఆమెక్షేమసమాచారములుకనుక్కో. కాని పలుమారు ఆతనినే వంటరిగా వెళ్ళనీయి. ఏమంటే, నీవుప్రక్కనుంటే ఆమెమనసులోవున్న కోర్కె పెదవి తెరచి చెప్పడానికి వెరుస్తుంది. నీభర్త తనతల్లియందు భక్తితాత్పర్యాలతోవున్నాడని యీసడించుకోకు. అంత మాత్రముచేరి నీపై నారనిప్రేమ కేమి లోటురాదు. అసలు రెంటికీ సామ్యమేలేదు. ఒకటి తులసిదళము, మరొకటి మాచివత్రి. తుమ్మిపూవుఒకటి మరొకటి మల్లిపూవు.

నీల రత్నగారు 'అల్లాకాదిల్లాగమ్మా' అని పూర్వకాలపు నలహావీదో చెప్పడంతో టి
మండిపడకు. ఆమెకు ఈకాలపు నవనాగరికపు తిరుగుబెరుకులు, అటచాటలు, ఉడుపుల
వైఖరులు, పాపటలవసందులు, నగలు, నాణ్యాలు-మొదలై నవన్ని తెలియవుగామరి. కాని
ఆమెపిల్లలనుకనిపించి, నీలాంటివారిని, నీభర్తలాంటివాళ్ళని తయారుచేసింది అనేసంగతి
మాత్రంగ్రహించు. ఆమె నీమూదిరి బంగారపాకశాస్త్రము చదివిఉండకపోవచ్చు-లవంగాల
తిరుగబోతెట్టలేకపోవచ్చు-కాని, అలవాటుచేత రసవవర్గాలన్నీ చూచిపట్టువేసి ఒకకూతే
కాదు ఒకపిండిమంటెకాదు తయారుచేసే, ఓ! నో! బడోటలూరుతుంటే, చొట్టవేసుకుంటూ తిం
టావుగదా! అన్నిటికన్నా, విలువైననుక్క మరొకటిచెప్పావిను. నీల రత్నగారిని నీతల్లివతుగా
చూచుకో! నీతల్లితో, నీగుట్టుమట్టుఎలా చెప్పుకుంటావో అల్లాగే ఆమెతో చెప్పు. నీఆశలు.

ఊహలు ఆమెతో చెప్ప. నీకష్టసుఖాలు ఆమెదగ్గర మొరవెట్టుకో! ఆమెసలహాఅడుగు, ఆమె గ్రామాంతరంలో నివసిస్తుంటే ఆమెను పలుమారు యింటికీరమ్మనిబ్రతిమాలు. ఆమెరావా లని నీవు ఆత్రముతోనున్నట్లుండు. కాని-ఆమె నట్టె నెత్తినమాత్రమెక్కించుకోక-కాస్త ఎడ గానేడుండు. ఆమెను పరాయిగానేచూస్తున్నావనేసంగతి ఆమెగ్రహించేట్లుమాత్రంచూచుకో. ఆమె నీకొంపకువచ్చినపుడు తానతిథిననీ-నీవు విధ్యుక్తధర్మంగా ఆమెనాదరిస్తున్నావని ఆమె అనుకుండేట్లుమనుసులుకో! అట్టె మెత్తదనముచూపేవంటే నెత్తినెక్కి పిండికొట్టుంది. జాగ్రత సుమా! ఇల్లాలన్నాగదాలని ఆమెను కుటుంబములోనుంచితరిమేయకు. ఆమె ఆకుటుంబము లోనేపడిఉండాలని ఎంతదేవులూకుతుంటుందో అలోచించుకో! అష్టకష్టాలుపడినీముగడ్డక్రింద పెడితే పిల్లి-పెనపడితే పక్షి పట్టుకతోతుండేమోనని-అతిగారాబముతోపంది పెద్దవాణ్ణి చేసిఉంటుంది-అంతపెంచి, నీచేతిలోపెట్టి నీళ్లువదులుకున్నానని ఆవిడయేడిస్తే ఆఉసురు నీకు కొట్టకమానదు. అది నీకు, నీపిల్లలకు శ్రేయస్కరముకాదు.

నీభర్తఅనుకూలుడై, నీవు స్వాధీనపతికవై నపుడు, అతడు సాకుమార్యము, సత్యని రతి, దయాదాక్షిణ్యాలకలవాడైతే, అల్లాంటిభర్తను ప్రసాదించినందులకు ఆమెకెల్లప్పుడు కృతజ్ఞురాలవై ఉండాలనాలేదా! ఏలుంటేమాత్రము అత్తగారితో కాపురముచెయ్యకుండా తప్పించుకో! దూరపుకొండలునునుపుగా! దూరముగా మీరిరువురు కాపురముంటే, పరస్పరము ప్రేమాతిశయము పెంపొందుతుంది-కాని ఏకముగానివసించడం తప్పనిసరియైనపుడుమాత్రం, ఆవ్యవహారము నీకెంతగడ్డకలియినదో ఆమెకుఅంతే. ఆమెఅలవాట్లు, ఆచారాలు, చాదస్తాలు-నహించు. మనకువయసుముదిరేకొద్ది-అట్టిఅలవాట్లు, చాదస్తాలుకొన్ని ఏర్పడినీరమైపోతాయి.

ఇక అన్నిటికీ తుదిముక్క యింకొకటిచెప్తాను-ఆలకించు-నీకూ పకవరాలతండ్రికల్లి-వామాకాస్తపెద్దవాడై సతర్వాత-ఒకచిలకతల్లిని-తెచ్చిపెళ్లిచేస్తే-ఆవిడ నీయెడల యెల్లముసు లుకోవలెనని-ఆవిడ నిన్నెల్లాఅదరించాలని-అనుకుంటావో-అల్లా నీపూవ్యవహరించు-అత్త లెల్లా ఒకనాడు తామూకోడండ్రమనేసంగతి జ్ఞప్తికెచ్చుకోవలెనో, కోడండు ఒకనాటి కత్తలమాతామనేసంగతి గుర్తించినవచుకోవాలి.

ప్రశంస

శ్రీమతి సామి నేని వాను మాయమ్మ గారు

నీ. అలరించినావమ్మ యతులసంగీతం

సాధించినావమ్మ శారదవై భావి

తతుల సతిదనమతులు సెలంగ

కలవిశారదలగా గ్రాలజేసి

వెలయించినావమ్మ వెలదులయుల్లములో

గీ. పరమపావనకీర్తి బరగి శాశ్వ

దండికవితచేతనిండికొసంగ

తముగ మావృద్ధి నీవృద్ధి ధర్మబుద్ధి

మురిపించినావమ్మ ముద్దుపల్కులగతుల

సత్యసంసిద్ధి జగతిలో సాగజేసి

ముదితలమనములు మోదమొంద

తల్లి! గృహలక్ష్మి! వెలయుమాధన్యవగుచు.

మిత వ్యయము

కూచీమంచి ను బృహద్రామ

సంపాదనాటకరంగమున ప్రవేశించి, గార్హస్థ్యసహిత్రాద్యావ్రతమునందును ముఖమునందుండినప్పుడు సువ్యయనిబంధనాపాదములను కుమ్మరువ్యాసములు, నిరర్థకపటనలు దర్శకులమనములను రంజించుచేయజాలవు. మానవుని జీవితయాత్రగడచుటకు ముఖ్యమైనది ధనము. కానైతే భూమి రక్షగర్భయైనను దాని యుర్వత్తులు మనకూరికయేరావు. ధనమవగానేమి? అది మనకెట్లువచ్చును? అనుసంగతి తెలుపనక్కరలేదు. మనకు జీవనమునకక్కరకువచ్చు సమస్తవస్తువులుగూడ ధనమే. ధనమనకు సామ్యులని మరియొకపేరున్నది. పూర్వకాలమున నావులు, యెడ్డు, మేకలు, గొర్రెలు వీనికి సామ్యులనువాడుకగలదు. ఆజంతువులే వారికి ధనముగానేర్పడెను. పిదప ద్రవ్యకల్పమొకటిపుట్టినది. ద్రవ్యమవగా దినుసుఅని అర్థము. మానవులు సవ్యమగు వ్యవసాయముచేసి ధాన్యము, పెసలు మొదలగునవివండించి, బాగ్రతచేసి ఆద్రవ్యములనే ధనముగావాడిరి. నేటికి వట్టిరెల్ల ధనస్వరూపములే. క్రమముగా నాగరికత హెచ్చినకొలది దబ్బులు, రూపాయలు, కామలు, నోట్లు మొదలైనవి యిమిడికగానుండుటకు జాకరావుననుండి యింకొకచోటికిగొనిపోవ నిలుండుటకు బాధి చాతుర్యమున నిర్మాణముచేసి ధనమనుచున్నారకాని నా స్రవముగా బ్రతుంచుననుకర్తృత్రియగునదార్థము లన్నియు ధనస్వరూపములే. ఏమనగా నాణెములిచ్చినచో నవివచ్చును. అవియిచ్చినచో నాణెములువచ్చును. నాణెము లవనరములేకయే పూర్వమొకదినుసిచ్చి మరియొకదినుపోలేక యనేకమగుదినుసులో తెచ్చుకొనడి బారు.దానిలే సామాజికమనిపేరు. అది నేడును శైలామరాష్ట్రమునగలదు. మనప్రాంతములోగూడ రయితులు ధాన్యమమ్మి చింతవండు, ఉచ్చి మొదలగునవికొందురు.

ఆధనము మనకు బరిత్రమములనువనచ్చును. ఏపెట్టుబడియులేక కాంతివ్యయములముననే ధనము సంపాదించువారు లోకమున మాటికి కొంద్రమందియున్నారు. కడమవారు వ్యవసాయము, వర్తకమువలన ధనముసంపాదించురు. కాని దానిలోను ఎగము చరిత్రము, ఎగము పెట్టుబడికలిసియున్నది. కావున వస్తుయోచకమైన నేమి? లోకక్కయోచకమైన నేమి? చరిత్రము ఫలమంతయు ధనమే. అయితే అట్టిధనము పెట్టు బినియోగపరునవలయుననునవియే యిపుడు చర్చించఁజొవుమయము.

పురుషులు ధనముసంపాదించుట, స్త్రీలు దానినిభద్రపరచి పోదుపుగా వ్యయపెట్టుట సర్వసాధారణముగా మన దేశీయవలరుగు సాంప్రదాయానిధమగుపద్ధతి. ఒకచోట పురుషులును వ్యయపెట్టవచ్చును; స్త్రీలును కష్టించి యార్జింపవచ్చునకాని యది ఎక్కడు. అయితే భేదమేమనగా నేటికాలమున లోకధనము పురుషులయే ధనమందును, వస్తుయోచకధనము స్త్రీలయేధనమందును దరుదుగానుండుట చరిత్రాటియైయున్నది. ఒకప్పుడు లోకముగూడనుండవచ్చును. సాయలత్రెముగుసరికి వచ్చినయాదాయమువకు, వయవ్యయమువకు నిల్వలు సరియగులేక్కవ్రాయవలయునని స్మృతినంపితలో వ్రాయబడినది. దీనిలపట్టి పూర్వముస్త్రీలకు విద్యకలలో లేక తలవెకొనవచ్చును. అధికవ్యయముచేయుభార్యను భర్త విడిచిపెట్టవచ్చునని అగ్నిపురాణములో వ్రాయబడినది. నేడు నవనాగరికతగల యెల్ల దేశములందును ధనము కూడఁపెట్టుట, కాపాడుట, వ్యయపెట్టుట యనుకాధ్యత స్త్రీలవై నే విడిచిపెట్టబడుచున్నది. చరిత్రకీ, ధర్మబుద్ధి, దైవభక్తి, సద్వర్తనగల రమణీయులు దబ్బునుగాపాడి దానినునితరితని వినియోగించుచున్నారు. అట్టి నుగుగుకాలినులు, లక్ష్మీస్వరూపిణులగు గృహిణులుగలభామము సమస్తవంధలతో దూరమాగుచుండును. అట్టి యుక్తమకాంతకుఁ దెల్లవమివ్వక నమ్మక యన్నిటికినానే తయారుచడు పురుషుఁ దాడుకాతిలోనివాఁడు, కృపలుడు, స్వప్రయోజనుడు, నింద్యుడు.

మితవ్యయముచేయుచున్నట్లులు తనభర్తలకు విద్వలముగూడ మితవ్యయవిధానము బోధించును. పాదుపువ్వుల గల్లులాభమునుగ్రహించునట్టి తనకుటుంబములోనివారివెల్లరను దనదెనుక ద్రవ్యగోరుచుండును. అట్టియిల్లాలు గొప్పయింటిదనుగాక; చిన్నయింటిదనుగాక- తనయాదాయమునుంబట్టి వ్యయముచేయవలయును. దీనివలన భవమునకులోటు, దారిద్ర్యమునకుజోటునుండును. ఆపువేసి దానధర్మము లొనర్చుట తగదు. ఏమనగా నప్పు తీర్చలేకపోవుటనల్లగల్లుపాపము ధర్మమువలనవచ్చుపుణ్యముకంటె మించిపోవును.

ఈ తమసాధ్యమును మహిళామణి స్వల్పాదాయములోనే గృహవ్యయమంతయు దనపోడిమిమూలమున సరిపుచ్చగల్గుచున్నది. భర్త సంపాదించి తెచ్చినదానిలోనే యిల్లాలు సంతోషపడవలెను. పొరుగువారిభాగ్యము చూచి యసూయపడుట, వారివలె నింకనుదమ్ముని పతిని బేధించుట, అటుగుట, పనిమానికూర్చుండుట మూషించుట తగదు. మనలో పనేకులు తమ భోగవిలాసములతోఅను మితవీరివధనము గడలేర్చుచుండుచేతగాని యొక బంధునిమాటఁగాని, యొకమిత్రునిమాటఁగాని యాపంతయుదలంపరు. వీరికే స్వప్రయోజనపరులు, స్వసౌఖ్యాభిలాషులుననిపేరు. వివాహదులందు నెవకముందుఁజూడకుండ వేలానవేలు బెచ్చపెట్టువారు తమభావసంతతి వారికి మట్టిచెంబు చేతికిచ్చుచున్నామనుసంగతి మరుచుచున్నారు. ఒకనాడు మహారాజువత్సవలె నీలు గోటులలోమెలగి యెయలేనివగలు, పదివకిమించిన వలవలుదాల్చి భనము దుర్వ్యయమొనర్చుకొనెడి మరి యొకకాలమున నిరుగుపొరుగిండ్లకేగి, పిండిపప్పుపిసిరి తీవించవలసినవస్తువులను, దుర్వ్యయము, దూలరాఖరువులన గొప్పముప్పులోబడి తిప్పలండుచున్నవారింగాంచియు వది మానఁబూననివాడు కండ్లుండియు గ్రుడ్డివాడు. కావున బాగుగాబర్చించి, బాగుకాకగాయోలించి శక్తియున్నంతలోనే యుచితరీతిని బెచ్చ పెట్టుకొనుట శ్రేయముగాని తలకుదగని పద్ధతియైతే నాడిదుడుకునుజ్జమువలె గోతిలోబడకతప్పదనియెల్లరు గ్రహించవలెను.

పరోపకారమునకై తమ ఆదాయములోనుండి కొంత యుచితవ్యయము కేయశేర్పినట్టియు, పుధాకురుల కన్నమొసంగుటకై తమ భోజనములోనిదేకొంత తగ్గించుకొన్నట్టియు, నాయలసౌఖ్యమునకై తమసౌఖ్యముం గొంత వదులుకొనునట్టియు మనుష్యులే మహాత్ములు, మహామహాలు నవలడుచున్నారు.

పాశ్చాత్య దేశములందు విఖ్యాతనీతిజ్ఞుడగు స్పెయిల్స-భవము నుచితరీతిగా నుపయోగపరుచుటకంటె వది సంపాదించుటయే సులభతరము' అని వ్రాసెను. అనగా సంపాదించుటకంటె దానిని సార్థకముగా వ్యయపెట్టుటయే కష్టతరము అని తార్పర్యము. పెక్కురుమానవులు భవముసంపాదించుట కెన్నియేని యుపాయములెఱుంగుదురు; కాని, యుచితరీతిని వినియోగించు విధాన మెఱుంగరు. సామాన్యముగా డబ్బు కాపాడుట, పాదుపుచేయుట యిల్లాంధ్రపనికాని, పాపకర్మమున నేటికాలపు మహిళామణులు బహుముఖ్య మగు నిట్టివిషయమునందు లక్ష్యముంపకున్నారు. కుటుంబము పెద్దదైనను, చిన్నదైనను వ్యయముతప్పదు. ఒక యింట నిత్యము నొకరూపాయయగుచో నింకొకయింట నైదు, పదియగును. ఆయిన నీయెల్లవిధములగు సంసారముల యభిమానరానిదను దమతమయాదాయమును గమనించియే వ్యయముచేయవలసియున్నారు. మన యింటిఖర్చు అనగావెంత? దీనికి లెక్కయొకటెందుకని కొందరును, లెక్కవేసినమాత్రమున వ్యయము తగ్గనా? యనికొందరును విలంబించుచున్నారు. ఇవి మిక్కిలి తప్పుభ్రాంతియు దురాలోచనయునైయున్నవి. భవిష్యదగు లెక్కసంపాదుటకంటె మితాదాయముగల సామాన్యకుటుంబీకులే సార్థక బాధకము లాలోచించుకొని బెచ్చపెట్టవలసినవారగుచున్నారు.

రూపాయలు వస్తువులునూర్చుకొనుటకు నేలసాధనమాత్రములు. వాస్తవముగుభవము వస్తువే. నిత్యము మన కగత్యమైనది దినుసే. నిజముగా రూపాయ వ్యయమైపోవదు. ఒకవస్తువుకొనుటకై చేయివిడిచిమాత్రము

జెడలుచున్నది. కానిస్తానే యంతరియఃగలవస్తువునన్ని నిలుచుచున్నది; కావున ఆదే వ్యయమైపోవుచున్నది. కావున వట్టివస్తువులను భవమనియే భావించి యంతరికంటె జాగ్రత్తగా కాపాడవలసియున్నది. ఏమనగా రోక్క-ధనము, నానెయిచెడదుకాని నిమమ చూచి భవవరచుకొనకయున్నచో, జెడిపోవును. సాధారణముగా స్త్రీలచేతులలో నానెయియిందవు. ఏమదూషకధనమేయిందును. అదిజెడిపోవుచో రోక్క-ధనమిపోయినదియే అర్థము. ఏమనగా మూల రోక్క-ధనము తెచ్చియిచ్చిననేకాని యాచర్యమురాదు. కావున నిట్లాండు భావ్యము, పెనలు, కందులు, మినుములు, చింతవండు, కుంకుమకాయలు, దోయకాయలు మొలగునవి పూసివుచ్చిపోకుండ, బట్టలు ముక్కిపోకుండ, పుస్తకములు చెదరినవండ, చేయి, నూనె పెందలగునయెలుకలు, పిల్లలు, బక్కలుత్రాగి పాడుచేయకుండ తలుచు చూచుకొని వానుచేసి జాగ్రత్తవరుట నిధి ప్రసవమున భవిష్యదు, దర్శింపడునను నిర్వహ్యులగుట. దీనిలో వాస్తవమునునుభవంను తెలివని తెల్పుటకర్తవ్యము. ఏమనగా మనశ్శాంతియే వాస్తవసౌఖ్యము. మనస్సులో శాంతిముఖములుగలవాడే నిజమును నుభవంనును తనరాలిడివిట్టి ఇచ్చిపెట్టుకొనుచు ఋణముచేయనివాడు ముందునకై నిలవజేయవచ్చును సౌఖ్యవంతుడనడగును. ఏమనగా నున్న మట్టుకు పోయిగానినను. ఋణపెట్టుకొననను తెంగలేదు; కలలేదు. నీకు మాటున వారువచ్చి బాధింతురనుభవములేదు. నిత్యము దనరాలిడిలో గొంతమిగిల్చి నిలువచేయగలవాడు మొదటివానికంటె నింక వధికనుభవంనుడు. వానికి ముందు చింతకూడానుండదు. కోటికన్నులదైవము రెడ ఆస్తికంటె మించినవ్యయముచేయువాడు, ఋణముచేయువాడు నిజమును నుభవంనులులేక గుడకు జెడిపోవకమానడు. కాలపెల్ల సోకలిలగానుండదు. ప్రతిదూనవునకును గవ్వము, రోగము పెంటనంటియుండును. ముందురాబోవు నవస్థ తనకేమి తెలియును? నేడు మంచి యాలోగ్యవంతుడై పర్యవేక్షానంనుములలో నేలుచున్నవాడు రేపేగ్రహచారవశముననే రోగగ్రస్థుడగుటయో, అకస్మికఘటనవలన పశుత్వఘటనయో సంభవింపవచ్చును. అట్టియన్తలో వాతనికి రాలిడిల్గిపోయినను, గృహవ్యయముమాత్రము తప్పదుగదా? అపుడాపునుపునియిల్లాలు సంపాదముగడపుటకై యెట్టియిక్కట్టుపడవలసియుండనో కొంతయు నివాసముగా యోచించివర్చించికొన్నచో బోధపడగలదు. పెండ్లికాకమునుపు పురుషునకు భార్యకొనుకై వ్యయవండును. తరువాత వామేకేకాక విద్వలకూడా కల్గుచుండును. కాన క్రమక్రమముగా ఖర్చు పెచ్చిపోవుచుండును. కాని వానివిట్టి రాలిడికూడ హెచ్చుట నవ్యక్తములేనిదవును. అట్టియెడల మొదటినుండియు కొంతయు సంగ్రహముచేయక యెప్పటివచ్చుచే కడతెచ్చి తట్టుదులని కూర్చున్న వారు పిదప గొప్పవిక్రమపాత్రయన్నియో యాకార్యములకు కాల్యవలసివచ్చును.

రాబడి హెచ్చుగానున్నపుడే కూడికచేయబడునమట మిగుల తొరపాలు. రాబడి హెచ్చేమి? ఖర్చునకు మితియేమి? రాబడి యెక్కువైనను తక్కువైనను వ్యయద్వారము బంధించనంతవరకు వచ్చినవంతయు ప్రవాహమువలె పోవును నేయుండును. మిగులుటయేయుండదు. కావున ముందరియునయొగమునకై కొంత మిగుల్పడలంపినవారు మొట్టమొదటనే కొంతిదిసి జాగ్రత్తపెట్టుకొనవలయును. కడమిదే సద్దుకొని గడవవలెను; కానిచో నిత్యావాయమువచ్చువారైనను కొంచెమైన మిగుల్పుకొనుటయే సాగ్యవత్తు. అట్టివధులియవలంబించునెడల నేనిదిగతులుగలవాడైనను కొంచెము సంగ్రహింపగలడు. గుడకు భిక్షాటనవలలలేనిచు వారుగూడఁ జేయగలరు.

మనజీవనమున కేవలపు రవసరములు? ఏమి అవసరములు? అనువిషయము నిశ్చయించుటకర్తవ్యము. ఒకవికెలుకెరానివస్తు వింకోకని కవసరమగుచున్నది. దర్శింపడు గంజలోనివచ్చెంత యవస్థయో భాగ్యవంతునకు బాలలోనికి బంధవార యంతయవస్థయే. అయితే చాలివారినిదిగతులను అవాయముమంబట్టి అవసరము

పుల నెన్నుకొనవలెను. కాని చూచునట్లుఁ దమ కవసరమనితలంచువారు తామెట్టివదవిలోనున్నను గొంతెమును మిగుల్చుకొనలేదు. కావుననే నేయిరాబడిగలవానికి బదిజేలు, లక్ష వచ్చువానికి బదిలక్షలుబులుగను అనుటకు గారణము. రాబడిలో నెంతమిగిల్చి యెంత స్వయంపెట్టవలయుననుకొనుచుంగూర్చి అధికకామ్రుజేతలలో భేదాభిప్రాయమలభింపను, మిగుల్చుటమాత్ర మవసరమనునొకమమంగూర్చి యెల్లరఅభిప్రాయముక్కడోతినేయున్నది. ప్రతివానిచనిఁ దప్పని సరియని నిశ్చయమైనదానికిమాత్రమే ధనము స్వయంపెట్టి వీలైనంతకుట్టుకు మిగుల్చుకొనుట మంచిదనియని తీర్మానించుటచేసింది. అయితే నేటి మనగృహస్థులెంత రాబడిగల్గినను సగము మూడవవంతుబోయె; నాలుగవవంతువైనను ఆధమాధమము పదియారవవంతువైనను మిగుల్చుటకు పిలువగవచ్చినంత యవసరప్రణాళికలోఁ గట్టబడిపోయినారు; ఇంచాచార మధికమైనది; సోమహార్యము మోద్విరోధియినది; సోమరితన మావహించినది; దబ్బుయందు నిర్లక్ష్యబుద్ధిప్రబలినది. ఒక్కయడుగు కాలివడకనుబోవుట కష్టము, ఆనమానము; ఒకవస్తువు స్వయముగాదెచ్చుట కిరచ్చేదమే; ఒకదానినిమించినదిం కొకభోగినిలాసవదార్థములగొనునభిలాష దివదినము వృద్ధియొప్పుచున్నది. పిదకలమృతాదది సోదాతమనెల్లు ద్రాగుచున్నది. కానదిభాగ్యము పదిమొట్టమోయగల పామరుడు నాల్గుమొట్టాకిరెడలక మోటాతెక్కిచున్నాడు; ఒంపెద్దుబండిపోయి జట్కా గొర్రుమైనది; అవిహీనమై నుజ్జువుపార్థుబండిపచ్చినది; అదిపోయి యూరిలోనే మోటాదుప్రయాణమయివచ్చినది. ఇంక గాలిలోనెగురువవిమాన బజారునకు క్లబ్బుకిరెడలుటకు పాధనముకాగలదినములు వచ్చుచున్నవి. ప్రతిపామరుడు వీడవాడు, భరికుడు, నుద్యోగిమాడ నేతికండినది నోటికందించి చేయిములుపుటయేకాక నైగా నప్పుగూడ తడుముచున్నాడు. అట్టివాడు తాను చీకరై తనసంతతివారినిగూడ భిక్షులంతయుచున్నాడు.

కొంచెద ప్రేమ కొకదురభాగ్యవము బట్టుకొనుచున్నది. భర్త 50 రూప్యము లార్జించుననుకొందము. అపుడామె పదియాపాయలు ముందుగా దీసి వాచికోనును. కడమనలుబదితోనే గృహకృత్యము వడచువా లేదోయను విచక్షణతో నామె కగత్యములేదు. తాను వానితో బొదువుగా గడవదు. పిల్లలకు పాలుచాలపు, తనకు బట్టులుకేళ, ఇంట్లోనియ్యముచాలపు, నేనేమిచేయును? యింకనుదెచ్చి నీచే సర్దుబాటు చేయుమని బండ్లపొది కూర్చొనును. లేదా పొనుపులేని కూర, కూరలేని అన్నము చెట్టి యిరింప జూచును. మరియొకటియె యింటిలోనిదియ్యము మొదలగునవి యెల్ల నిరుగుపొరుగువారికమ్మి అయిపోయినవి. తెచ్చెదవా పండెదను లేదా వస్తుండుమని నిర్మోగమాటముగా నిర్దయాపూర్వకముగాకెప్పును. ఆమెమట్టుకుఁ బొదువుకేసికొని జాగ్రత్త పడుచున్నది. కాని భర్తను గట్టెము పాలుతీసి మనసునిసికించి చాలినంత సొమ్ము అర్జించుటకై యాతడవ్యాయస్యుని అనగా లంచమో, మోసమో చేయునట్టి సితికల్పించును. అట్టివార లిహపరములు రెంటికి జెడవలసిన వారగుచున్నారు. అట్టివారిని నమ్మి భర్త ధనమివ్వఁడు, అనుమానము ఏడువఁడు. కావున ప్రేమాభిమానములుగల్గి చేరుప్రతిష్టలు సంపాదించవలెనను నిల్లాలు నియతమగు నాదాయమున గృహస్థయము వెల్లతేసి దుబారాచేయక మిగుల్చుటకై యత్నింపవలెను. ప్రపంచమనునఁ బనికిరాని వస్తువొకటియు లేదు. కావున నెట్టివస్తువువస్తువునైనను వారినేయక భద్రపరచినచో నది సమయము వచ్చినపుడు రక్షుములాడవలందఁ బనికి వచ్చును. ప్రతివస్తువయు దనకుఁజెట్టునఁ నందుబాటుతోకి వచ్చునటుల నియతస్థలమున జ్ఞాపకముగా మాత్రము పెట్టవలెను. ముందు చిన్న చిన్నవి జాగ్రత్తచేయుట యలవడినచో పెద్దపెద్దయు భద్రపరముట అలవాటుగును.

తనచేతిలోనున్న ధనమేదో యదియే లెక్కలోఁకేర్పికొనవలసినది కాని ముందేదో వచ్చునని యాక పెట్టుకొని వాచిపై వాధారపడి దానికి సరిపడిన మొత్తము ముందే యప్పుచచ్చి వెచ్చిపెట్టువారు. తమకది రానియవస్థలో గొప్పదిక్కులపొచ్చిన గాధ లక్షకములున్నవి. దానికే నుత్తుగించుపొచ్చుమని పేరు, మనలేక

మి త వ్య యము

మున వారపాలు, వడుగు, పెండ్లి, కోర్కెనము మొదలగు వానివిషయమై వట్టిదాంబికముగా హెచ్చువ్యవహారముచేయుచుపోటి మితిమీరిపోవుచున్నది. ఇందున్న సెన్నియో మటుంబములు సర్వవాతనమైనవి. వివాహము, తేరగా వినిపోవువారికి వాణపంచాలు, వందిరియస్తాటునకు భోగము వేళములకు సంభావనలకు నందరియ్యర్థముచేయు దురలవాటుదప్పించుటకై చాలమంది పాటునడుచు చాచుటలందించి యెరులను మందరింపల్ల గొంతమట్టును దగ్గివది. కాని యింకనుచాలవోట్లు నాపికావము వదలక పిల్చి పిప్పి చేయుచున్నది. ఆ దెచ్చుచద్దతి గొప్పపోవకరమై సంసారకృత్యము వర్తిలకుండ కుప్పించుకీయుటకుఁ జీడవురుగై యున్న రొక్కచేరమునకంటె వరువుతేరమున కూపాయికదా లేదో తేదాయుండక తీరదు. తక్షణమే చేరిన నివ్వనక్కరలేకుండా తేరగా వచ్చుటపల్ల వనసురములేనిది కూడఁ జేయితి పుట్టును. ఒకచోటనే ఒకయ భారా పెట్టుటపల్ల వారుచెప్పినవలకే కొనక రచ్చదు. పాపము గోవావరిల్లాలోని పానురజనమునకు త్వరముపడకు లట్ట లరువిచ్చి రెట్టింపుభయపడ్చుచాని యింటిమీద ధరానా కూర్చుని వీసరాలుచేయు నుంటు వర్తకు లెంతలాభము పొందుచున్నారో, యీపాటకపువవ మెంత నవ్వజోవుచున్నారో కాంచునో గో యాశ్చర్యవిషాదము లొక్కమాటగల్గుచుండును. మంచిసరకు వికారై వచ్చుచు వచకధరకు పొందవలెనన్న వాని వాయాతెరుగుములందు నొక్కమాత్రాని నిలువయుందికొనుట యు త్తమతమము. తేదా తేరములందగా వ్యయముగావెళ్ళి తేరమాడుకొని మంచిదిచూచుకొని నెలకుసరిపడున వంతయు గొనుక్కొనుట రెండవవచ్చు తేదా తానేవెళ్ళి అరువైనా తెచ్చుకొనుట కనిష్టపద్ధతి. అది యెదియుఁగాక యేనాకరునో చంపి యెవ కప్పుదు భారాలో పద్మనాయకుని తెప్పించుట ఆధమాధమమును నికృష్టపద్ధతి. దీనిలో వట్టివారు చెరిసగ కంటె నెక్కువ వచ్చుచున్నామని గ్రహించవలెను. అట్టి యంగడివాఁడు పాడు వరుకంటుగట్టును. తక్కు తూచును. వెల యధికముచెప్పును. వ్రాసినవద్దే మరలవ్రాయును. మధ్యనాడు దానిలో గొంత తప్పరించు ఇంట అమ్మలు వీసేనా, పదలమేనా యెటుగక తెచ్చినచేపుచ్చుకొని ఖర్చుపెట్టి యెలకలకు నిల్లు నెర్పించి మరల తెచ్చునుచుందురు. పాపము నెలకోజులుచెనుటయూడ్చి తెచ్చినయాపాయి రెల్ల వాభారా లనుకట్టి మరలనదుపు ప్రారంభించును. ఎపు వేసి తెచ్చినదియు నెంతతెచ్చినదియు గ్రహించుట కాధార లేదు. భారాతెక్కట్రకారము కిక్కురుమనకుండ నోరుమానికొని నమర్పించవలసినదే.

ఇంకను గొన్ని యింటిలోనే తయారుచేయించదగ్గ వండి, వచ్చు మొదలగునవి కూడా దుకాణములో పడ్చువ్రాసి పుచ్చుకొని కూరలకు, బుల్లలకు, తమలపాకులకు రొక్కముగూడ వచటనేయదీగి కష్టాదిక పెల్ల వా నమర్పించి ధ్రువలయిపోయిన పోమరిపోతులను వారి పెచ్చుమువాడుకపల్ల సేభాగ్యంతులై ధనములు కట్టిం చునవ్వములు కూడ గొన్న వణిజుని మాపురముననే నేను వ్యయముగా గాంచియున్నాను.

వేక్చేరు తరగతులవారికి వారివారి వీతిగతులంబట్టి వ్యయములు భేదించినను పామాన్యజీవనోపయో మునకగు ముఖ్యపదవులెల్ల నొక్కటిఅనగా భోజనము, లట్టలు, ఇల్లు, వస్తు, విద్య, మందులు, పుష్కల పుస్తకములు, ధర్మము, గృహలోపకరణములు, ప్రయాణవ్యయములు, దాసీదాసీదుల జీతములు ఇదిగాక కుటు బములోని వేక్చేరు వ్యక్తుల యభిరుచులకు సంబంధించిన ప్రత్యేకవ్యయములు కొన్ని ఇట్టవాపరులెల్లఁజేరి సంవత్సర మొత్తమున కొకయొక్కాయంపుతెక్కటెట్లెట్లు వైచికొని దానికెయిన యాచాయమున్నదా లేద యాచికొని లేదనో నందులోగొన్ని తగ్గించికొని తెక్కవ్రాసికొనుచు నిత్యము పట్టివ్యయము నీసినయో యైవది కానున్నది వ్యప్తముగాఁజెరియును. దానింబట్టి కడమపనులు సరిపుచ్చుకొన వీలగును.

ఉద్యోగులు లేరు నేనేవ్యయముగా వ్యయపెట్టుచుంటినిగదా తెక్క యెందుకుఅని అనుట చిరుస్వాసీ నరయే, మానవు డెవరికి జవాబుచెప్పక పోయినను దనవర్తననూర్చిచలేనే తనవ్యయముంగూర్చికూడ దన నియం

మన బరహేశ్వరునకు సమాధానము చెప్పుటకు కావ్యుడైయున్నాడు. నేను విధాతకము నవసరమునకు శ్మయమేచేయుచున్నాను. కాని యే యితర దుష్కర్మములకును వినియోగించుటలేదని తెలియఁజెప్పుటకే గాక తనవ్యయాన మద్రుతుండుగాంచి యేవికారములు మరకలులేకుండా సవరించికొనవలగునటుల లెక్క, వానివనిని కానువువర్ణిలోకించి వానిలోని యుక్తములనువద్దలం గ్రహించుటకు సాధనభూతమగును.

ప్రపంచదృశ్యవహరములందు లెక్క యొకప్రధానవిషయమని యెల్లరు సంగీకరించినరే. లెక్కలేని వ్యవహారము చుక్కానీలేని వాచికాయావమువంటిది. లెక్క యెఱుంగని స్త్రీలసేతులు నూనె పెరుగు వాడుకల నుత్తరీ గోపలమీద గీతలుగీచి లెక్కపెట్టుకొనుచుందురు. లెక్కలేనినో నెఱిగెంత యివ్వనలెను, ఎఱుదీవ్యవలెను అను సంశయంబు నోటిని బాపకయందవ్రు. అపు డెవరో అబద్ధమాడు వస్తువులను.

పెక్కురు స్త్రీలు వట్టివలలు నాటకములు కథలు చదవటమే కాని లెక్కలువ్రాయువద్దతి బొత్తుగా నెఱుంగకయున్నారు. ప్రపంచకల్పనముగలుగని కక్షణవిధానము నేర్పఱచి మనయిల్లాండ్ర నిటుల వంచన చేయుట విచారకరము. ఒకమాటవ్యయము హెచ్చిపోయినపిదప మరల కానినిదగ్గించుట కష్టము. గృహిణి రాణివలె వ్యయము చేయఁగలదు కాని రాణి తనవ్యయముతగ్గించి సామాన్యగృహిణివలె మనలనేరదు. ఆన్నదస్త్రములు, అశనకననములు ననుద్యంద్యములుగవడు. ఆన్నము, బట్ట-యిల్లు, బట్టయని మానవమాత్రునికెల్ల నవసరములు. ఆట్టిలేనివారెందరో నిర్లయు మనకంటఁబడుచుందురు. మనదుర్వ్యయములో గొంతతగ్గించి యట్టివారికిం గొంత దోడ్పడునో నెంతయోపుణ్యముండును. మనమేచుట్టుమునైన యాదరించి గౌరవించి మనయంటునిలిపి వసేయుండును కాని అతనివిలువ గ్రహించక తృణీకారముగాఁ జూచిననో వారే దొక్కటగము మనయంటు నుండడు. భవము మహాలక్ష్మీస్వరూపము. ఆమెకలువ గ్రహించి మనముగౌరవించి భద్రవరచిన సేయుండును. లేనినో పీరింట వాకేమివనియని లేచిపోవును.

మితశ్చయమునకు మానవత్వమునకు చాలదగ్గర సంబంధమున్నది. పెక్కురు గృహిణులు పైయెల్లవ్యయములు మానుట కొడవదురు; కాని తమ బహారనుచీరలకు గట్టుకానుల పేరులకు మాత్రము లోటురానియ్యరు. ఇంకను గొందరిల్లాండ్రు ఒకపుఁబయైన బస్త్రువడియుండవచ్చును కాని నగలులేనిచే నదితుండెలోకి వెళ్ళిద మెట్లు, తెండుదినములువహించునైవం లేయవచ్చును కాని పిల్లవాని బారసాలకు బాజాలులేకుంటే నేలను, ఆహ్మయి పెండ్లికి బ్రాండువాద్యము మేళములేకున్న నింకేమిటిఅని మూర్ఖపునట్టుపట్టుటవల్ల పెక్కురు గృహిణులు పోరువదలేక మాన్యహా, యిల్లో—తెగవమ్మయే, తాకట్టుపెట్టియే కొన్ని చేలుతెచ్చి పిదప పర్వవారవసుగుట యనుభవవేద్యమే.

పూర్వపదతులలోనుంచి క్రమముగా వననాగరికతబడయఁ బటాపవరులు కంటెయార్చివాను, వాను పెరిపి దొరుగట్టి, అది కరిగించి గడియారపుగొల్పు, మురగులుకరిగించి పోచీలు, అవియార్చి గాజులు యాచిధముగా తట్టబుట్టిబుట్టిగంపచేయించి మాటిమాటికి గొంతలంగారము, మహగర్తు బంగారపువనివాళ్ళ కర్పించుచున్నారు.

కొందరుస్త్రీలు కంటబడుటయేతడవు అని ఆవసరముమాలినదైవా సరే కాని మాలబడదైచు దురలవాటు గలిగియున్నారు. ఇంటిలోలేనిచే కాదు ఇదివరకున్నను మరియొకటిగూడ గొనుచుందురు. ఇందువల్ల చునికిరాని వస్తువులకింద యెంతయోడబ్బు వ్యర్థమై పోవుచున్నది. ఆవసరవస్తువులు ముందుగొని ఆవసరమగు వస్తువులేక కష్టపడువారు పెక్కురున్నారు. ఈ 10 లు పెట్టి నిలుపుటవద్దము కొనుమని మగని బాధించునిల్లారికి నీళ్ళుగాచిగొనుడేగిసా చిల్లిదే.

ఇట్టి యశ్రమములెల్ల చారించవలయునని దేశశ్రేయోభిలాషులగు మహనీయు లక్షకులు సభలలో గొంతువించికొని యుపవృత్తిని రీత్యానములు చేయుచున్నారు. పుత్రికలలో నెక్కించుచున్నారు. అయితే వాచరణలేని చదువు అనుపామెతిగా కార్యదూషమున బరిగమింపజాలని శుష్కశీర్షావస్తుల మూలమున నవగానింట దాని వాచరింపవలసిన మహిళామణులు దానియందు ధ్యానముంచనంతవరకు నెవ్వియుం బ్రయోజనకారులుగావు. గంధవిస్తరభీతితో వింతవ్రాసి విరమించివాడు. కాన నోసోదరీమణులారా! గృహరూపరాజ్యమునకు నధిపాయకులు, పాలకులునగు మీరు మీకుగల బాధ్యతను గుర్తెరిగి చూచువు, మితస్వయమునను విధానముల నవలంబించి మీరునుభించి విభర్తలనునుభవెట్టి భావినంతరికిమప్పి మీగృహములు సర్వవస్తు సంధర్శితులుగా, ఋణరహితములుగా నుంచుదురుగాకయని కోరుచున్నాను.

పుష్పగుచ్ఛము

పూలలోనున్నగుణమెల్ల ప్రోవుచేసి
గంధవాహకుమారుండు విందునేయ
భ్రమరకులమెల్ల మెల్లగా పాడదొడగె
చారువనవీధులందు విపాదగీతి.
చివురుటాకులనన్నియు గవిసిమేసి
కోకిలముచూడుగొంతెత్తి కూయఁదొడగె
చిట్టి! నీవీశ్రుతి సరినేయుమమ్ము
శ్రుతికిననువగుగీతి రచించునేమొ?
శీతకిరణాలలోన నాసీనుడైన
చందురుండు ధౌతకిరణాలవాచార్య
కారణమ్మునఁ దెల్లనికాంతులీలకు
విసరుచున్నాడుజగమెల్ల వెలిసిపోవ.
చిన్ని పెలయేటిపరిసరసీమలందు
దాగికొనియెను నిశ్శబ్దతాగుణమ్ము
తెల్ల వెన్నలకెరటాలపిల్లలరంగ
లేకమైపోవమరతు నన్నింటినేను.
కమలములుమూతవడు తమకనులవిప్పి
కొత్తకళమొగమందు దబ్బొత్త, కుశల
ప్రశ్నముంజేయుచుండ ప్రభాతలక్ష్మి
వేడుకంగూర్చు గ్రీష్మపువేళలందు.

దుష్వారి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు

దిగురుటాకులలో నివసించునట్టి
రక్తిమంజూచి పిక మనురక్తిమగుచు
మెల్లమెల్లగవ్యాదయమ్ము కొల్లకొనగ
పాడుచున్నది పంచమస్వరముతోడ.
సరససుమనోద్భవసౌరభోత్కరము వెలికి
జమ్ముపూగుత్తుకలకడ ఝమ్మటంచు
గానవిద్యావినోదపంగతులఁజూపి
రసవశత మోవినిమ్మని కొనరుచుండు
దేటిగది యెప్పు పువ్వులతోటలోన.
బాల! నీగొంతులోన రత్నాలనూర్చి
వైచిత్ర్యవోసేవాక్క పాటపాడ
ఒకటివెంబడినొకటిగ నొరసికొనుచు
నేల? వేలకొలందిరత్నాలురాలు.
చక్షురగ్రాహ్యవస్తువిస్తారరూప
మెరుగఁగలభావనయనాల దెరువుమమ్ము
వ్యాదయచిత్రవిచిత్రతాత్యేకురూప
వైభవముదృష్టిపథమున బడునోయేమొ?
వంతవంతనువాసనల్ వెలికిజమ్ము
రకరకమ్ములపూల నేర్పరచి నీకు
గుచ్ఛమును: గృహలక్ష్మి! నే గుచ్చినాడ
జ్ఞుకొనుమమ్ము! వేడి పుష్పించునటుల.

రాటపుపాటలు

౫౭

అందముచందములేని అడకూతురుకి
అందమేరుపరుచు అప్రతిచెట్టు.

౫౮

వెన్నెలకాలాస రాకోయిదొంగ
వేదవంతుకుఅన్న విధిమన్నాడు!

౫౯

మల్లివారమునాడు మాంచాలపెండ్లి
మకరతోరణాలు మాలరుగుమీద.

౬౦

సానమీదగంధమ్ము చల్లారపోయె
సానివాడలుబోయి అన్నేలరాడు!

౬౧

సీతమ్మదిత్రకథ చెప్పనప్పుడు
అడవిలోవచ్చితకు అడెళ్ళగుమనును.

౬౨

పచ్చిపాలుత్రాగినాడు హెచ్చినాడెగొల్ల
వ్రతముజెఱచినాడె బావనక్కలని
అక్కా! ముక్కా! నీవుకట్టినచీరె
నిలువెల్లబంగారు నీలికొలుకొల్లు.

౬౩

నల్లన్నినల్లన్ని కొండలల్లవిగో
నాతికన్నావారి గోవులల్లవిగో
గోవులగాచేవు గొడ్డలపిరికీవు
గొల్లవారిండ్లలో యిల్లెలమా? కృష్ణ!

౬౪

కృష్ణమ్మపుట్టినా అష్టమినాడు
గొలుసుబూడిపమను గొల్లెములుగదలు
తలుపులూడిపమను తొల్లెములుగదలు.

శ్రీమతి ఇనగంటి రత్నమ్మగారు

౬౫

చిక్కుకుచెట్టుకి తీగెలందమ్ము
చిన్ననాడబొయి తిరుమలందమ్ము
కాకరచెట్టుకి కాయలందమ్ము
కన్నతల్లెట్టిన సొమ్ములందమ్ము.

౬౬

ప్రాద్దున్నే నాకోక్క బుద్ధిపుట్టింది
పొన్నలపుట్టిల్లు పోదామయని
పొన్నలక్రిందది నాదిపుట్టిల్లు
పోయివచ్చినదాక పొందడేమనను.

౬౭

కన్నతల్లివినీవు కావుగాబోలు
మారుతల్లివలె మాలలరాడవు.

౬౮

మాటల్లునేరని మానవతిరాలు
మరదిజేవుడని మరవేమకొందు
మరదిమరదియందు మత్స్యమనియందు
సారల్లపులియందు చందమామందు.

౬౯

బాలల్లుబాలల్లు కూడియాడంగ
యేబాలనోటాచ్చుమేలువార్తలు.

౭౦

ఆటప్రాయమునాడు అత్తింటికిబోతే
మాటలకుకొడువంటె మాంచాలమనకు.

౭౧

ఇంతప్రాద్దుబోయి విభుడెందురాడు?
కాంతుజనకుకురాని కారణమేమి?

౭౨

జనకునింటబుట్టి జగమింటకొచ్చి
లోకనిందాలకు లోనాయెసీత.

౧. విశ్వమూర్తి

విశ్వమూర్తి ఉన్నతావస్థను అధిష్టించినది. ముఖమండలము రక్షరంజితమై భయంకరముగా ఉన్నది. అమాయకుడను పుత్రుడు మార్కటేదివిరూపగానే గడగడలాడిపోయినాడు. జీవితము కోసమయ్యున్న మైమొక్కలపోయింది. పశ్చాత్తాపము దవించి శ్రేత్రకాపారములలో నుంచి ప్రవహించి. 'మధ్య' చేసిన పూవుకళ్యాణాలు యికోగో' అని ఒకటే తేల్చుచునేచారు. ఇంకో'రు తీరే వీక్షణములు బరిపాచు. ఇంకో' అయిన చుట్టు దిగింది 'చద' అని గర్జించాడు. పుత్రుని ఆరాటము హెచ్చింది. భయము ఒక్కమారుగ ముంపై తింది. బరివీక్షణమదగ్గరకు మేకట్టపడె కథకీ తలయొగ్గి నిలుచున్నాడు. 'నేనుకు'దా నిందించలేను' అంటూ పెదవులు చక్కరించింది మార్కటేది. ఆమె శ్రేత్రాలలో నుంచి ప్రేమ ఉట్టిపడుతుంది. అందరు అమాయకుణ్ణి చూపించారు. లోకమంతా కండ్లుపెరచేసి చూసింది. ఎవరికీకలేగింది దయ? 'చద! చద!' అని భోగ్యపుట్టింది. ఏకాకి అయినాడు పుత్రుడు. అందరు దృఢనిశ్చయములై వారు. అంద్ర్యపరివము ఆనన్న మైంది. నిలయకాల గర్జనములో నుంచి 'చద' మారు మోగింది. మార్కటేది కంట తడి పెట్టింది. కంటిమీదను పుత్రుడు ఆనన్నముగా గోచరించివాడు. అందరిచూపులు పుత్రునివైపు నురిశెట్టుబడినవి. విశ్వమూర్తి సింహావస్థను విడిచి దిగినది. 'నశో'త్కృష్టమై నవ్వుచు వారి. నా పుత్రుని కోపములను తీచించాడు. నేను పధించినయను' అని గంభీరముగా చదికింది. పుత్రుని ఆరిగ్యదించినది. పుత్రుడు పాష్టాంగపడ్డాడు. అందరు భక్తితో తలలవంచారు.

౨. దుకభిమయ ప్రచయము

మక్కా శృంగుదు సరి తండ్రి. దృష్టికట్టివతి. ఆళిన్ని ఆవీకపుత్రునివిదకున్నది. కొడుకు చేరి మీదుగా రాటుటకు తీగములు లెక్క పెడుతున్నాడు. దీప్తివ్యాధిగ్రస్తుడు పుత్రుడు. జనవర్తనము లాడిగినది. స్వరము పీనము. నోటకుటలేదు. మానముగ్రుడు. అది యోగవిద్రయ? భగవద్వింశతమా? శ్రేత్రకమలములు వికసించినవి. తిరిగి ముకుళించినవి. మరల వికసించలేదు. కంకటిపార్యమునకూలివాడు

తండ్రి. ఒక్కమార్తె నను చూడలేదు. పిలవనైనను లేదు. పుత్రులయిల్లాలి. తిడ్డదా బాట్టెడు. పితృసంబర్ధవ మెట్లు? తాను బావలములో నుములుచున్న ఆమెకు భర్తృదర్శనమే? జీవములతో దర్శనపూర్తి లేదు. పృథ్వుడు పాపాలు మైవాడు. గతభర్తృక ఆను నామె దిద్దరిలుచున్నది. నిశ్శేష్టుడై వీక్షించినాడు అమాయకుడను బుడతడు వీరివై దర్శ్యముగని తల్లియొడి నుండి మెల్లగ బారివాడు. కళిబరమునైపు ప్రాకుచున్నాడు. ఆమె వారిని లెక్కలుపట్టి బాగుచున్నది. పృథ్వుడు దాఖును మదిగ్రమింగి తిడ్డమచట్టుకొనివాడు. మరల దాఖునముద్రము పొంగినది. తిడ్డకును వీడ్చినాడు. రెండు ఉన్నెస్వరములు స్పష్టవికలరచెడినవి. కిన్నెర స్వరముకటికూడ బయలుదేరినది. అరెంటివి మధుర గతుల నడిపించుచున్నది.

౩. ఇద్దరు

వారిభోజనం ఒకపాత్రలోనే. వారికయనం ఒక పర్యంకంమీదనే. వారిది కల్పాశ్రమంబంధము. కార్వాస మూత్రం వారిని అతగూర్చింది. అతిదు అమాయలో ఆమెను బంధించాడు. దీ పిరివలగు నుండా చట్టు కొన్నాడు. ఆమె కనీవీకలు వారిని ప్రకటిస్తూ ఉన్నది. వీక్షణలు విశుత్తప్రేమనిలవతున్నవి. అతనికీ సంర్జునీ కలగడంలేదు. ఆమె రసపాయి. జీవి తామృతాన్ని మృగ్యు నుభాండంలో నుంచి నుటకలు చేస్తూన్నది. అతినిదృష్టి భాంధముమీదనే ఉన్నది. ఆమె భాండాన్ని నిశ్చయించేసింది. భాండం విచ్చిన్నము. అతనిచూపులు కూస్యభూమిపయ ప్రవరించినవి. అశ్వేషణలో జీవాన, అత్రము ప్రతిభరించినవి. అతని దృక్పథానికి ఏమో గోచరించలేదు. ఏది ఆమె? మధురపాన్నిగ్రోలి ఆనందము నీచకలలో తేలిపోయింది. సంక్యప్తిగా విధినిదర్శించి కృతకమృగ్య రాల్చింది. కలతచేందినమనమతో అరడు దిక్కులు కలయచూకాడు. బాధా సంకలితమైపోయినది. అతని సంకుచితదృక్పథము. ఈర్ష్య విస్మృతిమహాత్మిలో రీనమైనది. కవోషబాష్పధారలు విస్మృతిని వెలువరించినవి. మున్నోడ్రకముతో తనవిధిని నిర్వర్తించడానికి ఉద్యుక్తుడైనాడు.

ఆత్మార్పణము

(కావ్యనిమగ్నము)

అంత్రకేసుగిరిరావుగారు వి. యె.,

(సారస్వతసమాజము)

“కలదేయమై పోయెను జగతింగారుణ్యమేపారని
వృథాగెట్టిద్యుత మేను నాదుచరితంబులో నిండకుంబట్టులై
తలచుకొనదొవ నింతకేదగున యేతక్కురతాభూరచే
వృలు మావంగలవాడల బట్టి గురువై సంధింకె సర్వోధమున్.”

—కవిబ్రహ్మ.

కథ ఒకదివము ఒకరాత్రములో సమాప్తమైనది. ‘అక్కటికంటలేని కలుమాత్మకడోకానోకబోయవాఁడు వేకువను వేటకు బయలుదేరుచున్నాఁడు. రాత్రముగియుసరికి ‘ఈననదేవత్వంబువడిసి వచ్చియకెక్కె’నవాఁడైనాడు. వేకువను బోయ ‘ధనుశ్శాతాకుగ వాగురాదిసాధను’డగుచు వేటకుఁ జనినాఁడు. ‘అహమ్మరుఁడేపునవడిమింట మంకు పెండలఁగాయువఁకి ఆతని “కలుషహింసావ్యాపార” మగ్గలమైనది. మఱి “రెండుగడియలకాలము”నకు “మిన్నెల్లసీలమేఘచ్ఛన్నము”, “అబ్జబాంధవుఁడై సమీచు” సరికి వాన, నెఱుకు, ఈదర, ఇవము. “కొంతవడి కబ్బడిమెల్లనల్గెన్”. ఇక్కడనుండియే కథ యొక్క నిగ్గు.

మూఁడేపాత్రలు. బోయఁడు, కపోతము, కపోతీ. బోయనిచుచువచ్చి కామప్రదర్శనముపైనే ఈకావ్యమునందలికథ ఆధారపడియున్నది. జానుంజెనైన గరిగింపఁగఁజాలు పరిసినులు. “దుర్గహారణ్యము”; “అదిగాక దుర్దీపంబు”; “సెండ్లిముంజడివాస”; “పైపెచ్చమాస”; అన్నిటికీదోమ ఆకలిబాధ.

“అక్కటకుపెఱుకువొర” యుల్లంబుకూడఁదల్లడిల్లినది. అయినను

“ఇచ్చవచ్చినపుల్లద్రచ్చి చెచ్చరివచ్చి
పొయసుమెక్కెమగిఁత నొలఁపవొక్కె?”

అనియే ఆతనిచింతనము. “శీడిమామిడిపవ్వు”, “కల్సారాయి”, “కూర్మిబిడ్డ”, “ప్రియురాలు” వీనియన్నిటికంటె “వచ్చిపాలను”నేఆతఁడు తొలుతఁ బేర్కొనినాఁడు. కాని యంతలో ఆతనిమనము క్రమపక్వమునకు రానారంభించినది. “ఇన్ని కంటెలు కోసి తినిగాని నాకంతియంత నొప్పిలేదు” అను తత్త్వములోనికి వచ్చినాఁడు. తనదృష్టితో నిలిరులనుగాంచు ఈశుద్రగుణమునుగూడ నాతఁడు త్వరలో వివనాడఁగలిగినాఁడు. “పాపపుండ్రోవలఁ ద్రొక్కి మిమ్మెపుడఁద్రుంచుదురాత్మని నన్ను నిల్లు సుభావనఁజేసి మంతె?” అనిపక్షితోనని ఇతరుల దృష్టితోఁదన్ను చూచుకొనుటతో నాతనిహృదయ పరివర్తనము పూర్తివౌచినది. తనకుఁగా బట్టి మంటఁబడుట చూచి

“లోకు లీకరణిం బ్రాణిలోకమునకు
మేలుగావించుమంద్రు కాఁజొంతునెముఁ

బుట్టినచోట్ల యువకృతిపాంతఃబోధి
కట్టెడిది నేను వాకట్టిగతులగువా?"

అనుటతో నాతఁడు ప్రాణములతోడ
జన్మాంతరమునొందినాఁడు. ఇక నాతని
జన్మాంతరము సంగతి తిడవినేల? బోయఁడు
కథలోఁ దొలుతఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.
తుదిని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.

కపోతము రెండవపాత్ర. అర్ధాంగియొడ
ఈతని అనురాగము అవధియొలుగనిది.
భారతదేశకావ్యములందు భర్తలకొఱకు విల
పించిన భార్యలు పెక్కుఁబుగలరు. భార్యల
కొఱకువిలపించినభర్తలు మిక్కిలి తక్కువ.
ప్రవచిత్వరకొఱకురుదునివలె నీకావ్యమునందలి
కపోతము కపోతికొఱకు విలపించుచున్నది:

"కలిమిలేములలోన భాగంబుగోమము
మంచిచెడ్డలలోనఁ బాల్పంచుకొమము
మెలఁగువర్ధాంగి దూరమై తొలఁగెనేని
మగని కాధారమెవ్వలో మగువ! చెఱుము."

మగువ మగనికాధారమనిన ఈమగపిల్ల
తన భార్యయందు దేవీవ్యూహమును గాంచు
టలో ఆశ్చర్యములేదు. అతిథినేవరో కపోత
మునకు కపోతి ఉపదేశకర్త. వానకారున
కట్టెలు లేకపోగా నిల్లువడఁగొట్టింది యింటి
దూలములు చీల్చింది వంటలుచేయింది సంత
ర్పణములుసాగించిన మహాదాత కర్డునివలె
నీకపోతము గూఁటిచితుకులను బోయవాని
చలిమంటకెచ్చినది. ఇట్లు వానిచలిమంటకు
గూఁటిచితుకుల నిచ్చుటలో లెక్కయేమి?
వానికడుపుమంటకుఁదానేబగివోయెనుగదా?
అతిథినేవకు భార్యవలన ఆదేశమునందిన ఈ
ఆదర్శకభర్త తాను అగ్నియందు దుముకుట
కును భార్య ఆదేశము సర్థించినాఁడు.

"నీసహాయంబులేక వాచేసికట్టి
గట్టికర్ణులలోకందేనిఁ గావఁబడునె?"

అనిబ్రతికిఉన్నప్పుడు కపోతము కపోతని
సూర్పి అన్నమాటలు.

కపోతి—మొదటినుండి తుదిదాఁక భారత
వీరీశ్వమును గుబాళించుచుపాత్ర. మగఁడు
తన్నుసూర్పియనిన హాస్యములు వాగురాబ
ద్ధయై విని కపోతిపొందిన సంతోషమునకు
మితిలేదు.

"మగనినెమ్మదికి నిమ్మడ్కి నెమ్మట్టుకా
కులకాంత సతీతంబుఁ గోరుదుఁడు
నింకఁలసినదేమి? వాకిభవంబు
సార్థకతఁజెంద గుర్తతిప్రాప్తిదప్పి."

ఉసురులు తొలఁగువేళ తలవనితలంపుగా
మగనిదర్శనము దొరకినందులకు కపోతి ఆర్త
జనబాంధవునకు జోహారోపర్చినది. కపోతికి
భారతాంగనకువలె దాంపత్యమెడతెగనిది;
ఉత్తరలోకము కలదు; వైరాగ్యభావము
పొచ్చు; "దుఃఖంపువాకిలి మూయుటకు
ధైర్యకవాటము" కలదు. ఈకపోతి ప్రీ
హ్లాదయము బాగుగాఁబ్రదర్శించు వాక్య
ములు:

"మగఁడు నేఁడురాక మనలనలేముకో
దైవమా! యటంచుల్లడిల్లి
యెఱుకునెంతి యింట నెట్లేడుపున్నదో
బాలిఁగొల్పు నీని చరితమకట?"

ఆమదానికష్టము ఆమదానికేఁదెలియును.
తనపుత్రులను చంపిన అశ్వత్థామనుపట్టితెచ్చి
యెట్టయెదుట నిలువ ద్రోణకుటుంబిని "పుత్ర
శోకజనితాకులభారవిష్ణుదిత్త" కాకుండుట
కాతనిని విడిపించి తన నుస్వభావమును

చూపిన ద్రావణి ఈసందర్భమున జ్ఞప్తికివచ్చుచున్నది. భారతభూమి సహగమనములకు సారక్షేత్రము. ఈక్షేత్రమున జనించిన పక్షులకుఁగూడ సహగమన మాచారమని ఈ కపోతీచూపినది.

ఈకపోతీయు, కపోతమును దాంపత్య గూర్చి ఉత్కృష్టాదర్శము గలవారు.

“శబ్దాన్తముఖ్యంఽగ్నిః జండవంద్రకలయః
ట్లవ్యోవ్యమైత్రీ శోభాయున్న
మనకాఃపురంబు”

అనికపోతము.

“రమ్యమమమంబువు సౌరభమనేను
నిండునెలవీవు పండుకన్నెలమనేను
చదమవీవు రత్నం నంచదను నేను”

అనికపోతీ. ఇట్టి “వెలితియొలుగని” పట్టలదాంపత్యము మూలమున నేగదా “కపోతదాంపత్యము” అను కవిసమయమేర్పడినది?

ఈలుబ్ధక కపోతోపాఖ్యానము ఆర్యవాఙ్మయమునకుఁ గీర్తిఁదేగలకల్పనలలో నొకటి. పశువులను, పక్షులను, పాత్రలనుగఁ జేకొని కథలను నిర్వహించుట ఆర్యసాహిత్యమున చిరంతనసంప్రదాయము. క్రొంచ పక్షులమూలమున వాల్మీకి కవియయ్యెను. పక్షులకు ప్రత్యేకభాషకలదని కేకయమహారాజు చరిత్రచాటుచున్నది. నలదమయంతులకు, ప్రభావతీప్రద్యుమ్నులకు సంభాషము పక్షులమూలముననే. ఇట్టి నిదర్శనము లనంతముగఁ జూపవచ్చును.

పంచమవేదముగా ప్రఖ్యాతమైన సంస్కృతభారతమున శాంతిపర్వమునం దీకథ గలదు. తిక్కన తెనిగించియున్నాఁడు. దానిని

ప్రబంధితై లినిపెంచి శ్రీతుమ్మల సీతారామ మూర్తిచౌదరి గారిట్లు క్రొత్త వెలయించినారు. చౌదరిగారు బహుద్రవ్యలగుట ఘట్టు ప్రభువు, పోతన్న, నన్నయమొదలగు ఆంధ్రకవుల పోతమిపోకడలందుఁబొసఁగినవి. సీస పద్యమును వీరు ప్రబంధకవులవలె ఒక్కవర్ణనాంశమునకేగాక పురాణకవులవలె కథానివేదనమునకుఁగూడ వాడియున్నారు. సందర్భముపొసఁగినపుడెల్ల ప్రపంచవిషయ ప్రస్తావముచేసి వారు కావ్యమునకు ప్రయోజనమును కలిగించినారు. కపోతము కర్ణకజన మాన్యలేచుగూర్చి చెప్పినవాక్యము లిందుకు నిదర్శనము.

విమర్శకమణులు శ్రీవేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు ఈలుబ్ధకకపోతోపాఖ్యానమును గూర్చియుట్లుచెప్పినారు. “ఆర్రరక్షగార్థమై యాత్మత్యాగముచేయువారి మహోత్కృష్ట ప్రాభవమును, అట్టివారిసడవడి కెట్టికఱకురాగుండెవానిఁగూడఁగరగించి నద్వీర్తనుఁగావింపఁగఁగల సామర్థ్యమును నీకథ ప్రతిపాదించుచున్నది.” ఇట్టి ఉత్తమకథనము అస్వయంకాశిన్యము, సేలవము అనుదోషములేని సరళ సుందరచనమున ఈకావ్యమునఁ ఇతింపఁబడియున్నది. “కరగాగతిరక్షణప్రశంసాపరమైన ఈకబ్బము” బాలురును, బాలికలును ఎట్టి సంకోచమును లేక చదువఁదగినది. విద్యాశాఖాధికారులు ఇందలిమేలెంచి విద్యార్థుల కరకమలములకు దీనినందిచ్చి వారిబుద్ధికి పదార్థప్రవణమును, వారిజీవితమునకు ఉన్నతాదర్శమును హత్తుటకు అవకాశము కల్పింతురుగాక!

జాతీయారోగ్యము : స్త్రీలకర్తవ్యము

శ్రీమతి పాలవత్తి పరస్పతి గారు

భవిష్యత్ భారతసంతానముయొక్క భావిభాగ్యదాయము ఆధునికనాగీద్రవంశముపై నాధారపడి యున్నది. ఇది చాల మహత్తరమైన బాధ్యత. దీనిని నిర్వహించుటలో మన సేవాశ్రమము ఆశాగ్రహమును బట్టి నిలువదు. మన జీవితములో ప్రతిక్షణమును ప్రతికార్యమును ఈమహాదాదర్శమునకు అనుగుణ్యమైనదిగా నుండవలెను. మన సంరక్షణలోనున్న బాలబాలికలను మంచి శరీరపాటవముగలవారిగను, ఆరోగ్యవంతులుగను, విద్యావంతులుగను, నిష్కర్తవ్యులుగను, జాతీయభిమానులుగను చేయవలసియున్నది. కుటుంబాదాయములో ప్రధానాంశము లిష్టలకర్తలై పెద్దించుటవలయును. లిష్టలలో అనుకరణవ్యభావము మహాముఖ్యము. కనుక వారు ఆనేకవిషయములను మనకు తెలియకుండగనే మనసుండి గ్రహించుచుండును. దీనినిబట్టిచూడ మనము శేషము సర్వస్వతంత్రులము కామనియు, మనజీవితము చాల బాధ్యతలతో కూడుకొన్నదనియు స్పష్టము. మరియు స్త్రీస్వప్తికి మూలకంధముగా నుండియున్నది. ఆమెయొక్క ఆరోగ్యము, శరీరపాటవము, విద్యాబుద్ధి, మానసిక క్రైస్తవ్యశీలనుబట్టి భావిసంతతియొక్క స్వరూపవ్యభావాదులు నిర్ణయించుటకును. ఇదియు అన్నిటికంటె మిన్నయైన బాధ్యతయే కనుక పురుషులకన్నస్త్రీలే యెక్కువగ ఆరోగ్యకావ్రములను, విధులను తెలిసికొని ఆచరణయందు పెట్టవలసియున్నది. స్త్రీలలో ప్రారంభమైన యేసంస్కారమునను నిరాటంకముగా కొనసాగవలదు.

ఆరోగ్యవిధులలో ప్రధానమైనది ఆహారమునకు సంబంధించినది. చాలగృహములలో ఉదయమున నిద్రనుండిలేవగానే కాఫీ, టీ, కోకో, టెల్లరీటిక్ తయారుచేయుట ప్రధానకర్తవ్యమైయున్నది. దీనిని త్రాగుట దురలవాటుని ఆరోగ్యకైద్యకావ్రములన్నియు ఉద్ధోషించుచున్నది. ఇది దుర్వ్యయముతో కూడుకొన్న దుర్వ్యయనము. దీనిసంకల్పలోనుండి విద్యాభివృద్ధినవారే ధర్మించుకొనలేక సంపదభుక్తిలేని సేవాదాదనలలో దీనిని సమర్థించుచుండుట మిక్కిలి కోరవలయును. ఈవ్యయభారముచేత ఆనేకసామాన్యకుటుంబములు క్రంగి పోవుచున్నది. ఈపానీయములలో అవంతైనను శరీరపాటవకైతేలేకపోవుటయేకాక శరీరారోగ్యభంగకరమైన విషపదార్థములుండియున్నది. ఈదుర్భాగము పురుషులలో ప్రారంభమై స్త్రీలకును, పిమ్మట లిష్టలకును వ్యాపించుచున్నది. ఈదుర్భరదారిద్ర్యదినములలో దీనిని మనము ఇక సేవాశ్రమమునుపాించుకూడదు. కనుక స్త్రీలు వృధచిత్తై దీనిని తమగృహములనుండిపారవ్రోలి దానివల వేకూరది ఆదాయముతో తమలిష్టలకు తాళాపాలను, పండ్లను, ఫలరసములనుపండుట సర్వవిధములకేయవల్యరము.

మనఆహారము చాల లోపభూయిష్టముగానుండియున్నది. దీనిలో కొన్ని ముఖ్యమైనసంస్కరణములు చేయవలసియున్నది. మనఆహారములో ప్రధానద్రవ్యములు:-వరియన్నము, కూరలు, పప్పు, పులుసు, పప్పుదులు. మాంసాహారములలో మాంసము, చేపలు, కోడిగుడ్డు మొదలైనవి.

వరియన్నము:-మరదియ్యము చాల అవారోగ్యమైనదిని ఆరోగ్యకావ్రములయొక్క అభిప్రాయమై యున్నది. ప్రతిఆహారపదార్థములోను విటమిన్లచెప్పబడు కొన్నిమాత్రు మైనపదార్థములు కూడియున్నవి. వీనిలోకూడ ఆఆహారపదార్థముభుజించినపుడే అది శరీరమునకుతగినశక్తిని, ఆరోగ్యమును ప్రసాదించును. మరదియ్యములో ఈవిటమిన్ల లభణములుగల పైతృదుభాగము పాలిడ్చేయుటలో తీసివేయబడుచున్నది. అట్లు తీసివేయబడుటచే మిగిలియున్న తెల్లనిపిండిపదార్థము శరీరమునకు ఉష్ణమును స్త్రీయమునకు లిగించు అనారోగ్యపదార్థమునుచున్నది. కనుక మన వరియన్నము ఆరోగ్యమైనపదార్థముగాలివనలెనన్న చేరియ్యముగా

వంతుకొనుటయే సర్వవిధముల మంచిది. దంపుడుబియ్యముకూడ దీనికి కొరతవడియేయున్నది. చరిత్రములో కంఠరాభివృద్ధికి దీనిని ప్రోటిన్ పదార్థము చాలతక్కువగానుండుటచేత అహారకాస్త్రము దీనికి గోధుమ కొట్టె అతచేయుట చాలమంచిదివలెనవును.

కూరలు:—కూరలయొక్క ప్రాముఖ్యత చాలమంది గ్రహించుటలేదు. రుచినిహీనమైన చరిత్రయు అన్నము రుచికరముగా చేసికొనుటకు పాధవముగా నెంచుచున్నారు. ఇదిచాల పొరపాటు. ఈకూరలలో చాలా మాత్రమైనటువంటిలవణములు, విటమిన్లుకలవు.

శరీరనిర్మాణమువందు, ఆరోగ్యసంరక్షణమువందు ఆరిమాత్రమైన ఈపదార్థములయొక్క విలువ చాల హెచ్చుగానున్నది. కనుక కూరలు మనఅహారములో అవ్వుచుకన్న చాల ప్రధానమైనటువంటిపాదార్థమునే ఆక్రమించుచున్నది. ఈపదార్థములులేనియెడల మనముభుజించినఅహారమంతయు వంటబట్టికపోవుటమాత్రమే కాకుండా రోగమునుపడితముక దించును. కనుక ముఖ్యముగా ఆవికూరలు, కాయకూరలు మనము చాల ఎక్కువగావాడవలసియున్నది. ఈకూరలను వండిచార్చివేసినయెడల వానిలోనున్న విటమిన్లు, లవణములు నీటితో కలిసిపోవును. కనుక వీటిని పన్నునినెగమీద వాటినినీటితోనే అవి తయారగునట్లుచేయవలెను. నీటి యావిరిమీదవండుట ఆర్యుత్తమమైనవద్దతి. ఈకూరలను నేతిలోకాని నూనెలోకానివేయించుట చాల అపారోగ్యకరమైనవద్దతి. దుంపకూరలలో బంగాళాదుంపలు పొట్టుతో కూడవంతుకొనుట చాలమంచిది. ఇతరదుంపకూరలనునయితము పైవిధముననే వండుకొనిభుజించుట మంచిది. కాయకూరలు, ఆకుకూరలు ఎక్కువగాభుజించుటవలన మలబద్ధమతోలగుటకు ఎక్కువ అవకాశముకలదు.

పప్పు:—మనఅహారపదార్థములలో చాల ముఖ్యమైనదిగా నేపించబడుచున్నది. ఈపప్పులను కాయ ధాన్యములనుండి ఎప్పటికప్పుడు తయారుచేసికొనుటమంచిది. బజారులో నిలవయుండుపప్పులనువాడుట మంచిదికాదు. పెసలు, పెసగలు, బకాణీలు వానదెట్టి కూరలలోవాడుకొనుటలో ఎక్కువగుణముకలదు. వండిన ముద్దపప్పు ఆపారోగ్య హేతువైనది. మధ్యవయసుదాటినవారు ఈపప్పునుతమ టంతఆరోగ్యమైనదికాదు. పిల్లలకైనను వారియొక్క జీర్ణకర్మనిబట్టి పప్పును వాడుచుండవలెను. పిల్లలయొక్క కంఠరాభివృద్ధికి పప్పులలో కంటే పాలలోను గోధుమలలోనుగల ప్రోటిన్ శ్రేష్టమైనది.

వచ్చడులు:—మన ఆంధ్రదేశములలో ఊరగాయలవాడుక చాల హెచ్చు. ఇవి చాల ఆపారోగ్యమైన పదార్థవంతు. వీటికిబదులు ఎప్పటికప్పుడు తాజావాటిని ముఖ్యముగా వచ్చికాయలతోను, పండ్లతోను తయారుచేసికొనుట అనగా దోసకాయ, కొబ్బరిపచ్చిమ్మమాదిరివి మంచివి.

పులుసు:—ఆధునికఅహారమాత్రముననుసరించి పులుసుపదార్థము అన్నమువంటి పిండిపదార్థముతో కలిపిభుజించుట ఆరోగ్యమునకు భంగకరము. కాబట్టి అహారపదార్థములలో పులుసు చాలమట్టుకు తగ్గించి వేయవలెను.

మాంసాదులు మానవునికి సహజమైనఅహారములుకావు. ఇవి క్రూరవన్యమృగములకే తగును. ఆవులు, మేకలు, గొట్టెలు మొదలగునవి కాకపదార్థములనుభుజించియే కంఠరాభివృద్ధిచేసికొనుచుండ, వినోదవంతుడైన మానవుడు వానినిచంపిభుజించుట చాల క్రూరకార్యము. క్రూర్యులమాట యెట్లున్నను మాంసముభుజించి నప్పుడు ఆమాంసములోని విషపదార్థములనునయితముభుజించుట తటస్థించుచున్నది. అందుచేత అవి నిషేధము లగుచున్నవి.

మగంధద్రవ్యములు:—తేలకర్ర, మెంతులు, ఆవాలు తదితరమసాలాదిననుసలు మనము చాల హెచ్చుగా వాడుచున్నాము. ఇవి జీర్ణక్రియను ఉద్రేకపరచునని కొందరు నమ్మకించుచున్నారు. వీనిలో కొంత ఉద్దీపన

శ్రీయున్నమాట వాస్తవమేకాని ఈశిద్ధివశాత్తే ఆయాజమైనట్లకలది, రుచిని కలిగించుటచేత మనము మీరి
మీరి భుజించుటచే తటస్థించుచున్నది. ఇది ఆరోగ్యమునకు ప్రయోజనము. సామాన్యకుటుంబములలో సంభ
వించు చాలవ్యాధులు ఈకారణమువల్లనే కలుగుచున్నవి తెలియుచున్నది. కావున ఆప్యభాజకములగు
రుచులను మహిమనులవల్ల ఆహారవిచారములకు కలిగించవలయుట మితాహారమునకు చాల సహకారిగా
నుండును.

ఈమైవలించినపంగతుంతో నాసోదరీమణులు చాలమంది ఏకీభవించరని నాకుతెలియును. పాధా
రణముగా చాలమంది ఈప్రకారముగా మామూలుభోజనముచేయువారందరు వ్యాధిపీడితులై నెడిపోతున్నారా
యని ప్రశ్నించెదను. తేనెలము వ్యవస్థయొక్కచీవితమువదలిపేసి జాతియొక్క సముగ్రఆరోగ్యస్థితిని పరిశీలిం
చినచో నావాటికి ప్రజలలో శరీరహింసముతిగ్గిపోవుటయు, నిద్రాలగుటయు, శోగవిశోధకశక్తి తగ్గుటయు,
ఆయుష్షునుగుట్టయు మనము చూచుచున్నాము. ఈయస్థితి మనజీవనధీతియొక్క మరేయేమి?

శరీరవ్యాధులు:—వ్యాధులు పురుషులకంతయువరగ నొం శ్రీలకుహద ఆంతయవసరము. పుష్టిలో
ఏలేనియు శరీరకష్టముచేయక సంపాదించుకొనుటలేదు. ఒక్కమానవులలోమాత్రము ఎవరోకొందరు
పండించుటయు తదితరము చాచినకొని తెచ్చుకొని భుజించుటయు తటస్థించుచున్నది. ఈయస్థితి శ్రీలలో చాల
హెచ్చుగనున్నది. పూర్వకాలమున శ్రీలు ముడిపదార్థములను తెచ్చుకొని చాచిన భజనమునకుపీలగునట్లు
తయారుచేసికొనుటలో కొంత శరీరశ్రమచేయవలసియుండెడిది. నే చాగిరియు తప్పిపోయినది. ఆకారణ
మున శ్రీలలో సోమరితనముఏర్పడినది. దీనివల్ల ఆశేక మైనవ్యాధులకలుగుచున్నది. శరీరములోని అవయవ
ములకు పనిలేకున్నచో అది నిర్జీవములగును.

అది సహజచైతన్యముతో నీ ప్రపంచములైయుండనలెనన్న కొంతశరీరపరిశ్రమ అవసరమైయున్నది. ఈ
పరిశ్రమ గృహనిర్వాహక కార్యములవ్యాపారములకు సంబంధించు ఉత్తమమైనది. చాచియులుగా శరీర
మందలి సకలఅవయవములకు పరిశ్రమకలుగచేయు వ్యాధులు మున్నెవను చేయవలసియుండును. శ్రీలలోకల
ఆశేకవ్యాధులు ఈవ్యాధులుముందున నీ నివారణకాగలవు. వైవ వివరించినపంగతులనుబట్టి జాతీయారోగ్య
మును శ్రీలు ఎవిధమునసంరక్షింపగలరో అవిధానము విదితముకాగలదు. జాతికి కుటుంబములుపునాది. కుటుంబ
మునకు శ్రీ సంరక్షకురాలు. కనుక కుటుంబముయొక్క ఆరోగ్యమునుకాపాడుటకు ప్రతిశ్రీయు పూను
కొనినచో ఆత్యవసరకాలములో నీ జాతీయభ్యున్నతి చేపాదకలదని నిస్సంరేహముగానేతెప్పవచ్చును. దీని
కన్న ఉత్తమమైనదేలే లేనదని నాసోదరీమణులు గ్రహించెదరుగాకయని ప్రార్థించుచున్నాను.

పల్లెటూరియు పాధ్యాయుని

నీ రి పి ఆం జ నే యు లు గా రు

నీ. ఎల్లరమనముల నీడ్చిపట్టగఁజాలు
విమలానురక్తి మూలముగఁదనర
నక్రగతిఁదార్చు నైలమ్యమగుంటఁ
గ్రమఃక్షణము ప్రకాండముగఁబర్చి
సత్ప్రవర్తనము మేల్కొంఁపమై విలసిల్ల
నయగుణతతి పత్రచయముగాఁగ

భవ్యంపుఁగళలు పుష్పములుగాఁజెలువాఱ
విజ్ఞాననిధి ఫలవితతిగాఁగ
అమగభూజమునకుఁ దుల్యమైతలిర్చి
పల్లెటూరికి దివ్యసాధాగ్యలక్ష్మి
యవఁగ నెట్లు తదీయవృద్ధినిగణించి
నెగడవలయు ఉపాధ్యాయునిమతల్లి.

రుక్మిణీ లేఖ

విద్యార్థవ, సాహిత్యసరస్వతి సూతలపాటి పీఠరాజగారు

“భువనై కసుందరా! పురుషాగ్రగణ్య!
 భవదీయసుందరపదపద్మములకు
 భక్తితోనాసరింతు వందనశతముఁ
 గొనుము దయాస్ఫూర్తి గోపాలబాల!
 పుట్టినదాదినముట్టినత్తుండ
 తారహీనసమాఖ్యుడనరాజెదంచు,
 భవ్యమంజులమృదుభాషి నీవంచు,
 మునిజనచిత్రబ్రహ్మల నుండెదంచుఁ
 గమనీయతరరూపకలితుండవంచు,
 నిరతోదితకరుణానిధివీవటంచు,
 లావణ్యసర్వస్వరమణుడవనుచు,
 నిన్నె వరింపంగ నెమ్మదిండలంది,
 వాంఛఁబెందితి నిన్ని వత్సరంబులును;
 నేడువ్రాసితిలేఖ నీతియేలేక
 మనవతియలిఖించె మందాక్షునిఁగి
 యని నిరసించక యరయుము కమ్మ.
 నాడవకుండు నన్నర్థిలి నీక
 పరిణయవేళ వైభవమునంగూర్తు
 నానిర్ణయించిన నాయగ్రజుండు
 తండ్రినీరేళంబు తగదుకాదంచుఁ
 జైద్యునకేనిత్తుఁ జంపకనాన

ననిమూర్ఖుడై కమ్మననిపె నాతినికీ;
 పాశీగ్రహణవేళఁ బ్రబలుడైచేది
 భరణీధవుం డిరుదార కుండినముఁ
 తేర నేతేరఁగాఁబోకంసారి!
 ఐదసామజమ్ము పద్మముఁబట్టుకరణి
 మృగశాలకముఁగొట్టు వృకముపారువును
 జైద్యుండు నాపాణిజలజ ముద్వాహ
 వేళగ్రహింపంగఁ బ్రీతిఁబెట్టుటయు
 నొకటియేనంచ నేయోజ కంజాక్ష!
 నీవదాంబుజనీవనే బాయఁగలనో
 మన్నించి కొనిపొమ్ము మానితాకార!
 కల్యాణపూర్వంబు గౌరీనివేళ
 మందునేనుండు నమందభక్తి గగను
 నార్యాసచుర్పనాధ్యాసలీననయి
 విలసిల్లుతఁజిఁగాంచి, విమతినికాయ
 మాఁజినిరించి, నమ్మానంబున ననుఁ
 గొనిపోవుభాతి వాఁకొంటి మానాభ!
 అఁదుకుయ్యులు మన్ననార్హంబటంచు
 మది నెంచికృపయుంచి మదితుండవయి
 చరియించిచెలఁగెనే శరణంటి, దీని
 వల్లభంబుగఁ గొనఁబ్రణుతి. —రుక్మిణిని.”

హైందవసతి

నీ. పతిపదద్వయి మనఃపద్మపీఠినినిల్పి
 భజించు నిర్మలభక్తురాలు
 భర్తృజీవితకావ్యభవ్యరసాస్వాద
 నాయత్తదిత్తయా ప్రాజ్ఞురాలు
 స్వార్థవిరహిత మనంత మేకాగ్రహ
 ప్రేమమైఁబ్రయుఁడన్న ప్రేమమూర్తి

యందమూర్తి శేంకటరమణగారు
 భవయాత్రయందు సంభవమైనకష్టమూర్త
 ధృతితోర్చివెలసెడి ధీరురాలు
 గీ. అపారభక్తికవ్యాపారభారమునను
 నలసి సాలయుపూరుషహృదయాబ్జమునకు
 నవ్యశోభ నిత్యమొసంగు దివ్యశక్తి
 యతులితాధ్యాత్మబలవతి హైందవసతి.

సుప్రియ

అనుండి నంకటకాశ్రమిగాదు

బౌద్ధయుగమున తనత్యాగముచేతను పర్యవంగపరిత్యాగముచేతను మానవసేవకొనర్చుటకు తనకారితక మానసికసంపన్నులనుధారపోసిన సుప్రియ హైందవవారీలోకమున వాదర్పప్రాయయవజనుడుగాదా!

సుప్రియనుగూర్చి తెలిసికొనుటకుముం దామె యేమహనీయుని పనుకాశ్రమరాలో యామహనీయుని గూర్చియు తెలిసికొనవలసియున్నది. భోగాలవాలమును రాజకుటుంబమునపుట్టి, విహికభోగభాగ్యాదుల నెడితల్లియుత్పంగముపై కూర్చుండి, భోగములననుభవించుచు జీవితమును మహాచైధన్యమున గడుపవలసిన వాడు, తాను త్యాగస్వయాపనిర్వచనముచేసి లోకమునకు చూపుటకై, ఆచర్యకమును పర్యవంగపరిత్యాగమునకేసి సోపానపాదమునువెల్లడించిన బుద్ధమహనీయునికాలమున నీసుప్రియ ప్రవకాశముతో తన యోగిన కొలంగి మానవసేవగావించిన ధన్య. హిందూదేశచరిత్రవకనావస్తుజను విద్యార్థి బౌద్ధయుగమునుగూర్చి చాత్విరకవివరములనుజ్ఞప్తికీలేచ్చుకొనునవసరమున సుప్రియాయ, యామె బౌద్ధమతప్రచారసందర్భమునచేసిన పేదనుమాత్రము మరచియుండజాలడు.

ఇక బౌద్ధమతము ప్రపంచమునకు సంక్షేపరూపమును గొన్నపురోధమును లేపియేయున్నదిగాదా! మనుజుని జేహచ్చాయ, జాతి, మతము అనుష్ఠత్యయములనెడుసంకలపనుండి విడిపడి పర్యమావనసౌభ్రాత్య ర్థమును, అందును జన్మముచేత ధండాలుడైనను గుణముచేతను క్షయమైనను కాకపోయినను తోడిమానవుడను భావముతో వానిని ప్రేమించుటను ఈ బౌద్ధమత మేగదా ప్రబోధించినది!

సుప్రియ బైకారీనగరమున (ఈ రైరీరీహారురాష్ట్రము) పుట్టిపెరిగినది. సుప్రియతండ్రిని బౌద్ధమతము వండులేర్చుట కనేకు చారనియింటికి వచ్చుచుపోవుచుండిరి. ఈమెతండ్రికి యీమెయొక్క తెయేతుమాత్ర, ఈమె తండ్రియానీకి యభికారిణిగా, తండ్రిరలనక నేయబడకపోయినను, యీమె యచర గుణముగ్గిగణ ములకై, యీమెను పెండ్లాడ నందలో యువకు లాశగొనియుండిరి. ఈమె చక్కడచాల మక్కుయని చెప్పవలెను. వననతోక్మచియోవనమునకును, విమషీర్వమునకును ఈమెయిక్క. పాండర్యాధిదేశంగా మముకొంచెను. బాల్మముననే యీమెకు భౌతికప్రపంచము వందలి భోగములు, వానియందు మానవుని లాలసర, భోగముల యాపిరత్వము; భిక్షుకజీవితమును గడపుచు ధర్మమును ప్రజలలో ప్రబోధమునరించుచు జీవితమునుధన్య మొనరించుకొనుటలోగలభువనును వాదర్పనిర్వహణకాంత్యము నా పెప్పొదయమును కలవర పుంచెను.

చిత్రదత్తుడు వడిమి కయస్సుగలవాడైయున్నప్పుడు గౌతమబుద్ధుని యున్నతధర్మసూత్రముల యాత్మ్యుష్ట్యము నెఱింగి భౌతికభోగములత్యజించి, తీత్రమును నియములకాలవాలమును బౌద్ధభిక్షుకుడయ్యెను. తానునిలువఁజేసిన నిలువదిలతీలబంగారుపాత్రముల ధనమును నీదల సందక్షణకై వ్యయముచేసెను. బౌద్ధభిక్షు వులసంఖ్యయు, చిత్రదత్తుని తమసంఖ్యనునకేర్చుకొని యితనికి సార్థకమును “అనంగవింశద” అనువిరుద వామము కొసంగి యతని యాపూర్వమును యాచార్యమును యాదర్శముగను స్మరణీయముగను అగునట్లుగనుజేసెను. కర్తక జనచక్రవర్తియగు నీతడు బౌద్ధభిక్షుకసంఖ్యమునకేరి బౌద్ధసంఖ్యమునకు వన్నెయువాసియు గలుగఁజేసెను. చిత్రదత్తుడు బౌద్ధధర్మములను లోకమున ప్రచారముగావించ తటాలవ ప్రబోధితుడై తనపర్యవ్యయ వల్ల విడిచిపెట్టిపోవుటలో కుమార్తెయగు సుప్రియ కట్టియానియు బాగై కట్టియుండలేదు. ఇట్టితత్కానికావేశ

మన సంపాదమును త్వరితగతిన బుద్ధుడును, గౌరవానుడును నిట్టి పరిస్థితులలోనే తమ సర్వస్వములను త్యజించి లోకమునకు బ్రావణిమిడి యద్భుతమైన ప్రతీధమునర్పిరి.

మృషియ తనకు గలిగిన విరాధారస్థితికి వగవలేదు. తన తండ్రి, మమంబునును, ఆధికముగ ప్రేమించు తన్ను యటలందిచి పెట్టి పోవునది తలచియుండలేదు. చిత్రదత్తుడు బాధమరిస్వీకారము చేయక ముందు యెంద రెందులో తన తండ్రియింటికి వచ్చి బుద్ధుని గూర్చియు యాతని మతప్రాకృత్యమును గూర్చియు ప్రశంసించుచుండగా, మృషియ వీనుడు ముంజెప్పిచో తాను గూడ స్త్రీయైనను తన తండ్రి ఇవ వెంటనే భిక్షునియగుచు బాధ ముక్తమచారము నుంపజెంచెను.

తండ్రియు, బుద్ధుడైయు బాధమరము వడలించుచు పూర్వము, మృషియ తండ్రి వివాహము చేయ నిశ్చయించెను. అంతఃపురస్త్రీ లామెను వివాహమునకై యలంకరించిరి. వివాహ కాంక్షలుగాని, భావిసంపాద రోజులులను గూర్చిగాని యామె హృదయము తపితపానందలేదుగాని, తానెప్పుడు భిక్షునియై దుఃఖాలకాల వాలకును లోకమును సంస్కరించి దుఃఖకారణములను తొలగించు బాధమత ప్రతీధమునరెండు వేగిరకుడు వామె యొక నిశీధమున గృహము నిడచి ఇడలిపోయెను. బంగాళాదేశమున నుత్తరభాగముననున్న క్రాపక్తి పురమున బోకగోచ్చుడైయును చుట్టెను. ఆనర్హముచుంటుం చుండనందున జనులు తిండిలేక యల్లాడుచుండిరి. బుద్ధుడు తనయనుచరవర్తమును విలిచి "మీరు క్రాపక్తి పురజనులకు మౌనుబాధనివారింది మానవసేవ చేయుడు" అని బోధించెను. అతని యనుచరులలో పురుషులందఱును తమతమ యడమరకలను ప్రకటించుచు తానుట్టి చనిచేయజాలనని యెరుగి వారతప్పించుకొనిరి. అంత బుద్ధుడు యనుచర స్త్రీవర్గము వంకజూచి మీలో నెవ్వరైన క్రాపక్తి పురజనుల బాధనివారింపు నీడవోవర్గులరాయనియడంగ మృషియ ముందునను, భిక్షునికెగిరిన చుట్టెధారణముతో వచ్చి బుద్ధుని సమీపించి "హ్యూమి! నేను క్రాపక్తి పురజనులకు భోజనమిడి నీడవోయెను. ఆకిర్యావప్రాకృత్యమును యాజ్ఞయిం"దని వేడెను. బుద్ధభగవానుడు "హయస్మి చరీక్షలో నీవులేరి యాదర్శమును మానవసేవ యొనరింతువుగాక"మని యాశీర్వదించెను. ముఱువురుపురుషులామె తనవను తగడిరి. మృషియ వారిచరిత్రానుకృత్యములను విచెను. కాని చరిగనీచలేదు. మానవసేవావిరతిచే యామె పునీతయై తనవర్తమును జయప్రదంగా నిర్వహించెను. బుద్ధుని బోధావలీనములు చదివినేంపై చడలేదు. బుద్ధుని కాలముననుండియు మన దేశమునందు పురుషులయందెరు, స్త్రీలయందేమి మానవసేవానిరతి, మతప్రతీధవాచక్తి (Missionary Spirit) పెరిగి యున్నది.

రాధా కృష్ణ

శ్రీమదసాంతుడై నట్టి శేషశయను డెల్లలోకములకువాన యేలికొలు పావపుణ్యంబులెల్లను బరగజూచి దానధర్మంబులెల్లను నరదితరచి ముక్తి నొసగుట భక్తులకై క్షీనుట తనకు విధిమూలచేతనే ధరణిమీద నవతరించుచునుండును నాడిచేపు

కోల మూరి వేంకట రామయ్య గారు

డిలను కృష్ణావతారుడై వెలసియుండ రాధయనియెడిగోపికారముగి కృష్ణు డవతరించెను భూమిపై నతమతండ్రి గాకయున్నను యీమహాభుమిమనదుకు గాడటంచును నెకభంగకాశభక్తి పూజలోనరించుచుండె నాపూవుబోడి అమృహాసాధ్యపూజలునాత్మగోనుచు

కృష్ణాబోధనాను పయనమైకోపజాల
రాధాగృహమునకుఁ బోయె రమణీరాధ
కృష్ణునిదొంగ మెలవి కోర్కెలొదవ
నెదురుగాబోయి తేల్వట్టి యింటిలోని
కప్పుడుదోడ్కొనిపోవుచు నధికభక్తి
నుచితయాసమునుదెచ్చి యుత్పలాక్షి
యమ్మహాత్మునిగూర్చుండ నాజ్ఞ వేడ
మోమునందునదిరుసవ్రస మొలకలెత్త
హృదయకమలంబు వికసించ హృద్యముగను
యాననాసీనుడయ్యెను భాసురముగ
సంత రాధామహాకాంత సంతసమున
జలముగొనివచ్చి పదజలజములనపుడు
కడగి యాసీరు శిరముపై గలయజ్జల్లు
కొనియు పుష్పంబులనుదెచ్చి కుంభరథుని
పాదములుపూజసేయుచు పడతివలికె
“ఓంనమోదేవ లక్ష్మీశఓంస్వరూప
ఓంనమోదేవ గోవింద ఓంస్వరూప
నిన్ను దలచినపాపముల్ నిలువవయ్య
నిన్ను చెలుమారుస్మరియింప నిలుచునుఖము
నిన్ను పాదినమాత్రాన నిందతోలగు
నిన్ను దైవమటంచును నెన్ను నరుడు
నరకమొదను నిక్కమోసరచాక్ష”
యనుచుపదసములు జేసి యబ్జపదన
అరటిపండ్లనుగొనివచ్చి యధికమైన
భక్తిసంద్రంబుననుమున్గి భామయంత
తనుపుమరచెనుతాజేయు పనియుమరచి
గుజ్జవర్జించి చర్మమే కోమలాంగి
కృష్ణునోటనుబెట్టుచు కలుకుచుండ
నర్వమునుజూచుచుండి యానర్వసాక్షి
నగుచుదినుచుండ మదిలోననాహాయనుచు

నగముద్దన్వించె నీరీతిచానకంత
మదికిదోచెను నీచేత మైవధంక
నయ్యమోయేమి నావెరియమ్మహాత్ము
కెట్టిద్రోహంబుచేసితి కేమిసేతు
ననుచుచింతించిదింతించి యాత్మవగచి
మిగులజాగ్రతబూని యమ్మించుబోడి
త్విక్కువినరుచుగుజ్జనే తక్షణంబ
గృష్ణునోటనునిడిసంత గుజ్జనపుడు
నుమిచ్చివై వగ నదిగాంచి యువిదయనియె
దేవదేవులదేవుడ దీనరక్ష
నీదుచరణంబులెప్పుడు నెమ్మిగొలుతు
దప్పుచేసితిదండించు తప్పులేదు
నేరమొవరించవెంటనే చేరదీసి
శిక్షవిధియింపదగుగాని శ్రీనివాస!
తప్పునవరించుకొనుచేర తప్పుదలచు
నిరసనాభావమేలనో నీరజాక్ష
యనినమాధవుడిట్లను నాదరమున
నీవుత్పక్కును ముందుగా నొనగుచేర
నిష్కళంకముగానుండ నీదుమనసు
యపుడెరుచియించునా కేదియైనగాని
గుజ్జదినిపించునమయానకుదురులేని
మనసుతోబెట్టనాకేమి మంచిదోచు
భక్తితోనన్నుగొలిచెడి భక్తులకును
భక్తునాదును పడతిరో! ముక్తినిర్తు
సంతయేగాని ధనవాహనాదులిడిన
విషముగాదోచు మదిలేనివిషమపూజ
అన్యమెరుగనిభక్తిలో నైక్యమగుచు
నన్నుల్పితకాలమైనను నమ్మియున్న
నీది ననయంబుభ్రాతను జేర్చుకుందు
నన్నువానిని నొకటిగా సంబుజాక్షి!

డాక్టరు కే. ఎన్. కేశవ రిగారి బంగారు పతక బహుమాన మందిన వ్యాసము

ఆంధ్రరాష్ట్రము : స్త్రీలు

శ్రీమతి కొప్పర్తి కృష్ణ వేణిగారు

[వెల్లూరులో గ్రామీణయూనియనువారు ప్రతిదినమును ఆంధ్రస్త్రీలకు వ్యాపారవసయన పోటీపరీక్ష నిర్వహించుచున్నారు. ఈ పరీక్షకుగాను పంచబడు వ్యాసములలో నుత్తమమగుదానికి డాక్టరు కే. యస్. కేశవ రిగారు ఒక స్వర్ణపతకమును ఇచ్చుచుండుటవాడుక. ఈవర్సరము పోటీవ్యాసము ప్రత్యేక ఆంధ్రరాష్ట్రమువలన, ఆంధ్రస్త్రీలకుగలుగులాభములు అనుపయమునుగూర్చి. ఇందుకు అయిదుగురు స్త్రీలు పోటీచేసిరి. శ్రీమతి కొప్పర్తి కృష్ణ వేణిగారు రచించిన శ్రీవిద్యాసము బహుమానార్హమని చరీత్యాధికారులు నిర్ణయించిరి. దానిని యథామాతృకముగ ప్రచురించుచున్నాము.

—సంపాదకుడు]

“నాభాష, నాసంఘము, నాదేశము”యని యనుకొని గర్వమునొందని దేశీయుడు ఈనాటి ప్రపంచమున నుండడు. ఈయుగమునకు యంత్రయుగమని కొందరును, భావయుగమని కొందరును, మఱి యనేకవిధములుగ పేరులనిడుచున్నారు. నాయభిప్రాయము ఇది దేశీయభావయుగమనియును, మున్నందు * ఈదేశీయభావయుగము † అన్యోన్యదేశీయభావయుగములోనికి మార్పుచెందుననియును. నేను తెల్లవాడను, నాతెల్లవారు నాపోదరసమానులు అని విర్రవీగని పాశ్చాత్యుడులేడు. నేను మాట్లాడునది జర్మనుభాష, నేనునివసించునది జర్మనుదేశము, నాభాషమాట్లాడునాదేశీయులు నావారేయని గర్వపడని జర్మనుడులేడు. ఇట్లే ఫ్రాంసుదేశీయుడును; ఆంగ్లేయుడును. ఇట్టి దేశభక్తినికలిగి దేశోన్నత్యముకు పాటుపడు ఆంధ్రుడును.

ఆంధ్రరాష్ట్రము! దేశభాషలలోనికెల్ల లెస్సయై, పాశ్చాత్యులచే ‘తూర్పుదేశముల ఇటాలియను’ అని వేనోళ్లపొగడబడిన యాంధ్రవాణిని దేశభాషగాగల మనమాంధ్రులము! ఇతిహాస, పురాణప్రసిద్ధికలిగి, పూర్వచరిత్రమున యపూర్వచరిత్రమునుకలిగి, మహావీరులకును, పీఠవనితలకును పేరుపొందిన ఆంధ్రదేశము మనఆంధ్రుల సమాససామాన్యమాల. జాతిమతవివక్షలులేక, ఒకేచరిత్రనుకలిగి, ఒకే ఉద్దేశ్యములతో ఒకేఆశయములకు పాటుపడుచున్న మనయాంధ్రరాష్ట్రము. మనస్వర్థులేక, లోలోనకక్షలు పెట్టుకొనక, మన సంఘములు, మనక్షేత్రములు, మనవేషములు, మనవ్యవహారములు, మనగౌరవము, మన పరపతి, మన కష్టములు, మనసుఖములు, మనభాగ్యము, మనస్వప్రయోజనములు, మన శ్రేయస్సు, మనక్షేమములు, మనశుభములు, మనయధివృద్ధి, మనసహజమహోన్నతీయని “మన”యను సామాన్యఆశయపూరితమైన ఆంధ్రుల ఆంధ్రరాష్ట్రము! అనఘమైన, కృత్రిమ రహితమైన, నీతిపూరితమైన దేశభక్తితో, ప్రాపంచికజ్ఞానమునకు సహకారిలవబోవు మనయాంధ్రరాష్ట్రమునిన ఏఆంధ్రుడు పురుషస్త్రీవివక్షలేక మనోగర్వమును పొందడు?

* Age of National ideas, † Age of International ideas.

అట్టి ప్రత్యేకఆంధ్రరాష్ట్రము మనకు రాగోరుచున్నాము. నేడో, రేపో చాండు దుము. తత్పూర్వము, మనరాష్ట్రము నెట్లునిర్మాణము చేయవలయును? మన రాష్ట్రవృద్ధికి ఎట్లు ప్రయత్నింపవలయును? మనరాష్ట్రమహోన్నతి నెట్లుతేగలము? అను ప్రశ్నలు మన మున్ముందున్నవి. అనేకవిషయములు విశదపఱచుకొనుట, అనేకమగుచిక్కులు విడదీయుట, అనేకప్రశ్నలు సమాధానముచేయుట రాష్ట్రనిర్మాణకర్తల విధియైయున్నది. వీరిబాధ్యత లలో విఘ్నేశ్వరపూజ ననుసరించునది, ముఖ్యమైనది, ఉత్కృష్టమైనది స్త్రీప్రశ్నయని నే వేఱుగజెప్ప నక్కరలేదు.

ప్రత్యేకఆంధ్రరాష్ట్రమున స్త్రీలకు ఎవ్విధములగు బాధ్యతాయుతపాక్కులను ఇవ్వ వలయును, ఎట్టిప్రత్యేకసౌకర్యములు స్త్రీలకున్నత్యవృద్ధికి కలుగిచేయవలయునుయను మన స్త్రీవిషయములు. ఈవిషయములు రాష్ట్రనిర్మాణకులకంటె మనమే మున్ముందు తేట తెల్లముజేసికొనుట ముఖ్యము. మనమే వారిముందు పాక్కులనుపెట్టుటవలన మనసమర్థత తెలియవచ్చును.

ఈచర్చకు నేకొకసంగతిని విశదపఱచెదను. పురుషులలో, “స్త్రీలు సహజసమర్థులు కారని,” ఒకగొప్పతప్పు అభిప్రాయముజేస్తుంది. నెపోలియను అంతటి మహారాజ్యతంత్ర వేత్తకూడ స్త్రీవిషయమున పొరపడియున్నాడట. అతడు అతిని దేశచరిత్రయే యెరుగడు కాబోలు—తన దేశమును ఒకానొక సందిగ్ధవిపత్తునుండి స్త్రీవాచకమగు వ్యక్తికాపాడి దేశస్వాతంత్ర్యమును పునరుద్ధరించినదని! ప్రపంచములో ఏదేశచరిత్రయైనతీయును. పురుషులతో సమానముగను, ఒకానొకస్త్రీ పురుషునికంటె ఎక్కువగనుకూడ తనవ్యక్తిత్వమును జూపిన సమయములు లెక్కలేనన్నియున్నవి. అప్పుడు నెపోలియను, ఇప్పుడు సీనియరు మన్సోలనీ వీరు రాజ్యతంత్రజ్ఞులుకావచ్చుకాని వీరు స్త్రీవిషయమున నిండునున్నలుఅని వక్కాణింప వలయును. ఈఅభిప్రాయము ఇప్పుడునుకూడ ప్రజామోదమయి యుండుట చాలశోచనీయ మగు విషయము. అట్టివారు స్త్రీలనిసీ సహజవిరోధులయినను అయియుండనోపు, లేక వారు చరిత్రయనునుది ఎప్పుడును చదవకపోయిరియిన నుండనోపు. నిష్కాపట్యముగ స్త్రీపురుషప్రశ్న నాలోచించువారు బహుశొద్ది. పూర్వమున దేశముల నైపుణ్యముగ నేలిన రాజులులేరా? మంత్రితనమునునడపిన స్త్రీమంత్రులులేరా? గ్రంథములువ్రాసిన స్త్రీకవులులేరా? వేదాంతశాస్త్రజ్ఞులగుస్త్రీలు, నీతిశాస్త్రపారాయణులగుస్త్రీలు ఎందరెం దరోకలరే! దూరమోషేసల మనదేశచరిత్రను ఎంత అజాగ్రత్తచదివినను—పురాణ స్త్రీలు మనకక్కరలేదు—మగనికి సాయమేగి యుద్ధముచేసిన ధీర రాణిసంయుక్త, తనరాష్ట్ర స్వాతంత్ర్యమునకై పోరాడిన లక్ష్మీబాయి మొదలుగాగల వారెందరున్నారో మన ఆంధ్ర మున మహాకవులలో లెక్కపెట్టనగు రామాయణమువ్రాసిన మొల్ల, రణరంగమున యుద్ధము జేసిన రుద్రమదేవి, సమయమున తన ప్రాణమునకు వెరువక స్వహత్యజేసికొనగలిగిన మల్లమ

దేవి. ఈవిషయమున ప్రకృతికాస్త్రజ్ఞులలో భిన్నాభిప్రాయములుండుటకూడ చిత్రమే— పురుషుని పుర్రెకును, స్త్రీపుర్రెకును బరువుభేదమున్నదని, కనుక తెలివితేటల భేదములు కూడునున్నవనియును! ఇప్పుడిప్పుడు ఈపరిణామములు వారు సరికావని ఉపసంహరించుకొనుచున్నారు.

సవేనప్రపంచకమున చూడుడు. నిన్నటి ఆంగ్లేయలేటరుప్రభుత్వమున స్త్రీ మంత్రివదనిని నిర్వహించినది. పశ్చిమదేశములలో అన్నివిధములగు పనులను పురుషులతోపాటు స్త్రీలు చేయగలుగుచున్నారు. రాజ్యాంగములో ఉద్యోగములలో వృత్తులలో వ్యాపారములలో సంఘమున స్త్రీలు చక్కని ప్రావీణ్యతను జూపకలుగుచున్నారు. యూరపులో పోలీసు దళములలోను, అమెరికాలో సేనాదళములలోను స్త్రీలున్నారు. కొన్నిచోట్లస్త్రీలే ఎక్కువ నిపుణతగ వనిచేయుచున్నారని గవర్న మెంటువారు ఒప్పుకొన్నారు. మొన్నటి స్వరాజ్యోద్యమములలో భారతస్త్రీలు అన్నివిషయములలోగూడ పురుషులతో సమానముగ సమర్థతజూపి రని ప్రపంచకమంతయును భారతనారీమణుల సహజ శక్తిపామర్థ్యబోన్నత్యములు వేనోభి పొగడబడియున్నది. అందులో ఆంధ్రస్త్రీలకుకూడ ముఖ్యభాగమున్నదని నేను ప్రతియాంధ్రునితోనూ, ప్రతి ఆంధ్రనారీమణితోను సమానముగ గర్వము నొందుచున్నాను. గర్వము నొందకుండనుండజాలకపోవుచున్నాను.

ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణకులుకానిండు, స్త్రీలుకానిండు, ఇప్పుడు చర్చ స్త్రీలు సహజముగ ఎంతవరకు పురుషులతోపాటు బాధ్యతలు నిర్వహించుకొనకలుగుదురు కాదు. ఆంధ్రస్త్రీలు ఉన్నతస్థితిలోనుండి పురుషులతోపాటు సమానవర్తనము నొందుటకు సాకర్యములు, వారికి కావలసినవి. సమానబాధ్యతలు, హక్కులు పురుషులతోపాటు ఆంధ్రస్త్రీలు పొందుదురు. పొందుటకు సమర్థులును, వారి జన్మహక్కులను ఎట్లు, ఎప్పుడు కలుగజేయుటయో యనునది విమర్శనీయము.

దీనికి మొట్టమొదట చేయవలసినది ప్రతియాంధ్రుడును తన ఆంధ్రస్త్రీ సమర్థతను గురించి అనుమానమును పోగొట్టుకొనుట. రెండవది స్త్రీగూడ తనతోపాటు సమానహక్కునకు సహజసామర్థ్యమును జూపగలదని. ఈఅభిప్రాయముమార్పుదలవలన అనేకములగు లాభములు ఆంధ్రపురుషులకును, స్త్రీలకును అనిన ఆంధ్రరాష్ట్రమున కంతకును అపార శ్రేయములు కలుగుననుట నిర్వివాదాంశము.

స్త్రీలకు గృహనిర్వాహకత్వమునందు సమానత, రాజ్యనిర్వాహకత్వమున సమానత, అనునవి స్త్రీలు పొందునట్లుచేయుట ఆంధ్రులకర్తవ్యము. రాజ్యాంగమున స్త్రీలకు పురుషులతోపాటు ఎన్నికలు, ప్రత్యేకముగ నియమితస్థానములు రాబోవు ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమున స్త్రీల ఆశయములు. సంఘగౌరవము, ఉద్యోగగౌరవము, వృత్తిగౌరవము మొదలుగాగల సమానఉన్నతగౌరవములు ఆంధ్రస్త్రీలహక్కులు.

ఆంధ్రస్త్రీలు సరియగు భారతనారీమణులవలె సుగుణవంపతి కలిగినవారు. వారి జీవన్మర్యము, ప్రేమ, అనురాగము, ఓర్పు, శాంతము, ఘనత, సాహసము, తెలివి, ప్రతిభ కొనియాడతగినవి. విద్యావ్యాపంగమునందును, వాగవికరతయందును ఆసక్తిగలవారు. కొన్ని దేశములలోని పాశ్చాత్యస్త్రీలవలె హద్దుమీరువారుకారు. ఆంధ్రస్త్రీల స్వభావము, సడనదీక, యోగ్యత వారిని రాజాపు ప్రత్యేకరాష్ట్రమున చక్కని పురుషులగునట్లుచేయు సులక్షణములు. కార్యదీక్షయందును, ప్రజ్ఞయందును, ప్రతిభయందును వారు భారతస్త్రీల కెవ్వరికిని దీసివారు. ఆంధ్రస్త్రీలలో పురుషులకు సమానమైన ప్రజ్ఞావంతులును, రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞులును, కవులును, వాక్పాతుర్యధురీణులును, కార్యనిపుణులును మున్నందు ఆంధ్రుల యదృష్టమునకు అర్థకర్తలైయున్నారు. ఈ ఆంధ్రనారీమణులు దేశసేవలో ఆంధ్రులభాగమైయుంట లోకవిదితము. ఆంధ్రప్రతిభలో ఆంధ్రవనితలకు సగముభాగమున్న దనుట గర్వోక్తి కాదనుకొనుచున్నాను.

వీరికి వీరి సహజగౌరవస్థానము నిచ్చుటయే ఆంధ్రులవిధి. ఉన్నత ఉద్యోగములును, గౌరవఉద్యోగములు ఆంధ్రస్త్రీలకు కలుగుట ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రమున తదితరప్రయోజనములు. అక్కడక్కడ స్త్రీలను గౌరవన్యాయాధిపతులు మొదలయిన బాధ్యతకలిగిన ఉద్యోగములకు గవర్న మెంటువారు నియమించుట స్త్రీలు వానిని బాధ్యతతో నిర్వహించుట తెలిసినవిషయమే. ముందు తక్కుంగల డిపార్టుమెంటులలోగూడ వారికి తగినట్లు చేర్చుదురు.

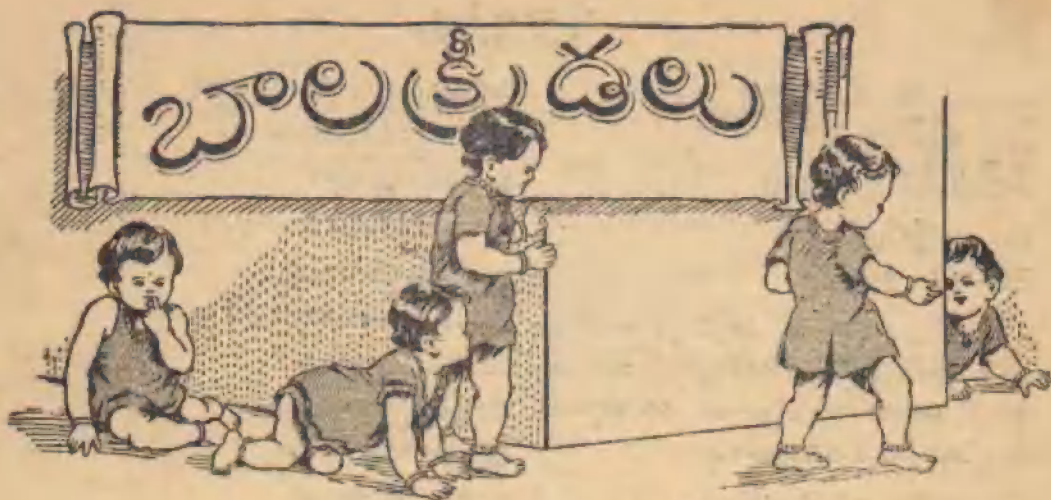
స్త్రీజ్ఞానాభివృద్ధి వీరికన్నింటికిని మూలము. ఇప్పుడు బాలికలజ్ఞానాభివృద్ధికి బాలురకు ఉన్నన్ని సౌకర్యములులేవు. ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రమున స్త్రీజ్ఞానాభివృద్ధికై ప్రత్యేక సౌకర్యముల కలిగించుట, బాలురకువలె బాలికలకు పాఠశాలలు కళాశాలలు నిర్మింపవచ్చును. స్త్రీలకు ప్రత్యేకగ్రంథాలయములు పురుషులతో సమానముగ కల్పింపవచ్చును. ఇంటింటికి పుస్తకములు తిరుగునట్లు ఏర్పాటులుగావించి గ్రంథవశనము స్త్రీలలో ముఖ్యమగు అభిలాషగా గావింపవచ్చును. ఈగ్రంథాలయస్థాపనములు నాడిదేశ్యములో ప్రతిస్పృశే యోభిలాభియగు గవర్న మెంటుయొక్క విధిలయి ఉండవలెనని.

అందు స్త్రీగ్రంథాలయములు అనివార్యములు. “పిల్లలను పెంచుటలో పురుషుల కన్న స్త్రీలది ఎక్కువబాధ్యత అనినాపూర్తితలంపు. జ్ఞానములేనిస్త్రీ పిల్లలను పెంచుటకు హక్కులేనిది. ఆమెపిల్లలు ఆమెలజ్ఞానమును తమ జీవితములోనికి తీసికొనినతరువాత వారు ఎంత జ్ఞానము సంపాదించినను వారిచిన్నప్పటి యజ్ఞానసహవాసమును వాననలేకుండచేయుట దుర్లభము. పిల్లలు చిన్నప్పుడు తల్లిదండ్రులనడవడికి మాతృముగ అలవడుదురు. వారు పెద్దవారై ఎన్ని విధములుగ మార్పుచెందినను ఎంతచదువుచదివినను చిన్ననాటిసడనదీమీదనే తమ సడనదీకి మారుదురు.” అని ఒకగొప్పఅమెరికాస్త్రీ (డాక్టరు) వైద్యురాలుప్రాసినది.

కనుక మనము స్త్రీలజ్ఞానము పెంపొందించుటకు ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రీక రత్నముగ పెట్టికొంటిమేని మనవెనుక రాజోపునంతటిలో మనకన్న మేటియగు ఆంధ్రులను పెంచుదుము.

స్త్రీల ప్రస్తుతదుస్థితినుండి వారి యజ్ఞానమును పోగొట్టి, సౌజన్యమును జ్ఞానమును వారికి పెంపొందించు స్థాపనములు ఆంధ్రులగు వారి ముఖ్యోద్దేశ్యమైనచో వారు ప్రాపంచిక నాగరికతలో ముందంజవేయుదురు. ఈనాడు ప్రతిదేశమునను స్త్రీఉద్యమములు మొలకలెత్తి బాల్యదశలోనున్నవి. పురుషులు వారి ఉద్యమములు ఇంకను సరియైనవి యగునా కాదాయని యచుమానముతో అవలోకించుచున్నారు. ఆంధ్రులు అట్టి ఊహారహితులై స్త్రీ ఉద్యమములను అనుష్ఠేయములని నిజభావపూరితులైనయెడ ఆంధ్రులు అన్ని దేశములకన్నను ఉన్నతమైన పరిజ్ఞానవ్యాపకరాష్ట్రముగ వారి రాష్ట్రమును తేగలుగుదురు. ఇంటికి ఇల్లాలనుగీరితి ఒకదేశనాగరికతాచిహ్నములు ఆదేశీయస్త్రీసౌజన్యమే. చరిత్రలో ఏదేశము ఎప్పుడు అచ్చటి స్త్రీనాగరికతదోషరహితమై సాంఘికగౌరవము సమానమైయున్నదో అప్పుడు మాత్రమే ఆదేశము ఉన్నతస్థితిని నాక్రమించినది. ఎప్పుడు ఆదేశపు స్త్రీసౌజన్యమునగించినదో అప్పుడు ఆదేశపు నాగరికతాగౌరవశూన్యమై అనివార్యకష్టములకు పాలై, దుస్థితికినముద్రమువదేలి దేశదారిద్ర్యముపేరున పూర్వపుటాన్నత్యము పోగొట్టుకొని, ముక్కలుచుక్కలై పేరును పోగొట్టుకొనియున్నది. చరిత్రలో ఈ ఊహ్యము అతిశయోక్తి కానేరదు. భారతకాలము ఏల ఉత్కృష్టమైనది? నాటిస్త్రీలు సంఘగౌరవము కలిగియుంట ఏల ముఖ్యకారణముకాదు? హిందూదేశపు ప్రఖ్యాతి ఎవరిమూలమున? స్త్రీల సౌజన్య కారణమునకాదా? మహాత్ముదీయులు పూర్వము ఏలజనకంటకులయిరి? వారిస్త్రీలయెడ కలిగిన దురభిప్రాయములుకావా? యూరపుచరిత్రను తిలకించుడు. గ్రీసు మహోన్నతస్థితి నొందినప్పుడు వారి స్త్రీఉద్యమము గౌరవస్థానముననున్నది. రోముదేశమునగూడ నింతియే. ఈరాజ్యవాశముల కారణములలో స్త్రీజనదుస్థితి ముఖ్యమగుకారణముగ లెక్కకువచ్చు.

ఆంధ్రస్త్రీలు ప్రత్యేకసాకార్యము కోరికన అనుచితలాభముల బొందుటకనికాదు; వారు వారిజన్మహక్కులను ఉచితరీతిని స్వరాష్ట్రమున అనుభవించుటకు మాత్రమే. స్త్రీలకు కానివి స్త్రీలకిమ్మని మాకోరికలుకావు. దేశభక్తిని, దేశసేవకును, దేశీయఉద్యమమునకును ఆంధ్రపురుషులతో, ఆంధ్రస్త్రీలు సమానముగ తమ దీక్షాప్రజ్ఞలు చూపుటయే మాత్రమేయమైయున్నది. సమానగౌరవమునకే మాఉద్యమము. ఏరాష్ట్రము ధైర్యసాహసవంతమైనదో జ్ఞానసంపదకొరకై ఏదేశము దీక్షావ్రతయగునో ఏరాజధాని జాతిమతకత్తులచేసి దగునో, ఏరాజ్యాంగము స్త్రీపురుషవివక్షతారహితమైనదో అట్టి ప్రత్యేకస్వాతంత్ర్య ఆంధ్ర రాష్ట్రనిర్మాణము మనమనోరథమై, ఆంధ్రులము స్త్రీలము, పురుషులము గమ్యస్థానముగ నెంచికొని మనోవాక్కాయకర్మలతో పాటుపడుదుముగాక.

౧

ఉసిరిచెట్టుకింద

[ఇద్దరు బాలికలు కందుమూడుగల బాలమూలంలా పసిరిపాలు తే—తే.
ఎదురుగా కూర్చుంటారు. ఒక బాలిక ఆ కూర్చున్న బాలి మామిడాకు—మంచిసీఘ్—
కలమట్టా తిరుగుచూపుండగా, యింకో అమ్మాయి మామిడాకు—మంచిసీఘ్.
యాపాటలను పాడుతూ ఆ అమ్మాయి నిరతుమవుంది.] ఆకు—అల్ల—సూది—సుద్ద—ఆకు—అల్ల.
అగిచీ—బుగిచీ—బాండాల

బుగిచీ, బుగిచీ, బుగిచీ దగ్గులూరుదవనంకట్టా
నీకొకకట్టా—నాకొకకట్టా, కట్టా—కట్టా.
విశాఖపట్నం—వీరేమపల్లం
నీకొకపదలం—నాకొకపదలం
పదలం—పదలం.

లిండెనిండా కందులూ—
రంగసాని బొందులూ—
బొందులూ—బొందులూ.

సూరీగుమ్మడికాయ—సూరప్పలకాయ
తలకాయ—తలకాయ.

అనవకాయ—అచ్చమ్మలకాయ
తలకాయ—తలకాయ.

అక్కలకర్రా—ముక్కలపీట
కూర్చోవదినా—వదినా—వదినా.

౨

[బాలికలు ఇట్టుబట్టులుగా చెట్టాచెట్టాలుకేమకొని
ఎదురుగా నిలబడతారు. ఒక చెట్టు ముందుకువస్తూ
వుంటే, యింకో చెట్టు వెనక్కి వెళ్ళుతూవుంటుంది.
ఈక్రింది పాటను ఒకరిరెరుబాలికలు వరుసగా
పాడుతూ]

చిన్నిపిన్నీ—చింగలగోరూ
తాడిచెట్టా—తామరమొగ్గ.

బుజబుజరేకులపిల్లుందా?
బుజా రేకులపిల్లుందా?
స్వామిగండంపిల్లుందా
సాధాగ్యవతిపిల్లుందా?
బుజబుజరేకులపిల్లుంది
బుజా రేకులపిల్లుంది
స్వామిగండంపిల్లుంది
సాధాగ్యవతిపిల్లుంది.

బుజబుజరేకులకు పన్నేర్పు?

బుజ్జారేకులకెన్నేర్పు?

స్వామిగండాన్ని స్మేర్పు?

బుజబుజరేకులకు పదాది

బుజ్జారేకులకేదాది.

[ఇట్లా ఒకజట్టువారు ఎన్నివర్సల ఆడుగుతూ
వుంటే, శండంజట్టువారు పదివర్సలచేవరకు చెప్పు
తారు. అప్పుడు ఒకజట్టువారు మగచెప్పివారు,
శండజట్టువారు అడచెప్పివారు.]

బుజబుజరేకులకు ఏమిగలలు?

బుజ్జారేకులకు ఏమిగలలు?

స్వామిగండాన్ని ఏమిగలలు?

పాభాగ్యవతికి ఏమిగలలు?

కంటెలుకావాలా?

బుజబుజరేకులకు చాలావు?

బుజ్జారేకులకు చాలవు.

..... గాజులుకావాలా?

..... చాలవు

చిన్ని చిన్ని కిచాలవు

చింగలగోరుకు చాలవు

తాడిచెట్టుకు చాలవు

తామరమొగ్గకు చాలవు.

— ఇందుకుఁ గీ నర్తకవారాయణరాజు.

3

[వానపింఛరలు పడుతూంటే, పిల్లలంతా వానలో
కెళ్ళి ఆకాశంవంకయాస్తే, ఆపల్లనిదిమకులు ముఖం
మీదా శరీరంమీదా పడుతూంటే, ఆచల్లనిముఖం
అనుభవస్తూ గిరిగిరితిరుగుతూ పలికేవంతులు.]

(ఒకరుపామట, మిగిలినవారు బుడుగో,
బుడుగోయరుట)

వానల్లుకురవాలి మాచేలుపండాలి

బు

వెడ్లన్నీరవాలి మాకొట్టునిండాలి

బు

మానాన్న తియ్యాలి మాదాసికివ్వాలి

బు

మాదాసిదుపాలి మాఅమ్మకివ్వాలి

బు

మాఅమ్మవండాలి మాబాజ్జనిండాలి

బు

౪

[చంటికమ్మణ్ణి బువ్వలూటలోకిరేనుకెళ్ళి, పిట్ట
కేసికూర్చుకెట్టి, పిల్లలంతా యావిధంగా పాడు
తారు.]

కోడికొక్కెరాల కొబ్బరికాయముక్కలూట

పాలోపిలెల్లమూట పంచదారచిలకలూట

మారాకేవట్టాల్ మీదమహారాజు

మాలబృంద

మాయింటికి భోజనానికి.

[కళ్యాణి నల్లగేయించి పిల్లలంతాశేచి ఒకళ్ళ
చేతు లొకళ్ళుచదుస్తూ యావిధంగా పాడుతారు.]

చెమ్మచెక్క చారిడేసిమొగ్గ

అట్లుపాయ్యంగ ఆలకించంగ

పగడాలచెమ్మచెక్క పందిరెయ్యంగఅందు

రత్నాలచెమ్మచెక్క రంగురెయ్యంగ

ముత్యాలచెమ్మచెక్క ముగ్గురెట్టంగ

ఆపందిట్లామాలబృంద పెండ్లిచెయ్యంగ.

౫

[ఒకఅమ్మయిది ఒకచోట కూర్చుండకెట్టి మిగిలిన
పిల్ల లాఅమ్మయిచుట్టూతిరుగుతూ యావిధంగా
పాడుతారు.]

ఒప్పులగుప్ప వయ్యారిభామ

నన్నబియ్యం చాయవప్పు

గూట్లోరూపాయి నీమొగుడునీపాయ్.

— కాకిరాజు రామమోహనశర్మ.

రవ ఇడ్డి నలు

శ్రీ మతి బి. పోనాబాయి గారు

కొంతానిరవ కాసుచేసి కాంట్లో చచ్చిమిరవకాయలు అల్లమువరరిగివేసి ఉప్పు నవరితగివట్టుగా చేయవలెను. కరివేపాకుచేసి, పుల్లనిమట్టితో చాలాపలచగాలేకుండా ముద్దగాలేకుండా కలపవలయును. పొయ్యిమీద ఇడ్డంబుపొత్తలోపెయ్యిపెట్టి కాగినతర్వాత మడుగొయ్యిలుగాఉండి కల్పిచకుపెట్టవలెను. కాగానానీయకుండా ఈపిండి అరటిఅకుతోచేసి కల్పిచకులోపెట్టి ఉడికితర్వాత దినికి కాంట్లో నెయ్యి చేయవలయును.

నగ్గు స్వర్గాలు

శ్రీ మతి అయ్య గారి విజయలక్ష్మి గారు

నీరుకలియనిమంచిపాలు పెయ్యి, కాసుమండగా పిగ్గులియ్యముపోసి కాసుగాఉడుకనిచ్చి తగినంత చక్కెరచేసి ముద్దకట్టినపిమ్మట ఏలకులపొడిచేసి దింపవలెను. చల్లారగానీ నిమ్మకాయంత ముద్దలుగచేసి గోధుమిండిలోఛ్చిలోమంచి కాసుమట్టు చేతిలోపడవలెను. వేసినపిమ్మట తీసిధుళించినచో, స్వర్గమునకు చెత్తైదులోనికి గొంపోవును. ఇవి అబ్బుచేయని తేలికఅచారము.

కేసరి బాతు

శ్రీ మతి బి. మాణిక్య ము గారు

మంచినగ్గునిలియ్యమును మదరాసునడితోకొలయకొని కాసుగాకడిసి యెండుపెట్టి కరచకమనియెనురు చచ్చివరయవార అలియ్యమును అందులోచేసి మెత్తగాఉడికినపిమ్మట చార్చవలయును. అఅన్నమును చల్లారవలయును. పదిరులములు తొనికగలమంతమామిడిపప్పును, పేరులములకుసరిపోవుద్రాక్షయను, ఈరెంటిని గలిపి యొకతులముఘృతములోచేసి చేయించవలయును. ఒకతులమునకు సరిపోవు యేలకులు కాసుచేసివుంచు కొనవలయును. $\frac{1}{4}$ (కాలు) రులం కుంకుమపువ్వు (వేసరిని) మెత్తగాపొడిచేసి కొలదిపాలలోవానచేసిది. కళాయిపొత్తలో చడిచక్కెరచేసి ఒకకప్పు నీటినిపోసి, అరఅంసుగము తీగవచ్చునట్లు పోకముచేసివాన పెట్టిన కేసరిపాలను అపొకములోపోసి యంసుగము తీగవచ్చివరకర్వాత నైఅన్నమును మంతమామిడిపప్పు, ద్రాక్ష వాటిని పోకములోచేసి కలియపెట్టిది. అందులో 2 పెద్దనెయ్యిపోసి అడుగువపచ్చు నిమంటును పెట్టి అపొత్తపై మూతమూసి, యాత్రపైనిప్పులు చేయవలయును. అన్నముచేసినతర్వాత పోకము కొంచెము నీళ్ళను విడుదును. అట్లనె పొయ్యిమీద పెట్టినపిమ్మట గట్టిబడును. అటుమీదట మర్దించిన ఏలకులపొడినిచేసి ఆ పొత్తను క్రిందికిదింపవలయును. ఇవ్వమయినచో నిమ్మకాయరసమునువేసుకొని చల్లారకముండే కాసుగా ధుళించవలయును. ఈవిధముగా చేసినపక్ష్యమునకే కేసరిబారనిపేను.

పాలముంజలు

శ్రీమతి చందలవాది రాఘవస్వామిగారు

మొదటి 1 శేనులియ్యము వానరైది మేత్తగాపిండికొట్టి ఆపిండిని కొలవలయును. ఆపిండి పిన్నిశేల్లు అయిన అన్ని శేల్లుపాలుపోయవలెను. పిండి, పాలు, 15 కులములశేల్లుము మొత్తముచేడికలిపి పొయ్యిమీద ఉంచవలెను. పొయ్యిమీదఉంచిన దిగ్గజనుండి గరిటెతో గట్టిచదునంతవఱకు కలుపుతూఉంచవలయును. గట్టిచడివరకువాత పొయ్యిమీదనుంచి దించవలెను. అది అట్లుండనిచ్చి శ్రీ పాత్రశేల్లు వెనగచుప్పొడికించి కోటిలోలోసి $\frac{1}{2}$ పిళేడు శేల్లుమునేసి దంచవలెను. దంచినతరువాత ఉండలుచేయవలెను. ఉడకలెట్టిన పరి పిండిని దళసరి అప్పడములవలెచేసి వెనగచుప్పొడితో అప్పడములోపెట్టి మూసివేయవలెను. తరువాత నూ వెకాని నెయ్యికాని పలసలకాగువపుడు ఉండలునేసి ఉడికించవలెను. అవియే పాలముంజలు.

బిస్కట్లు

శ్రీమతి అయ్యగారి పిఠయలక్ష్మీగారు

గోధుమపిండిలో మేత్తగదంచిన పంచదారముకలిపితో కలిపియుంచి, తాళాచెన్నను రేతకాపుగాకాచి, అపిండిలోపోషికలిపి ముద్దచేసిపీటమీద మర్చించవలెను. అమద్దనుండి కొంతతీసికొని; మూడురూపాయల దళసరిగా అప్పడమువలెశ్రీ దానినుండి మనకుకావలసిన యాకారముగ రిల్లలతోసికొనవలెను. అరిల్లలపైన ఈనెపుల్లతో మనయిష్టము వచ్చినవిధమున చిల్లలుపొడువవచ్చును. అందముకొరకు అక్షరములవలెగాని, మన్నలవలెగాని, చిల్లలురెండవ పెడకుపొడువనట్లుగా పొడువవచ్చును. ఒకటూరలమాకుడులో ఇసుకపోషి ప్రొయ్యిమీదనుంచి కానిపైన పోకనశేయము కాలవేయవలెను. ఇసుకపైనపచ్చిశేయకాలగనే రిల్లలను దానిలో కలిపిపోకుండ చుటువలెను. మూతచేసి, మాడిపోకుండచూచుకొనుచు, ఒకపెడకాలగనే రెండవపెడకు త్రిప్పి చుటువలెను. రెండవపెపుమాడ బాగుగకాలినతర్వాత తీసికొనవలెను.

చంద్రకాంతలు

శ్రీమతి గా. బాలా శ్రీపురసుందరీ జీవిగారు

పోరెడుపెనరవచ్చు, పిడికమిలియ్యమును వానలెట్టవలెను. వానివడిదన శుభ్రముగకడిగి కోటిలో మేత్తగయిప్పవలెను. దుప్పినపిండిని పాత్రలో పోషిపుంచుకొనవలెను. ఇంకొకపాత్రకడగి పోరెడుపంచదార కొంచెము నీరుపోసి పొయ్యిమీద పెట్టవలెను. పంచదారకొంచెము పోకమురానిచ్చినతరువాత ఆపిండిని అందులోలోసి కలుపుతూపుండవలెను. గరిటెవారుగ కానిచ్చి పడల్పయినపత్తెమునుకడగి కొంచెము నెయ్యి రాసి దానిలో అపాకములోపుడికినపిండిని పోయవలెను. కొంచెము నీరుతీసిగట్టినదును. చాకుతో చిన్నచిన్న ముక్కలైకిందకోయవలెను. బాణలిలో నెయ్యిపోసిబాగ కాగనియవలెను. కాగినతరువాత ముందుకోసిన ముక్కలను మూడేసి నాలుగేసివేయవలెను. ఎరుపుచూరురాగానే వేరొకపత్తెములోనికి తీయవలెను. వేడిచల్ల, రివతరువాత భుజించవలెను.

గోధుమనూక పకోడి

శ్రీమతి పాకల చంద్రకాంతామణిగారు

మూడు అర్థశేల్లుపుల్లటిపెరుగునందు పాత్రశేల్లు గోధుమనూకనుకలిపి తగినంతపుప్పువేయవలెను. ఉల్లి గడ్డలు, పచ్చిమిరపకాయలు నన్నగతరిగి ఈముద్దలోకలుపవలెను. బాణలిని పొయ్యిపైనుంచి దానిలో తగినంత నెయ్యిపోసి నెయ్యికరిగినపిమ్మట ఈముద్దను పకోడిలవలె బాణలిలోవదిలవలెను. బాగుగావేసినపిమ్మట వాటిని వేరొకపాత్రలోనికితీసి ఉపయోగించవలెను. వేడిగానున్నప్పుడే ఉపయోగించినమంచిది.

జోల పాటలు

9

క్రీమతి కాకుటూరు చంద్రావతి గారు

చిన్నారినపడువకు చిలుకనపడువకు
పలుమారునపడువకు పంజరపుచిలుక.
చిలుకల్లుమాయంటి చిన్నపిల్లల్లు
హంసల్లు మాయంటి అడవపడుల్లు.
కోనెలలుమాయంటి కొత్తకోడల్లు
చావురాలుమాయంటి పసిపాపలమ్మ.
ఏలవడ్డపపుతనయ యేమికావతెర?
మేలై మగురుజోధ పాలుత్రాగర
నల్లనయ్య! నీముఖము జూపర
నవనీలచోరుడని పిలచెదరునిన్ను
పమిడిగిన్నెలో పంచదారపోసేరా
పరమాత్మ నాచేతిపండుకోరా.
ఉయ్యాలచేరులే వొత్తుకడియములు
ఏలక్కతమ్ముడే ఊగుఉయ్యాల?
క్రీరామజయరామ శృంగారరామ
చారువిక్రమరామ చంద్రభూరామ
భక్తిజనదారిద్రభంజనుడ రామ
ముక్తిదాయకనయ్య! మురవైరి రామ
మల్వ్యమై పోమకుని మర్దించిరామ
తెచ్చివేదములు బ్రహ్మకీర్చితివిరామ
వరహావతారమై విసుమతిరామ
గిరి ఓకొమ్మున ఎత్తితివి రామ
వామనుడవై మామలపగులనుబలిని
అణచితివి మునితోడ ఆయ్యరఘురామ
కూర్మావతారమై కొరకుజేతుల
కూర్మినమోసిన రఘుకుంజాడపురామ
కలడన్నమాత్రాన కనుస్తంభమునను
కుంభినివణకగ కూర్చితివిరామ
నీవేగతియనిమ్రొక్కి నిజభక్తిరామ

కావుమరివేడితిని కరుణాశ్రీరామ
బ్రహ్మలోకమునుండి బ్రహ్మమహేశ్వర్లకు
ముందుగా అభయహస్తమిచ్చితివిరామ
ధరణిలరువనినేలేండ్లు దశరథరామ
సంతాపహీనమై సంతరిమురామ
ధాత్రిలో భకరఘు ధన్యుడొరామ
పుత్రికామేషుండు పుట్టితివిరామ
దశరథస్కుని ఖండితమనిరామ
కౌసల్యగర్భాన కలిగితివిరామ
రామ జేరామ జేరఘురామజేతు
సకలపాపక్షయ స్వామిదర్శనము.
చిచ్చి చిచ్చీరావె శ్రీలక్ష్మీరావె
మాయంటనిలువను మహాలక్ష్మీరావె
చిట్టితపండెరుపు చిలుకముక్కెరుపు
చిగురెరుపు చింతల్ల జడిపండెరుపు
బాలమూర్ఖుండెరుపు బంగారుపెరుపు
తానెరుపుపాపాయి తనవారిలోకి.
వాకిట్లోఅబ్బయి అడంగిజూచి
వజ్రమాణిక్యమని వాలెచిలుకల్లు.
చిలుకల్లుచెలరేగి జడికొమ్మెక్కు
హంసల్లుచెలరేగి అరుట్లెగురు.
కోనెలలుచెలరేగి కొమ్మపై వ్రాలు
అబ్బయిచెలరేగి మామబుజమెక్కు.
మామబుజమెక్కియో మరియేమిఅడుగు
పాల్చావగిన్నె అడుగు పాడిఅవునడుగు.
అటల్లుముద్దమ్మ పాటల్లుముద్దు
అడవికిఅబ్బయి అల్లారుముద్దు.
జోలాడుకృష్ణ! జోకొట్టురంగా!
నిద్రపో బలభద్ర! రాములమ్ముడివి. జోజో.

౨

శ్రీమతీ జయలక్ష్మి దేవి గాఢ

అయిక్కిగట్టరే అరిటియవంతు
అబ్బెయికిపెట్టరే పాలమీగడలు.
చిన్నమాఅబ్బెయి సిరిముఖముజూచి
సిగ్గుబడిచంద్రుడు పొడవజాలాడు.
చిలుకావంటివాడివి నీవు
చిత్రానవాసివ ప్రతిమవేసీవు.
హంసావంటివాడివి నీవు
అద్దములో చిన్నపాపవేసీవు.
చిలుకా! నువుబోయి చిత్రించిరావె
వాసబోయికురువవే వరిమళ్లలోను.
వరిమళ్లుపుండగ వనములుండగ
వట్టిమిట్టనుబోయి కురిసెవర్షము.
నిద్రబో నిద్రబో భద్రసేనుడా!
బలభద్రులెప్పుడూ హరినిద్రబొమ్మ.
నిద్రకు వెయ్యేండ్లు నీకువెయ్యేండ్లు
నినుగన్నజనకునకు నిందువెయ్యేండ్లు
జోలబాడువారు జోకొట్టువారు
నిద్రబొయ్యేవారు నీయీకూవారు.
నారాయణా! నిన్నునమ్మినానయ్య
నమ్మినావారిని దరితేర్చవయ్య!
కృష్ణజే కృష్ణజే కృష్ణమృజేతు
నకలపాపక్షయ స్వామిదర్శనము.
కృష్ణుణ్ణిదలచేవారు కృష్ణజేవులకు
ఎప్పటికీ కలుగవు యమునిబాధలు.
ఏవూరు ఏదేశము ఎలికెల్లసింగి
వచ్చి కూర్చుండవే వార్తలదేశము.
అకుకొనిఅమ్మాయి వచ్చెగాబోలు
అందెల్లుచప్పుడాయె అరుగులమీద

చదువుకొనిఅబ్బెయి వచ్చెగాబోలు
పలకల్లుచప్పుడాయె పందిళ్లలోను.
కూర్చుండుమహాలక్ష్మి కూర్చుండవమ్మ
కూర్చుండుఅబ్బెయి కుడిభజముమీద
వాలుండుమహాలక్ష్మి వాలుండవమ్మ
వాలుండుఅబ్బెయి వాలుకన్నులను
నిలుచుండుమహాలక్ష్మి నిలుచుండవమ్మ
నిలుచుండుఅబ్బెయి నిలుపుటద్దములో
శయనించుమహాలక్ష్మి శయనించవమ్మ
శయనించుఅబ్బెయి తూగుటుయ్యాల
తూగుటుయ్యాలపై శయనించవమ్మా
కోరినవరమిచ్చి రక్షించవమ్మా.
ఒక్కొక్కముల్కము వనగూడిపట్లు
వరుసతోతనయులను నేతల్లిగనెను
రాసిబోసినముత్యాలు రవజల్లిపట్లు
రమణిరో కానల్య రాములనుగనెను
ఊరేలుడైతమ్ము జగమేలుస్వామి
మమ్మేలు వేదగిరి శ్రీనారసింహ!
నారసింహుడివయ్య! నాదాతవయ్య
మాబాలరక్షించ మీభారమయ్య.
మాచిన్నబాలలు నీదాసులయ్య
దాసులకువెయ్యేండ్లు దయసేయవయ్య
మంచిదపుయ్యెల మల్లెలపరువు!
మహాలక్ష్మిఊచవే! పాపపుయ్యెల.
చిన్నదిపుయ్యెల చిలకల్లపరువు
శ్రీలక్ష్మిఊచవే! పాపపుయ్యెల.
అటమాణిక్యం పాటమాణిక్యం
అందరికీఅబ్బెయి! రత్నమాణిక్యం.

3

శ్రీమతి పి. యమ్. లక్ష్మీ దేవి గారు

చిన్ననాఅమ్మాయి చెన్నగిరిమొగ్గ
నాచాడకల్పమే వాడన్నిమల్లె
వాడన్నిమల్లెకు వీడన్నితొడిమ
రంధవంటిఅమ్మాయికే రాజవంటిమొగుడు
కొండాల్కెచూతాము పదరె
కోరిమనకపుల్లు పూరిమేయగను
రచ్చబండాల్కె చూతాముపదరె.
రాజమనఅన్నెల్లు రాజ్యమేలగను
కందికిపోయేటి గాజాలసెట్టి
కంచికామాడుమ్మ యెవరాడపడురు
శివకందియేలేటి శివునిభార్య
విష్ణుకందియేలేటి వరదచెల్లెలు.
చీలమ్మచిక్కర్పు లాలెమ్మజడలు
బంగారుకెడపాత అమ్మపుయ్యాల
చీకటికదిత్రాంగి వెన్నలకుపిరికి
చిన్ననాచీలెమ్మను యెవ్వరికీయిత్తు
కిక్కిరిసిడపడలే కోరిమీసాలు
చిన్ననాచీలెమ్మను యెలికమ్మకిత్తు
యెలికమ్మగారింట్లో యెంత బాగుపెట్టి
చీలెమ్మనుపిలవరె చిట్టిముత్తయిద
యెలికమ్మచీలెమ్మకు దండంబుపెడితె
నీవించియెలికమ్మ దిగమ్రొంగివేసె
దీర్ఘాయుషుమంత్రములు దిగమ్రొంగివేసె.
అమ్మాయి నెవ్వరే కొట్టినానాదు
కొట్టిగోవులపాలు కొనిపోసినాదు
అమ్మాయినికొట్టినకొట్టు పూరెల్లరట్టు
అమ్మాయికిలేరమ్మ ముత్యాలబొట్టు
ముత్యాలబొట్టుకు మూడువన్నెల్లు
రత్నాలబొట్టుతెత్తురు అమ్మిమామల్లు

బూదివాడారా బుట్టలుకోరా
బుట్టలమ్మాయిని మాకిచ్చిపోరా.
బూదివాడికెవ్వరే బువ్వపెట్టింది
భాసురంబుగ అచటపవ్వలింపాడు
చిన్నవాడుశివుడు మనకుదేవుడు
చిత్రావ గారుకు ప్రాణవల్లభుడు.
నారాయణానిమ్మ నమ్మితిమయ్య
నావాండ్లరక్షించ మీభారమయ్య
మీకుసేవలుచేయ మాభారమయ్య.
చిచ్చిచిచ్చిరావె శ్రీలక్ష్మీరావె
ఆదిలక్ష్మీరావె అమ్మాయిలోఆడ
అందలముకోరింది కుండనపుకుచ్చు
అతిభోగితాగోరు అత్తగారిల్లు
వల్లకిగోరింది బంగారుకుచ్చు
బాలులుఅమ్మాయి అన్నెల్లుకోరి
నారు బావమఱుదుల.
బిడ్డలూలేరట గొడ్రాలనీకు?
పడ్డావుఅప్పనికి ప్రాణాచారము—
పడ్డానులేదమ్మ పాపకర్ములకు
అడిగినాలేదమ్మ అన్యజాతులకు
అడిగినాలేదమ్మ అన్యజాతులకూ.
యిచ్చినాదక్కరే హీనజాతులకూ.
వెంకటప్పడికొండ వెలసుండవలెను.
యెప్పటికీపుట్టిల్లు కలిగుండవలెను
చిలుకచిత్రారమే శ్రీమంతునిల్లు
లక్కతోతాపినది పట్టమంచమ్ము.
రామలక్ష్మణులార మీయిల్లుకొచ్చి
రావణాబాధలకు లోనాయెనేత
నీలవద్దలార మీయింటపుట్టి

సీరాపనిండలకు లోనాయెసీత.
 సీతపుట్టనేల లంకచెడనేల
 లంకకువిభీషణుడు రాజుగానేల
 హనుమంతుపుట్టనేల వనముచెడనేల
 వనముకోతులన్ని వలసపోనేల.
 చిచ్చిచిచ్చి చీమల్లమట్టి
 మట్టికిందివాడు తోటినాగయ్య
 తోటినాగయ్యకు తోడెవ్వరమ్మ
 యేనుగులకాచేటి యెట్టడేతోడు.
 ఓయమ్మగుత్తాలు ఓయిపల్లాలు.
 ఓయమ్మ బడ్డెవారి దండెక్కడదిగెను
 దండుపోయి ధరణికోటంగళ్ళదిగెను
 పర్వపోయి పారువేటమండపానదిగెను.
 చిలకా! సీపుపోయిదిత్రించిగానె

వానపోయికురవనె వరిమళ్ళలోను
 వరిమళ్ళువుండంగ వనములుల్లాంగ
 వట్టిమిట్టలబోయి కుదిసెవర్తంబు.
 పంటచేలుండంగ పాలములుండంగ
 పాడుమిట్టలపోయి కుదిసెవర్తంబు
 అందరిమామలు చందమామలు
 అమ్మాయిమామలు రామలక్ష్మణులు
 రామలక్ష్మణులవంటి అన్నలుకలిగితే
 రాకపోకలుకలవు యెల్లకాలంబు
 సీతపూర్ణిమంటి వదినల్లుగలిగితే
 వంచనాదులుకలవు యెల్లకాలమ్ము
 చిచ్చిచిచ్చిచీమల్లమట్టి (వెట్టి)
 మట్టికింది అమ్మాయిమాటలకు.

౪

ర ద యి త్రి శ్రీ మ తి యన్. వి. స ర తా దేవి గారు

తామరకొలనులో చిలుకల్లుపలికె
 తల్లిచంకలోన అమ్మాయికులికె
 అమ్మాయినవ్వితేరత్నాలురాలు
 అమ్మాయిచూచితే అందాలుకురియు
 రానె రానె రానె రత్నాలహమ్మ
 చేతతీసుకరానె పువ్వులరెమ్మ.
 రాణిమెడలోపలది రత్నాలదండ
 అమ్మాయిసోటిలో ముత్యాలసరము
 చిన్నమాఅమ్మాయి యేడుస్తువుంటే
 చిటిచిట్టిముత్యాలు చిట్టిరాశీయి
 చిట్టమ్మ సెలవార సప్రసంతును
 మల్లెపూవులుతెచ్చి గుప్పించుటంకు.
 రాజుగారింటిలో ఓతిమ్మరాజు
 తిమ్మరాజొచ్చేని ఏమవకుతల్లి
 అడగానుముద్దు పాడగాముద్దు

అమ్మాయిమామలకు చూడగాముద్దు
 అమ్మాయికంఠంబు ఎత్తితేవినుచు
 జనులంతకోయిలాపాడెనంచనిరి.
 చిన్నమాఅమ్మికి కోవమొస్తేను
 ఎత్తగులాబీలు ఎదురొచ్చునమ్మ
 రానె రానె చిలుక రత్నాలచిలుకా
 మాచిట్టితోపలుక మాధుర్యమొలుకా.
 ఏమవకుఏమవకు మావెట్టిచిట్టి
 కలువపువ్వులనిండ మంచునిండెను.
 అడగానుముద్దు పాడగాముద్దు
 పొగసుగానేడ్వగా అదియొక్కముద్దు
 ముక్కంటి మాతల్లి మొగ్గెవచ్చేని
 మూడవకన్నయితే మూసుకోవయ్య
 కోడికుయ్యాగానె మేడిభజమెక్కు
 అమ్మాయియేడుపు ఆపీధినెక్కు.

లాలి పాట

శ్రీమతి ధేనువకొండ సుబ్బయ్యగారు

లాలి సందకుమార లాలి సుకుమార

లాలి జగదాధార లాలి గుణహార లా.

రెంటినమమన వెలయుకంటిసూటిగమా

వంటి స్తంభము మేకయింటిలోపలను

మింటసీలపురంగువంటి దూలమున

జంటవీరురురేకు లంటులుయ్యలనూ

పంచముద్రలనొప్పు బంగారుగొలుసు

చాచల్యమునులేక సరిగబంధించి

పంచకళలను పట్టుపరుపునవరించి

పంచమాంబపుకోశ మొందిభావించి

మునుమొప్ప ఆధారమూలంబునకునూ

ప్రణవంబనెడి తామబట్టిపూపుచునూ

వినుతగల్గిన దశవిధనాదములను

వనిత లేపురు పాటరెససిపాడెదనూ

లాలి శుద్ధస్ఫటికలావణ్యరూపా లాలి

ఆపోజ్యోతిలక్షణకలాపా లాలి

త్రికూటాద్రిలలితప్రదీపా లాలి

సత్యాద్విందులక్షహితపాపా

జగములన్నియు నీవె జలధులునునీవె

సగములన్నియునీవె సదుల్లెలనీవె

అగణితంబగుచున్న హరిహరులునీవె

గగనాదిభూతముకాలంబునీవె

బ్రహ్మాండములునీవె బ్రహ్మలునునీవె

బ్రహ్మాదులనుగన్న ప్రభుశత్రునునీవె

బ్రహ్మమూలంబనెడి భావంబునీవె

బ్రహ్మంబనెడి సచ్చిదానందమీవె

చెలగివిశ్వముధ్యాసచే ప్రణయమైన

వెలిలోనుగనరాక వివరంబులేక

తెలివివ్యక్తపడంగస్థిరపడంబగుచూ

నిలచియుండెడి స్వామినిమరహోవయ్యా

లా.

లా.

లా.

లా.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

౧. పాటలు

రోటి వద్ద పాట

శ్రీ గురుస్వామిని చిత్తంబులోను
బాగుగా భావించి బ్రహ్మమైనారు
గురుమాత్రమందిన్ని గురుపుత్రులెల్లా
తరుణిజన్మించారె డాటీమాయను
గురుమమానవుడన్న గుణహీనులకునూ
తరుణిజన్మాదులు తప్పకయుండు
గురుజైదై వెంబడి గుప్తిలోపలనూ
నిరంతంబుపఠియించి నిర్గుణులైరి.
ఘనతగురుశుశ్రూష ఘట్టిగావలెను
అవినాల్గువిధమూల మనవలెనుమ్మీ
ఆత్మగోరిపదవ్య మర్పించిగురుని
ఆత్మమెప్పించూపె ఆత్మశుశ్రూష.
స్థానశుశ్రూష గురుస్తాయుగాగురుమ
భూమినివసించిన భూమికేగుటా
అంగశుశ్రూషగరులభ్యంగనాది
శృంగారసేవయూ అంగనులార.
ఈరీతిసేయని యిలమానవులకూ
యేరీతిసిద్ధించు యెఱుకత మాన

ఎరుకల పెండ్లి పాట

ఏలూరుపురమనగల ఎరుకలబాతివారు పెండ్లికిముందు పెండ్లికూతురు, పిఠళ్ళియో పెదతల్లియో పెంట
ఇడుకొనితచ్చి ఈపాటనుపాడుదు రిచ్చమెత్తుకుందురు.

గారికభ్యాసమే వైభోగ్యమే లక్ష్మీకభ్యాసమే వైభోగ్యమే
అనుపల్లవి ప్రతిచరణముతుదినిపాడవలెను.

శ్రీ మతి మన్నే పల్లి నుబ్బరత్నమ్మ గారు
మూడుదేహంబులకు మూలమైయున్న
జాడదెలియ మూఢజనులొకక్యమా
పంతుమాడయిట్లు పంచకోశములు
ఎంతయెరుగకవాలె వారజాలగూడి
సాధనచతుష్టయం సంపూర్ణమైతే
జోధకునుజేరితే పొందూమోక్షములు
పటులరంబుగ మహావాక్యములునాల్గు
శ్రీ. కుటిలాత్ములెరుగారె గురునిడయలేక
ప్రజ్ఞానమంతయు పలుకునేడములు
సుజ్ఞానమంతూలు చూచితానైరి. శ్రీ.
తరుణిలహంబహ్మస్మి తాత్పర్యమనుచూ
శ్రీ. పరికించిప్రజ్ఞలు పరమూజెందీరి
హైమాత్మబహ్మమని ఆమగ్నమెరిగీ
శ్రీ. శైరవతులై నారు బ్రహ్మవేత్తాలు.
భక్తులదూషించి బ్రహ్మమానవులు
శ్రీ. ముక్తిజెందక మాయనత్తులై నారు
రవిసోమహంపలు లయమైనచోట
పూర్ణభవులంటాక పూర్ణులై నారు. శ్రీ.

శ్రీ మతి పాకల రత్న మాల గారు

పెళ్ళి పెళ్ళిన్నాడు పెరుగుబాగ్గిళ్ళు
పెళ్ళయినమరునాడు పగిబాగ్గిళ్ళు
పినతల్లి పెట్టింది పిండితోనలుగు
కన్న తల్లి పెట్టింది కంచుతోనలుగు
వడిబాలుబియ్యమేవి వోలిసామ్మేది
తలంబ్రాలుబియ్యమేవి తాలిబాట్టేది
పెళ్ళికొడుకా!
మాబావగడ్డమూ బవీరిగడ్డాము
యిదిలిందిమాస్తేను ఈతముల్లుంది

— ౨. కథలు

వేలుగానికథ

పాయదీసిమాస్తేను బ్రహ్మచారి
అరివేడికుండలకు అంచులేలేవు
పెళ్ళికొడుకులబాబ్బాయికి పెదవులేలేవు
తంగేడుచెట్టుక్రింద తలంబ్రాలు
బండ్లోడిచెట్టుక్రింద బాసికాలు
ఈపరాలకంత యిదబడ్డకంత
తగులుకున్నకంతమృతప్పించలేము
పెళ్ళికిబావ పెరుగుతున్నాడు
కన్నమ్మబసతోటి కదలనన్నాడు.

శ్రీమతి పినపాక నీతారామమ్మగారు

ఒకాకొక్క జోకకాపువాని కొకమిరచినబడ్డతోటగలడు. వానిభార్య ప్రసాదత్యయ వానికి అన్నయ
తీసుకొని వెళ్లుటవాడుకయ్యెను. సంతానములేమిదే అయిల్లాలాకకోకావ తోటయందుపోవుచూ
మిరచకాయంత పిల్లవాడయిన పుట్టినవాగుండును అనుకొనెను. కొన్నాళ్ల కాలిల్లాలి నిజముగా ఒకవ్రేలేది
బుడుకడుదయించెను. కాపువాడువేలేడిఅంతవానితో ఏమగును అనిదిగులుగా ఉండెను. అపిల్లవానికి
10 సంవత్సరముల వయసువచ్చెను కానిఎడగవాయెను. ఒకకోకావ తండ్రితో తోటకుపోయి అచట వాడుకొను
యెడెను. ఇద్దరుకర్తకు లాదారినిపోవుచూ యాతనియూచి కాపువానిని వ్రేలుగానినమ్మెదవాడని ప్రశ్నిం
చిరి. కాని అతడుసందేహించుచుండెను; వ్రేలుగాడుతండ్రిభుజమునకగిరి తానుత్వరలో వారిబ్బరమండి
తప్పించుకొనినచ్చెదననిచెప్పి 50 రూపాయలకు అతడమ్మడు పోయెను. వ్రేలుగాడుయిద్దరిభుజముల యందె
గురువు వారలనవ్వింపుచూ వారిలో కొంతదూరముపోయెను. ఒకఎలక కన్నమునుండి బయటికిపోయెను. ఇది
వ్రేలుగాడుచూచి ఒకగంతువేసి కన్నములోదూరెను. ఆనర్తకులు వ్రేలుగాని అనేకమారులుపిలచి విసిగిలేసారి,
ఎంతవరుకురానందున తమదారినివిచారించుచూ వెడలిపోయిరి. వ్రేలుగాడుకొక్కడైతావునందుదూరెను. ఆతె
వునొకఅవ్వతీసుకొనిపోయి గడ్డినిఆవుకువేసెను. గడ్డితోగూడ వ్రేలుగాడు ఆవుకుడుపులోనికిపోయెను. అవ్వ
సాయంకాలమందు పాలుపిరుకుచుండగా అవ్వ! పాలుచాలును, ఇకపిరుకవలననివ్రేలుగాడు లోచలనుండి వలకు
యెడెను. ఆవు కేసోపిచ్చిపట్టినదని అవ్వఅనుకొనెను. గడ్డివేయలోగా అవ్వ! మేతచాలునని విన్నవెను.
ఆవులోదయ్యమున్నదని ఆవునుచూలవారిచే అవ్వకొయించెను. కానిఏమియుంగానకవిచారించెను. వ్రేలుగాడు
పెల్లగా ఆవుపొట్టునుండి తప్పించుకొని ఒకచెట్టెక్కి కూర్చుండెను. ఇంతలో కొందరుదొంగలు దొంగతన
చేయుటకు ఆలోచించుతుండిరి. వ్రేలుగాడువారిదగ్గరకుపోయెను. వారుభయపడి పుల్లవెలిగించి వ్రేలుగాని
చూచిఅక్కర్తయిందిరి. నీవెరచనయడుగా నేనుమనిషివే, నాకొకయిల్లుతెలుసును, అందుచాలాదబ్బున్నది,
వన్నచటకుగొనిపోందు చాలాధనము దొరకుననిచెప్పెను. వ్రేలుగాడుచెప్పినగురుకులనుబట్టి వారు నీవిని వ్రేలు
గానియింటికిగొనిపోయిరి. వ్రేలుగాడు కిటికీనుంచా యిల్లుదూరి నాన్నాదొంగలు అమ్మాదొంగలు అనిఅరచెను.
దొంగలు పారిపోయిరి. తరిదండ్రులు వ్రేలుగానినిజూచి ఆనందించిరి. కథ కంచికిచెల్లెను. మనము యింటికి
రమ్మి.

దాని మొగుడు

శ్రీమతి విప్లవ భారత మ్యూజియం

ఒక ప్రాచీన ఒక గొల్లవాడుండెను. వానికి ఒక కుమారుండెను. వాళ్ళకు చాలా గొల్లలు మేకలువుండెను. కొడుకు ప్రతిదినము మేకలు మేపుటకు వెళ్ళుచుండెను. ఒకరోజు వానికి దమ్మిడివారికివని. దానిని తెచ్చి తండ్రికిచ్చి వాయవా నాకు పెండ్లిచేయుటకు చేతిలోదమ్మిడిలేదని అంటున్నావు. ఇదిగోదమ్మిడి వారికివని పెండ్లిచేయమనెను. అంటే తండ్రి అయ్యో! వాయవా! గుడ్డలు ఏమగ భవము పిల్లవుంటే పెండ్లిఅవుతుందిగాని దమ్మిడితో ఏమి పెండ్లిచేసిరి అన్నాడు. వెంటనే వాడు అమ్మ నాకు అన్నయకట్టిఇమ్మ పిల్లను తెస్తా నన్నాడు. తల్లి, తండ్రి యింతవద్దన్నా వివకుండా ప్రయాణమయివాడు. అట్లుపోతూవుండగా అడవిలో నుంచి మధ్యాహ్నము మయములో ఒక వర్తకుడు ఏమగవెక్కి వెళ్తున్నాడని గొల్లవాడా మందిసిక్కు ఎక్కించుకొన్నా యని అడిగివాడు. ఆరమైలుదూరములో వున్నాయన్నాడు. నీకు ఈనామిస్తాను. ఈఏమగమ భవము మాటను చూస్తువుంటావా అంటే సరేనన్నాడు గొల్లాడు. నీచేరేమని వర్తకుడు అడిగాడు. నాచేరు నిన్నమధ్యాహ్నము అన్నాడు. వరకరా అనుకుని మందిసిక్కుకు వెళ్ళిపోయాడు వర్తకుడు. ఇదేసమయమున గొల్లాడు చక్కపూయకు పోచిపోయాడు. వర్తకుడు మందిసిక్కుచొరక్క అవస్తవడి రాత్రికి అప్పలముచేయకున్నాడు. అక్కడ ఏమగ, మాట గాని గొల్లవాడుగాని ఎవరూలేదు. అయ్యోఅని ఏడుపుకుంటూ చక్కపూరికిపోయి పోలీసులకు సంగతంకా చెప్పుకున్నాడు. వాడిచేరేమని యడిగివారు. నిన్నమధ్యాహ్నముని చెప్పినాడు. నిన్నమధ్యాహ్నము మేమిటి నీమొఖము చొంగవిమిటి పిచ్చిగాలోలు పొమ్మనిరి. వాడెప్పుడుంటూ పోయినాడు. ఈగొల్లవాడుపోతూ ఒక ప్రాచీనముల పాయకాలము చాకలివాళ్ళు రాజాగారిగుడ్డలువులికి ఆరవేస్తూ యున్నారు. వాళ్ళనుచూచి ఓసిచ్చిచాకలిలారా వేసిప్పుడే పూయలోనుంచి వస్తున్నాను. పూయలోఅందరు ఎవరికి కొరికినది వాళ్ళురోయకుంటున్నారు. ఇదిగో వావర్తమాట చూడండి. ఇంకా మీకు సంగతి తెలియదా అన్నాడు. చాకలివాళ్ళు అయ్యో అట్లాగనా మాకు తెలియదు స్వామి మీరు ఈగుడ్డలను చూస్తువుంటారా మేము వెళ్ళివస్తామన్నారు. సరే చూస్తామి ర్వరగా రావలెను అన్నాడు. నీచేరేమని అడిగితే నాచేరు నిన్న పాయకాలము అని చెప్పగా వరకరా అనుకుని చాళ్ళు వెళ్ళిపోయినారు. ఇదేసమయమున మంచి గుమ్మరిన్నీ మాటకట్టుకొని పోచిపోయినాడుగొల్లాడు. పిచ్చుప్రారంభాతిరిగిరిగి ఎవరినడిగినా మాకు తెలియదనిరి. మరునాడు రేపుదగ్గలకు వెళ్ళిచూస్తే గుడ్డలూలేవు, వాడు లేడు. అయ్యో రాజాగారిగుడ్డలు పోయాయనిఏడుపు కంటూపోయి పోలీసులకు చెప్పుకున్నారు. వాడిచేరేమనియడిగితే నిన్న పాయకాలము అనిచెప్పినారు. వాడిచేరు తెలియలేదు అనిప్రాయకున్నారు. పిడుతిరిగిపోతూవుండగా త్రోడలో ఏరుఅడ్డువచ్చినది. ఏటిగట్టువ ఒక అవ్వ ఒక చదివత్సరముల పిల్లను పెట్టుకొని ఏమవ్తామూర్చిన్నది. ఈగొల్లాడు ఏమిఅవ్వ ఎందుకేడుస్తావని అడిగివాడు. అందుకు అవ్వ వాయవా కేనుమసిరిదానను ఈపిల్లతో ఏరుదాటలేక ఏడుస్తున్నానన్నది. అయ్యో అవ్వ ఇంతమాత్రానికేనా కేనుదాటిస్తాను రాఅవ్వ అన్నాడు. అంతకంటే పుణ్యనా వాయవా నీచేరేమనియడిగినది. నాచేరు దానిమొగుడుఅన్నాడు. సరే వాయవా వాచించమని కేనుకొన్నది. ముందు పిల్లనుదాటించుకొని ఏమగదాపిల్లను కూర్చో పెట్టుకుని వెళ్ళిపోయినాడు. మరలరాలేదు. అవ్వ చూచి, చూచి పోలీసులకు చెప్పకొన్నది సంగతంకా. వాడి చేరేమనియడిగితే దాని మొగుడుఅనిచెప్పినది. దాని మొగుడు దానినితీసుకుని వెళ్ళితే మవ్వందుకేడుస్తానని అందఱు అవ్వకు ఓదార్చినారు. అవ్వ ఏడుపుకుంటూ పోయినది. గొల్లవాడు పూర్ణముగా పెండ్లిచేసేకొన్నాడు. ఈకొట్టినవాళ్ళకు పుంగరాలు, కథ చెప్పినవాళ్ళకు కంకరాలు.

చెప్పులకొండ డిక్క

క్రిమతి స్రా తూరి లక్ష్మమ్మ గారు

బహు ప్రపంచమును సృష్టించి మానవజాతి నంతా సృష్టించాడు. ఇక చేయవలసినదే మిటా అని ఆలోచించి మాదిగ కొండడిని పిలిచి ఒకే కొండా, భూలోకంలోకి వెళ్లి “నిత్యతల గొడుగు వారభోజనము” అని సాటించి రావాలన్నాడు. కొండకు తన మనస్సులో “అబ్బబ్బ! యీ బ్రహ్మ ఒక నిమిషమయినా నన్ను కూర్చోనివ్వకుదా, నా ప్రాణం విసిగిపోతూంది, యీ వెట్టి చాకిరీ చెయ్యలేక; యీ యనలోగంతుడర్చాలి. ఆయన చెప్పిన మాట తలక్రిందులుగా చాటిస్తాను.” అనుకుని జనులంతా, యీ దండోరా మూలంగా తెలుసుకోవలసిన దేమిటంటే, నిత్యము భోజనము చేసి, వారముకు ఒకసారి తలంటుపోసుకోవలసిన దోహోయి అని సాటించేడు. తిరిగి బ్రహ్మలోకంలోకి వచ్చాడు. ఏమని సాటించావురా అన్నాడు బ్రహ్మ. నిత్యభోజనము వారతల గొడుగు అని సాటించాను బాబు అని చెప్పాడు. ఓరిసి తాడుతేగా, నాకు తిరిగి ప్రతిసృష్టి కల్పించావురా వీరికి భక్తి ప్రతిసృష్టి చెయ్యవలసిన పనోటి కల్పించావు అని విసుక్కుని, నీవు భూలోకంలో నరులకు వెట్టి మూటలు మోస్తూ పాదరక్షలు తుట్టి యిస్తావు అని భూలోకంలోకి పంపాడు. అప్పటినుంచీ పాపం కొండడి కులం వారంతా అవృత్తిలో నెయ్యన్నారు.

లలాట లిఖితము

క్రిమతి విశ్వనాథ అన్న పూర్ణమ్మ గారు

పూర్వమందు లోకవిద్రావణుండగు రావణుడు లంకాపట్టణంబున రాజ్యమేలుచుండెను. అతడి సునిగూర్చి తపంబొచరింప నిశ్చయించి కైలాసంబున కరిగి యందు ప్రాణాయామ ప్రత్యాహారధ్యానధారణ సమాధినిష్ఠాగరిష్టుండై ఘోరంబగు తపంబొచరింప దాని కీశ్వరుడు మెచ్చి ప్రత్యక్షుండై ‘యోదశకంధరా! యింక నీ తపంబు చాలింపుము. నీ తపస్సునకు మెచ్చిన ద్విపాదను, వలసిన వరంబులను వేకు మిచ్చెద’ నని నుడువ; నారాక్షసేంద్రుం డాగంగా ధరుని కను స్కరించి ‘యోదేవా! తమ యనుగ్రహంబున నాకీపుడన్నిభాగభాగ్యంబు లొదవి యున్నయవి. అయిననూ నా సమానులగు రాక్షసుల చేతను నా ప్రతికక్షులగు దేవతల చేతను, అష్టదిక్పాలుర చేతను ఇంక నితరుల చేతను మరణము లేకుండ నందఱిని పరాధవముండించుట్టి వరమునాకోసంగ వేడిద’ నని నుడువ నాచంద్రమాలి యట్లగుగాక యని వరమిచ్చి యందఱు నుండాయె. అది మొదలొకని యతిగర్వవృత్తి ఎవరినీ లక్షింపక యష్టదిక్పాలురను దేవతలను చెరచెట్టి తనకు సమానులెవ్వరును నీ ప్రపంచంబున లేరని యహంకార యుక్తుండై అజ్ఞానంబున గాలముగడుపుచుండె. ఇట్లుండ నొకనాడు కృతస్నానంబై యలంకరించుకొని దర్బణమున దనప్రతిబింబము జూచుచు వస్త్రములందొడుగుచుండ సరిని వెనుక భాగంబున గమలాస నుండు నిలిచియుండుటంగని ‘నీ వెవ్వడవు? నిర్భీతుండవై నా సమీపమున నిలిచియుండుటకు

గారణంబెద్ది? యనియడుగ నాసమీపమందుండిన మంత్రి, 'అయ్యా! ఈలేండే ప్రజాస్పృహ కర్తయుగు చతుర్ముఖబ్రహ్మ. ఈతనిసంకల్పానుసారముగ నీప్రపంచము జరుగును' అని విజ్ఞాపింప నాలంకాధిపు దతిఉగ్రుండై 'వీని సంకల్పానుసారముగనే ప్రపంచము జరుగుచున్న యదియా? దానిని నేదప్పించెదను చూడు'మన, ప్రజాపతిని 'యోరీ! మదాంధా! నీకువరమిచ్చి విన్ను గర్వమునుసముద్రమునముంచిన యామృగధరుండు సహితము నాసంకల్పమును దప్పింపజాలకు. నీబోటివారలచే నేమగు'ననినుడువ మరింతమండిపడి ఘోషించుననిలిచి 'యోరీ! నీపురాజమార్గమునకుజని యందుబోవువారిలో నొక్కబాలుని గొనిరమ్మనిజ్ఞాపింప నాకుపోయి యొకబాలుని దోడితెచ్చి రాక్షసరాజు నెదుటనిలువ, సతకు 'పిశారదాపతీ! ఈ బాలునకు కన్య నెక్కడకూర్చినాడవు? ఇంక నెన్నిదిసంబులకు వీనికి వివాహమగును శివ్య' మనియడుగ నొకమలాసముండు ఈబాలునికి హిమవత్సర్వరము దక్షిణదెసనుండు కాశీ క్షేత్రంబునంగల గంగాతీరంబున నేటికి తొమ్మిదవదినముమధ్యాహ్నంబున పండ్లెంచుఘడియలకు వివాహమగునట్లు నియమించినాడ, నాదినంబున వివాహమైనపిదప నీకెఱింగించువాడ' ననినుడువ నారాక్షసుండునన్ని తనమనంబున వేరొకవిధమాలోచించి యాత్మిల్లవాని నొకపిల్ల యందునిచి బీగమువేసి తానే దానికి మొహరువేసి తనసొంత ఉగ్రాణంబుననునిచె. బ్రహ్మ సంకల్పకాలము సమీపింపగా రావణునిజననికాశీకిపోయి గంగాన్నాన మాచరించవలయునను కుమారాలాయ త్తచి త్తయై తనకుగావలయు పదార్థంబుల నొకపేటికయందునిచి కుమారునకిం జెప్పిపోవలయునని నిజతనూజు శయించియుండు చోటికరుడెంచి 'ఓరీ! కొడుకా! నేను కాశీయాత్రపోయి, గంగాన్నానమాచరించి విశాలాక్షిని దర్శించివత్తు'ననిశివ్యగా రావణుడు బ్రహ్మతో దానుబలికనపందెము ఐశ్వర్యమదమునమరచి, యవశ్యముగాబోయిరమ్మనిజెప్పి తల్లికనమస్కరింపగా నాయమ తనచేతనున్న పెట్టెనుగిందజెట్టి చరణకమలంబులకెఱగిన కుమారునిరమ్మన రెండుకరంబులిడి ఆశీర్వదించి వెడలునమయమున తనసొంత పెట్టెనట పురచి బాలునుండు పేటికనత్తుకొనిపోయెను. ఇట్లుపోయి గంగాతీరముంజేరి యందున్నానము జేసి వస్త్రమునుధరియింప పేటికందెరువ నందుండిన బాలకుడు బయలువెడలినిలిచెను. నెఱునే యచ్చట కరంబున బుష్పమాలికనుధరించియుండు రాజకన్యక మకరందపూరితమగు పూర్ణింబుదాటుకురుకు భ్రమరంబుతీరున సతిశీఘ్రముగావచ్చి ఆబాలుని కంఠసీమయందు వవకరగతపుష్పమాలిక నలంకరించి యతనిపదపద్మంబులకు నమస్కరించి చేతులుమొగిడ్చి నిలిచె. ఇట నారావణుం డెప్పటివలెనే నలంకారయుక్తుడై నిలచియుండునమయమందు బ్రహ్మదేవుడు "తదేవగ్నంనుదినంతదేవ"యని ఘంటానాదముజేయ విభీషణగ్రజుం డది విని వెనుకకుదిరిగి వాశీమహానాయకుంగాంచి 'నీవేమికారణమున ఘంటానాదముజేసితివి?' యని బ్రశ్నజేయ దానికతండు 'ఓరీ! మదాంధా! అపుడేమఱచితివా? ఆదినము కాశీక్షేత్రమున వివాహమగుననిజెప్పిన బాలున కీదినంబున వివాహమాయె'నని ప్రత్యుత్తరమియ

నానురారీ తనసంత ఉగ్రాణముందుండిన పేటికందెచ్చుకట్టల చారుల కాళ్ళాపించెను. అచ్చట రావణునితల్లి వివాహాహూతుకముచేయుటకుయత్నింప నచ్చటనుండినవారలెల్ల 'అమ్మా! నీవు వివాహాహూతుకముచేసినయడల మార్జాలయావంబునఁబుట్టెదవు. పుణ్యస్థలమైన ఈకాశీకి వచ్చియు పాపనాశనకరమగు గంగలోఁగ్రుంకియు వివాహాహూతుకము చేయదగునా?' యని సమాధానముజెప్ప నామె అదగవతులిరువురిని ఆపెట్టలోనునిదికొని వెంటనే విమానా రూఢయై రాక్షసులు కామరూపులు గనుక ఆలస్యరహితముగా రావణుని యుగ్రాణమున నాపెట్టనుజెట్టి తనయొక్క పేటికనెత్తుకొని మరల వారణాసికేరెను. రావణునిచేపంపబడిన చారులు ఉగ్రాణముకేరి యందుండు పెట్టెనెత్తుకొనిపోయి రావణునిముందునిదిరి. అతండు దానినిపరీక్షించి తానువేసియున్న ముద్రగానక సంశయముతో పేటికందెఱచిచూడ నందులో అదంపతులిద్దరు గనపడిరి. వారింగాంచి యమితాశ్చర్యమునుబొంది అదంపతులకువలసిన వస్తువులిచ్చి వారినిబంపెను. కాబట్టి విధివృత్తమునుదప్పించుట సాధ్యముకాదు!

అ భ్యా సం కూ సు వి ద్య

శ్రీ మతి యన్. చెంక మ్మ గారు

అనగాఅనగా ఒకపూర్ణో ఒకరాజపుండ్రవాడు. ఆయన ఒకరోజున భార్యతోకూడా వేటకువెల్లినాడు. కొంచెంసేపు వేటాడినతరువాత విశ్రాంతికొరకు ఓచెట్టునీడనుచేరి కూర్చుని వుండగా రాజభార్య భర్తకాలిమీద తలనిడినిద్రించినది. కొంచెముసేపటికి ఆమెకునురెప్పల మీదఈగవాలినది. ఆమె నిద్రకుభంగము లేకుండగనే రాజ తనబాణముతో ఆఈగను వేటాడినాడు. కొంచెముసేపటికి ఆమెనిద్రలేవగా ఈసంగతి ఆమెతోచెప్పినాడు. ఆమాటవిని ఆమెనిద్రస్వభావముతో "అభ్యాసంకూసువిద్య" అనిబదులుచెప్పినది. ఆమాటకు రాజుకు కోపమువచ్చి భార్యను ఊరుచివర ఒకమేడకట్టించి అచ్చట విడిచినాడు. అదినము మొదలు రాజభార్య ప్రతిదినము ఒకపనుగుపిల్లను చేతులలోఁబెక్కించుకొని గంటలకొలదిగ ఆడించుచు అది పెద్దదిఅయినను అదేమాదిరిచేయుచు ఎవరై నలడిగినయడల అభ్యాసంకూసు విద్యఅని బదులుచెప్పెడిది. ఈసంగతి ఊరంతా తెలిసి తిన్నగా రాజుగాఁజూడఁతెలిసినది. ఈవంతచూడవలెనని రాజుగారు ఒకరోజున భార్యమేడకువచ్చినారు. భర్తను తగురీతిని మర్యాదచేసి తమాషాకొరకు తనపనుగును తీసుకొనివచ్చి చేతిమీదఁబెక్కించుకొని ఆడించు చుండగా రాజు అదిఏమిఅనిఅడిగినాడు. అందుకు ఆమె "అభ్యాసంకూసువిద్య" అని బదులు చెప్పినది. ఆమాటతో ఆరాజు అందలిసత్యముగ్రహించి ఆశ్చర్యమునొంది ఆమెను బహువిధ ములపొగడి తనమేడకు తీసుకునివెల్లి మునుపటిమాదిరి కాలంగడుపుచుండెను. ఏపనిగాని ఓర్పుతో అభ్యాసంచేసినయడల మనుష్యునకు సాధ్యముకానిదిఅనిండెదడు.

ప్రకృత వార్త

పెళ్ళి ము పాదములలో నాగలిమేకులు కొట్టిన భార:-

దెల్లాయెల్లా పింపిల్ గ్రామమునకు చెందిన వికోబా కరంబాల్ కర్ అనువానిభార్య ముష్టి. ఆమె వయస్సు 18 సంవత్సరములు. ఏదెనిమిదిసంవత్సరములవరకు భార్యయు వారలకు వివాహముయ్యెను. ముష్టి పుట్టింట్ట సేసిండుమన చెప్పెను. 1930 అగష్టుమాసమున గగ్గెకునిపర్వమునకుమందు కరంబాల్ కర్ ఆత్మహరింటికి పోయి సందుగకు తనభార్యను తనయింటికి కుంపవలసినదని కోరెను. ఆత్మవంపుటకు అంగీకరింతురేదు. అగష్టు 25వ తారీఖున ఆతడు తనవయదకుతో తిరిగివచ్చి భార్యను బలవంతముగగొనిపోయెను. కొనిపోయి ఏమిచెప్పెను? చేతులు విలేదికట్టి ఆమెను ఒకగదిలో చదవెచ్చెను. పైగా రెండు నాగలిమేకులుకెచ్చి అవి ఆమె చెరియొక పొదములోను కొట్టెను. ఈవిషయము కోర్టుకక్కెను. నుగదికి భార్యపై ఇట్టి అధికారముగలదను ఆభిప్రాయముతో ఆత దీపనిచేసెను గావున కక్షవిధించుటలో ఆవిషయము జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలయునని ఆతని ప్రియమైన చెప్పెను. ఈకేసు విచారించిన దెల్లాయెల్లాకెడ్డి తీర్పులో ఇట్లుచెప్పెను. “క్రిందికులము వారిలో నుగది అధికారమును ఇంకను ఇట్టిదుర్భిప్రాయముండుట విచిత్రము. ఈచారిత్రయెడ జరిగిన ఈభార్యయు అభార్యమైనది. అజ్ఞానము, అవిద్య దీనికికారణము.” మేకులమేష్ట్రయగు ఈనుగదికి జడ్జిగారు ఆదుమాసములు వైదుకేక్షవిధించిరి.

—Daily Post.

వీరనారి:-

గోపాలిమండ్రి ప్రచురింపబడు ‘అస్సామియా’ పత్రిక ఈవార్తను ప్రచురించుచున్నది: “డిబ్రూగర్ నకు ఇరువదియైదుమైళ్ళ దూరమునగల తెారన్ లేయాకు తోటలోని ఒకనుమాస్తా ఇంటిలోనికి ఆతడు ఇంటి లేని ఒకనాటి యర్ధరాత్రి ముగ్గురు సుజాబీదొంగలు చొరబడిరి. అనుమాస్తాభార్యను, ఆమె నేడకులనిదరిని ఆదొంగలు ప్రంభములకు కట్టివైదిరి. చంపుదుమని భయపెట్టుటచే అనుమాస్తాభార్య తనట్రంకుల ఇనుపు పెట్టెల తాళములనిచ్చినై చెను. ఆతాళముతో పెట్టెలనుకెలుచి వారు కొన్ని వేలు ఖరీదుగల వగలను వాణిములను సంగ్రహించిరి. ఈలోగా అగదిలో ఒకమంచముపై పరుండియున్న ఆమెచపిలిడ్డ క్యూరుక్యూరునవీకున దొడంగెను. చపిలిడ్డకుపాలిచ్చుటకు తన్ను పదలిపెట్టవలసినదిగా ఆమె దొంగలను అతిదీవముగ ప్రార్థించెను. ఏకశతోనుండికో దొంగలు ఆమెకట్లువిప్పిరి. అంతట ఆమెపిల్లకు పాలుఇచ్చుటకు బదులుగా తన తుపాకినంది నుండ్లుపెట్టి దొంగలపైచేర్చెను. మూడువేల్పులు. ఒకడువెంటనే చచ్చెను. మిగిలినదిగిరి బలమైనగాయములు తగిలెను. తుపాక్రివేల్పుడు చచ్చుదుకు తోటయజమాని నికోపియమడు లేచివచ్చెను. దొంగలు ముగ్గురిలో చచ్చినవాడుతప్ప మిగిలినఇద్దరును పారిపోయిరి. తోటయజమాని అచ్చటినేవకుల కట్లువిప్పెను; ఈదొంగ తనమునుగూర్చి పోలీసువారికి తెలిపెను.”

శాసనసభలో పాగ:—

పోట్నూకావనసభకు చెందిన కార్యాలయోద్యోగులు ఒక వాటియందును లాఠీయంతయు పాగతో క్రమ్మియుండుటచేత కంగారుపడిరి. పోయి పరిశీలింపగా అందరి కాలయందును నేపియం రెండు కాని చక్కనుశుభ్ర చాచుకాడ అంటుకొనుచుండెను. ఈ అగ్ని కారణము లాఠీలోడించిన వారెవరో సిగరెట్టు కాల్చి అర్పించిన దానివీటిని ఇచ్చట పడవేయుటయేయని కనుగొనబడెను. 'మట్టలు, సిగరెట్టులు తాగకూడదు' అని శాసనసభలో నోటినుండి అంటించబడిన ఆవనరమువచ్చినదని అంగీకరింతురా?

మంచి నీళ్ల గాజు గ్లాసు కొంటు:—

బొంబాయి. డంకనకోట్టు. ఒక మహమ్మదీయ వీరుకాగముదగ్గరకు ఒకపాండూరాలుడుపోయి మంచి నీళ్లు అడిగెను. దుకాణమువారు ఇరవికి గాజుగ్లాసుతో మంచి నీళ్లు ఇచ్చిరి. నీళ్లు తాగుచుండగా రాలునిచేతిమండి గ్లాసు పడిపోయినదిపోయెను. దుకాణమువారికి డండుగ ఇచ్చుకొనుటకు తప్పించుకొనుటకై రాలుడు సిక్కిలముచూపెను. దుకాణమువారు వారిని వెన్నంపెను. ఎదురుగవచ్చుచున్న ముగ్గురు మహమ్మదీయులు ఆరాలునిచట్టుకొనిరి. ఇతిఅంతయుచూచుచున్న హిందువులకు ఇందువీడ కోపమువచ్చి మహమ్మదీయులతో పోట్లాటపెట్టుకొనిరి. లాఠీకర్రలు, రాళ్లు, పోదాబుడ్లు అయుధములు. ఇంతలో పోలీసులువచ్చి కాంతి నెలకొల్పిరి. మధుమిందుకలహమనగా ఇట్టిరియే.

దయ్యముల ముప్ప చేష్టితము:—

శాగపురము. పదునాలుగువత్సరములపాటిక ఉన్నట్టుండి ఆమెముఖమున ఒకవాడు చీరపుమసిపుత కావనచ్చెను. తుడిచివేసికొనగా చెరిగిపోయినదిగాని వెంటనే మరలమసిపుత అనునడుచుండెను. ఇట్లు ఒక పక్షముగడచెను. ఇది దయ్యముల కృత్యమని అనుమానింపబడెను. ఆపాటికంధువులు నిరంతర మాయెను కనిపెట్టిచూచుచుండిరి. మసినితుడిచివేయుట, వసి తిరిగివచ్చుట జరుగుచునేయుండెను. ఈదృష్టచేష్టిత మింతతో ఆగలేదు. ఆమెపెట్టె మూతపడగట్టబడి అందరినెరుకు చిందలువనంట చేయుచు బట్టలు చింపివేయుచుండెను.

శేవమునులేగుల బెట్టి నపుడు వోడి బ్రాలు వస్తువులు లేగులబడక పోవుట:—

"మదరాసు లాక్రటవును ప్రార్థన ముత్తయ్య మొదలీటిథిలో వీర వంబుగుహమున బైకులు నివసించుచున్నారు. పెట్టుగాల శేవచలం శ్రీ గారి భర్త పత్నియును గాంధర్వకల్పవల్లిగంధక ర్తయును గానకరావి శారదయు శ్రీ రామయ్య శ్రీ గారి జననియును సుమంగలియునని శ్రీమతి యతిరాజమ్మ గారికి కిరీట సంవత్సరము జరుగుచున్నది. ఈమెభర్త శేవచలం శ్రీ గారు పశు వైద్యులున్నారు. ఈయన వయసు 75 సంవత్సరములు. ఈయన మంచి శరీరదారుధ్యమువలన ఆశేకధర్మకార్యములలో ఇప్పటికిని వాయుకర్త్యమునసాించి పని చేయుచున్నారు. 1918 మార్చి 14-న తేదీని శేవచలం శ్రీ గారి షష్టిపూర్తి ఉత్సవము వారాయణమొదలి టిథిలో కలిది రామన్న శ్రీ గారి వైశ్యధర్మపుత్రమున కాప్రాక్రమగా జరుపబడెను. ఆత్ర డీవుగ్రామంపకు వీరపురుష చాల రావధర్మములగాంచిరి. వీరికి చాలమంది పోత్రులును దౌహిత్రులునుకలరు. తూరపాటి వందెరు మార్మ శ్రీ గారిసంతతివారు వీరి దౌహిత్రులు. దేను రామయ్య శ్రీ గారికి యతిరాజమ్మ గారు లోబుట్టువు. ఈసాక్ష్యముతల్లి యానెల 7-న తేదీ సురువారంమధ్యాహ్నము 12 గంటలకు తన శౌతికశరీరమును పరిత్యజించెను. అగ్నివైశ్యులలో శ్రీ పోమంగల్లవతిగా మృతిచొందినచో రవికలసిద్ధ, కొబ్బరికాయ, అరటిపండు, పంతుమధురిగా, కాలుకడబ్బి, దుప్పెన, అద్దము, తిరువాణగడ్డ మున్ను సువస్తువులను వీరచెంనులోనేని కట్టెదను. వీరిని ఒడిబ్రాలుఅనియును ఒడికట్టుఅనియును పిలచెదను. అరీతిగానే యామెకు ఒడిబ్రాలుకట్టి దహనము చేసిరి. మరువాడు బంధువులు సంరక్షణమునిది త్రముచెల్లీ చూడగా శవము పూర్తిగాదహనమయ్యెనుగాని ఒడి బ్రాలువస్తువులమాత్రము రెనులబడలేదు. అందువలన అన్యకలతోపాటు ఒడిబ్రాలువస్తువులనుగూడ కాకితీసి కొనికల్లి గంగానేదికర్పించుటకు వీరు నిశ్చయించిరి. ఇదిచాల ఆశ్చర్యకరమైనదిషయము."—అంధ్రమిత్ర.

చేపలవర్ణము:—

యూరపునందరి జోత్తలో ఈనడుము ప్రతికేషన్న చేపలవర్ణమునుపరిచింది. ఈవర్ణము ఒకతరమైనదేమిటా మూత్రపేషించిందిగాని పడినచేపలవర్ణం లెక్కలేదు. వందలకొలదిచేపలు కాళ్ళక్రిందపడి చనిపోయాయి. అందు మీద కొంతసేపు కాళ్ళు ఆపుచేయబడెను. స్త్రీలు వీధులలోనికివరుగుతుకొనివచ్చి బుట్టలకొలదిగ ఈచేపలను ఎత్తుకొనిపోయిరి. ఇట్టిచేపలవర్ణము ప్రపంచవర్ణలలో ఇదియేమిటా రెండుపావులుజరిగియున్నట్లు చెప్పుటకు వున్నది. 1929 మేమెలలో శివ ఫాస్టువర్గిర (డ్రెస్మహియ్య)నందరి ఒకానొకరినిగాకాపైకప్పుమీద ఒకానొక గాలివాతవమయమున 'డబ్బు'గ చిన్న చేపలుచిడినవి. 1929 ఆక్టోబరుమాసమున దక్షిణకొరొండిషియానందరి బులబియోలో ఒకకర్మనడు తనపాలమున ఒకభాగముంతయు అంగుళముదశలది చేపలతోకప్పుబడియుండుట కనుగొనెను. చేపలుచిన్ననీటిపట్టు అచ్చటికి మాడు మైళ్ళదూరముండెను.

గణితశాస్త్రమున హిందువులు దిట్టలు:—

పోంబయ్లో ఒక్కరివ్యాపయపుప్రా ఫెదరగుడబ్బుము. క్లాస్సిగారు ప్రపంచగణితశాస్త్రచరిత్రను పరిశించి దనో ప్రాచీనహిందువులగణితశాస్త్రపాండిత్యము ఆకృత్యవవదగివదిగానుండుననియు, ఆధునికకాలమున గూడ కామానుజముకంటిపారినాకుములు అకీర్తిని నిలుపుచున్నవనియు చెప్పిరి.

చిలుకచావాబావలోమాటలాడుట:—

“చానుమాను”అను ప్రియముగో జొకమిక్కిలి అందమైనదియొక యుండెను. అన్టీమరు ఇటీవలకొలంలో రేపులోనికి వచ్చినపుడు చూడగా అదియొక కనబడలేదు. పోవీసువారు చానికొరకు వెదుకగా వదిలబాదులో కనబడెను. ఆపుడు చాచుయిద్దరిని ఆకృత్యవేసి చానిపైకి కేసుచేసిరి. నేడు విచారణజరిగింది. అపుడాదియొకను జోట్టలోనికి రీక్షించివచ్చిరి. మొదట వది ఉచావీవయగానే యుండెను. కాని చానిని నుర్తుబట్టివదిమట్టుట అది పెద్దపెద్దకేసువేయును చావాభావలో మేజిస్ట్రేటుకు తిట్టినాగెను.

విద్యుద్దీపము గల గొంతు గు:—

గతవత్సరము కనుగొనబడిన విద్యుత్త్రయంతో విద్యుద్దీపముగలగొంతును ఒకటి. ఈగొంతుగలది చక్క ములో రాత్రితేళ పుస్తకమును పఠించుచున్నది.

500 సారులు వెలుగు అగ్గిపుల్ల:—

ఇప్పుడు పాఠాగారముగా మన ముపయోగించు అగ్గిపుల్ల ఒక్కసారి వెలిగించుటతో విరుగుదలగలుగుదు. అట్లుగాక 500 సారులు వెలిగించి ఉపయోగించగల అగ్గిపుల్ల కనుగొనబడినది. ఒక్కొక్కపుల్ల అణాలో అరణాలో ఒకయింపవచ్చునని మదింపు చేయబడినది.

గొరిల్లాలో తీవ్ర విరిము ఇమ్మారు చేయబడెను:—

హామింగ్ బిర్డ్ జంతుప్రదర్శనశాలలో ఒక గొరిల్లాలో తగలదు. దానివయస్సు ఆరుపదవేళ్లవయసు. తాని తీవ్రము రెండువేలపాదులకు ఇమ్మారుచేయబడెను. ఆ జంతుప్రదర్శనశాలలో ఇమ్మారుచేయబడిన జంతువు ఇది ఒక్కటియే. ఈలోకి గుండెబడి ప్రక్కనుగలదు. అందుచే దానియలు ఈలోకి కదలవలెయ్యి పుట్టియుండిన నని ఉపాించుచున్నారు. గొరిల్లాలోయలో కదలవలలపుట్టుక ఇదివఱకు కనుగొనబడలేదు. ఇది ప్రభవము. ఈ గొరిల్లాలో ఆరు ఏండ్లపిల్ల. అయినను చూపులకు భాసుగా ఎదిగినవనువచ్చుననెను. బలమువకు సగటునూన వునికంటే హెచ్చుగనుజున్నది. ఇది ఇప్పుడు మ్యూజియం అవునముతో తీసుకొనుచున్నది. దీని ఈలోగమున్న నుదుర్పుటకు మ్యూజియం పుట్టగామునుండి ప్రత్యేక వైద్యులు కొనిరాబడిరి.

106 సంవత్సరములు జీవించిన స్త్రీ:—

ఇంగ్లండునందలి వింస్టరు వెంగల వ్యూహమునందు అరేల్లా బ్రిడ్జిమన్ పరియను ఆమె జీవించుచుండెను. ఆమెవయస్సు 106 సంవత్సరములు. ఆమె వ్యూహమునందు ఎనుబదివత్సరములుగ జీవించుచుండెను. నేడు ఇంగ్లండు నందుగల స్త్రీలందరిలోను ఈమెయే మక్కిలి వృద్ధురాలని ఉపాంఘముచున్నది. ఏషియాలు రెండవవారి మున ఈమెకురనేంచెను. బ్రిటిష్ ఉన్నప్పుడీ పెరినయింటియందు గానబడుచుగాని, విద్యుద్దీపమునుగాని పెట్టి విచ్చెడిదిగాదు. కొత్తవస్త్రీ దీపములనే ఉపయోగించునది. పుత్రికావిశ్మయలు చలువునుకోరినను వారికి దర్శన మిచ్చునదికాదు. ఎప్పుడును భాయాపటము ఎత్తుకొనినదిగాదు. నవీననాగరికతను ఆమె బాటకముగ భావించెను. ఆమెకు 100 సంవత్సరములుండినపుడు అదిగా ఆజుసంవత్సరములకుక్రితము ఒకసారి మోటారుపెక్కను. ఆ ఒక్కసారిలోడనే మోటారుదిన ఆమెకు మొగముమొత్తెను. తరువాత ఎప్పుడునుంటికి పోవలసివచ్చినను తన నుట్టపుట్టి నే ఉపయోగించుచుండెను. సుప్రసిద్ధాంగ్లవనలాకారుడగు ఛార్లెసుడీ తమ్ము కునిసారి అహారంగ సభలో ఉపవ్యవించినపుడు ఈమె లండనుపోయి ఉండెను. లండనుపోవుటకు ఈమెకదియే కుదిసారి.

గూలి విమానముపై గరుడ పక్షులు దాడియొత్తినవి:—

గ్రిఫిత్ బాయిడ్ సరి కొలరాడోలో భర్తవయలపై 15,000 అడుగులఎత్తున గూలివిమానముపై ఎగురుచుండెను. తనవయస్సు రెండుగరుడపక్షులు కొండగొట్టలతో కొమ్మలాడి వానిని తన్నుకొనిపోవుటకు చూచుచుండుట విమానమునుండి ఈయనుచూచెను. అదేమీ ఏగాలి విమానమునూచూచి తనునుకాదని తను ఆహారమును గొనిపోవచ్చిన మజియోకపక్షి గారలని గాలోలును దానిపై దాడియొత్తినది. వానిని భయపెట్టుటకై గ్రిఫిత్ సరి తనయంధ్రమును భయనెయ్యనట్లుచేసెను. అయినను ఇదంత ఒకపక్షి గ్రిఫిత్ సరిని పొడిచెను. యంత్రము పోడ ఒక నిమిషము ఆమెచేరినుండి బారెను. ఇక ఈపక్షుల పెరుక్కొని భాగములేనని ఆమె కొంచెము తైర్యమును తిక్కిలపట్టి యంత్రమునుచేతబట్టి పడిగానడుపుకొనుచులోయెను.

బోకే కాన్సువముగురు బిడ్డలు:—

అల్లగడ్డలో ఒకవంజమస్త్రీ పదమాడవసారి గర్భవతియ్యెను. ప్రపంచముయందు అనుచుండి గొనివచ్చిరి. మొదట మొగకనుపు పుట్టెను. తరువాత పరుసగా యిద్దరు ఆడకనుపులుపుట్టిరి. ముగ్గురుకనుపులును తల్లియను ఆకొగ్గుముగానున్నారు.

గ్రంథ పరిచయము

ఉపదేశ సారము:—

భగవానులను శ్రీరమణమహర్షులవారిచే రచియించబడినది. సంస్కృతశ్లోకములు, తెలుగుద్విపదలు. దీనికి శ్రీరమణదాసులను ప్రణవానందంగారిచే తెలుగుతాత్పర్యము వ్రాయబడినది. శ్రీకాశీధట్ట కృష్ణరాయ కాస్త్రీగారు గ్రంథప్రవేశమున విభించినటులు ఈయనచరితము లవశ్యము భవదావరే పులమి శాంతమణుననుటలో సంకయములేదు. గ్రంథమున శ్రీరమణమహర్షులవారి ఛామాచిత్రముగలదు. గ్రామపైజాన 18 పుటలు. వెల రు 0-1-0. చిరునామా: శ్రీరమణాశ్రమపుస్తకాలయము, తిరువణ్ణామలై.

అది శేష సహస్రనామ స్తోత్రము:—

గ్రంథకర్త భాషాచతుష్టయపండితులగు జే. ను. బాలసుబ్రహ్మణ్యకాస్త్రీగారు. ఇందు శ్రీమద్విద్యానాథక భుజంగస్తోత్రముకూడ గలదు. బళ్ళారిలో రెండుసూతురోద్ధవమున్న సరస్వతిమండ్రాక్షరకాలలో ముద్రితము. విట్టల శేషప్ప శెట్టిగారి సౌంతఖ్యున ముద్రించబడి, ప్రచురించబడి స్తోత్రవరాయతాథిలాఘాలగు భక్తులకువలయునో పోష్టేజి ఖర్చులుకూడభరించి ఉచితముగావచ్చుచును. చిరునామా: విట్టల శేషప్ప శెట్టి, మర్చెంటు, బ్యాంకర్, ప్రభాసంఘముగౌరవకార్యదర్శి; బళ్ళారి.

సుదర్శన సుభాషితములు:—

కర్త శ్రీయశ్చంద్రశేఖరయ్యచౌదరిగారు. 'యువకులకు సునితవలనొందుటయే ప్రధానాంశముగఁజేసికొని' రచియించబడిన ఈచిన్నిపాత్రమునకు గృహలక్ష్మీ ప్యాగరమిచ్చుచున్నది. కవితాత్మకల శ్రీకుమ్యల సీతారామ మూర్తిచాదరిగారిచే నిది సుసంస్కృతమునుట ముదావహము. 'జనవిపాదబద్ధములకు' సమర్పించబడుట యొక విశేషము. నీకులగనియగు ఈచంద్రపుస్తకము అంద్రకాలికలు చదువదగియున్నది. 'వెలఁతలం దిద్దితీర్చెడు నీకులెల్ల' ఇందు 'తేటగీకులతోఁ జేటతెల్లముగ' తెల్పుబడినవి. ఏబదిగీతములతో గ్రంథము ముగిసినది. శ్లోకాగణితములు: గ్రామపైజా 16 పుటలు. చిరునామమున్న శబ్దార్థములు చాలికలకు మిక్కిలి ఉపయోగముగ నుండును. చిరునామా: చాసరి శేషయ్యచౌదరి, వత్సలతాడీచుర్రు, పొన్నూరుపోస్టు, గుంటూరుజిల్లా.

శ్రీరమణమహర్షులవారిచరిత్రము:—

శ్రీశోణాద్రివాసులను, స్కందాంశసంఘాతులుమతగు శ్రీరమణమహర్షులవారి చరిత్రము ఇందు ఒక్కొక్కవిపులముగ వర్ణించబడినది. శ్రీరమణచరణపేదకులను ప్రణవానందులవారు రచియించినది. 1880లో పుట్టితమ ఋషీవర్తనచే లోకమున పావనతకు నిదర్శనమైయున్న ఈ శ్రీరమణమహర్షులవారిచరిత్ర సర్వజన పఠనార్హమైయున్నది. గ్రంథమున చారితులముగలదు. చిన్నపైజాన ముద్రితము. వెల 0-2-0. పుటలు 72. చిరునామా: శ్రీరమణాశ్రమపుస్తకాలయము, తిరువణ్ణామలై.

శ్రీరమణోపదేశమంజరి:—

శ్రీయరుణాచలమున జ్ఞానతేజస్వయోపుడైకెలయు శ్రీరమణమహర్షులవారిత్వబోధకమగు వాక్యము లిందు విచారచటలుకు ఉపయోగార్థమై సంస్కృతమున సూత్రప్రాయముగ శ్లోకములలో శ్రీశేషరి వేంకట నారాయణకాస్త్రీగారు రచియించిరి. ఊపదేశప్రకరణము తెనుగువచనమునగలదు. వేదాంతవిషయములు సులభార్థబోధకములుగ వ్రేపుబడినవి. చిన్నపైజా. 52 పుటలు. వెల 0-2-0. చిరునామా: శ్రీరమణాశ్రమము బుక్కుడిపో, తిరువణ్ణామలై.

బ్రహ్మేశ్వరపురాణము:—

శ్రీవాణ్మయవివోదినీగ్రంథమాలలో నిది మొదటిపాదము. పద్యకావ్యము. శ్రీశైలఖండభాగము నకు తెలిగింపు. శ్రీశైలపర్వమధ్యారమాహాత్మ్యము, శ్రీమదలంపురీధలపురాణము, శమకవితాలపాఠితే తెనుగు దేశమునంతట ముంచివైచిన శ్రీశిరుపతివేంకటేశ్వర కిష్కిలును, శతావధానులును, కదంబామణులును, లోమావ్యయలునునగు శ్రీవేంకటస్వామిగుప్తగారి రచనమగుటచేతనే గ్రంథప్రాశస్త్యము కరువయల ఆకలింపుటరాగలదు. ఆలంపురియందు వెలసిన శంకరునకు జోనులాంబయనబడు యోగాంబికధర్మపర్వ. తెనుగు వారి మతచరిత్రవ్రాయువారికి ఈజోనులాంబచరిత్ర ముంచివిషయముల నమర్చింపగలదు. ఇందలి ఆయదన ఆశ్వాసములోని విలపద్రాణకథ మనోహరముగనున్నది. శైలిసంస్కృతపదభూయిష్టముగనున్నను అతిప్రయత్ని సిద్ధముకాదు. ధర్మ, ముక్తి, రక్షిగల ఈగ్రంథము ఆంధ్రులవిశేషమైనఆచరణకు ప్రోత్సహింపగలదు. గ్రంథముప్రజాధులు అతిసుందరము. దశమి కాగితములు. గ్రామపైజ. 08 పుటలు, వెల రు. 1-0-0. చిరునామా: వాణ్మయవివోదినీగ్రంథమాల, బి.టి. మద్రాసు.

దేవీకాలోత్తరము:—

దేవికాలోత్తరము ఇరువదిపాదులగుట జ్ఞానకాండములగుట. అందు శైషికులయొక్క జ్ఞానాచార విచారమును ప్రసిద్ధమైన అరువదిపాదులగువటలముమాత్రము ఇపు డీగ్రంథమునగలదు. “ఉపరమేశ్వరా! అందరును మోక్షము తెందుటకై, ముక్తినికోసజాపునదియగు జ్ఞానమును, ఆచారమును నాకుదయచే తిప్పుము” అని పోర్వోపరమేశ్వరు నడుగగా చరమేశ్వరుడు చెప్పినట్లున్నది. శ్లోకము, తాత్పర్యము, కాలజ్ఞానము, జ్ఞానాచారము తెలిసికొనుటకు అనువైష్ణవగ్రంథము. ప్రణవానందప్రచురితము. చిన్నపైజ 44 పుటలు, వెల 0-2-0. చిరునామా: శ్రీరమణాశ్రమమిక్కుడిపో, తిరువణ్ణామలై.

ఉన్నది నలుబది, నేనెవడను?:—

శ్రీరమణమహర్షులవారి తత్వబోధకవాక్యములు. శ్రీప్రణవానందులవారిచే ప్రచురింపబడినవి. ఈ గ్రంథమునందలి వాక్యములన్నియు వేదాంతవిజ్ఞానమును బోధించునవిగానున్నవి. మనస్సును నియమించుకొనుటకు చెప్పుచున్నది. చిన్నపైజ 40 పుటలు, వెల 0-2-0. చిరునామా: శ్రీరమణాశ్రమపుస్తకాలయము, తిరువణ్ణామలై.

మల్లికార్జునరావు:—

పాంథికవల. మల్లికార్జునరావు అనుఆంధ్రయవకుడు లలితమపెండ్లియాడి ఆంధ్రదేశగావించిన కథ యందువర్ణితము. ఇతివృత్తము కల్పితము, రచనము స్వతంత్రము. నిజమురాష్ట్రమునందలి ఆంధ్రభాగములలోని పానికప్రదేశము లీకథారంగములయందుట విశేషము. విద్యార్థులకు సర్వర్చనమలపఱుపగల ఈగ్రంథము ప్రచారవిస్తృతి గాంచుననిన మృదము. విద్యాన కంఠంపాటి అప్పన్నకాశ్రి ప్రచీతము. పూలకోటగ్రంథ మాలాప్రచురణములు ౧. ప్రతి౭౫౦టి చందాదారులకు 0—10—0. ఇతరులకు 0—12—0. గ్రామపైజన 118 పుటలు. చిరునామా: పూలకోటగ్రంథమాల, హనుమకొండ, శైలాం.

ఎరెవ్యూఆన్ సి లోగి జమ్:—

ఆంగ్లమున వ్రాయబడినది. తర్కము ఆభిమానకాస్త్రముగగొను విద్యార్థులకు ఉపయోగించగలదు. చదలవాడ ధర్మరాజురచియించినది. ఉచితముగ వినంగలదు. గ్రామపైజన 24 పుటలు. చలయవాటి గ్రంథకర్తపేర ఏలూరు వ్రాయనది.

తొలగిరిచినుకులు:—

కాయలనీమయందలి కవికుమారమెరి వారి ప్రథమగ్రంథము. ఈకృతిని సంకరించినది ఈ.మ. జిచార్య, మూర్తి అను యువత్రయము. ఈగ్రంథమునుగూర్చి ప్రయాగ వేంకటరామశాస్త్రిలగారి టిల్లు పీఠికలో వ్రాయుచున్నారు. “పండితరాజకళమునందువలె నిందవ్యాపదేశములుగలవు. అదిదము మారకవికృతయందువలె నిందధిక్షేపములున్నవి. ఈచినుకులు కొన్నిభక్తిని, కొన్నిజ్ఞానమును కలుపుచున్నవనచ్చును. కొన్నిట శృంగారము, కొన్నిటవీరము, కొన్నిటశాంతము పొడవూపును.” అర్హపుత్రఅనుగీరము పెండ్లపెదగియున్నది. శ్రీవీర్య, చాల్యవివాచాములు, గోపాల్య, అస్పృశ్యత మొదలగు పాంపుకదురాచారములను గూర్చిన పద్యములు గలవు. జలంధ్రుడు, రవీంద్రుడు, గాంధీ, మోతీలాలు మొదలగు భారతజాతీయనాయకులను; భక్త తిమ్మన, రాలచంద్రుడు మొదలగు ఆంధ్రజాతీయనాయకులను స్మరించుపద్యములు తమయవకవుల జాతీయ భావమునకు నిదర్శనములు. చక్కవి అనుకరణములు గలవు. 18-వ పుటలోని “మనుజులకేమిటంబునె...” అను పద్యము పోతన్నగారి ‘అడవులపేరేమీ మన ముగ్ధుల కెన్నడు...’ అనుపద్యముతోడను, 44-వ పుటలోని ‘తన మతముకొ, స్వభావ...’ అను పద్యము పదురాయకవిగారి ‘తనదేశంబు, స్వభావ...’ అను పద్యముతోడను చాయబోవుచున్నది. ‘చిక్కతిన్నపిడి మీటు భావనావృత్తిచైత్రవములెందును నీదు భావమలను’ అని కవినిగూర్చి పలికిన ఈయువకచిత్రమునువారి భావనాబలము 14 పుటలోని ‘పుట్టునపుడు నీవెంత...’ అను పద్యమున కొనుదుమిగులుచున్నది. ఈయువకవులకులపరులగు డాక్టర్ చిలుకూరి సారాయణ రావు ఎం. ఏ. పి. మోచి. డి గారు వ్రాసిన తొలిపలుకులో ‘కాపుపాటలలోన కలదురాతినీ...’ అనుటతో ప్రారంభమై ‘కల్యాణశీతికి కనుబడిండువుగ’ అను మరణాక్షరములనడగియున్నది. వానిని స్ఫూరితమున ముద్రించితిమి. ఈగ్రంథముద్రణము ఆతిసుందరముగనున్నది. చక్కనిగ్లేజుకాకిరములు. క్రాసుపైజాన రీతి పుటలు. వెల 0-8-0. పరియవారు పొధనపు ప్రకాశయము, అవంతిపురము అవి వ్రాయువలెను.

జేవుడు:—

గీతమాలిక, చిన్నపాత్రము, శ్రీరచనము. గ్రంథకర్త శ్రీమతి జ్ఞానాంబగారు. పదమటలంక సాధనా శ్రమసాధకులగు శ్రీ సీతారామాచార్యులవారి ధనసహాయముతో మాధనాత్మ్యసందర్భమున ముద్రించుటచే ప్రకటించబడినది. చిన్నపైజా. 22 పుటలు. ఇందలి కవిత్వము శ్రీరజగింద వేంకమాంబగారి కవిత్వముతో సర్వవిధముల పోల్చదగియున్నది.

యయాతిచరిత్ర:—

భారతాంధ్రకరణమునకు ప్రాధవసీమయగు రాజమహేంద్రవరమున పదునాలుగేండ్లక్రితము శ్రీరీకేసులైన ఆకుండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రిలవారు ఆంధ్రవ్యాసభారతవనవీరముమహావీర సంస్కృతభారతమును తెనిగించియుండిరి. కవిత్రియమువారు పెందిపట్టులను వుంచించియు, వారు సంక్లిప్తములైన భాగములను విస్తరించియు, వారు త్యజించిన భాగములను చేర్చియు పదమూడు పర్వములను ముగించిరి. అవి అముద్రితములు. అందాది పర్వమునుండి యయాతిచరిత్ర మనునీఘటమును వానికొనవారు ప్రకటించిరి. ఆంధ్రవ్యాసులవారి కవిత్వావిధానము తెలుగునుట కీ ప్రకటితకథాభాగ ముచకరించగలదు. పరమార్థబుద్ధి, భాషాభిమానముగల ఉదారచరితులు ఈ భారతమునందలి ఆముద్రితకథాభాగములను యిట్లు ప్రకటించుటకు శ్రీశాస్త్రిలవారి పుత్రులు అయాభాగములను వివరించుటకు పూనియుండుటలెస్స. పరియవారు ఆకుండి వెంకటకాష్ఠిగారు, శ్రీవ్యాసవిశేషము, ఆర్యాపురం, రాజమండ్రిఅని వ్రాయునది.

విచారసంగ్రహము:—

‘భగవాన్ శ్రీరమణమహర్షిలవారు శ్రీ. శ. 1201-2లో రమచరణారవిందములశరణుగొనిన బ్రాహ్మణోత్తముడగు గంభీరం కేశయ్యగారకు భక్త్యాశ్రయవిధికి ఆత్మాలమున మానమునవండియు కరుణచే ప్రాతమాలమున నమగ్రహించిన ఉపదేశవాక్యములు’ ఈగ్రంథమున చేర్చబడినవి. ప్రేమబాసందస్యాదివారు ప్రావిడభాషయందు రచియించిన ఈగ్రంథమును ప్రణవానందమను భక్తుడు ఆంధ్రీకరించెను. కర్మ, భక్తి, యోగ, జ్ఞానములను వ్యాఖ్యానులపారము చేర్చబడినగ్రంథమగుట ఇదియుమునుపులకు అదనమునైనది. కొనుపైకాన 44 పుటలు. వెల 0—2—0. గ్రంథమున శ్రీరమణమహర్షిలవారి భాయాచిత్రముగలదు. చిరువాహు: శ్రీరమణాశ్రమపుస్తకాలయము, తిరువణ్ణామలై.

భగ్నమునోరథము:—

“True Love does never run Smooth” అనుసత్యమును ప్రదర్శించు చక్కనిచిన్నకథ. రచయిత నున్న బాలకృష్ణారావుగారు. ఈచిన్నగ్రంథము గ్రంథకర్తగారి ప్రయత్నములకు ఆంకితమియ్యబడినది. ఇదిగ్రంథకర్తగారి తొలిరచయత్నమైనను వారిభావివికాసమును చూపించ వారియున్నది. సువాతమంది పునర్ముద్రితము. కొనుపైకాన 18 పుటలు. వెల 0—2—0 అణాలు. చిరువాహు: నున్న బాలకృష్ణారావు, బట్టలవ్యాపారము, మెయిల్ కోడ్లు, కాకినాడ. ఆంధ్రాపేటరుమ్మిక్కాకెళియమీద ముద్రితము. యువకుడగు ఈగ్రంథకర్తకు భావియభ్యుదయము కలుగుగాకయని కోరెదము.

బ్రాహ్మణగీత:—

ప్రతీత పండిత బులును రామతోగరావుగారు. వ్యాయామప్రవీణులు వాఙ్మయప్రవీణులై భాషయొసనుబొంబజేయుచున్నారు. శ్రీమతి చంగల్కు దుర్గిణమ్మ గారి గ్రంథమును కృతినందివారు. పురుషరచితములగుగ్రంథములను గృతినందిన స్త్రీలు ఇక పెరరైననున్నాకో లేక ఇతిక్రొత్తయమహానమోతెలియదు. గ్రంథమున శ్రీమతిగారి భాయాచిత్రము చేర్చబడినది. గ్రంథవిషయము కాగితమునకుకరెట్టుననే ముద్రింపబడుట యొక విశేషము. సుప్రసిద్ధాంధ్రవాఙ్మయలగు వి. యల్. కాశ్రిగారి బ్రాహ్మణగీతకు చక్కనిపీఠిక వ్రాసియున్నారు. “ఈచిన్నచాత్రమున వేదవేదాంతసారమంతయును, సుపదేశయావమునక బ్రతిపాదించబడియున్నది. మణియును జీవప్రస్తావ్యకృతసంధానమును, బరమార్థస్వరూపమును, మోక్షప్రాప్తిసాధనములును చేటతెల్లముగా నమచిత్రీకరిం బావబడియున్నవి. కవనము ప్రవాహయావమై, నిర్దుష్టమై, సరసిమై, మృదపదమిళితమై, నర్మజనకానందభావయకమై యలరారుచున్నది.” అని ఈగ్రంథముపై ఉభయభాషప్రవీణులు, ఆంధ్రపండితులు బులును నరసింహకాశ్రిగారు సమచిత్రముగ అభిప్రాయమిచ్చియున్నారు. రాధాకృష్ణపండితుని ప్రశంస పందిన ఈగ్రంథముమగూర్చి విశేషముగ వ్రాయవలసినదనిలేదు. చిన్నపైకా, చక్కనికాలికోత్తంఘ, 32 పుటలు. గ్లాకాకాగితములు, వెల 0—8—0 అణాలు. నోలింబహమానమందలయునను శ్రీరామతోగరావుగారి ఆశయము అదిరకాలముననే వెలువేరి ఆంధ్రకీర్తి ఖండాంతరవ్యాపనమందుగాకయని మనఃపూర్వకముగ కోరెదము.

చివేకమాదామణి:—

ఇందు దృగ్మత్యవివేకముగలదు. శ్రీరమణమహర్షిచిరచిత్ర వ్రావిడరచనమునకు ప్రణవానందాంధ్రీకృతము. వేదాంతియగుదువు జ్ఞానగరిమ్యునకు ఉపదేశించునీతిని గ్రంథమంతయు వ్రాయబడియున్నది. ముముక్షు జనులకు ప్రయోగముగానుండును. చిన్నపైకా 130 పుటలు, వెల 0—4—0. చిరువాహు: శ్రీరమణాశ్రమపుస్తకాలయము, తిరువణ్ణామలై.

పద్యములు:—

చలవాచ శ్రీరామకృష్ణరాజగారిచే ఆత్మచక్రపురుషపుటచేసిన పద్యములసంపుటి. విలాసముగాచెప్పబడినవి. ఏలూరునందలి గ్రంథకర్తగారిచేతరచాచి కలయినవారు ఈగ్రంథపుప్రతులు బడయవచ్చును.

భక్త్యహారి ప్రబోధము:—

అంకములనాటకము. దానిని లక్ష్మీరామమిత్రులచే రచించబడినది. మైథిలంధను పారిపోవోపాధ్యాయ విరచితమున భక్త్యహారి ప్రబోధమునాటకమునకిదియొద్ధికరణము. కన్యాకుల్కుచిరకుల్కునిసాంఘికదురాచారములు, మతేయెన్నియో ప్రాచీనవికలయములు ప్రస్తావించబడినవి. వీరిశృంగారముల మిత్రమును, పాశ్యములు చైరాగ్యజనకములు; పద్యములు ప్రబోధదాహకములు. 'పూజావాధపాదపద్మనీవ' మున్నగుపద్యములు స్త్రీలు కంఠస్థములయ్యుకొనవలసినవి. ఈచక్కనినాటకమును శ్రీగంపలగూడెము రాజావారు ఆచ్యుతేయించినారు. డెమ్మిపైజాన 72 పుటలు. వల 0—12—0 అణాలు. వలయుపాదగ్రంథకర్తచేత పితాపురము వ్రాయునది.

విజయవిలాసనాటకము:—

విజయవిలాసప్రబంధము అక్షరామ్యులగు ఆంధ్రులకెల్ల చిరపరిచితమైనది. ఆశ్రయప్రబంధమిపుడిట్లు శ్రీదాసరి లక్ష్మీరామమిత్రులచే ప్రజ్ఞాచమత్కారములచే దృశ్యప్రబంధమైనది. "ఈనాటకకర్తయచ్చటచ్చట నాటకానుకూలముగఁ గథయందు మార్పులకావించి రసోచితములగు వేంకటకవిపద్యములనందుఁ జొందునట్లుచి నలయునోటులచనపద్యములరచించె. పండితలోకమునఁ జేరందిన విజయవిలాసము దృశ్యప్రబంధముగనూర్చు బడుటలేనది సర్వజవాదరచీయము" కాగలదని శ్రీకోటగిరి వేంకటకృష్ణారావుగారు పీఠికలో వ్రాసినది సత్యము. డెమ్మిపైజాన 118 పుటలు. వల 0—10—0. వలయుపాదగ్రంథకర్తచేత పితాపురము వ్రాయునది.

శ్రీమచ్చంకారాచార్యచరిత్రము:—

ఈగ్రంథసంపాదకులు శ్రీకమత్తరి మార్కండేయశర్మగారు. కుంభకోణము, శృంగేరి, గోవర్ధనము, త్వారకముదలగు పీఠములందలి గురువరంపురాక్రమము విపులముగ నిరూపితము. దీర్ఘచరిత్రముకొనర్చి ఇట్టిమతే గ్రంథములను ప్రచురించుచు దేశమును భాషను అర్పించుచున్న శర్మగారిని మిక్కిలి కొనియాడుచున్నాము. డెమ్మిపైజాన 48 పుటలు. చిరునామా: స్వధర్మప్రకాశిని, బృగదావనం, కీలుపాకు, మద్రాసు. డి. ఫి. ని. షే. అ. ఫ్. లా. జి. కో:—

అంగమువ్రాయబడినది. లాజికనకు (తర్కము) పైకాలజీ (మనస్తత్త్వము) తోగలసంబంధము, తర్కముయొక్క ఉపయోగము ఇందునిరూపించబడినది. గ్రంథకర్త పి. ధర్మరాజు, ఏలూరు. క్రొవపైజాన 18 పుటలు.

శ్రీరమణగీత:—

అన్ని మతములపాఠము నందు శ్లోకరూపమునపొందించబడినది. ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము. బ్రహ్మ సూత్రములు, ఉపనిషదులు, తైలీలు, కొరాసు వీనియందలివేదాంత మిందు హార్పబడినది. పారాయణకు అనువైనగ్రంథము. చిన్నపైజాన మంచి అట్టలైందుతో గ్రంథము నుండరముగానున్నది. 144 పుటలు. వల కిత్రాకలైందు 0—8—0. కాలికో 0—0—0. పేదరు 0—4—0. చిరునామా: శ్రీరమణాశ్రమపుస్తకాలయము, తిరువణ్ణామలై. ఇందు రమణమహర్షులవారియు, కావ్యకంఠ గణపతిశాస్త్రిగారియు ఛాయాచిత్రములు చేర్చబడినవి. శ్రీకాశీభట్టకృష్ణరామశాస్త్రిలవారు ఈగ్రంథమునకు ప్రస్తావికరచియించియున్నారు. భగవద్గీత పండి ఈప్రతిగ్రంథమునకు ప్రచారబాహుళ్యము కలుగుగాకయనికోరెదము.

పత్రికా పరిచయము

ఆదిత్య త్రియవత్రిక:—

ఇది గాంగవంశ ఆదిత్య త్రియ సంఘసమమున రాజమండ్రి నుండి ప్రకటింపబడుచున్న పత్రిక. సంపాదకుడు రాజశ్రీధర్ కౌలా ఆపులవరసింహాచార్యులు. 1921 సంవత్సరములగాయను 1922 వరకు వడుచబడి ధన లోపముచే నిలిచినది. ఆదిత్య యీ ఆంగీరస వైత్రేయమున పునరుద్ధవమునందవది. ఈ పత్రికకు మాస్ట్రాగతియు, సంఘమునకు చెందిన వారుగైదువ్యాసములు ఈ పత్రిక ఆనందములకు ఉపయోగకారిగా నుండగలదని తెలుపుచున్నది. 1918 లో మహారాష్ట్ర పత్రికయందు ప్రకటింపబడిన ప్రత్యేక గ్రంథరూపమున వెలువడిన చిలకమర్తి లక్ష్మీవరసింహాచార్యులవారు కవితకునక ప్రహసనము యీ సంచికయందు తిరిగి ప్రకటించుటలో ఆదర్శమువలెననినది. ఇక ముందైనను సంపాదకు లిట్టివి కడవాడి శ్రోత్రవ్యాసములకు పానమిచ్చెదమగాక! వెనుక నీటిపత్రికయొక్క చిలకమర్తి లక్ష్మీవరసింహాచార్యులవారు ప్రకటింపబడిన ఆరవీలి వరసింహాచార్యులవారి 'వైద్యాపురదుర్గమున' చిద్రవ్యాసములు చేకొని వ్యాసకర్తనామము కాని వ్యాసముగ్రహించినచిత్రవామముగాని 'చేర్చి'వరే. ఇది పాత్రము తుండవ్యముకానిది. ఇట్టితోషములపాఠే ఇప్పుడైన పోక ఉచితమార్గమున పత్రికనిర్వహించుచు రాజమహేంద్రవర ప్రతిష్ఠింపబడుచున్నగాక అని సంపాదకులనుగోరదము. పునర్వస్తుమునందిన నీ పత్రికకు మా ఆశీస్సులు. క్రాంత్యాత్మీయ జాతి వెలువడుచున్నది. పాలచందా రూ. 2.

కృషీవలు:—

భారతేశమున నూటికి దెబ్బదియిద్దరు వ్యవసాయము పృథ్విగాలవారని ఆదికళాస్మృతే త్రిలుతేల్చిరి. అట్టి ప్రధానపృథ్వియందులేనిదియున్న విశేషజాత్యుద్భవమునకై ప్రయత్నింపబడు 'కృషీవలుడు' మాత్రపాండ్రచిత్తపత్రికకు మామనఃపూర్వకమున స్వాగతముచేయుచున్నాము. వ్యవసాయము, రైతాంగము, రైతు మొదలగు తెలుగుపత్రికలు ఇప్పుడు ప్రచారమును విరమించియున్నవిగావున ఈ పత్రిక విషయముచేతనేగాక సమయముచేతను వరదీయమైయున్నది. తిరు తిరిగివీక్షింపరైతు మహాజనసంఘయోజనావ్యయము 1, 15 రేవీలయందు ప్రకటింపబడును. సంపాదకులు: రావులహమూర్ కె. వేంకటరామాచార్యులుగారు, ఎ.యం.వి.టి. ఏ.ప్రియలు 15-0 రేవీలయందున తొలిసంచిక విమర్శనావరము మాకార్యాలయమునకు బంపబడినది. తిరు తిరిగి జవీన్ రైతుమహాజనసంఘచరిత్ర విపులముగ తొలిన వర్ణించబడినది. ఈ ప్రజాసాహిత్యసంఘచేయుచున్న 'దేశసేవ' ఆదర్శపత్రికయగుచున్నది. కథాసీతయను ఉపకీర్తికక్రింది 'కడకు కట్టమే మిగిలెంది' అనుకథ ఒక కృషీవలుని దయనీయచరిత్రమును ప్రదర్శించుచు పకనీయమైయున్నది. శ్రీ సూర్యుల రామబ్రహ్మయచారకానికి 'యేయవాక' చక్కనికవిత్యముతో చిప్పియచున్నది. 'ఏమిటివ్యాయం!' అనువిషయమును, దానినిమాపుత్రావ్యును రైతు అవగతముచేకొనుటచే ఆత్మగౌరవమును పెంపొందించుకొనగలడు. గ్రామశీవసచిచ్చి తిరికారణములు, నూతనవ్యవసాయవిధానములు, గ్రామసంచాయకులు: వ్యవసాయాభివృద్ధి, మలయాదీపురందలిపంటలు పెంచుటవ్యాసములు ఈ పత్రికకు యథోచితములై గ్రామమున్నది. వాగలి, కొడవలి ఈ పత్రికయందు పూజనందుటయు సమచితముగ చేయున్నది. వ్యవసాయము అంగమునకూడ వ్రాయబడియున్నది. దీనికి మా ఆహ్వానమును వెంటబెట్టాలము. క్రమమున ఈ పత్రికకు రేమిశమున ఆనుబంధముచేర్చబడునని తెలుపుచున్నది. ఈ తెలుగుపత్రికకు ఆరవముతోడి సంవత్సరమునుగోనినచ్చి తెలుగురసమునకు కొంతలోటుకలిగించుటకంటె ప్రత్యేకము ఆరవమునకుకూడ ఇట్లే ఒక పత్రిక ప్రయత్నించిన బాగుండుననుకొందుము. నిండారు తెలుగురసముతో ఈ పత్రిక బహుకాలమునర్పిల్లి తెలుగునునిలుపుటకు అనుకూలించునగాక! పత్రికయుద్రణము మందరముగనున్నది. పాలచందా రూ. 2-0-0. ఆంధ్రరైతులు ఈ పత్రికకు రేమిశ పాయరానిమిత్రముగ గ్రహించి అవ్యవస్థాభివృద్ధికి పునాదులువై మోందురుగాకయనికోరదము. చిరువాస: 'కృషీవలుడు' కార్యాలయము, నెం. 8, లామార్ చిన్నకెంబి మెంజిలిపి, పాకార్పేట, మద్రాసు.

అమల చింత సంస్థానాధీశ్వరి శ్రీ రాణి రాజ్యలక్ష్మి దేవి:—

"శ్రీ రాణిగారు 4 ఏప్రిల్ 1939 పోవువారము పాయంకాలము మాడుగంటలకు ప్రాచరాజును రెసిడెన్సీగా తమకనుగొనుచుండు చరమపదించినవారైన ఆంధ్రదేశమునందలి కవి, పండితలోకమును ముఖ్యార్థిని ముంచి ప్రచురముటకు సంజహములేదు. విజ్ఞానరాష్ట్రమునందలి ఆంధ్రసంస్థానములను గద్యాల, ఆత్మమాయ [ప్రేమపాతకచింతయని య్యవహరింతురు] వనవర్తిపేర్లతెరుగని ఆంధ్రులందు. అందును ఈరాజుల యొక్క అవగణించబడిన యుండలేయుండదు. ఈరాణిగారు వీరి భర్త గతించిన తదుపరి రాజ్యభారమును పుత్రుని కప్పించి ప్రాచరాజునువంటే నివాసమేర్పరుచుకొనియుండిరి. ఇట్టితెరిగిన ప్రేమచరందలోకపులను, పండితులను, విజ్ఞానులను పోషించుచు, తనవీరమును పౌరకమును గావించుకొనియుండిరి. వీరిపుత్రులు తందులంబర్హములక్రమము చురణించినప్పటినుండియు పుత్రోత్తములే కుందుచుండినటులకన్నను సంస్థానము కోర్కెకొనవచ్చు క్రింద చేర్చబడియుండుటచే వేరల పోషించబడునవకాకను గౌరవభరితమయే కృపించి పోవుచుండినయే నలంబులచియున్నది. భర్త్యులనూపింబుల కింతకన్న వేరుచింత యేముండగలదు? వీరికస్తూర్నుగా పద్మిపాలకములో విమోచియా కోడించినప్పటి న్వరములే చురణించబడినవైనను, వీరి కిప్పటికి యేమిండుకొనినవి. భగవంతుడు శ్రీ రాణిగారిపత్నీకాంక్షాసంపదగాక!"

—కొమారమూరి సంకటారాధి రి. ఏ.

కీ. శ. దేవ రాజు సీతమ్మ గారు:—

"రాష్ట్రోపరాధిపతిభివృద్ధికై రక్షణ క్రింద భారపోయుచు ఆంధ్రాభిమానవ్యాప్తికై పాటుబడుచు భరగ పురములో నిలుచుచుండెడు 'రాష్ట్రోపరాధి' మానవత్రికకు ముఖ్యలోపమకాలుగా నున్నట్టియు; 'రాష్ట్రోపరాధి' చక్రకానిర్యాపకులను, భరగపురఆంధ్రజనసంఘకార్యదర్శకులనుగా కృషిచేసి, క్రితకపురైన ఆంధ్రమహాశయుని మాతృదేశయైవట్టియు దేవరాజు సీతమ్మగారి ఆకాలకాలధర్మమునుగూర్చి తెలియజేయుట కెంతయు చింతింబునన్నాను. వీరిమహానుభవ సంఘసేవయున్నను, ఆంధ్రోద్ధమమున్నను, యెంతయుత్సాహమో వీరికిని అలేకని సంఘములన్నను, సంఘసేవయున్నను, సంఘోద్ధరణయున్నను కడుప్రీతి. కుమారునివలె తల్లియనుటకన్న తల్లివలె కుమారుడు అనియునుట సమంజసుమోయని లోకదేవి. రాష్ట్రోపరాధిపతికకు ముఖ్య ప్రోత్సాహకాలుగా యీపెయ్యెనని చెప్పుకరవచ్చు. ప్రత్యేకముగ ప్రీతినిమిత్తమై యొకసందిక నలు వడజేయు సంకల్పము వీరికి మిక్కిలుటయగా నుండెడిది. అదేకారణమున ఈచక్రకాయం బాదాడ ప్రీతివ్యాసములకు ప్రోత్సాహమిచ్చునట్లు ప్రయత్నించి నానిని అభివృద్ధికై ప్రయత్నించుచుండెడిది. కుమారుని యనంత

రము రాష్ట్రీకరాంధ్రహాసపురికను వారిపేరుగా ఈపె నిర్వహించబడలందెనుగాని, అచ్చట యెవరును పూను కొనకపోవుటచే అయిదేళ్లము వెలమేకపోయెను. అధునికకవులబంధములు, కావ్యములు రాసినావారికి లింది అచ్చపచ్చుడు ఆయాకవుల పరచితములనూర్చి విమర్శించుటలో వీరు మంచిఉత్సాహము చూపుచారు. ఈపె అహునిరాడెಂಬడిది. మహావిద్యాధా తనయభీష్టమను రాష్ట్రీకరాంధ్రాద్వయముయొక్క పాత్ర వీరి కొంతవరకు సాగించినవటలో సందియములేదు. వీరికి అంధ్రమందును, సంస్కృతమందును తనపరిచయము గలిగి అచ్చపచ్చుడు ఉన్నచిన్న పద్యములు పోతముచెప్పగలిగెదనాదు. మచ్చుపద్యములు సంస్కరీతమునాలోక పోయినందుకు విచారించుచున్నాను. శ్రీవైష్ణవమతస్థులయొక్క ఆస్యమతి ద్వేషమునుమంతయులేదు. బ్రాహ్మణ వేదము మృగమునా ఉధృకు, బ్రాహ్మను తెచ్చియుండిరి. వీరిభర్తయును శ్రీరేఖలైదు మ-రా-రా-రా-శ్రీ వీరి రాత కృష్ణారావుగాయ పార్వతీపురం సమీపమునగల పంగమలపనమింబారీవారికింద కొలదికాలము వనిచేసి మూడు 10 సంవత్సరములక్రిందటనే కాలభర్యమునొందిరి. వీరివృత్తము 15-8-32 తేదీని స్వగృహ నందు మృత్యుంజయవగరమను గ్రామమున వరమవదప్రాప్తికెందరిని తెలియజేయుటకంతయు విచారించుచు వారియాత్మకు వరమేక్యుడు కొంతిదేహియ్యగాకయనియాకించుచు, యందుమూలముగా వారి బంధు మిత్రాదులకు వాపూవడుపురావకపాడుధూతిని తెలియజేయుచున్నాను." — కాంచనపల్లి వేంకటరంగారావు.

గంగపాయలకుర :-

"గంగపాయలకురను పన్నపాయల, పుల్లపాయలయనియు, సంస్కృతములో ఘోటికా, లోనికా యనియు ఇంగ్లీషులో స్పీచాక్ (Speech) అనియు అందును. ఇది తిర్గోవపారమైనది; సంగ్రహణీ, మాత్రవ్యాధులను బంబించును; రక్తమును కుభ్రపరచును; వీర్యపుష్టికేయును; కెంద్రకలకు బలమిచ్చును. ప్రైవ్యవికారములను, రక్తపైత్యమును వగచును. ఇత్యాది ఉల్లేమగుగులు పన్నుగుడిపికలో బ్రాయబడినవి. ఇటీవల మద్రాసు ప్రభుత్వఆరోగ్యవరదేశ్ధములు పాయలకురను పరిశీలించి దీనిలో పాలు, పన్నుకన్న చాల ఎక్కువగ, ఎ. వి. వైటమినులు ఉన్నవనియు, ఆకారగుమున పాలు, పన్నుకంటె యిది ఎక్కువ తీరకత్తీ ఇవ్వగలవనియు, వీలయినంతవరకు పచ్చిపూర తినుటకు సేయ్యకొనవలెననియు తెలియజేసినారు. ఇక బయో కెమిస్ట్రీ ప్రకారము విచారించిన దీనియందు కావలసినంత (పన్నును) ఇనుము, పీలికా, ప్లోరికా ఉన్నవి. ఈద్రవ్యగుములట్టి విచారించ ఎముకపుష్టి, కండరక్తపుష్టి, తీరకత్తీ దీనివలన బుద్ధివృద్ధిజొందునని పన్ను నునుచున్నది. మతీయ రక్తములోని ఆమ్లగుగును తొలగించి రక్తమును కుభ్రపరచును. దంతములను, కెంద్రకలను గట్టిపరచును. కండరములను మృదులపరచును. లోగనిరోధకకత్తీని వృద్ధిజొందించును. కరీరము నకు అందమును, కాంతిని కలుగజేయును. యూరీపు ఆమెరికా ఖండ్లములలో ఈపూర చాల హెచ్చుగా వాడబడుచున్నది. పచ్చిపూరనే వాడుట ఆచారమగుచున్నది. మనము దీనిని పుటానుపూర, పచ్చిపూరగా వాడుకొనవచ్చును. బహుశా చాలమంది ఈపూరను ఎరుగరనియే చెప్పవచ్చును. పూర్వము పల్లెగ్రామముల యందు ఆకుపూరలు ముఖ్యముగ వాడబడుచుండెడివి. వీనినిపచ్చుడు అందు మరచివారు. ఆకుపూరలలో పాయలకురతోకాటు పుడినా, పులికెంచలి, బచ్చరి, చుక్కపూర, తోటపూర, పొన్నగంటి, బలనుపూర, పిరిడికొండపక, బొద్దిపూర మెదలయినవి వాడుట అందరు సేయ్యకొనవలెను. గంగపాయలకుర ఎత్తునికాడలు కలిగి గర్భవలె నేలపొగ్గినను. కాడలు, అకులు మందముగ మృదువుగ ఉండును. ఇది వసుపుచచ్చుని పువ్వులు పూయును. అకు కొంచెముపుల్లగఉండును. ఇది చాల సులభముగ పెరుగును. దీనిని పచ్చిపరివడలయనో ఆకు కాడలను పన్నగరేగి కొట్టరికుచుము, పచ్చిపెగునచ్చులోకలిపి చిటికెడుఉప్పు చేర్చివాని, చేర్చకగాని తివవచ్చును. దీనిని అందరు పెరుడులలో పెంచుకొని వీరినగా ఉపయోగించకొరదను." — ధర్మ సాధని.

నిరుద్యోగము ననున్న రాజులు:—

“అధికారము పోయినది. కాని ఒక్కరుమాత్రం డబ్బును నిక్కచ్చిచదుటలేదు. రాజ్యాధికారము పోలనటలే వారికి రాజభాంధవములు, దుస్తులు పోయినవి. అంతే ఉద్యోగపదక్రమ్మలైన ఈరాజులనంగతి చూచుడు. బాధి: పదవినిగోల్పోయిన గ్రీకురాజు. సంఘమున విలాసముగ తిరుగుట ఆరని ఇప్పటివృత్తి. ఆరని నివాసము లండనులోను, ప్యారిసులోను—మానియోల్: పదవిని గోల్పోయిన పోర్చుగల్ రాజు. వెన్నెదియైన సంఘశీవకము ఆరనివృత్తి, ట్వికెక్ పోయిన ఆరని నివాసము—ఫెర్డినాండు: పదవినిగోల్పోయిన బల్గేరియా బారు. వాటుపురమునకుండుటయే ఆరనివృత్తి. నివాసము కోల్పోయిన. పౌంధనము 19,00,000 లక్షలపానులు. విలియము: పదవినిగోల్పోయిన బర్మముకొలుజరు. ఇరువదియకరముల వైశాల్యముగల ఎట్టేటునరాజుగా ఉండుట వృత్తి. మార్నలో నివాసము. పౌంధనము 12,000,000 పానులు (18 కోట్ల యాపాయిలపై చిల్లర.)”

—Daily Herald.

నో విలు బహు మా నములు:—

“సారస్వతము, కాస్త్రము, అంతర్జాతీయకాంతి అనువాదియందు ప్రపంచమున అగ్రపథులగు వారిని ఏటేటసర్కిరింప ప్రారంభించబడిన నోవిలు బహుమానములకై అవి పుట్టినప్పటినుండి 1,027,778 పానులు ఇప్పటివఱకు వెచ్చబెట్టబడెను. ఈబహుమానములలో వెన్నెలు వరుసగా ప్రాంసు, ఇంగ్లాండు, జర్మనీ, ఆమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములు, స్వీడనులకు వెందినవి. ఇంకొకటను 135 బహుమానము రీయబడినవి. 1023లో రి, 33 పానులుకుండిన బహుమానము 1831లో 9, 811 యొక్క ఒక్కొక్క బహుమానము పెరిగినవి. నిరుడు ఇచ్చిన బహుమానములే ఇంతవఱకుఇచ్చిన వానిలో హెచ్చుమొత్తపుది.”

—News Chronicle.

న ప్తమ ఎద్వర్తుతో నృత్య మాడి నక న్య:—

“లండను, నృత్యమెద్వర్తు సార్యభోమునితో నృత్యమాడిన స్త్రీ లెక 34—వయేట మృతికొందను. ఈయను చాల లోభిత్వముగా భవమును కున్నలలోను, మంచములలోను, పరుపులలోను బాదియించెను. ఇల్లు పొమ్మ టకయినను ఒప్పుకొనలేదు. గత 25 సంవత్సరములనుండి కాపి, గంజిమాత్రేకేత్రాగును భోజనమును నిరసించెను. ఆమె చనిపోవునపుడు వారసులెవ్వరుమాత్రం వాదాపు 15 కోట్లయాపాయిలను విడిచిపోయెను. బహుకాయని గవర్న మెంటుకు కెందుసేమోయని అనుకోనుచున్నారట.”

—ల ర్కా పత్రిక.

శ్రీ వా ను దా న స్యా మి వా రి యు ప న్యా న నం గ్ర హ ము:—

“తల్లులారా! నేను శ్రీజనపక్షపాతిని అందమును దలచుచున్నాను. ఈవాడు నాకు వచ్చినపుడు నాకీర్తిగాని అపకీర్తిగాని మీమీద ఆధారపడియుండును, మీరు నాతెల్లులు గనుక విడ్డవలె నన్నియులెప్పుడు న్నాను. మీరెంతవాడుగా వదలుకొనుచుండిన అంతకీర్తి నాకువచ్చును. కాబట్టి బాగ్రుగ్రహవడముకొనవలెను. శ్రీకీ గతి పరీయని కాస్త్రములు చాటుచున్నవి. పరీకంటె దైవములేదు. రామునిదలపుమని చెప్పచున్నారే భర్తయండిన దైవమెందు కకెదరేతా! భర్త దగ్గరనున్నప్పుడు ఆయనయే భగవంతుడని కొలువుడు. దైవము దగ్గరనున్నపుడు ఆయనయే పరీయని తలపలయును. మీరేవిధముచేరైనను కామకార్యముల దలపెట్టరాదు. భర్త గ్రామములో లేనియెడల బ్రహ్మచర్యము నాచరింపవలయును. తలదువ్వరాదు. పూలుపెట్టరాదు. క్రొత్తది అందమైనచీర ధరింపరాదు. నేలబరుండవలయును. పరపురుషులతో సంభాషించక భర్తనే దలచుచుండవలెను. కామోదకపదార్థములను, పనులను, ఆలోచనలను వదిలవలయును. పార్థికాచారమునే భుజించుకలెను. భర్త కిచ్చమైన యాహారములను వర్జించవలెను. ఇంకను యెన్నియొగలవు. విధవలకును ఇదియేపద్ధతి. వారు భర్తలను

పోగొట్టుకొన్నామనుకొనుచున్నాడు. ధర్మయొక్క దేహము పోయినదిగాని ఆత్మయెవ్వటనును పోలేదు. భార్యార్థ భ్రష్టబంధము ఒకజన్మముతో బోవునదిగాదు. ముక్తి బొందువరకు వీరిద్దరికి సంబంధముగలదు. తల్లిదండ్రులు, అన్నదమ్ములు మొదలగువారు మారినప్పుడు, వారు ఋణసంబంధము కాని భార్యార్థ క్షలు ఏజన్మములలోను పూరరు. మీధర్మ పోయినాడనిన దూరమైన దేశమునకు పోయిన ఎట్లో అట్లే యింకొక లోకమునకు పోయినాడు. అతడు మరల వచ్చువరకు (అనగా మందుజన్మవరకు) మీరు పైకెప్పించుచున్న బ్రహ్మచర్యమును ఆచరింపవలయును. విధవకును, బ్రహ్మచారికిని, విద్యాపిరిని నిరామము బొక్కలే. అవిధముగా విధవచరించినచే ఉర్తమజన్మను బొందగలదు. మీవిధవాత్వమేమిట కారణమేమో తెలియునా? పూర్వజన్మమునందైన పరియైన ధర్మగలిగి పరిచి భగవంతుని నేరించిన మీరు మందుజన్మమునందైనను ఉర్తమనీరికి రాగలరు. విధవలవిషయమునూడ నంతే. వారునూడా బ్రహ్మచర్య ఆచరింపవలెను. మీరంత శ్రద్ధాభక్తులతో నేరించిన ఆంతఃఫలముగలదు. మీలోకొందరు సంతాపము (ముఖ్యముగా పుత్రులు) లేరని యెడుచుందురు. సంతాపమునకే తపింపవలదు. ఎవరైతే తన్నుభక్తితో నేరింతుకో వారియందరికిని ముక్తి పొనమునివ్వ చేతుడు కంకణముగట్టుకొనియుండగా మీరు ఒక పుష్ప మనరకమున్నదని పుత్రునికే తపింపనేల? భగవంతుని నేరించినచే నకలవరకములు బోలగును. అపుత్రుడైనను ఎట్టివాడుగా మండవలెను? సత్యము, అహింసావ్రతము మొదలగుమందిగుణములుగల పుత్రుడైనచే వాడువిడుచునీళ్లు, పిండములు పిడియలకు నెందును. కాని లేకున్నవారికి నరకప్రాప్తియే. ఇచ్చుడు కలుగుసంతాపములో లక్షకొకడైన అటువంటి సన్మిత్రుడు గలదా? లేడు. దానికొకట మీరు తపింపనేల? పుట్టినవరే. లేకున్న తపింపవలదు. సన్మిత్రులుపుట్టుటకు కారణముమీరే. మీరు సదాలోచనలు కరిగియుండిన లోనిపిండము సదాచారముగలవాడగును. లేకున్న దుష్టుడగును కాబట్టి మీరు భగవంతుని ఆశ్రయించి ముక్తిబొందుడు. మీధర్మలకు ఉద్ధరింపుడు. స్త్రీకి కావలసినది ముఖ్యముగ భక్తి. భక్తిలనచే ముక్తిబొందవచ్చును. భక్తిఅనగా ప్రేమ. ఆప్రేమరసము పురుషులవద్దకంటె మీరద్ద ఎక్కువగాగలదు. దానిని భగవంతునిపై నుపయోగింపుడు. నిర్వంచనభక్తి యుండవలెనుగాని కపటభక్తియుండరాదు. ఒక గ్రామములో ఇద్దరు (దంపతులు) గలరు. ఒకలో అన భార్య కాళికా అమ్మవారిద్దగురు పల్లి “నాకు విడ్డబ్రట్టిన పుట్టెడుకొన్నలు నెుక్కు తెల్లింకు” ననెను. మొక్కిరాగానే భర్త “ఏమే మనము వీడవారమెరిమే పుట్టెడుకొన్నలెట్లు యివ్వగలవు? మన శక్తిరగినట్లు మొక్కవలెను, గాని చెల్లించలేని మొక్కులు మొక్కులెందు” కనెను. అంత ఆమె అమ్మవారు మాడ మండ చేయి అడ్డము పెట్టి నాలుకతో “వట్టిదే” అను భావమును గనుపరచెను. అంత కాళికా అమ్మవారునూడ యీ భార్య మాడమందునట్లు “ఫలమునూడవట్టిదే” అను అర్థమిచ్చునట్లు నాలుక అల్లలాడించెను. తల్లులారా! మీరట్లుచేయక త్రికరణబుద్ధిగా నిర్వంచనముగా భక్తితో కేయుడు. భగవంతునినమ్ముడు. ముక్తిగలరు. ముక్తు టికి కేప్పుచున్నాను. భక్తికన్న తరణోపాయ మింకొకటిలేదు.”

—ఆంధ్రపత్రిక.

ప్రత్యేకాంధ్ర రాష్ట్రము:—

“స్వరాజ్యోద్యమసందర్భములో పెంధు, ఒరిస్సారాష్ట్రముల ప్రత్యేకవిర్యాజాత్యకత గుర్తింపబడెను. రాండుసేరిల్ సభాగోనూడ నని చర్చింపబడెను. ఆసభయొక్క చరమదశలో నాంధ్రులకు చురుకుపుట్టెను. మదరాసులో నొకసభకేసి యచ్చటి యాంధ్రవాడుకు లేనోయొకమాదిరిగా రాయలసీమవారిలో రాజీపడి, తమిళులకు నష్టములేనిరీతి కొకతీర్మానముచేసినామని రాండుసేరిల్ సభావ్రసనిధులకంటిరి. కాని నాగపల్లి సగమై పెండిరారెనరింటికి వారు వెళ్లునమయమున, సభస్వమునాటికిరావలసిన యావకుడువచ్చి తనకు సంభావనయొసంగుమని నేడుచందమయ్యెను.”

—డి. భారతీ చేది. (ఆంధ్రపత్రిక.)

“మనవాడు పట్టిన చేపల నేతినుడు”:-

బ్రిటిషు పార్లమెంటుసభ్యులును, స్కాట్లాండు అండర్ సెక్రటరీయునగు ఎ. యన్. స్మిత్ బన్ గారు లండనులోని ఫోరమ్ క్లబ్బులో మాట్లాడుచు “బ్రిటిషునరకులనే కొనవలయునను జాతీయభావప్రేతులెల్లరును మనవారు పట్టినచేపలనే తినుటకు యత్నింపవలయును. మనవారు పట్టినది వారమునకు ఒక్క చేపనైన తినువలెమును ఈ దేశమునందలి ప్రతివ్యక్తియు పట్టవలయును” అని చెప్పిరి. చూచితిరా? అంగ్లేయుల దేశభిమానము. ఇప్పుడచట నార్వే దేశమునుండి వచ్చుచేపలపై నూటికి ఇరువదిహాచాయితొప్పున పన్ను విధించిరి. వానిని తమదేశమునకు అనలేరాకుండగ చేయవలయునను ప్రయత్నములును సాగుచున్నవి. స్వాయత్త మైనదేశము. సాగుటలో ఆశ్చర్యమేమి?

కింగ్ డమ్ వార్డున తి సా హ ర ము:-

1930-లో లండనునందలి భూగోళశాస్త్రవేత్తయగు కాప్టెన్ కింగ్ డమ్ వార్డును, బంతు శాస్త్రవేత్తయగు ఎల్ అఫ్ క్రాన్ బ్రూక్కును అప్పదుబర్మా అడవులలో శాస్త్రపరిశోధన కొరకు సంపరించుచుండిరి. అప్పుడొకసారి వార్డునకు జ్వరమువచ్చెను. ఇంతవఱకు తెల్లవాని పాదములచే తోక్కబడని అప్రదేశమున జ్వరగ్రస్తుడై వార్డు పడియుండినవార్త లండనులో ఆరనినతికి తెలిసెను. వెంటనే ఆమె లండనునుండి విమానముపై అప్రదేశమునకువచ్చి వ్రాలెను. లండనునుండి బర్మాకు ఎగిరివచ్చిన స్త్రీలలో ఈమెయే ప్రథమురాలు. శాస్త్ర పరిశోధనయందలి వార్డు దీక్షాపరత్వమును, శాస్త్రపరిశోధకుడగు మగని ఆరోగ్యమునందలి వార్డుసత్తిశ్రద్ధయు కొనియాడదగియున్నవి. ఇట్టి ఉత్తమపత్ని ఉండిననే వార్డువంటి లోకోత్తర పరిశోధకుల ఘనకార్యములు ఫలోదయాంఠమగును.

ఓన్ని సు ఆడ నే లి వ డ్డు దంపరాచా?:-

సింహాశ్రద్ధివమునందలి కుర్రన్ విటాకొరేల్ నందలి పదపట్టుగణసభలో ఉపన్యసించుచు శ్రీ యన్. సి. పాల్ అను వాఁజ్ఞుచెప్పిరి: “మిల్లుబియ్యము అనారోగ్యకరమైనవి, దంపుడు

భియ్యము బలవర్ధకమైనవి అని అందరికీ తెలియును. కాని మనస్త్రిలు పెన్నిమి ఆడుట యందు చూపుచున్న ఉత్సాహము వడ్లుదంచుటయందు చూపజాలకున్నారు. పెన్నిమి ఆట గొరవక్షణము, వడ్లుదంచుట హింసకార్యములను ఈభావము మారిపోవలెను. ప్రతిస్త్రిల క్లబ్బుచుండును పెన్నిమికోర్టులకుబడులు వడ్లుదంచుటకు ఏర్పాట్లుచేయుటగాక! ఇందు నేర్పరితనమును ప్రదర్శించువారికి బహుమతులీయబడుగాక! పాతగారి ఈవాక్యములు వినుటతోడనే పలువురు స్త్రీలు పరిహసించుకొని మాకు తెలియును. అయినను నిదానించు వారికి ఈవాక్యములు ఎంత వివేకమహితములో, ఎంత అవకాశచరణీయములో తెలిసి వచ్చును. భారతస్త్రీలకు రొమ్మువరోకలి, చేత రాటముడండిపంతకాలము ఆరోగ్యము, ఐశ్వర్యముడండినవి. ఇప్పుడు వారికి రోకలి, రాటములేవు-ఆరోగ్యమును, ఐశ్వర్యమును లేకుండపోయినవి.

శ్రీమతి బాలాం త్రపు శేషమ్మ గారి సంఘ సంస్కారము:— ✓

‘హిందూసుందరి’ పత్రికాసంపాదకురాలు, విద్యార్థినీసమాజనిర్వాహకురాలు అయి కాకినాడ స్త్రీయుద్యమమునకు ప్రాప్తయియున్న శ్రీమతి బాలాం త్రపు శేషమ్మగారి నామము ఆంధ్రదేశమున పలువురకు తెలిసినదే. పత్రికలోని వ్యాసములమూలమునను, ఉపన్యాసముల మూలమునను వారు సంఘసంస్కారప్రియలగుట ఎఱుగనై యుండెను. ఆఎఱుగ ఇప్పుడు ఆమె చేతలచే సునిశ్చితమయ్యెను. శ్రీమతిగారు 20-81-82 తేదీని తమ యేకమాత్ర పుత్రికయగు శ్రీమహాలక్ష్మీసుందరిగారికి 18 యేండ్లు నింజారగా రజస్వలాసంతరవివాహము గావించిరి. చెప్పినట్లుచేయగల ఇట్టి స్త్రీరత్నములు తెనుగుదేశమునకు క్రిందిగొనిరాగలవారు. వధువు శ్రీమహాలక్ష్మీసుందరి విద్యాసుందరి. హిందీలో రాష్ట్రభాషాపరీక్షలోను; సంస్కృతము, హిందీ, ఇంగ్లీషుభాషలలో, కాశీవిశ్వవిద్యాలయపు మెట్రిక్యులేషను పరీక్షలోను నుత్తీర్ణులైరి. ఇట్లు విద్యనార్జించుటచేతను, రజస్వలాసంతరవివాహము గావించుకొనుట చేతను నేటి ఆంధ్రయువకులలో మిన్నయైన ఈయమణివితము శుభవరంపరలతో ప్రకాశమానమగుచున్నాయని కోరెదము. పుత్రిక నింతటిగణ్యానమునకుగొనివచ్చిన శ్రీశేషమ్మ గారికి మాఅభివాదములు.

శ్రీ అద్దంకి చిందుమాధవరావు గారి ఆంధ్ర స్త్రీజ్ఞాన సేవ:—

సరసాపురముతాలుకాభివృద్ధిసంఘమువారు ఆంధ్రస్త్రీజనాభివృద్ధికై చిరకాలముగ చేయుచున్న కృషి నెలకట్టరానిదిగనున్నది. తెలుగుదేశమునందలి సకలమైన ఉద్యమములకు జనమునొసంగుటలో బద్ధకంకణులైన శ్రీవిశాపురముమహారాజువారు ఈసంస్థకు వేయి నూటలపదహారులు మూలధనముగనిచ్చియున్నారు. ఏటకు ఆంధ్రస్త్రీలకు పరీక్షలుబడుపుచు ఈసంస్థ ఆంధ్రస్త్రీలగృహవిశ్వవిద్యాలయముగా నుంచుచున్నది. ఈఉత్తమసంస్థకు శ్రీ అద్దంకి చిందుమాధవరావుగారు ప్రాణమువంటివారు. వారిప్రజ్ఞవలన, దీక్షవలన ఈసంస్థ

1901-వ సంవత్సరమునండి అవ్యాపారముగ సాగుచున్నది, స్వంతిభవనమును సంపాదించు కొన్నది, నరసాపురమున ఒకపుస్తకభాండాగారమును నిర్వహించుచున్నది, పతనమందిరమును పునరుద్ధరించుచున్నది. ఇంతకును బిందుమాధవరావుగారు నిరాడంబరులు. చేయుసేవయంతయు విష్ణుమమైవది. తెలుగుదేశమునందలి ప్రతిఒక్కతాలూకాయు ఇట్టి నిష్ణామ సేవకుడుని నిరాడంబరుని స్త్రీయన్యమమునకు నోచిపుట్టునేని అంధ్రస్త్రీజనాభివృద్ధి వేయి మునుగుల హెచ్చరిల్లియుండును. ఇప్పుడైన బిందుమాధవరావుగారు చూపిన ఆదర్శబీజము పలుతావుల మొలకలైతి దేశకల్యాణమునకు తోడ్పడగలుగునట్లు పరమేశ్వరు డనుగ్రహించు గాక మనకోరెదము.

సత్యాగ్రహి కేరు నిశ్చయము:—

బి. జి. కేరు అనువాడు ఆర్థి నెన్నులనందర్పమున రెండుసంవత్సరములకేడు సనుభవించుచుండెను. కేరుతండ్రి వండుముదువలి. తన ఒక్కకుమారుడును జయులుకుపోయి యున్నాడు. ఇక ఆవృద్ధుడు ప్రాణములను చిక్కబట్టలేకపోయెను. చావుబ్రతుకులమీద నున్న ఆముదువలిని తుదిపారిచూచి సవర్యలుగావించి పితౄణమీగికొనుటకు కేరు తహతహలాడెను. కాని ప్రభుత్వమువారు తానికవివృక్షును సత్యాగ్రహోద్యమమున పాల్గొననని నమ్మకపత్రమువ్రాసియిచ్చినగాని ఆతనిని తండ్రినిచూచినప్పుటకు అనుజ్ఞనీయమనిరి. శ్రీపెను జర్నలుప్రచురించినఈవార్తపై ఇండియను సోషలిస్టుఫార్మరుప్రతిక ఇట్లు అభిప్రాయమిచ్చినది: “ఇంగ్లండునందు రాజకీయనేరస్థులను పెరోలుమీద విడుదలచేయుటకలదు. తనతండ్రినిచూచుటకుపోవుటకాశమును రాజకీయములకు ఉపయోగింపకుండుకరారును అడుగుచో కేరు ఆనందపూర్వకముగ ఇచ్చియుండువాడు. కాని గవర్న మెంటువారు వేరు కోరికకోరిరి. కేరు దానికి అంగీకరింపలేదు. ఆతనితండ్రి తన ఏకమాత్రపుత్రునిచూడకుండ గనే చనిపోయెను. సత్యాగ్రహులతల్త్యమును ప్రభుత్వమువారు అర్థముచేసికొనలేదు. కేరుచేసినకృత్యము సత్యాగ్రహినిశ్చయము కుటుంబవ్యక్తులయందలిప్రేమచే కరగిపోదనుట వెల్లడిచేసినది.”

శ్రీ స్త్రీ ఫెన్సనుదొరసాని తుది కృత్యము:—

శ్రీ స్త్రీ ఫెన్సనుదొరసాని భారతదేశపీఠమునుండినిర్గమించుటకు పూర్వముచేసిన తుది కృత్యము పాట్నాయందు లేడిస్త్రీ ఫెన్సనుస్త్రీలమందిరమునకు పునాదిరాయిపైచుట. ఆదొరసానివారి ప్రోత్సాహముననుసరించి ఈమందిరనిర్మాణమునకుగాను 51, 168 రూపాయలు చెండాలువేయబడినవి. ఈమందిరము నిర్మింపబడుటకును, నిర్వహింపబడుటకును అధనము చాలియుండునని అంచనావేయబడినది. ఇట్టిమందిరముప్రసాదించుటవలన ఆ రాష్ట్రమువారు ఈదొరసానిని చిరకాలము కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ స్మరించుచుండగలరనుట నిక్కము.

19:—కావలి. మీరహాటి మంగళాంబ, ధర్మారం మండరమ్మగార్ల కేసువిచారణ.

:—లాడోరు. స్త్రీ వలంటీరు రామరఫీగారిని ఒక సంవత్సరంపాటు కాంతిపోషించుటకు రు1000జామీను లేనిచో ఒక సంవత్సరము కైదు అకభవింపుమని విధించిరి.

:—క్యామకుమారీ, జావీకుమారీ జాట్టిగార్లపై విధింపబడిన జరిమానాల వసూలుచేయుటకై పోలీసులు ఆర్డెలరక్లయగు రాధారాణి జాట్టిగారియింటిని పోదాచుచి కొన్ని పెట్టెలు, మంచములు, నట్టు పెట్టె జప్తుచేసిరి.

20:—కాళివాడలో బాలాంత్రపు మందరరామయ్యగారి పుత్రికయగు మందరమహాలక్ష్మమ్మకును (18 ఏండ్లు: రజస్వలనంతరము) బొండాడకాపురమ్మలు కాళ్లమారి జోగరాజుగారికుమారుడు శేషయ్య టి.వీ. గారికిని పరిణయముజరిగెను.

21:—అలహాబాదు. విజయలక్ష్మీ చండిటోగారి మోటారుకారును ఆమెపైవిధింపబడిన జార్యావాగోజుకు వలముపాడిరి.

22:—అంగలూరు. క్రిమకులు తిపిశ్చేని కాళియమ్మ, కల్లభద్రీ నీతామహాలక్ష్మమ్మ, గోసుగుంట్ల లక్ష్మీ వరసమ్మ, కోనేరు భారతమ్మ, ఆరెకపూడి వృహదానీ, ఈమాణికమ్మ, ఈమహాలక్ష్మమ్మ, ఈమగుణ మణిగార్లను ఆరెప్తుచేసిరిమని చెప్పి కైకలూరుసర్ కైలువందుంచిరి.

23:—నెల్లూరు. క్రిమకులు ఓరుగంటి మహాలక్ష్మమ్మ, పాలకోడేటి క్యామలంబ, టి. నీతారామమ్మగార్ల (చంటిపిడ్డతో సహా) ఉత్సవమండర్పమున ఎరప్తుచేయబడిరి.

:—స్త్రీమతి మంత్రాల రామసీరమ్మగారిని విశాఖపట్టణమున ఎరప్తుచేసిరి.

24:—రేపల్లె. వాసిరెడ్డి పార్వతమ్మ, గోళ్ళమాడి రత్నమ్మ, వట్టిమండ పానుమామమ్మ, యలవర్తి ప్రమా నాంబ, కోనేరు మంగమ్మ, కన్నెగంటి దుర్గాబాయిమ్మగారికి రి నెలలు కఠినశిక్ష, సి. క్లాసు.

25:—కాళిలో. పోచాంగియను కిరి ఏండ్ల వృద్ధాంగవ మరి ఆర్గరు స్త్రీలు ఎరప్తుచేయబడిరి.

:—అలహాబాదులో రాష్ట్రీయమహిళాసభ అక్రమసంఘమని ప్రకటించబడెను. ఆసంఘభవనములన్నియును వశపఱచుకొనబడెను.

:—లాడోరు. క్రిమకు లజ్జావతిగారి జాల్యవా ఆమె భర్తపోదరుడగు హంసరాజుగారివద్ద వసూలు చేయుచును.

26:—తాడేపల్లిగూడెము. 'వీరభారతి' కరపత్రములు చించిపెట్టినందుకు క్రిమకులు జక్కల చిట్టెమ్మ, జక్కల మాకరాజమ్మగార్లను ఆరెప్తుచేయబడిరి.

:—మాలవ్యాగారిలో సంభాషించుటకు సోజినీదేవిగారు కాళిజ్వలిరి.

27:—కైకలూరు. గో. లక్ష్మీవరసమ్మ, కాళియమ్మగార్ల ఏదోచనిమీదరాగా వారిని సోశైలులోనుంచి పొయంకాలము విడుదలచేసిరి.

:—మున్నీగంటిపాలలో వలములేవందున శిక్షాకాలము పూర్తికాకముందే చాలమందిస్త్రీలను విడుదల చేసిరి. మున్నీగంటిలో పీకటింగుచేసినందుకు వలుపురుస్త్రీలను ఎరప్తుచేసి నవరిచేసిరి. ఇరువురుస్త్రీలకు మాత్రము 17 నోజాలు శిక్షచేసిరి.

28:—తెల్లారు. శ్రీమతులు కూరపాటి మంగళాంబ, భట్టారం సుందరమ్మ తెల్లారుగల్ తైలనుండి రాయ చేయవలసివచ్చిరి. శ్రీమతులు పాలతోదేటి క్యమలాంబ, తంగిరాల పిఠారామమ్మ, ఓరుగంటి మహాలక్ష్మమ్మ గార్లతోను వాయిదాపడెను.

:—టాలకోలా. కాంగ్రెసు 15 వ నియంత్ర లావణ్యప్రభాదేవిగారు ఎరప్తుచేయబడిరి.

:—శ్రీమతి. సరోజినీదేవిగారు శిల్పినుండి బొంబాయికివచ్చిరి.

:—దేశ్ భూట్ వందు శ్రీమతి సరోజిగారును మరి యెద్దురుస్త్రీలును అరప్తుచేయబడిరి.

29:—కూర్మకుడిలో పిఠిటింగులై శ్రీమతి నుబ్బుమ్మగారికి శిక్ష.

:—వీలూరు. సబ్ తైలులోనున్న శ్రీమతులు ముడుంచి వేంకటమ్మ, జవ్వాలి రాజరత్నమ్మ, మద్దుల దతు యెంతిగార్ల రిమాండు హెచ్చించుటడెను.

:—అహమ్మరాబాదు. విదేశ ప్రవృత్తులుల వ్యాపారుల యిండ్లకేగి విదేశ ప్రవృత్తులులనిక దిగుతురి చేయమని ప్రమాణపుర్రతులపై సరికము పెట్టించుకొన్నందుకై మువ్వయస్త్రీలకు మూడేసి నెలలు శిక్ష.

:—కోయిల్లా. శ్రీమతి హేమప్రభమణిదేవిగారు మఱి మువ్వయస్త్రీలు ఎరప్తుచేయబడిరి.

30:—కూరకు. గాంధీగారిచే పెంచబడుచున్న అస్పృశ్యకన్యక శ్రీమతి లక్ష్మీబాయి, రీలావతి, లక్ష్మీదేవి గార్లకు చెరి రి నెలలు కలిపశిక్ష.

:—రాజహాయి. గయబందాముక్తియారు జరింద్రమోహనరాయగారి కుమార్తె కుమార్తె లెలారాణీరాయి గారిని మరి యొరుగునరి శిక్షకాలము పూర్తికాకుండగనే చెరసాలనుండి వదిలిరి.

:—నవాబుగంజిలో. శ్రీమతి హేమాలాసునోగారి జాల్మావా వనూలుచేయుటకు ఆమె ధర్మచక్రపుటను పామగ్రులను బ్రస్తుచేసిరి.

:—బాహోరు. 25 వ డిజేటరు శ్రీమతి మణిరాణిగారికి శిక్ష.

:—మదరాసులో శ్రీమతి వాగమ్మ మూడువీండ్లవిడ్డతో ఎరప్తుచేయబడెను.

31:—అంగలూరు. పిఠిటింగు చేయుచుండగా జరకనూడి మగుగుమణి, ఈమహాలక్ష్మమ్మ, కన్నెగంటి వాగరత్నమ్మ, ఖంటా మల్లికాంబ, కోనేరి భారతమ్మ గార్లను అరప్తుచేసి ముడుకేపల్లి, బంటుమల్లి మధ్య వేర్వేరు ప్రదేశములలో వదిలివేసిరి.

:—డోన్ పేట. జయలక్ష్మిబాయిగారు కర్నాటకకేసరిసంపాదకులగు కేశవరావుగారి భార్యకు రి నెలలు విడితైను రూ 150 జరిమానా. ఇన్వెన్టో రి వారములశిక్ష. వి. తరగతి.

వ ప్రతి య లు

1:—గుంటూరు. ఆంధ్ర దేశ నియంత్ర శ్రీమతి శ్రీపెరుంబుదూరి సుభద్రమ్మ గారికి 1 సంవత్సరపు కలిపశిక్ష. రి. క్లాసు.

:—రైచితలాలో కాంగ్రెసుసభ చేపివందుకు మల్కానగిరుజమీందారునిసోదరి బాణ్యప్రియగుమో తాకుర్తా గారి అరప్తు.

:—దయాద్వేపాట్ పురిపాలకభవనముపై కాంగ్రెసు చతాకను వాటబోయివందుకు ముఖాపిణిపందగారును మరి మువ్వయస్త్రీలును అరప్తుచేయబడిరి.

2:—కోయిల్లా. అధ్యక్షులమకన్యాశిక్షలయాధికారిణి లావణ్యప్రభావంద రి. ఏ. గారికి మరి నలుగురు స్త్రీలకును రి నెలల కలిపశిక్ష.

- :- పోగ్రాలో శ్రీమతి మహాదేవీవందనగారికి మరి 3 గురు స్త్రీలకు 6 నెలలుకే, రూ 100 జరిమానా. వీరు పోలీసుకాటపై జారీయవతాకను పెట్టియుండిరి.
- :- ప్రశ్నాభ్రంహో హిల్లీ డిటిమ్యూ నదిగోపాలవాగ్గిగారికి కారీదాసిదేవిగారు, మహాక డిటిమ్యూ ముకుందాయిదాదరికి పామనలిదేవిగారు, కిరగనదేవి, ఆకాలకాదేవి, కమలాదేవిగారు కాంగ్రెసుకార్యములందు పాల్గొనినందుకు వార్తపేసెలలు ఖైదు విధించబడిరి.
- :- మున్నగంజీ. మమతాయిదేవిగారికి 6 నెలలు కఠినఖైదు.
- :- లాహోరు. అవక్కానీ పికటింగున అరెస్టుచేయబడి శిక్షాపొందిన మాయాదేవిగారు అప్పీలుచేసి విడుదలపొందిరి.
- 2:-
- 3:- కొండవకాంగ్రెసుస్త్రీలను పోలీసువారు కాశీదకాశ్యమేధాకాజాపద్ద మార్చి 11 లేదని అనమానిందిరని రిపోర్టుచేయబడెను. మేజిస్ట్రేటు విచారణచేయగా ఒక పాడ్ కనిపిల్చిలిమిదామ 4 గురు కనిపిల్చులుల మీద 823౫ 50౩ ౫౫ ప్రకారము సేరము లాశోపించుటదెను. పెదరు పోలీసులకు వారంటు జారీ చేయబడెను. పెదరుపోలీసులు బర్తరపుచేయబడిరి. కాని పెదరు కాంగ్రెసు స్త్రీలు తాము కోర్టుల నంటి తిరుగును వారిపై ఫిర్యాదులు చేయబాలమనియు వారుచేసిన అదమానములకు వారిపై రెమకట్టి ద్వైషము, అగ్రవాములేదనియు మేజిస్ట్రేటుకు ఉత్తరమువ్రాసిరి.
- 4:- శ్రీఆమరచింతసంపావాక్కివారి రాణి రాజలక్ష్మీదేవిగారు హైదరాబాదు రెసిడెన్సీలో తమవసతి గృహమునందు పరమపదించిరి.
- :- రేపల్లె. డిట్టేటరు శ్రీమతి యల్లాధగద ఇందుమలేమ్మగారిని ధిట్టిపోలలో ఎరెస్టుచేసిరి.
- :- కాశీ. పామనలిదేవిగారు 80 ఏండ్ల వృద్ధురాలు 6 నెలలు కఠినశిక్ష. 31 మంది యిద్దరస్త్రీలకు గూడ దెబ్బరల్లియందు పికటింగు చేసినందుకు 6 నెలలు కఠినశిక్ష విధించుటదెను.
- :- అమరావతిలో. శ్రీమతి పార్వతిరాయి చట్టర్దమగారికి 117, 302 పెక్సనులప్రకారము ఏడాది కఠిన శిక్ష. బి. రెగగతి.
- :- కాంగ్రెసువారు మహమ్మదీయుల దుకాణములపద్ద పికటింగుచేయకుండ యేర్పాటుచేయగోరుదు మాలావాచకతారీగారు శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారికి శిక్షవ్రాసిరి.
- 5:- ముదరాను. పొండురంగంసతి, రాజమ్మరు, మజియొక ఆంధ్రస్త్రీని ఎరెస్టుచేసి రాత్రి 7-50 గంటలకు విడుదలచేసిరి.
- 6:- గరికపల్లె కాపురస్తురాలు చెరువూరి వియ్యమ్మగారు వాయకర్వమునెట్టిపె పెప్పల్లిగ్రామమున వారీయ పతాకములలో గ్రామసంకీర్తనము గావించినందుకు ఎరెస్టుచేయబడిరి.
- :- అకోలా. మసదుసతి, ప్రదాన్ సతిగారు అరెస్టుచేయబడిరి.
- :- నెల్లూరు. శ్రీమతి రంగరాల వీణారామమ్మ, శ్రీమతి పాలకోదేవీ క్యామలాంబ, శ్రీమతి వోరుగంటి మహాలక్ష్మమ్మగార్లను రిమాండునుండి కోర్టుకు విచారణాసందేశున పదిపించుకొనివచ్చిరి.
- :- బొంబాయి. శ్రీమతి కమలాదేవి ఛటోపాధ్యాయ మరిపెద్దరు కేశవీకలఅరెస్టు.
- :- కటకము. శ్రీమతి మాలతీదేవిగారికి 4 నెలలు కఠినశిక్ష. శ్రీమతి వీణాపాణీదేవిగారి అరెస్టు.
- :- అహమదునగరు. శ్రీమతి కాంతిరాయి ఖైదుగారికి 41-5 డిట్టేటరు స్త్రీల ఉర్వదము జరిపినందుకు 9 నెలలు కఠినశిక్ష.
- 7:- బొంబాయి. శ్రీమతి కమలాదేవి ఛటోపాధ్యాయ మజి 5 మంది స్త్రీలకును 6 నెలలు కఠినశిక్ష, రు 50 జరిమానా, చెల్లింపనిదో మజి 6 వారముల ఖైదు.

:- మదరాసులో. పికటింగుల శ్రమతీరస్వతి, శ్రమతీరాజంగార్లు, మలీయరువునుష్ట్రీల ఆరెస్టు, విడుదల.

:- బాహోరు. అండ్లోరాణి జుట్టికుమారి, మనోహరజాట్స్ యం. ఏ; సత్యపతికుమారి, పిండివానుసతి, తారాచంద్రునిగార్లు ఊరేగింపు నడిపినందుకు ఎరస్టు.

:- బాహోరు. బాలా తెలిరాము అనువతినికి విధింపుడిన రు 50 లు జరిమానాపైకమును అరెస్టు భార్య యొక్క పాత్రపాముగిని జప్తు చేసి పనులుచేసిరి. రిఫరేసికి విధింపుడిన రు 25 లు జరిమానాయను ఆమె తాతపద్ద పనులుచేయుటచేను.

:- వీలూరు. నలుకైలుమండి శ్రమతులు మడుంచి శేంకటమ్మ, జవ్వాలి రాజరత్నమ్మ, మద్దుల దమయంతి గార్లు విడుదల.

8:- రేపల్లెలో గడ్డిపాటి బుచ్చమ్మ, మార్కడేవర వెంకమ్మ, సజ్జా రత్నమ్మ, తుమ్మల తులశమ్మ, యనమచల రత్నమ్మ, గడ్డిపాటి రాధాకృష్ణమ్మ, యార్లగడ్డ రత్నమ్మ, కొల్లి రాఘవమ్మ గార్లుకు పలుగురు పలుగురు చొప్పున రెండుజుట్టులుగా బహిష్కారకర్తృత్వములను పంచుమండ ఎరస్టు, విడుదల.

:- శ్రమతి పాంస మెహతాగారు పాంబాయిలో పెరోలిపాన విడుదలచేయబడిరి.

:- కోగ్రాలో ఊరేగింపు జరిపినందుకు శశిబాలాదేవిగారు, మతీ 5 గురు ఆరెస్టు.

:- కలకత్తా. ఆయుధములను, మందుగుండును అక్రమముగా దేశములోనికి తెచ్చుచుండిరని ఆరెస్టుచేయ బడిన శ్రమతిసరోజ బాలాదాసుగారును మతీ 15 మంది బంగారీయవసలును నిర్దోషులని విడుదల చేయబడిరి.

:- జలహాబాదులో ఊరేగింపు పోలీసులు చెదరగొట్టునందర్భమున మోతీలాల్ సెహరాని స్వయాన రాణిగారికి బలమైన దబ్బలు తగిలెను.

9:- రేపల్లె. నిన్ను ఎరస్టు చేయబడి విడుదలచేయబడినస్త్రీలు వల్లూరున ప్రభుత్వవారిచే నిషేధింపబడిన శివీరమునులోగొనిరి. అందుపై వారు ఆరెస్టుచేయబడిరి.

:- బంకురాలలో మహామాయాదేవిగారు మరి నల్లయస్త్రీలు కొద్దురేయవలెను నిర్బంధింపబడిరి.

:- వనకాలిలో శ్రమతి కిరణప్రభాచాందరిగారు అవసరాధికారముల ఆర్డినెన్సు 21 సెక్షన్ క్రింద, పీ. కో. 188 సెక్షన్ క్రింద ఆరెస్టుచేయబడి 1 ఏడు కలిపబైదు, రు 500 జరిమానా; చెల్లించనిచో మరి 6 నెలలు కలిపబైదుపొందిరి.

:- కోమిల్లాలో బాబా ధూపేంద్రవాధగారి భార్య, బాబా పసంతకుమారమజుందారి కూతురు బాణీయ వారోత్సవము జరుపుచుండగా ఎరస్టు.

:- నైనిటాలుమండి ప్రభుత్వమువారి ప్రకటన. "కాకి దళాళ్యమేధులుటం పోలీసుస్టేషనులో మార్చి 11 తే దిని కొందరు స్త్రీలనుట్టిరను కప్ప పెట్టిరను ఆరోపణపై మేజిస్ట్రేటు విచారించి చేసిననిశేధన ప్రభు త్వమునకు చేరినది. విషయము తెలిసిన అందఱిమండి మేజిస్ట్రేటు సంగతి సందర్భములను తెలిసికొనెను. 5 గురు కనిస్టేబుల్లు కొట్టి గాయపఱచినట్లు కేసు పెట్టబడినది. కనిస్టేబుల్లు ఇప్పుడు పన్నెండు చేయ బడియున్నారు. జిల్లా మేజిస్ట్రేటుముందు పోలీసులు విచారించుటకుదురు.

10:-

11:- విశేషపు చక్కర బహిష్కరణ ప్రచారసందర్భమున కటకములో శ్రమతి నిరుపమదేవి, మరి యొరు సురుస్త్రీల ఆరెస్టు.

:- శ్రమతి సరోజినీదేవిగారు పాంబాయిలో స్వదేశీజాతు తెరచిరి.

:- మదరాసు. కోట పానుమంతరావు పి. యె. డి. టి. గారు (24 వర్సరములు) సేర్కల్ వారి ఆడుబడును శ్రీరంగపాంచారమ్మగారిని పదునైదువర్సరముల ఆర్యవైశ్యనిరంతువును వివాహమాడిరి.

12:—కలకత్తా. శ్రీమతి ప్రమీలానుష్టాన్య దేవత కళాశాలలో జూనియరు వి. ఏ తరగతిలో చదువుచుండిన యువతిని బెంగాల్ శ్రీమిషన్ లా ఆమెండుమెంటు ఆర్ట్స్ క్రెండ చెరసాలలో డిటిమ్యూగా నుంచగా ఆమె హైకోర్టుకు అప్పీలుచేయ వారివిషయమున మాకు అధికారములేదనిరి.

:—సూర్యసింహా కన్యకను బెంగాల్ యువతి బర్మానుండలి దెప్పీమలో న్యాయవాదవృత్తివలంబించెను.

:—నాగపురము. స్త్రీల ఊరేగింపు. శ్రీమతి ఏ. కే. సావ్యసరి, శ్రీమతి కాంయబాయిగోశ్వ, శ్రీమతి ధూర్గల సతిగార్ల ఎరస్తు, విడుదల.

:—

13:—రత్నగిరి. కష్టా లేగలేరుగారి (ప్రీద్యు) భార్యయగు కాంతాబాయిగారికి ఆర్థి వెన్నులకుకారము 6 నెలల కఠినశిక్ష, రు 100 జరిమానా. శ్రీమతి బాగీరథీబాయి విష్ణుమంగడకారు గారికిని, లక్ష్మణ సాధాశే ల్పూరుగారికిని 6 నెలలు కఠినశిక్షయును రు 25 లు జరిమానాయును విధించిరి. యమునాబాయి విదాళివ గంగేంకరుగారికి 6 నెలలు కఠినశిక్షయును రు 50 లు జరిమానాయును విధించబడెను. ఇంకొక స్త్రీ పీకటరు ముసలిదగుటచే శిక్ష వేయక విడుదలచేయబడెను.

:—ఏలూరు. జలియన్వాలాబాగుదినమును జరిపినందుకు శ్రీమతులు ముడుంబి వెంకటమ్మ, మొట్టపర్తి తులకమ్మగార్లు ఎరస్తుచేయబడిరి.

:—బెజవాడ. కొల్లిపర లక్ష్మీకాంతమ్మగారు; మారపనేని అన్నపూర్ణమ్మగారు, గరికపర్రు; మైసేని రాజమ్మగారు, కొమ్మమూరు; యార్లగడ్డ రత్నమ్మగారు; వీరమాచినేని పుష్పవతిగారు, ముడునూరు; అన్నె దుర్గాంబగారు, ముడునూరు; నాదెళ్ల నాంచారమ్మగారు, ముడునూరు; నాళియపరొకములను బూని జాతీయగీతములబాడుచు బట్టలబారుగుండా నెర్పిరి. వారిని పోలీసువారు ఆటంకపరచి చరౌక ములను గీసికొని కృష్ణజనకట్టుపద్ద చీకటిపడుచుపడుచుంచి ఆపైని పంపివేసిరి.

:—ధిల్లిలో స్వామి శ్రద్ధానందుని మనుమరాలు సత్యవతి ఎరస్తు.

:—కాశీ. చండిర మదనమోహనమాలవ్యాగారి కోడలు ఊమమాలవ్యాగారు ఊరేగింపును నడపించుచుండగా ఎరస్తు చేయబడిరి.

:—మర్నగంజ్ లో శ్రీమతి ఉషాబాలదేవిగారికి మహిళాస్త్రీకి 6 నెలలుపైదు.

14:—తమలకులో డిల్లీటరు శ్రీమతులు ఇందుమతి భట్టాచారి మనాసివీదేవిగార్ల కిద్దరికిని చెరిఆరునెలలు కఠినశిక్ష విధించబడెను.

:—విశాఖపట్టణము. శ్రీమతి మంత్రాల రామసీతమ్మగారి తరువాత 5-వ రిల్లాడిల్లీటరుగా శ్రీమతి మరుంగంటి భట్టరు వేంకటరమణమ్మగారు(తెల్లూము)బొబ్బిలిలో కరవుక్రములు పండుచు నుచున్నసించినందున ఎరస్తుచేసిరి. విచారణావసరమున సబుక్ లెక్చరువాతియొడుట ఆమె తనను నిర్బంధించినవెంటనే కాళ్ల కడియములుసగాపోలీసులు తొలగించిరినిచెప్పగా వెంటనే వారినిచ్చివేయవలయునని ఆర్డరుచేయబడెను. ఆమెకు 6 నెలలు శిక్ష. వి క్లాసు.

15:—పూనా. శ్రీమతి గాంధీ వనగిడేవియును ఇంకను 6 మంది వలంబీర్లును జలియనుచాలాబాగు సంస్మరణ దినమున ఊరేగింపులు జరిపినందులకై అరస్తుచేయబడిరి.

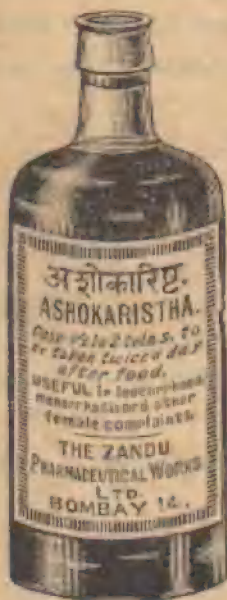
16:—అహమదాబాదు. శ్రీయత్ జమునాలాలు బజాబాగారి భార్య శ్రీమతి జానకిబాయిగారికి వేయబడిన 1000 రూపాయల జాల్మానాక్త వార్దాలో విచ్చరాజమునాలాలు కంపెనీలో మాడు ఇనుపపెట్టెలకు నీళ్లువేసిరి.

:—ఎరవాడ. చెరసాలనుండి గాంధీమహాత్ముడు అలహాబాదులో జవహరలాలునతి శ్రీమతి కమలా నెహ్రూగారికి తంతినంపి శ్రీమతి స్వయాపరాణిగారి చెబ్బలవిధరమును తెలియగోరను.

- 1:—భారతమహిళాసంఘమువారి 15. వార్షికవిధి సంఘకార్యాలయమున (మదరాసు, ఎగ్మోరు, పాంథి యన్ రోడ్డు) జరుపుచున్నది. శ్రీమతి కృష్ణమూసనుగారు అధ్యక్షురాలు.
- 17:—శేషరెడ్డి వాసిరెడ్డి అప్పారావు, ముఖవాసి అప్పారావు, మువ్వ శేషయ్యగార్లు విడుదల.
- 18:—
- 19:—బొంబాయి ఆరణ్యశోధన కలెక్షనలో శ్రీలక్ష్మణ్య విక్రీశి హెయ్యుగామందుటచే శ్రీమతి కమలా దేవి పట్టాభిషేకముగారిని మరల 20 నుంచి శ్రీలక్ష్మణ్య కలెక్షనలోనిదిచేర్చిరి.

జండుగారి ఆశోకారిష్టము

(శైవజ్యరత్నావళి)

శ్రీలక్ష్మణ్య అన్నివిధ గుర్తులములకు నువయోగింను గొప్ప ట్రానిస్మిషన్లను దివ్యమధము.

శ్రీలక్ష్మణ్య అపొథ్యోషము అన్నిటిని వివారణచేయును. అవగా కడుపుబాపి, యుక్తప్రావము, కత్తప్రావము, సోమశోగములు సహనిధి గింపును.

దీని నువయోగింనుటచేత గర్భప్రాంతమహాగొట్టి, గర్భయంతరించగలరు. గానశువులు పుష్టిగలవారై వ్యాధులనుండి నిర్ముక్తులగుదురు.

శ్రీలక్ష్మణ్య ప్రసవముననుసరిత అద్భుత మైవలము కలుగజేయును.

ధర 1 పాను రు. 1 9 0

† పాను రు. 0 14 0

Manufactured by
The Zandu Pharmaceutical Works Ltd.
Bombay 14.

SOLD EVERYWHERE:
Sole Agents for Madras Presidency:

దామోదర అందుకంపెని
78, వైవాజురు రోడ్డు, జి. టి. మద్రాసు.

శేసరిగారి

విషవిధ్యంసిని

వేసవికాలమున శేష్లబాధపొచ్చు. శేలుకాటువలనిబాధ దుర్గరమైనది. మావిషవిధ్యంసిని ఒకబుడ్డి దగ్గరయుంచుకొనుట అట్టిబాధకు తక్షణనివారణోపాయమునుదగ్గరయుంచుకొనుటయే. ఒక్కశేలుకాటువిషమునేగాక ఇంకను ఇతరవిషపుపురుగులకాటులనుకూడ ఇది ధ్వంసముచేయగలదు. ప్రతిఒక్కరిదగ్గరను ఉండలేనిది. బుడ్డి ఒక్కంటికి ఎనిమిదిఅణాలు

శేసరిగుటిరము, అముచ్చేవపేషధకాల, ఎగ్మోరు, మద్రాసు

లేడీస్ క్రియేషను క్లబ్, గుంటూరు

కార్యనిర్వాహక సంఘ సభ్యురాలంద్రు

ర్న మెంటుకు దరఖాస్తు చేయబడినది. సభ్యురాలంద్రు స్వంత భవనమున కట్టును సాధ్యమైనంత త్వరలో ప్రవేశ పెట్టకుమనాచలచదుచున్నారు. శ్రీమతి కె. ఎస్. యస్. మూర్తిసతి కార్యదర్శిని, శ్రీమతి శర్మసతి కోకాధ్యక్షురాలు, కిగ్మతి కోడూరి సీతామణి భాండాగారాధిపురాలు.

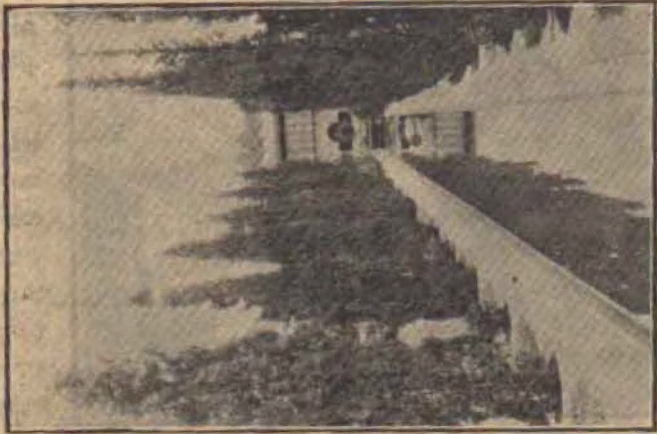

గుంటూరు కలెక్టరుసతి శ్రీమతి జి. డబ్ల్యు. ప్రీటీసతి, ఈసంఘఉపాధ్యక్షురాలు, కొడైకనూరుకుపోవుసందర్శమున తీసిన ఛాయాచిత్రము.

ఆగష్టు 1931 లో సావితరిము. ప్రస్తుతము బ్రాడీపేటలోని కాంతి నిలయము శ్రీమతి రాయస రత్నమ్మగారి ఆనతిని ఉంచబడినా కాని సలమచాలకుచిరేయగ నున్న ఆటలకు ఆమె ప్రయత్నించుచున్నది. బాడ్మింటను, వాలీబాల్, చదరంగము, వచ్చి సుఆటలే ప్రస్తుతము గలవు. చిన్న పుస్తక భాండాగారమును గలదు. ఈ కట్టు రిజిస్టరు చేయబడినది. సలమకొలకు గవ

క్రిమతి శే. లక్ష్మీదేవమ్మకన్యకారు,
కడపనివాసులు వారిస్థలు శే.
కోటిరెడ్డిగారి అన్నపూర్ణిక. మదన
చల్లెళ్ళా లూకా నాయునిచెరువులై
గ్రామం మబారా కోటెడ్డిగారిచల్లె
నివాసనానము, విర్రావతి.

శ్రీ రంగపట్టణమునందలి దేవీయాదోలత్.
(వేసవియందెరము)

ఛాయాచిత్రగ్రాహకులు. డి. అన్నాచార్యుగారు.

“అహ! ధనమా! మనుజులకు నీనహాయంబు లేనిచో
 పంతో పంబడంగును, ధైర్యము చెడును, సాహస
 ముడివోవును, గౌరవము తగ్గిపోవును, కీర్తి దూరం
 బగును, నిజమార్గము మాసిపోవును, ధర్మంబు డాగును,
 కులచారంబెడఁబాయును, ముఖపద్మంబుచాడును,
 దీపత్యము నెగడును, దేవతారాధనాన క్తి లొలగును,
 బుద్ధిమందంబగును, సిగ్గు దోడ్పడును, సాధనంగంబు
 విడచును, మనోవిచారంబెనంగును, అన్నపానంబులు
 దగ్గును, నిదురనెడును, దేహంబుకృకించును, బంధు
 మిత్రులకడకుఁ బోవుతలంపు తలంగును. అహ!
 ద్రవ్యమా! నీకత్తి కేమనిచెప్పుదు? కొందఱు పేదవారుగఁ
 జేసితివి. వారు నిన్ను బలువిధంబులు గొనియాడినను
 వారినిదయతోఁ జూడవేల? వారు నీకేమి యొగ్గుచేసిరి.
 వారివేడికోలు నీకుద్య ప్తిలేదో? పేదవాండ్రను తెక్కు
 కిడులకుఁ దగిలించి హింసచేయుదున్నారు. పేద
 వాండ్రు సుఖదుఃఖంబులు పాటించకున్నారు. పేద
 వాండ్రు నొకయిక్కట్టు కల్గినపుడు వారిపాట్లు
 కన్నులారంజించియు సాయంబుసేయక దయావిహీ
 నులై వారలను మఱింత దండింతురుగాని అయ్యో! నీరి
 కింతకష్టము వచ్చినదని యింనుజేసికలంపదు. మరియు
 దారిద్ర్యంబువలన-నీదయలేనికలన-నేవకావృత్తి చేసి
 నను యాచనావృత్తికిఁ దోడ్పంగినను వారి నెందుకుఁ
 బ్రయోజనములేనిచారితరై కడకుఁ బుచ్చినవక్కో
 నీడులేనట్లు చేయించుచున్నావు. నీకుండఱను సమభా
 వంబునఁ జూడకుండుటేల? ఇంకఁ జేదవాండ్రు
 నిన్ను నిందింపరే? నీవు కొందఱకు నజకడుపుకూడు
 నొసంగుచున్నావు. కొందఱకు నొకపూటకేని యిడక
 యున్నావు. పేదవాండ్రిట్లుచిక్కుపాట్లుపడుచున్నా
 రని నీకించుకేని విచారముగలద? వారికిమి నేయు
 దురు?” —అ బూరు వాసు దేవ య్య.

నీ. కులమహిమ మహాకూరకుకారంబు
 కోపాగ్నివృద్ధి కృష్ణోరవాడి
 సంసారముఖైలకళకోటిపరనంబు
 దేహవ్యథాలతాకోపదంబు
 ప్రతిభాంబుహృద్ధిగ్మృదవనంబు...
అతిదైర్యధర్మకషయ

గీ. సంతతాహోరిసంపాదనంధ్రమప్ర
 యత్నవిఘ్నదమకనుశుభాక్తిదాయ
 యమితలఘుతాశ్రయసావమైకడం
 భూరిదారిద్ర్యకోపంబు పొదలెనపుడు.
 —అ య్యలరాజు వాగాయనకవి.

నీ. రూపింప నిర్మలరూపంబు లెడలించు
 రక్తమాంసముల భారములడంచు
 మద్యోగములకునై యుపాహంజరంగనీడు
 మగలకింతులకును తుగలునేయు
 బహుళంబులైన లోభంబులు లెప్పనించు
 నూన్మతవాక్యంబుఁ జూటపుమ్మ
 బాలదురాశావిచారంబుఁ గల్పించు
 మానంబుచెడ బతిమాలింపించు

గీ. వనదృశానందవనమున కగ్నికిల
 యతిశయాక్రాంతచింతావిహరణభూమి
 భూరిదుఃఖములకు నెల్ల బుట్టినిల్లు
 ప్రజలకును లేమికంటె రావంబుగలద?
 —ఘట్టు ప్రభువు.

మ. బలవద్దవ్యము వక్తగ
 స్వారముగాఁ బల్చిట్లఁగొన్నట్టి య
 ప్పులు మైచాటులుగాఁగ రా
 లరుదికంబుల్రొగుటల్లాగఁ దు
 ర్నిలయాదగ్యములో భయ
 ప్రకరమూర్తి క్రూరమైయుండఁగాఁ
 దలమే వెల్వడఁజేయ లావు
 కలిమిన్ దారిద్ర్యశార్వాలమున్.
 —మంచనమహాకవి.

గీ. మృతిజెందిన జనునైనను
 హితులెల్లను డాయుదురు మహిష్సలిలోనన్
 మతిదలంపఁ జేదఁజేరదు
 బతిమాల్చిన నఖిలు బంధులు నెపుడున్.
 —దూబగుంట నారాయణకవి.

జ్యేష్ఠ ప్రకృతి

హరి రాధాకృష్ణమూర్తి గారు

తరుణవైశాఖరమకు సోదరివలంచు

యుక్తిసాధించి నిన్దని యోసరించు

గాక లోకమ్ము నీవు నిక్కముగ సౌఖ్య

సంపదలక్ష్మివగుట నిస్సంశయమ్ము.

నిలువేదయైనను నిత్యమ్ము పగటివే

ళను జాము పొద్దెక్కఁబనికివోక

మృష్టాన్నములను సంతృప్తితో భుజియించి

మాటాడుటకుఁజాల మనసువడెడి

ఇల్లాలితోనేమొ యింపుగాఁబలుకుదు

బిడ్డలనెంతయుఁ బ్రియముతోడ

లాలించుచును దా విలాసమ్ముగా జాము

పొద్దువేళనెకాని గద్దెదిగడు

జ్యేష్ఠమాసమ్మ! యిట్టివిశేషసుఖము

గలుగునే యెందునై న నీవలనఁగాక

ఒక్కగతి భూమిపులు వేదలుల్లసిల్ల

సంచరితె దెట్టిమాసరాజంబవీనో?

ప్రమదమెలర్పఁగర్హకుఁడు పంటవలంతిని బూజినేయ న

నృమతను రాహితేయని సమస్యల బ్రీతునొనర్చి లాంగలం

బమర వృషోరుకఁడముల నాదటనేగెడి యేరువాకపు

న్నము, యదియొరచక్కనిదిసంబె భవద్భృదయాంతరంబునన్.

వనితలకునెల్ల చక్కని

వినయనయంబులనుగఱపు విశ్రుతగుణయా

వనిత సావిత్రి బాగడెడి

ఘనముల్ ప్రతిదినములెందుగలుగగనేర్చున్.

ఊరక నిన్ను గూర్చి చవులూరగఁబలుకుటకాదు లోకమున్

నీరమణీయభావమును నిర్మలవృత్తినెఱుగు గానివో

ధీరమతిన్ వనాంతరము దిద్దగఁబోవగనేల? రక్షణో

దారత గోగణంబులకుత్రాఘలనూడ్చగనేల? మాసమా!